

ZÁRÓJELENTÉS (2009. december 1.)

a 2006/18/176.02.01 számú Átmeneti Támogatás projekt keretén belül „Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése” című projekthez

1/4. sz. melléklet

Dél-Őrjeg (HUKN20032) Natura terület fenntartási terve

Készítette az KvVM FI irányításával, a KvVM megbízásából a

VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési
és Urbanisztikai Nonprofit Kft.

**VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és
Urbanisztikai Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság
1016 Budapest, Gellérthegy u. 30-32**

Budapest 2009.

A megbízó témafelelőse: Pallag Orsolya
projektfelelős, vezető főtanácsos, KvVM TSZÁT
Nemzeti parki és tájvédelmi Főosztály, Tájvédelmi és
Ökoturisztikai Osztály

A megbízó projektasszisztense: Vozár Ágnes
tanácsos KvVM TSZÁT
Természetmegőrzési Főosztály

Az érintett nemzeti park igazgatóságok kapcsolattartója:
Sipos Ferenc
természetvédelmi szakreferens, KNPI

Vállalkozó képviselője: Göncz Annamária
projektvezető helyettes, VÁTI Nonprofit Kft.

Vállalkozó szakmai témafelelőse: Dr. Podmaniczky László
projektvezető, egyetemi docens, SZIE KTI

Felelős területi szakértő: Dr. Horváth András
biológus, MTA ÖBKI

Szakértők: Dr. Biró Marianna
ökológus, Bierbaum Bt.
Dr. Boros Emil,
Naturglobe Kft.
Dr. Molnár Zsolt
ökológus, Bierbaum Bt.

További szakértők, tervezők: Faragóné Huszár Szilvia
területrendezési tervező, projektasszisztens, VÁTI
Nonprofit Kft.
Kelemen Eszter
kommunikációs szakértő, SZIE KTI
Dr. Skutai Julianna
agrárkörnyezet-gazdálkodási szakértő, SZIE KTI
Schneller Krisztián
területrendezési tervező, VÁTI Nonprofit Kft.
Dr. Pataki György
kommunikációs felelős szakértő, SZIE KTI.
Kelemen Eszter
kommunikációs szakértő, SZIE KTI.
Megyesi Boldizsár
kommunikációs szakértő, SZIE KTI.
Kalóckai Ágnes
kommunikációs szakértő, SZIE KTI.
Marticsek József
agrár szakértő, SZIE MME
Tornyánszki Éva
tervező VÁTI Nonprofit Kft
Fejes Ágnes
gyakornok VÁTI Nonprofit Kft.

Budapest, 2009 december

Tartalomjegyzék

<i>Bevezető</i>	1
I. Natura 2000 fenntartási terv	3
1. A terület azonosító adatai	4
1. 1. Név	4
1. 2. Azonosító kód	4
1. 3. Kiterjedés	4
1. 4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	4
1. 5. Érintett települések	5
1. 6. Jogi helyzet	5
1. 7. Tervezési és egyéb előírások	5
2. Veszélyeztető tényezők	6
3. Kezelési feladatok meghatározása	6
3. 1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	6
3. 2. Kezelési javaslatok	8
3. 2. 1. Kezelési egységekre vonatkozó kezelési javaslatok	10
3. 2. 2. Élőhely-rekonstrukció és élőhely-fejlesztés	39
3. 2. 3. Fajvédelmi intézkedések	40
3. 2. 4. Kutatás, monitorozás	41
3. 2. 4. 1. Faj szintű monitorozás	41
3. 2. 4. 2. Közösség szintű monitorozás	41
3. 2. 4. 3. Élőhely szintű monitorozás	42
3. 2. 4. 4. Területkezelések hatásainak monitorozása	42
3. 3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében	42
3. 3. 1. Agrártámogatások	42
3. 3. 1. 1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer	42
3. 3. 1. 2. Javasolt agrártámogatási rendszer	43
3.3.2. A javasolt Natura 2000 kifizetés integrálása egyéb támogatási programokkal	
3. 4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja	46
3. 4. 1. Felhasznált kommunikációs eszközök	46
3. 4. 2. A kommunikáció címzettjei	47
3. 4. 3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel	49
II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció	52
1. A tervezési terület alapállapot jellemzése	53
1. 1. Környezeti adottságok	53
1. 1. 1. Éghajlati adottságok	53
1. 1. 2. Vízrajzi adottságok	53
1. 1. 3. Geológiai, geomorfológiai adottságok	57
1. 1. 4. Talajtani adottságok	57
1. 1. 5. Tájhasználat-változás	59
1. 2. Természeti adottságok	66
1. 2. 1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek	66
1. 2. 2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	96
1. 2. 3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok	99

1. 2. 4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok	114
1. 3. Területhasználat	122
1. 3. 1. Művelési ág szerinti megoszlás	122
1.3.1.1. A terület jellemzése az ökotípusos földhasználati modellben	123
1. 3. 2. Tulajdoni viszonyok	129
1. 3. 3. Területhasználat és kezelés	129
1. 3. 3. 1. Mezőgazdaság	129
1. 3. 3. 2. Erdőgazdálkodás	131
1. 3. 3. 3. Vadgazdálkodás halászat, horgászat	132
1. 3. 3. 4. Vízgazdálkodás	134
1. 3. 3. 5. Turizmus	134
1. 3. 3. 6. Ipar	134
1. 3. 3. 7. Infrastruktúra	134
1. 3. 3. 8. Települési viszonyok, területfelhasználási konfliktusok	134
2. Felhasznált irodalom	135
 III. MELLÉKLETEK	 140
TÉRKÉP	141
1. sz. melléklet: A tervezési terület átnézeti légifotója	142
2. sz. melléklet: A tervezési terület átnézeti topográfiai térképe	143
3. sz. melléklet: A tervezési terület DTA-50 átnézeti térképe	144
4. sz. melléklet: A tervezési terület jogi oltalom alatt álló területei	145
5. sz. melléklet: A tervezési terület érintettsége az országos ökológia hálózatban	146
6. sz. melléklet: A tervezési terület kiemelten és fokozottan érzékeny felszín alatti vizei	147
7. sz. melléklet: A tervezési terület talajtérképe	148
8. sz. melléklet: A tervezési terület felszínborítási térképe	149
9. sz. melléklet: A tervezési terület szántóföldi művelési alkalmassága	150
10. sz. melléklet: A tervezési terület erdőtelepítési alkalmassága	151
11. sz. melléklet: A tervezési terület környezeti érzékenysége	152
12. sz. melléklet: A tervezési terület ökotípusos földhasználati rendszere	
13. sz. melléklet: A tervezési terület kezelési szempontból jelentős növényfajai	155
14. sz. melléklet: A tervezési terület kezelési szempontból jelentős állatfajai	156
15. sz. melléklet: A tervezési terület Á-NÉR élőhelyeinek térképe	155
16. sz. melléklet: A tervezési terület Natura 2000 élőhelyeinek térképe	156
17. sz. melléklet: A tervezési terület kezelési egységeinek térképe	157
18. sz. melléklet: A tervezési terület AKG célprogramja	158
19. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek jellemző adatai	159
20. sz. melléklet: Natura 2000 területek egységes kezelési előírásai	167
21. sz. melléklet: Alkamazott kommunikációs eszközök és eredmények	179
22. sz. melléklet: Az érintett települések településszerkezeti tervei	201
23. sz. melléklet: A fenntartási terv véleményezése	204
 Ábrák, táblázatok	 208
 Digitális melléklet	 211
 V. Natura 2000 fogalomtár	 212

BEVEZETŐ

A Natura 2000 területek az európai, közösségi jelentőségű ritka és veszélyeztetett fajok illetve élőhelyeik hálózatát alkotják. Kijelölésük célja a közösségi szinten kiemelt fajok és élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fejlesztése, illetve helyreállítása. A védelem céljait az Európai Unió két irányelvében határozta meg, amelyekben egyben kötelezi is a tagországokat a Natura 2000 hálózat lehatárolására. Magyarországon 2004-re 512 db, összesen közel 20000 km² (2 millió ha) kiterjedésű Natura 2000 terület került kijelölésre. Ezzel hazánk a pannon biogeográfiai régió tagjaként jelentős mértékben járul hozzá Európa természeti értékeinek megőrzéséhez.

A hazai Natura 2000 területek kijelölését az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) sz. kormányrendelet határozza meg, a területek helyrajzi szám szintű kihirdetése pedig az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 45/2006. (XII. 8.) sz. KvVM rendeletben található.

Az irányelvek céljainak teljesítése érdekében a tagállamok a Natura 2000 területekre fenntartási terveket készítenek. Ezekben többek között rögzítik a természetvédelmi célkitűzéseket és a területhasználókkal *együtt* kialakított kezelési előírásokat javaslatok formájában. Ezek alapját képezhetik az egyes területeken igényelhető agrár-környezetgazdálkodási kifizetéseknek, amelyek az aktuális agrár-környezetgazdálkodási jogszabályokban jelennek meg. A fenntartási terv azonban földhasználati szabályokat nem állapít meg.

Hazánkban a fenntartási tervek készítése 2008-ban, jelen projekt keretében, uniós forrásból finanszírozott formában indult el. A tervezést végigkísérte egy új típusú, széles körű és nyílt kommunikáció, amely lehetőséget biztosított minden érintett számára a tervezésbe való bekapcsolódásra.

A fenntartási tervek kiemelt céljai a következők:

1. Az egyes Natura 2000 területek érintettjei – földtulajdonosok, gazdálkodók és egyéb területhasználók – megismerhessék azokat a természetvédelmi értékeket, szempontokat, amelyek a terület kijelölését szükségessé tették.
2. Az érintettekkel közösen olyan gazdálkodási előírások fogalmazódjanak meg, amelyek betartásával – egyfajta önkéntes feladatvállalás formájában – a területen gazdálkodók közreműködnek a természeti értékek megőrzésében és gyarapításában.
3. A területek részletes ismertetésével, a javasolt kezelési és földhasználati módok bemutatásával segítséget, iránymutatást nyújtson a gazdálkodóknak, valamint rajtuk kívül egyéb földhasználóknak, önkormányzatoknak, lehetséges beruházóknak, fejlesztőknek és a Natura 2000 területtel érintett lakosságnak.
4. A nyílt tervezési folyamatban a különböző érdekcsoportok álláspontja tükröződjön és párbeszéd alakuljon ki a területek jó kezelése érdekében és mindez tanulságul szolgáljon majd a további Natura 2000 területek fenntartási terveinek készítésekor.

A tervezés eredményeként elkészül 20 Natura 2000 terület (összesen 45000 ha) fenntartási terve és a terv megalapozó dokumentációja. A megalapozó dokumentáció a felhasználók széles körének információkat nyújt az élő és élettelen természeti értékekről, valamint összegzi és értékeli a jelenlegi területhasználatot. A terv tartalmazza azokat az agrártámogatási rendszerbe illeszthető, művelési ághoz köthető, illetve nem köthető kezelési előírásokat,

melyeket a felhasználók tervek, pályázatok készítésekor, konkrét területkezelési tevékenységek megvalósítása során fel tudnak használni, illetve amelyeket a hatósági szervek államigazgatási döntéseknél alkalmazni tudnak. A fenntartási terv az ideális területkezelések végrehajtását segítő támogatási rendszerek mikéntjére vonatkozóan is javaslatokat fogalmaz meg, amiket a különböző állami, uniós stb. támogatási rendszerek kialakítása, pályázati támogatások megítélése során tudnak figyelembe venni a döntéshozók. A terv mellett egy tájékoztató kiadvány is készül az érintett területhasználóknak, gazdálkodóknak, kezelő szervezeteknek. Szakmai anyagként kidolgozásra kerül a további fenntartási tervezést megalapozó tervezési és kommunikációs tapasztalatok összefoglalásával egy módszertani segédlet is.

Jelen dokumentáció a Natura 2000 terület fenntartási terv teljes – tervi és megalapozó anyag – egyeztetés utáni változata. A tervi anyagrész 2009. szeptemberében egyeztetési anyagként az országos és területi illetékességű érintett szervezeteknek, valamint gazdálkodóknak véleményezés céljából kiküldésre került. A tervek egyeztetése az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm.rend szerint történt. A megbízóval egyeztetett álláspont alapján a tervben az elfogadott észrevételek visszavezetésre kerültek.

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1. 1. Név: Dél-Őrjeg Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terület

1. 2. Azonosító kód: HUKN20032

1. 3. Kiterjedés: 4571,75 ha

1. 4. A kijelölés alapjául szolgáló élőhelyek és/vagy fajok

Közösségi jelentőségű élőhelytípus	Kód
Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel	3150
* Síksági pannon löszgyepek	6250
Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyag-bemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>)	6410
<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei	6440
* Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	91E0
Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmenion minoris</i>)	91F0

* kiemelt jelentőségű

Közösségi jelentőségű növényfajok

Kisfésztkű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>)	4081
Kúszó celler (<i>Apium repens</i>)	1614

Közösségi jelentőségű állatfajok

Apró fillércsiga (<i>Anisus vorticulus</i>)	4056
Hasas törpecsiga (<i>Vertigo moulinsiana</i>)	1016
Hosszúfogú törpecsiga (<i>Vertigo angustior</i>)	1014
Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>)	1060
Skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>)	1086
Vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>)	1059
Lápi póc (<i>Umbra krameri</i>)	2011
Réticsík (<i>Misgurnus fossilis</i>)	1145
Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>)	1134
Vágócsík (<i>Cobitis taenia</i>)	1149
Közönséges tarajosgöte (<i>Triturus cristatus</i>)	1166

Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	1220
Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	1188
Vidra (<i>Lutra lutra</i>)	1355

A kijelölt Natura 2000 területek adatlapjai (Standard Data Form) alapján 2008

Megjegyzés: A fenntartási tervek készítését megalapozó botanikai/zoológiai felméréseknek a SDF adatbázistól eltérő, illetve azt módosító eredményei is lehetnek mind a jelölő élőhelyek, mindpedig a jelölő fajok vonatkozásában. Ezek ismertetése és indoklása a megalapozó dokumentáció részét képezi. A tervi munkarészben szereplő fenntartási javaslatok az új felmérések eredményein alapulnak.

1. 5. Érintett települések: Hajós, Császártöltés, Miske, Homokmégy, Öregcsertő, Kecel

1. 6. Jogi helyzet:

Egyébb védettségi kategóriák

A Dél-Őrjeg (HUKN20032) jóváhagyott Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terület. A terület jelenleg nem áll természetvédelmi oltalom alatt, kezelési tervvel rendelkezik, amely az országos jelentőségű védelemre tervezését szolgálja. A Dél-Őrjeg **ex lege** védett lápterület. A terület Országos Ökológiai Hálózatban legnagyobb arányban magterületként (85,47 %) és részben ökológia folyosóként (14 %) azonosított.

Természetvédelmi kezelés szervei

- *Illetékes I. fokú természetvédelmi hatóság:* Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség (Bajai kirendeltség) (a továbbiakban: illetékes KöTeViFe)
- *Működési területében érintett nemzeti park igazgatóság:* Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság (a továbbiakban: érintett NPI).

1. 7. Tervezési és egyéb előírások

B, A tervezési területre vonatkozó előírásokat tartalmazó jogszabályok

- Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004.(X.8) Korm. rendelet
- A védett és fokozottan védett növény- és állatfajokról szóló 13/2001 (V.9) sz. KöM rendelet
- 296/2007. (X.18.) Korm. rend.
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrárkörnyezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet
- Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009.évi XXXVII.törvény
- A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv alapján az Euróai Unió által társfinanszírozott mezőgazdasági területek erdősítéséhez nyújtott támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 132/2004 (IX.11.) sz. FVM rendelet
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 46/2009.(IV.16.) sz. FVM rendelet
- Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. sz. Törvény

A, A tervezési területre vonatkozó tervek

- Császártöltés: 3/2008. számú határozattal elfogadott településszerkezeti terv

- Miske: 91/2001. számú határozattal elfogadott településszerkezeti terv, 7/2001. számú rendelettel elfogadott Helyi Építési Szabályzat és szabályozási terv
- III/2. Dél-bács-kiskuni körzet vadgazdálkodási terve. Érvényesség: 2014-ig. (Készítését az Országos Vadgazdálkodási Adattár koordinálta.)
- Béke Vadásztársaság (03-604810-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. március 10. Jóváhagyta: Bács-Kiskun Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.
- Hajósi Földtulajdonosok Vadászó Közössége (03-606210-1-3-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2006. november 20. Jóváhagyta: Bács-Kiskun Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.
- Homokmégyi Dózsa Vadásztársaság (03-606310-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. augusztus 24. Jóváhagyta: Bács-Kiskun Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.
- Császártöltési Hubertus Vadásztársaság (03-606410-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2006. december 20. Jóváhagyta: Bács-Kiskun Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.
- A vadászatra jogosultak adott vadászati évre szóló éves vadgazdálkodási tervei.

2. Veszélyeztető tényezők

A tervezési terület élőhelyeinek öt legfőbb veszélyeztető tényezője fontossági sorrendben a következő:

kód	veszélyeztető
H7	Belvízmentesítés
H8	Talajvízszint csökkenés
T10	Kiszáradás
I20	Invázió növényfaj terjedése (ált.)
M31	Helytelen módon végzett kaszálás
I24	Aranyvessző fajok terjedése
I37	Selyemkóró terjedése
I21	Akác terjedése

3. Kezelési feladatok meghatározása

3. 1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

Célkitűzések:

1. A jelölő élőhelyek megőrzése és természetességének növelése
2. A jelölő állatfajok populációinak megőrzése, a populációméret lehetőség szerinti növelése.
3. A jelölő (különösen a lápi élőhelyek) lehetséges mértékű élőhely-rehabilitációja

A Dél-Őrjeg (HUKN20032) kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területként része a NATURA 2000 hálózatnak. A terület a Dunamenti-síkság déli részén, Császártöltés, Hajós, Homokmégy, Kecel, Miske, Öregcsertő települések külterületén fekszik, területe 4572 ha. A terület jelölő élőhelyei a következők: természetes eutróf Magnopotamion vagy Hydrocharibion növényzetteltavak (3150), kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (6410), Cnidion dubii folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), síksági pannon löszgyepek (6250), egyves éger és magas bőris alkotta ligeterdők (91E0), valamint a keményfás ligeterdők nagy folyók mentén Quercus robur, Ulmus laevis és Ulmus minor Fraxinus excelsior vagy Fraxinus angustifolia fajokkal (91F0). A terület jelölő növényfajai a kúszó celler (*Apium repens*) és a kiskécske (*Cirsium brachycephalum*). A jelölő állatfajok az apró fillérsiga (*Anisus vorticulus*), hasas törpecsiga (*Vertigo moulinsiana*), hosszúfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*), nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), közönséges tarajosgöte (*Triturus cristatus*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), vöröshasú unka (*Bombina orientalis*), lápi póc (*Umbra krameri*), réticsík (*Misgurnus fossilis*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vágócsík (*Cobitis taenia*), és a Vidra (*Lutra lutra*).

Az Őrjeg a Dunavölgyi-főcsatorna vízrendszerében található, amelynek kiterjedt lecsapoló csatornahálózata kiszáritotta a hajdanában vízben gazdag lápterületet. A kiszáradással egyidejűleg a mezőgazdaság és a tőzeglányászat térhódításával az eredeti lápi (turjános) élőhelyek feldarabolódtak. Sok helyen tájidegen faültetvényeket létesítettek. A területen jelentős a tájidegen özönnövények (főleg a Solidago spp.) okozta élőhely degradáció is.

A veszélyeztető tényezők hatásának mérséklése és a lápterület rehabilitálása érdekében a legfontosabb teendő a lecsapoló csatornarendszer lehetséges mértékű elzárása, így a helyben képződő vizek megőrzése. Ennek megvalósítása a természetvédelmi és a vízügyi szervek és társulatok egyeztetésével, a szükséges megemelt üzemvízszintek, valamint az élőhelyek kívánatos vízszintjeinek és időtartamának megállapításával kell a közeljövőben megtörténni.

A hatékony vízmegőrzés érdekében nagy hangsúlyt kell kapnia a következőknek:

- Natura 2000 jelölő élőhelyek területein kezdődő (csak ezek vizét összegyűjtő) legfelső csatornaszakaszok és árkok gyepre eső kezdeti részének megszüntetése (csatornaeltömésekkel)
- a terület teljes belvízelvezető rendszerének újragondolása és a belvízelvezetések szigorú korlátozása (ahol szükséges művelésiág váltások, vízmegőrzés támogatásával)
- a Duna-völgyi főcsatorna folyamatos, megfelelően magas vízszinttel való vízutánpótlása a Dunából (Kvassay-zsilip)

A hagyományos extenzív földhasználati formák mellett aktív beavatkozások is szükségesek, például az özöngyomok megfékezése érdekében. A láp- és mocsárréteken a szarvasmarhával történő legeltetés kedvez jobban a Natura 2000 értékek fennmaradásának, különösen például a hangyaboglárka és a tűzlepke populáció megőrzésének.

Azokon az üde gyepeken viszont, ahol a legeltetés nem megvalósítható, az idegenhonos lágyszárúak terjedése és a becserjésedés elkerülése érdekében a rendszeres, minden évben történő kaszálás elengedhetetlen. Emellett fokozatosan meg kell kezdeni a természetközeli területek közé ékelődő szántóterületek visszagyepesítését és a hasonló fekvésű tájidegen erdők megszüntetését, illetve a lápi környezetnek megfelelő természetközeli erdők kialakítását a jelölő élőhelyek és fajok megőrzése érdekében. A felhagyott tőzeglányák területén beavatkozás nem szükséges (nagyon sok helyen nem is lehetséges). Fontos feladat a terület

értékes sztyeppréteinek védelme, melyeket elsősorban a tájidegen fásszárúak terjedése veszélyeztet.

3. 2. Kezelési javaslatok

A fenntartási tervek rögzítik az adott Natura 2000 terület botanikai, zoológia értékeit, és élőhelyekre vonatkozó adatok alapján meghatározzák a természeti értékek fenntartása érdekében követendő, illetve javasolt gazdálkodási gyakorlatot. Ezeket a tervben “előírásoknak” nevezzük, és meghatározásuk – művelési ághoz kötötten – élőhelytípus (Á-NÉR) szinten történt.

A faj- vagy élőhelyvédelmi szempontból azonos kezelést igénylő terület egységeket az egyszerűség kedvéért a terv ún. *kezelési egységként* határolja le, és jeleníti meg a 17.sz. térképmellékletben. A Natura 2000 területek egységes kódszámmal jelzett ún. „harmonizált” előírásai a 20. sz. mellékletben találhatók.

A kezelési egységekhez (élőhelyekhez/élőhelyegyüttesekhez) rendelt előírások a következők szerint csoportosíthatók:

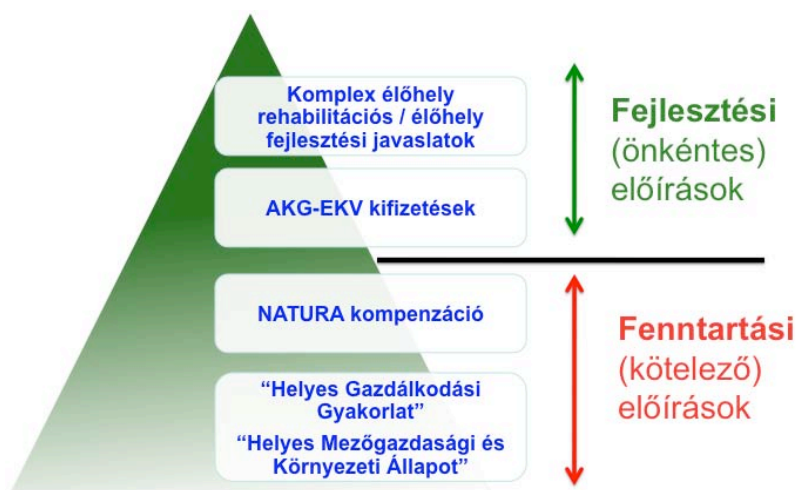
1. Fenntartási előírások:

- jogszabályokban rögzített, kötelező előírások,
- Natura kompenzációs előírások (kötelező formában)

2. Fejlesztési előírások és javaslatok

- működő támogatási rendszerekhez (AKG-EKV) kapcsolt, önkéntes formában működő előírások
- élőhely rehabilitációs/fejlesztési javaslatok (önkéntes formában)

Az előírások hierarchiáját az alábbi ábra szemlélteti:

Fenntartási előírások

A fenntartási előírások betartása azért szükséges, mert ezek révén biztosítható a fajok, valamint az élőhelyek fennmaradása, a területek jelenlegi állapotának a megőrzése. Ezek

- részben *jogszabályokban* (pl. „Helyes Gazdálkodási Gyakorlat”, „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot”) rögzítettek, tehát betartásuk anyagi ellentételezés nélkül is kötelező;
- részben a Natura 2000 területekre alkalmazott *új előírások*. Ezen előírások esetében a 1698/2005 EC rendelet 38.§-a alapján kompenzációs kifizetésre jogosultak a Natura 2000 területen gazdálkodók a földhasználati korlátozásból eredő jövedelemkiesés mértékéig.

Fejlesztési előírások

A **fejlesztési előírások** a területek természeti értékeinek a növelésére irányulnak olyan gazdálkodási formák ösztönzése mellett, melyek a fajok populációjának növekedését, valamint az élőhelyek állapotának javulását célozzák meg. Ezek

- egyrészt olyan, az agrár-környezetgazdálkodási és erdő-környezetgazdálkodási logika mentén, önkéntes vállalat alapján és kifizetés ellenében megvalósítható *új előírások*, melyeket a területi sajátosságok figyelembe vételével alakítottunk ki és amelyek a gazdálkodási módok meghatározása révén alapvetően a területek kezelésére vonatkoznak;
- másrészt komplex élőhely rehabilitációs/ élőhely fejlesztési javaslatok, melyek megvalósulása eredményeként a terület arculata jelentősen megváltozik, természeti értékessége nagymértékben nő. A célok eléréséhez beruházási, fejlesztési feladatok elvégzése szükséges, ezért ezek is csak önkéntes formában, megfelelő támogatási programok mellett valósulhatnak meg.

Az előírások és a támogatási rendszerek tervezett kapcsolatát az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

Előírások	Támogatási forma
Fenntartási előírások	Önálló Natura 2000 kompenzáció formájában
Fejlesztési előírások	Agrár-környezetgazdálkodási, Erdő környezetvédelmi támogatásokkal integráltan
Komplex élőhely rehabilitációs, élőhely fejlesztési javaslatok	Erdősítésre vonatkozó, agrár-erdészeti, nem termelő beruházásokkal, KEOP támogatásokkal integráltan

Egyéb javaslatok

Kutatás, monitoring, területhasználat, stb.

3. 2. 1. Kezelési egységekre vonatkozó kezelési javaslatok

KE1 kezelési egység - Láprétek kezelése

(1) Érintett élőhely(ek)

6410 Kékperjés láprétek meszes, tűzeges vagy agyag-bemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*)¹ / D2 Kékperjés láprétek²

39 db folt, összesen 183 ha

(2) Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY05	Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürülékből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY15	Tűzpázták létesítése nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepterület maradványainak károsítása tilos.
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY24	A jogszabályellenes, illegális gyepterületet meg kell akadályozni
GY26	Inváziós fászfűszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY32	A fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
GY33	Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát a vegetációs időszak kezdetén (április-május) kell elvégezni.
GY103	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területéről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.

¹ Natura 2000 (közösségi jelentőségű) élőhely kódja és neve

² Á-NÉR élőhely kódja és neve

GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
VA03	A területen szóró, vadetető, sózó, a vegetációs időszakban erdei rakodó (erdőtörvény 9. § c) pont) létesítése tilos. (EKV41)

a) további előírások legeltetés esetén:

GY19	Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás.
GY34	A terület túllegeltetése tilos
GY39	A legeltethető állatok sűrűsége:0,2-1,0 ÁE/ha.
GY45	Téli legeltetés a KÖTEVIFE engedélye alapján lehetséges.
GY46	Szakaszoló legeltetés esetén legeltetési terv készítése és egyeztetése az érintett NPI-gal.
GY55	Villanypásztor csak a működési terület szerint érintett NPI írásos véleménye alapján alkalmazható.
GY57	Legeltetési terv készítése és egyeztetése a működési terület szerint érintett NPI-gal.
GY58	A gyepon legelészárított terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a gyepterület 10%-át.
GY65	Legeltethető állatfajok: szarvasmarhafélék.

b) további előírások kaszálás esetén:

GY62	Kaszáló sarjűlegeltetése megengedett a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
GY76	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő kaszálási terv készítése kötelező, egyeztetése a területért felelős, a természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő, a működési terület szerint érintett NPI-vel, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY79	Napnyugtától napkeltéig gépi munkavégzés tilos.
GY80	Természetkímélő kaszálási módszert kell alkalmazni: a kaszálást a kaszálandó terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni.
GY81	Vadriasztó lánc használata kötelező.
GY83	Szénát a kaszálást követően 1 hónapon belül le kell hordani a területről.
GY88	A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén minimum 10 cm-es fűtarló biztosítása.
GY92	20-30% kaszátlan terület meghagyása parcellánként mozaikos elrendezésben.
GY94	A kaszátlan területet kaszálásonként más helyen kell kialakítani.
GY96	A kaszátlan területet a földön fészkelő fokozottan védett madarak fészke körül kell kialakítani.
GY97	Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.
GY99	Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkeinek, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell az illetékes KöTeViFét. A talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani a természetvédelmi szerv javaslata alapján.
GY100	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY106	A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: szeptember 1.

(3) Kezelési javaslatok indoklása

A láprétek tartós vízhatást igénylő élőhelyek, melyek az év nagy részében a talajvíz felszínközelségben maradását igénylik. Ezért fenntartásukban elsődleges fontosságú, hogy a víz minél hosszabb ideig megmaradhasson területükön.

Mivel a lápréteket az özöngyomosodás nagymértékben veszélyezteti, megfelelő intenzitású, szarvasmarhával való legeltetésükre vagy rendszeres kaszálásukra nagyon oda kell figyelni. Fenntartásuk során nem maradhat el hosszabb időre a kaszálás és nem kaszálhatják túl alacsony tarlóval az állományokat. A láp- és mocsárréteken a szarvasmarhával történő legeltetés a hangyaboglárka és a tűzlepke populációi szempontjából kedvezőbb a kaszálásnál. Azokon az üde gyepeken viszont, ahol a legeltetés nem megvalósítható, az idegenhonos lágyszárúak terjedése és a becserjésedés elkerülése érdekében a rendszeres, minden évben történő kaszálás javasolt.

A láprétek (D2, 6410) a táj legsérülékenyebb, ezért a legnagyobb figyelmet igénylő élőhelyei. Rajtuk nem maradhat el hosszabb időre a megfelelő intenzitású legeltetés (szarvasmarhával) vagy a kaszálás, nem kaszálhatják túl alacsonyan, nem műtrágyázhatnak, nem szabad felületét végezni. Kevés területről van szó: a Kácsaheverő kékperjése, a Muszárét és a Székes környéki kékperjések, Zab-sziget, Páva-sziget, valamint a Bogárzó láprétjei. A rendszeresen kaszált kékperjés láprétek sűrűbb gyepek és fajgazdagabbak, rajtuk több a jelentős, vagy természetvédelmi szempontból értékes növény- és állatfaj. Fontos megjegyezni, hogy szárazabbak a látszatnál, hiszen a tájban nincsenek sztyeppfajok, amik betelepülésükkel mutatnák a szárazodást. A nem, illetve ritkábban kaszált láprétek sokszor meglepően üresek, bár igen "szép", határozottan zombékos szerkezetűek.

Mivel a termőhelyi viszonyok már nem optimálisak a láprétek számára, a kezeletlen állományok elég hamar cserjésednek (kutyabenge - *Frangula alnus*, egybibés galagonya - *Crataegus monogyna*, rekettye fűz - *Salix cinerea* stb.), majd erdősülnek (magyar kőris - *Fraxinus angustifolia* subsp. *pannonica*). A gyepeként kezelt állományokban a kékperjék dominanciája a kísérő fajok változása mellett is sokáig fennmarad. Özöngyomok terjeszkedésével szemben nagyon érzékenyek.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Ha a területen biztosított a víz minél hosszabb ideig történő megmaradása és a megfelelő kezelés, lehetőség van a láprétek spontán regenerálódására. Javaslat egy, az egykori érrendszerre alapozó táji léptékű vízügyi rekonstrukcióra.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok

Általános, az egész kezelési egységre vonatkozó egyéb előírások:

- A láprétek ökológiai vízigényének megfelelő vízszint fenntartása. A vízviSSzatartás mértékének megállapításában a Kiskunsági Nemzeti Park szakembereivel, az ADUKÖVIZIG-gel és a Vízgazdálkodási Társulatokkal közös egyeztetés szükséges, melyben megállapítják a gyepterületek kívánatos vízborítottságának mértékét és idejét, valamint az ehhez szükséges csatornazárások mértékét
- A területen biztosítani kell a megjelenő víz minél hosszabb ideig történő megmaradását
- A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzeti park igazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni
- A lápréteken kezdődő (csak ezek vizét összegyűjtő) csatornaszakaszok és árkok gyepre eső kezdeti részének megszüntetése a csatornák betömésével

- A zsombékos részek kaszálása tilos
- A gyepek égetése tilos
- Évente egyszeri, csapadékos évben kétszeri kaszálás (sarjülegeltetés megengedett) vagy legeltetés javasolt
- Legeltetés hiányában a gyepet évente legalább egyszer le kell kaszálni, az özönnövényekkel fertőzött részeken javasolt az évi kétszeri kaszálás, illetve a szarvasmarhával történő sarjülegeltetés
- A láprét jelentős becserjésedettségére esetén a Kiskunsági Nemzeti Parkkal való egyeztetés utáni cserjeirtás, megkímélve a füves vegetációt és a talajt; a kivágott cserjéket a területről el kell távolítani; a területen 3-5%-nyi cserjét vagy cserjefoltot javasolt meghagyni; a lápréttel mozaikos vagy határos, őshonos fajokból álló cserjés vagy ligetes foltokat nem szabad felszámolni. Tilos az idősebb őshonos fák eltávolítása
- Ha a területen még regenerálódásra képes zsombéklápfolt található, akkor a zsombéklápról a másodlagosan elterjedt cserjék (fűzek) irtása egyedenként, az érintett élőhely nagyfokú védelme mellett, a Nemzeti Park szakemberének jelenlétében; a kiirtott cserjék a területről eltávolítandók
- A vérfű-hangyaboglárka és a nagy tűzlepke védelmében ahol ezek a fajok előfordulnak ott a fajvédelmi intézkedéseknél részletezett speciális előírásokat is figyelembe kell venni.

Lokális előírások:

- A Kácsaheverő, a Musza-rét és a Székes környéki kékperjések, a Zab-sziget és a Páva-sziget kezelésének betartását minden évben ellenőrizni kell. Legeltetésüket és kaszálásukat a Nemzeti Park szakembereivel egyeztetve szükséges megtervezni.
- A Kácsaheverő, a Musza-rét és a Székes környéki kékperjések, a Zab-sziget és a Páva-sziget területén a vaditatógödrök és szórók megszüntetése (az állomány környékén is)
- A Kácsaheverő, a Musza-rét és a Székes környéki kékperjések, a Zab-sziget és a Páva-sziget körzetében a szántóföldek láprétekkel vagy zsombéksásosokkal határos szélén 20 m széles sávban rágcsálóirtó szerek és talajfertőtlenítő szerek alkalmazása nem javasolt
- A Kácsaheverő, a Musza-rét és a Székes környéki kékperjések, a Zab-sziget és a Páva-sziget körzetében a szántóföldek láprétekkel vagy zsombéksásosokkal határos szélén 20 m széles sávban növényvédőszer mentes táblaszegélyt javasolt hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Erdőtelepítés tilos

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos

KE2 kezelési egység

(1) Érintett élőhely(ek)

6440 Cnidion dubii folyóvölgyeinek mocsárrétjei / D34 Mocsárrétek, valamint kisebb kiterjedésben: B1a, OB, OC, OD, OF, P2a (zömmel mocsárrétek és láprétek közé ékelődött kisebb foltok)

Összesen 122 db folt, 964 ha

(2) Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY05	Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürületekből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY15	Tűzpázták létesítése nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyeptetű maradványok károsítása tilos.
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY24	A jogszabályellenes, illegális gyeptetést meg kell akadályozni
GY26	Inváziós fászfűszárak mechanikus irtása kötelező.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY32	A fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
GY33	Gyepterületen előforduló, 1,5 méternél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát a vegetációs időszak kezdetén (április-május) kell elvégezni.
GY103	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területéről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
VA03	A területen szóró, vadetető, szózó, a vegetációs időszakban erdei rakodó (erdőtörvény 9. § c) pont) létesítése tilos (EKV41)
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos

a) további előírások legeltetés esetén

GY19	Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás.
GY34	A terület túllegeltetése tilos.
GY39	A legeltethető állatok sűrűsége:0,2-1,0 ÁE/ha.
GY45	Téli legeltetés a KÖTEVIFE engedélye alapján lehetséges.
GY46	Szakaszoló legeltetés esetén legeltetési terv készítése és egyeztetése az érintett NPI-gal.
GY55	Villanypásztor csak a működési terület szerint érintett NPI írásos véleménye alapján alkalmazható.
GY57	Legeltetési terv készítése és egyeztetése a működési terület szerint érintett NPI-gal.
GY58	A gyepon legelésbiztosított terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a gyepterület 10%-át.
GY65	Legeltethető állatfajok: Szarvasmarhafélék.

b) további előírások kaszálás esetén

GY62	Kaszáló sarjülegeltetése megengedett, a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
GY76	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő kaszálási terv készítése kötelező, egyeztetése a területért felelős, a természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő, a működési terület szerint érintett NPI-vel, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY79	Napnyugtától napkeltéig gépi munkavégzés tilos.
GY80	Természetkímélő kaszálási módszert kell alkalmazni: a kaszálást a kaszálandó terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni.
GY81	Vadriasztó lánc használata kötelező.
GY83	Szénát a kaszálást követően 1 hónapon belül le kell hordani a területről.
GY88	A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén minimum 10 cm-es fűtarló biztosítása.
GY92	20-30% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként mozaikos elrendezésben.
GY94	A kaszálatlan területet kaszálásonként más helyen kell kialakítani.
GY96	A kaszálatlan területet a földön fészkelő fokozottan védett madarak fészke körül kell kialakítani.
GY97	Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.
GY99	Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkeinek, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell az illetékes KöTeViFét. A talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani a természetvédelmi szerv javaslata alapján.
GY100	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY106	A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: szeptember 1.

(3) Kezelési javaslatok indoklása

A mocsárrétek tartós vízhatást igénylő élőhelyek, melyek az év jelentős részében magas talajvizet igényelnek. Ezért fenntartásukban elsődleges fontosságú, hogy a víz minél hosszabb ideig megmaradjon területükön.

A mocsárrétek (6440, Á-NÉR-D34) legeltetése vagy kaszálása a velük gyakran mozaikot képező láprétekkel együtt elengedhetetlenül fontos. Nem megfelelő kezelés hatására a zavarástűrő és gyomfajok nagyon hamar megjelennek. Özöngyomok terjeszkedésére nagyon

érzékeny. Javasolt a szakszerűen, rendszeresen végrehajtott kaszálás, a védett fajok életciklusának figyelembe vételével. A gyepek feltörését, tárcsázását, felülvetését meg kell akadályozni. A legeltetés a mocsárrétek zömét tovább nem degradálja, inkább foltosítja, ami kifejezetten kedvez például a nagy tűzlepke fennmaradásának. Kapjanak tavasszal elegendő vizet, hogy az érzékenyebb mocsárréti fajok (pl. gólyahír, kakukkszegfű, margitvirág) fennmaradjanak, és hogy a szárazságtűrő gyomfajok ne tudjanak felszaporodni. Magányos fák, kisebb facsoportok ültethetők (zoológiai és tájlesztetési céllal).

Mivel a terület üde rétjeit, így a mocsárréteket is az özöngyomosodás nagymértékben veszélyezteti, megfelelő intenzitású, szarvasmarhával való legeltetésük vagy rendszeres kaszálásuk szükséges. Fenntartásuk során nem maradhat el hosszabb időre a kaszálás és nem kaszálhatják túl alacsony tarlóval az állományokat. A láp- és mocsárréteken a szarvasmarhával történő legeltetés kedvez jobban a vérfű-hangyaboglárka és a tűzlepke populációinak. Azokon az üde gyepeken viszont, ahol a legeltetés nem megvalósítható, az idegenhonos lágyszárúak terjedése és a becserjésedés elkerülése érdekében a rendszeres, minden évben történő kaszálás javasolt.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Javaslat egy, az egykori érrendszerre alapozó táji léptékű vízügyi rekonstrukcióra.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok

Általános, az egész kezelési egységre vonatkozó egyéb előírások:

- A mocsárrétek ökológiai vízigényének megfelelő vízszint fenntartása. A vízvisszatartás mértékének megállapításában a Kiskunsági Nemzeti Park szakembereivel, az ADUKÖVIZIG-gel és a Vízgazdálkodási Társulatokkal való közös egyeztetés szükséges, melyben megállapítják a gyepterületek kívánatos vízborítottságának mértékét és idejét, valamint az ehhez szükséges csatornazárások mértékét
- A területen biztosítani kell a megjelenő víz minél hosszabb ideig történő megmaradását
- A mocsárréteken kezdődő (csak ezek vizét összegyűjtő) csatornaszakaszok és árkok gyepe eső kezdeti részének megszüntetése a csatornák betömésével
- A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzeti park igazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni
- Legeltetés hiányában a gyepet évente legalább egyszer le kell kaszálni
- Évente egyszeri, csapadékos évben kétszeri kaszálás (sarjulegeltetés megengedett) vagy legeltetés javasolt
- A gyepek égetése tilos
- A legeltetett sásosok és üde rétek közötti becserjésedett részek legeltetése szarvasmarhával
- A zsombékos részek kaszálása tilos
- A vaditatógödrök és szórók megszüntetése (az állomány környékén is)
- Szántóföldek láprétekkel vagy zsombéksásosokkal határos szélén 20 m széles sávban rágcsálóirtó szerek és talajfertőtlenítő szerek alkalmazása nem javasolt

- Szántóföldek láprétekkel vagy zsombéksásosokkal határos szélén 20 m széles sávban növényvédő szer mentes táblaszegélyt javasolt hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni
- A vérfű-hangyaboglárka és a nagy tűzlepke védelmében, ahol ezek a fajok előfordulnak fajvédelmi intézkedéseknél részletezett speciális előírásokat is figyelembe kell venni.
- A legelőként vagy kaszálóként hasznosítható gyepeket extenzív módon javasolt kezelni. Az özönnövényekkel fertőzött részekben javasolt az évi kétszeri kaszálás, illetve a szarvasmarhával történő sarjülegeltetés.
- A cserjésedés foltokban visszaszorítandó, de tilos az idősebb őshonos fák eltávolítása, sőt meghatározott helyeken újak ültetését javasoljuk.

Lokális előírások:

- A Mégyi-legelő a legértékesebb mocsárrét mind botanikai, mind használati, mind tájéskészítési szempontból. Víznyőssége fenntartandó, a fáslegelő jellege szintén. Marhalegelőként hasznosítandó.
- A kúszó celler állományokat őrző mocsárrétek a fajvédelmi programban lefektetettek szerint kezelendők.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE3 kezelési egység

(1) Érintett élőhely(ek)

1. – / B4 Lápi zsombékosok

2. – / B5 Nem zsombékoló magassásrétek

Valamint B1a, B1b, D34, OB és OF (zömmel sásosok közé ékelődött kisebb foltok)

Összesen 115 db folt, 620 ha

(2) Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

GY01	Felület nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY05	Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürülékből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.

GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY15	Tűzpászták létesítése nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsítása tilos.
GY18	Kizárólag legeltetéssel történő hasznosítás.
GY24	A jogszabályellenes, illegális gyepégetést meg kell akadályozni
GY26	Inváziós fászfárúak mechanikus irtása kötelező.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY33	Gyepterületen előforduló, 1,5 méternél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát a vegetációs időszak kezdetén (április-május) kell elvégezni.
GY39	Legeltethető állatsűrűség: 0,2-1,0 ÁE/ha.
GY42	A legeltetési sűrűséget a működési területében érintett NPI-gal egyeztetni szükséges.
GY57	Legeltetési terv készítése és egyeztetése a működési terület szerint érintett NPI-gal.
GY65	Legeltethető állatfajok: Szarvasmarhafélék.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos
VA03	A területen szóró, vadetető, szózó, a vegetációs időszakban erdei rakodó (erdőtörvény 9. § c) pont) létesítése tilos (EKV41)

(3) Kezelési javaslatok indoklása

Mind a zsombékosok, mind pedig a magassások esetében a megfelelő vízmennyiség elsődleges fontosságú, ezért a vízvisszatartás mindenhol nagyon fontos és megvalósítandó. Emiatt a sásosokból induló csatornákat el kell zárni. További lecsapolás sem végezhető. A sásosok optimális használati módja az extenzív marhalegeltetés, ami egyben az özönfajokat és a cserjésedést is visszaszorítja, valamint megtöri a károsan felhalmozódott sásavart. A sásosok közé ékelődő cserjések, nádasok és gyékényesek a sásosokkal együtt legeltethetők. A zsombékosok kaszálása tilos, mivel az az élőhely szerkezetét homogenizálja.

A lápi zsombékosok (B4): Egykor a zsombékos óriási kiterjedésben lehetett jelen az Őrjeg főmedencéjében (ma Vörös-mocsár), illetve oldalágaiban, kismedencéiben. Feltehetően a Holocén folyamán végig jelen volt, mert a szukcessziósor sok helyen nem jutott el a láperdőig. A vaskos tőzeg (3 – 4.8 m), illetve a vegetáció történeti célú fúrásokban kimutatott fajok (elsősorban a vidrafű - *Menyanthes trifoliata* tömege) alapján feltételezhetjük, hogy a lápok egészen a lecsapolásokig „jól érezték” magukat e tájban, fajszerzettségük a termőhellyel (illetve a klímával) nem magyarázható. A zsombékosok legdrasztikusabb pusztítása az 1870-es évektől az 1930-as évekig tartott, de azóta is folyik. Régóta égetik őket, amit nedves időkben talán kihevernek, de szárazban nagy károkat szenvednek. A növényzet mai képe alapvetően még egy korábbi környezeti állapot emlékét őrzi. A szárazodás hatása viszonylag lassan érvényesül, cserjésedés (rekettyefűz - *Salix cinerea*), a növényzet buja fejlődése és egyes kóros fajok (pl. sédkender - *Eupatorium cannabinum*) jelzik. Az optimális vízszint és vízminőség biztosítása alapvető a fennmaradáshoz (tápanyagdúsulás megakadályozása). A legfontosabb a vízvisszatartás! El kell tömni a sásosokból induló és a sásosokban haladó csatornákat, meg kell akadályozni az égetést. Érdemes lenne tavasszal marhákat hajtani a zsombékosok egy részébe, hogy összetörjék az avart. Marhalegeltetésük javasolt, viszont kaszálásuk tilos. Bár nem Natura 2000 élőhelyek, de több jelölő Natura 2000 fajnak is élőhelyei.

Nem zsombékoló magassásrétek (B5): Minden állományuk szárad, rétiesedik, azaz pusztul. Feltehetően legtöbb mai állományuk üdébb lápok kiszáradásával keletkezett, hiszen az egykori foltjaikat lecsapolás után valószínűleg mind beszántották vagy gyeppavították. Ugyanakkor a lápréti eredet sem kizárt. A magassásosok mai állapotát leginkább a vízvisszatartás javíthatja. Ugyanakkor ha hirtelen kapnak túl sok vizet, a sások kipusztulnak, pionír mocsár alakul ki, ami természetvédelmi szempontból nem kedvező (kivéve, ha zsombékos pufferjének használjuk). Minden állományuk legeltethető, főleg szarvasmarhával. Erdősíteni nem szabad őket, ha viszont spontán erdősödnek, az nem baj.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Javaslat egy, az egykori érrendszerre alapozó táji léptékű vízügyi rekonstrukcióra.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok

Lokális, a Dél-Őrjeg (HUKN20032) NATURA 2000 területre specifikus előírások:

- A sások ökológiai vízigényének megfelelő vízszint fenntartása. A vízvisszatartás mértékének megállapításában a Kiskunsági Nemzeti Park szakembereivel, az ADUKÖVIZIG-gel és a Vízgazdálkodási Társulatokkal közös egyeztetés szükséges, melyben megállapítják a sások kívánatos vízborítottságának mértékét és idejét, valamint az ehhez szükséges csatornazárások mértékét
- A területen biztosítani kell a megjelenő víz minél hosszabb ideig történő megmaradását
- A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzeti park igazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni
- A sásokban kezdődő (csak ezek vizét összegyűjtő) csatornaszakaszok és árkok gyepe eső kezdeti részének megszüntetése a csatornák betömésével
- Zsombékos részek kaszálása tilos, még legeltetés hiányában sem kaszálhatók le
- Az égetés tilos
- Javasolt a legeltetett sások és üde rétek közötti becserjésedett részek legeltetése szarvasmarhával
- Szántóföldek láprétekkel vagy zsombéksásokkal határos szélén 20 m széles sávban rágszálóirtó szerek és talajfertőtlenítő szerek alkalmazása nem javasolt
- Szántóföldek láprétekkel vagy zsombéksásokkal határos szélén 20 m széles sávban növényvédő szer mentes táblaszegélyt javasolt hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE4 kezelési egység

(1) Érintett élőhely(ek)

A következő élőhelyeknek kizárólag a legeltetett sásosok és üde rétek közé ékelődött állományai:

1.- P2a (Üde cserjések),

2.- J1a (Fűzlápok, lápcserjések), valamint B1a (Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások) és OD, RA, RB, S2 (zömmel sásosok közé ékelődött foltok) Összesen 12 db folt, 54 ha

(2) Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

GY18	Kizárólag legeltetéssel történő hasznosítás.
GY65	Legeltethető állatfajok:Szarvasmarhafélék.
GY39	Legeltethető állatsűrűség:0,2-1,0 ÁE/ha.
VA03*	A területen szóró, vadetető, szózó, a vegetációs időszakban erdei rakodó (erdőtörvény 9. § c) pont) létesítése tilos (EKV41)

*csak akkor, ha a környezetében lévő foltokat is legeltetik

(3) Kezelési javaslatok indoklása

Ezek a területek a környezetükben lévő legelőterületekkel (sásosokkal vagy üde rétekkel) együtt szarvasmarhával legeltetendők. A legeltetés fékezi a cserjésedést, gátolja az özönnövények terjedését, és összetöri a károsan felhalmozódott sásavart. Olyan támogatási rendszer dolgozandó ki, amelyik támogatja ezeknek a bozótosoknak legalább részleges hasznosítását.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Nincs javaslat.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok

Lokális, a Dél-Őrjeg (HUKN20032) NATURA 2000 területre specifikus előírások:

- Marhalegeltetés, ha a környezetében lévő foltokat is legeltetik
- A legeltetett sásosok és üde rétek közötti becserjésedett részek legeltetése szarvasmarhával
- Ha a területen még regenerálódásra képes zsombéklápfolt található, akkor a zsombéklápról a másodlagosan elterjedt cserjék (füzek) irtása egyedenként, az érintett élőhely nagyfokú védelme mellett; a kiirtott cserjék a területről eltávolítandók
- A területen biztosítani kell a megjelenő víz minél hosszabb ideig történő megmaradását
- Az égetés tilos
- Üzemszerűen kezelt erdővé alakítani tilos.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos

KE5 kezelési egység

(1) Érintett élőhely(ek)

1. – / B1a (Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások),
2. –/kis kiterjedésű B2, B5, RA érparkokon lévő foltjai. Összesen 11 db folt, 70 ha

(2) Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY05	Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürületekből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY15	Tűzpászták létesítése nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsítása tilos.
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY24	A jogszabályellenes, illegális gyepégetést meg kell akadályozni
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY27	Nem speciális növényvédőszer kijuttatás esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes KÖTEVIFE engedélye alapján lehetséges.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY32	A fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
GY33	Gyepterületen előforduló, 1,5 méternél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát a vegetációs időszak kezdetén (április-május) kell elvégezni.
GY39	Legeltethető állatsűrűség: 0,2-1,0 ÁE/ha.
GY57	Legeltetési terv készítése és egyeztetése a működési terület szerint érintett NPI-gal.
GY62	Kaszáló sarjulegeltetése megengedett a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.

GY65	Legeltethető állatfajok: Szarvasmarhafélék.
GY66	Legeltethető állatfajok: Juh.
GY68	Legeltethető állatfajok: Lófélék (ló, szamár).
GY76	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő kaszálási terv készítése kötelező, egyeztetése a területért felelős, a természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő, a működési terület szerint érintett NPI-vel, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY103	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos
VA03	A területen szóró, vadetető, szózó, a vegetációs időszakban erdei rakodó (erdőtörvény 9. § c) pont) létesítése tilos (EKV41)

(3) Kezelési javaslatok indoklása

Néhány csatorna és érpart mentén kiemelten szükségesnek tartjuk a partközeli természetes vizes és üde élőhelymozaik fenntartását (gyepes, sásos, mocsaras és ligetes mozaikkomplexek).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslat

Nincs javaslat.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok

Lokális, a Dél-Örjeg (HUKN20032) NATURA 2000 területre specifikus előírások:

- A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzeti park igazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni
- Legeltetés hiányában a gyepet évente legalább egyszer le kell kaszálni
- A zombékos részek kaszálása tilos
- A gyepek égetése tilos

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos

KE6 kezelési egység

(1) Érintett élőhely(ek)

1. **6250 *Síkági pannon löszgyepek** / H5a Köttöt talajú sztyeprétek, és 0.17 ha kiterjedésben: H5b

Összesen 7 db folt, 8 ha kiterjedésben.

(2) Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY05	Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürülékből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY15	Tűzpázták létesítése nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsítása tilos.
GY18	Kizárólag legeltetéssel történő hasznosítás.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY32	A fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
GY33	Gyepterületen előforduló, 1,5 méternél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát a vegetációs időszak kezdetén (április-május) kell elvégezni.
GY39	Legeltethető sűrűség:0,2-1,0 ÁE/ha.
GY42	A legeltetési sűrűséget a működési területében érintett NPI-gal egyeztetni szükséges.
GY65	Legeltethető állatfajok: Szarvasmarhafélék.
GY100	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges
GY103	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) Kezelési javaslatok indoklása

A tájban lévő sztyepprétek természetes úton lassan cserjésednek (egybibés galagonya - Crataegus monogyna, kökény - Prunus spinosa), de a tápanyag-dúsulás a folyamatot gyorsíthatja, főleg tájidegen fafajok megjelenésével (zöld juhar - Acer negundo). Emiatt nagyon fontos a löszös talajú sztyeppréteken megtelepedett tájidegen fásszárúak kivágása (sarjadzásuk megakadályozásával) és fontos lenne a szomszédságukban található szőlők területén történő trágyázás korlátozása is. A Kecel környékén található kicsiny, nem magasparti sztyeppréttállomány inkább a homoki sztyeppréthez áll közel, kezelése a többi sztyeppréthez hasonló (legeltetés).

(4) *Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok*
Nincs javaslat.

(5) *Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok*

- Fontos a löszös talajú sztyepprétek szomszédságában található szőlők területén a trágyázás korlátozása és a nem kívánatos, főként tájidegen fásszárúak eltávolítása.
- Bolygatás (gyepfeltörés, legeltetés, égetés stb.) tilos.
- A szemét- és hulladéklerakás, beleértve a szőlővenyigéket is tilos.
- Szükséges az akác kiirtása mechanikai módszerekkel a talajfelszín roncsolása nélkül; a kivágott növényi maradványok eltávolítása.
- Az esetlegesen megtelepedő lágyszárú özönfajok kaszálással történő visszaszorítása szükséges lehet.

(6) *Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok*
Erdőtelepítés tilos

(7) *Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok*
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos

KE7 kezelési egység

(1) *Érintett élőhely(ek)*

1. A felhagyott tőzgebányatavak területén található összes élőhely. Főként: B1a Nem tőzgeképző nádasok, gyékényesek és tavikákások, B1b - Nádas úszólápok, lápos, tőzeges nádasok, Valamint néhány hektáros kiterjedésben még a következő élőhelyek: B4, B5, D34, D6, J2, J4, OA, OB, OD, P2a, RA, RB, RC, S6, U11, U9
Összesen 88 db folt, 746 ha kiterjedésben.

(2) *Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok*

Fenntartási előírások

V11	A vízi növényzet irtása nem engedélyezhető.
V14	A vízi növényzet és a partmenti növényzet irtása (vágás, nádégetés, cserjék kivágása) tilos.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos.
V55	Nádgazdálkodás a területen tilos.
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.

a) *halászati vízterületekre vonatkozóan*

V19	Idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos
-----	--

b) *nem halászati vízterületekre vonatkozóan*

V03	Felhagyott tőzgebányaterületeket kezelésmentesen kell tartani.
V25	Horgászvízként és halastóként hasznosítani tilos.

(3) *Kezelési javaslatok indoklása*

A felhagyott tőzegbányaterületek a vízvisszatartáson kívül különösebb kezelést nem igényelnek. Az özönfajok visszaszorítása sajnos itt szinte nem lehetséges. A spontán cserjésedés, erdősődés tovább folyhat. A felhagyott tőzegbányagödrök területén nagyobb mértékű természetvédelmi beavatkozás nem szükséges. A már meglévő halászvizek területén a jövőben olyan természetvédelmi célú, halászat történjen, ami nem sérti a természetvédelmi érdekeket. A halgazdálkodás legfőbb célja a jelölő halfajok fenntartása, halászható halfajok genetikai megőrzése lehet. Emiatt fontos, az idegenhonos halfajok visszaszorítása, azok lehalasztásával és telepítésének tiltásával.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Fontos az idegenhonos halfajok visszaszorítása, azok lehalasztásával és telepítésének tiltásával.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok

A már meglévő horgászvizeken és halászati vizeken kívül újabbak nem hozhatók létre.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Erdőtelepítés nem javasolt.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása nem javasolt.

KE8 kezelési egység

(1) Érintett élőhely(ek)

1. 91E0 *Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) / J2 Éger- és kőrislápok, égeres, füzes és tölgyes mocsárerdők

Összesen 6 db folt, 9 ha kiterjedésben.

(2) Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

E06	Idegenhonos fajok telepítésének megelőzése a teljes területen.
E16	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák megőrzése.
E17	A ritka fajhoz tartozó, odvas, böhöncös, idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Fokozottan védett madárfaj fészékének (madárfajtól függően) 100-300 m-es sugarú körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása vagy teljes tiltása.
E27	Őshonos fajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre kell szorítani, illetve lehetőség szerint teljes mértékben el kell távolítani.
E32	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás tilalma.
E46	Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fajokkal, ill. faállomány típussal történhet.
E48	Őshonos fajú faállomány csak természetesen (magról, ill. sarjra) újítható fel.
E63	Totális gyomirtó szerek használata csak intenzíven terjedő fajok ellen, ellenőrzött

	körülmények között engedélyezhető.
E65	Az intenzíven terjedő fajok elleni vegyszer használata során a következő előírásokat kell érvényesíteni: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyagot kell keverni. • Javasolt alkalmazási idő: július-augusztus. • Alkalmazás – a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – kizárólag fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélykivételben foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással. Vegyszeres védekezés esetén legalább 10 munkanappal a tervezett védekezés megkezdése előtt írásban kell értesíteni, az érintett hatóság illetékes szervét, megjelölve a beavatkozás tervezett helyét és időpontját.
VA03	A területen szóró, vadetető, szózó, a vegetációs időszakban erdei rakodó (erdőtörvény 9. § c) pont) létesítése tilos (EKV41).
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos.
SZ14	Természetközeli állapotú erdőtervi jellel ellátott láperdő és keményfás ligeterdő illetve vizes élőhely szélétől számított 50 m-es sávban szántóföldi növénytermesztés során kemikáliák és bioregulátorok nem alkalmazhatók.

Fejlesztési előírások

V03	Felhagyott tőzgebányterületeket kezelésmentesen kell tartani.
-----	---

(3) Kezelési javaslatok indoklása

A területen található körises láperdők nem üzemtervezett erdőterületek, spontán létrejött kisebb, keskeny üde erdőfoltok, ligetek. Jövőbeni üzemtervezésük helyett (túl kicsiny foltok), a fenti előíráscsomag szerint kezelhetők. A korábban feltehetően sokkal elterjedtebb spontán égeres és körises láperdők kiterjedése mára igen megfogytakozott, ezért fenntartásuk, megőrzésük elengedhetetlen feladat. A láperdők fennmaradásában a legfontosabb a megfelelő mennyiségű víz megmaradása a területeken.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Fontos a láperdők keletkezésének, illetve regenerálódásának segítése, támogatása, mely elsősorban a területen való vízmegtartással oldható meg. A vizes élőhelyeken kialakult rekettöfűzések zavartalan körülmények között idővel természetközeli fűzlappá vagy láperdővé fejlődhetnek. Az igazi fűzlápok és láperdők kifejlődése aránylag hosszú ideig tart, mivel a vizsgált terület erdősödési folyamatai még csak néhány évtizede kezdődtek. Mivel ezek az élőhelyek viszonylag sikeresen újraképződnek, hiszen a táji flóra megvan hozzá, egy vízben gazdagabb tájban a mainál még értékesebb állományok kialakulása várható. Ezért rekonstrukciós célból fontos az ilyen fűzések erdészeti beavatkozásoktól való teljes mentesség, ezen kívül a hatékony vízvisszatartás! Igen fontos a leégetés megakadályozása. Más kezelést nem igényelnek. Ha a termőhely eléggé nedves, az üde cserjések idővel

lápserjéssé vagy láperdővé fejlődhetnek. Ellenkező esetben a folyamat lassúbb, talán keményfaliget vagy egyéb tölgyes társulás felé irányul. A különálló fűzcsoportok idővel erdővé záródnak. Még hosszabb ideig tart, míg valamilyen erdőtársulás jellemző fajai is betelepülnek. A tájidegen fajok (pl. *Acer negundo*, *Fraxinus pennsylvanica*) eltávolítandók. Tilos a részben már regenerálódott foltok lecserélése ültetvényre, illetve e foltok bármilyen erdőgazdálkodási hasznosítása.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok

Lokális, a Dél-Őrjeg (HUKN20032) NATURA 2000 területre specifikus előírások:

- Vízmegtartás
- A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzeti park igazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni
- Nem kezelendők erdészetileg, beavatkozást csak a természetes állapot helyreállítása és fenntartása (tájidegen fajok eltávolítása) céljából javasolunk
- Erdőfenntartás a spontán szukcessziós folyamatok segítségével
- Az erdőrésztben az agresszíven terjedő idegen honos fa-és cserjefajok térfoglalása nem emelkedhet, azok eltávolítása javasolt
- A vaditatógödrök megszüntetését javasoljuk (az állomány környékén is)
- A skarlátbogár élőhelyének megvédése céljából a faállományok kezelését a nemzeti park szakembereivel egyeztetve kell megtervezni.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Nem releváns.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Nem releváns.

KE9 kezelési egység

(1) Érintett élőhely(ek)

1. 91F0 Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) / J6

Keményfás ártéri erdők

Összesen 4 db folt, 54 ha kiterjedésben.

(2) Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

E05	Erdészeti szempontból tájidegen fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése a teljes területen.
E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése a teljes területen.
E07	Intenzíven terjedő idegenhonos fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése a teljes területen.
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők ki.
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5m széles

	erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E15	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5m ³ /ha (az állomány átlagos átmérőjét elérő közép- vagy mellmagassági átmérőjű) álló és fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E16	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E17	A ritka fajhoz tartozó, odvas, böhöncös, idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Fokozottan védett madárfaj fészkeinek (madárfajtól függően) 100-300m-es sugarú körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.
E23	Az erdőrészteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek teljes védelmét, háborítatlanságát biztosítani kell.
E24	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
E27	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre kell szorítani, illetve lehetőség szerint teljes mértékben el kell távolítani.
E28	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágásokat minden esetben az őshonos fafajok javára kell elvégezni.
E30	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolítása.
E33	A fahasználattal érintett területen összefüggően legfeljebb 0,5 ha véghasználati terület alakítható ki és tartható fenn, legalább 2 db, a természetes erdőtársulásra jellemző főfafajokból származó életképes magászóró fa meghagyásával.
E37	A hagyásfák fenntartása.
E38	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása., A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E39	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozást kell megállapítani.
E42	Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talajelőkészítés tiltása.
E46	Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, ill. faállomány típussal történhet.
E48	Őshonos fafajú faállomány csak természetesen (magról, ill. sarjról) újítható fel.
E52	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazható.
E53	Az erdősítesek során a közösségi jelentőségű élőhelynek, illetve a természetes erdőtársulásnak megfelelő természetes elegyfajok biztosítására kell törekedni.
E60	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban célállományként és elegyfaként sem alkalmazható.
E63	Totális gyomirtó szerek használata csak intenzíven terjedő fafajok ellen, ellenőrzött körülmények között engedélyezhető.
E64	A környező gyepterületek védelme érdekében törekedni kell az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok jelenlegi területen túli terjeszkedésének megakadályozására. Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lág- és fásszárúak továbbterjedését lehetőleg mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás) kell megakadályozni.
E65	Az intenzíven terjedő fafajok elleni vegyszer használata során a következő előírásokat kell érvényesíteni: • Javasolt alkalmazási idő: július-augusztus. • Alkalmazás - a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében - kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren - a gyalogakác kivételével - kizárólag fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy

	kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással.
E66	A tűzpásztákon, nyiladékokon gondoskodni kell az idegenhonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok visszaszorításáról.
E68	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezést csak különleges esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) szabad végezni.

(3) Kezelési javaslatok indoklása

A keményfás ligeterdők mára már csak nagyon kicsiny kiterjedésben őrzik a terület egykori vegetációjának maradványait. A tájidegen fajok terjeszkedésével szemben nagyon érzékenyek (már megjelent bennük a zöld juhar, az amerikai kőris és a gyalogakác is). A közel állandó erdőborítás és a vízellátottság fenntartása a legfontosabb feladat.

Az erdőben keletkező lécek teret engednek a tájidegen fafajok terjedésének. Míg ezek a lécek a tölgy újlásához általában nagyon kicsinyek, a zöld juhar, illetve a tájidegen és az őshonos kőrisfajok is igen gyorsan betöltik a léceket. A szálalóvágás éppen ezért, az idegenhonos fa- és cserjefajok terjedésének, illetve az elkörisesedésnek kedvez, mely által a tölgy hatékony felújulása elmaradna. A túl nagy, összefüggő területen történő tarvágás, illetve teljes talajelőkészítéssel felújítás is káros hatással lenne erdő talajára és aljnövényzetére is (kiszáradás, fajszegényedés). Ezért javasoljuk a kitermelések kisebb területét (0,5 ha) és a természetes felújítást, melynek során a gazdák rendszeres, gondos nevelővágásokkal előzik meg a tájidegen fa- és cserjefajok térhódítását. A tölgy felújulását a kellő számban meghagyott, jó makkttermő hagyásfák segítik elő.

Nagyon veszélyes az erdő cserjeszintjére a gyalogakác közeli megjelenése (az erdő szélén jelentős mennyiségben), mivel nemcsak hogy megnehezíti a felújításokat, de előfordulhat, hogy lassanként beépül az erdő cserjeszintjébe is.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Az erdők és lápok köré, csatornák mentére, rétek szélébe stb. telepítsünk minél több, fafajokban minél gazdagabb keményfás erdőt (erre jó példát látni a Sasfészekben).

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok

- A skarlátbogár élőhelyének megvédése céljából a faállományok kezelését a nemzeti park szakembereivel egyeztetve kell megtervezni
- ha valami ok miatt nem megvalósítható a természetes felújítás, a felújításban részleges talajelőkészítés alkalmazható (csak a kéméletes, komoly bolygatást nem okozó módszerek alkalmazásával, pl. tányérozás, avarszagztatás)

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Nem releváns.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Nem releváns.

KE10 kezelési egység

(1) Érintett élőhely(ek)

1. – / RA Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok, RB Puhafás pionír és jellegtelen erdők, RC Keményfás jellegtelen vagy telepített egyéb erdők

Összesen 14 db folt, 55 ha kiterjedésben.

(2) Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

E06	Idegenhonos fajok telepítésének mellőzése a teljes területen.
E16	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E17	A ritka fajhoz tartozó, odvas, böhöncös, idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Fokozottan védett madárfaj fészkeknek (madárfajtól függően) 100-300 m-es sugarú körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása vagy teljes tiltása.
E28	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágásokat minden esetben az őshonos fajok javára kell elvégezni.
E30	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fajok teljes mértékű eltávolítása.
E32	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás tilalma.
E33	A fahasználattal érintett területen összefüggően legfeljebb 0,5 ha véghasználati terület alakítható ki és tartható fenn, legalább 2 db, a természetes erdőtársulásra jellemző főfajokból származó életképes magszóró fa meghagyásával.
E37	A hagyásfák fenntartása.
E38	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrésztlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása., A tö- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E39	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozást kell megállapítani.
E42	Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talajelőkészítés tiltása.
E46	Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fajokkal, ill. faállomány típussal történhet.
E48	Őshonos fajú faállomány csak természetesen (magról, ill. sarjról) újítható fel.
E52	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos faj alkalmazható.
E63	Totális gyomirtó szerek használata csak intenzíven terjedő fajok ellen, ellenőrzött körülmények között engedélyezhető.
E65	Az intenzíven terjedő fajok elleni vegyszer használata során a következő előírásokat kell érvényesíteni: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyagot kell keverni. • Javasolt alkalmazási idő: július-augusztus. • Alkalmazás - a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében - kéregre kenéssel, tuskócseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren - a gyalogakác kivételével - kizárólag fainjektálással, • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.

	• Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélykíratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással. • Vegyszeres védekezés esetén legalább 10 munkanappal a tervezett védekezés megkezdése előtt írásban kell értesíteni, az érintett hatóság illetékes szervét, megjelölve a beavatkozás tervezett helyét és időpontját.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos.
SZ14	Természetközeli állapotú erdőtervi jellel ellátott láperdő és keményfás ligeterdő illetve vizes élőhely szélétől számított 50 m-es sávban szántóföldi növénytermesztés során kemikáliák és bioregulátorok nem alkalmazhatók.
VA03	A területen szóró, vadetető, sózó, a vegetációs időszakban erdei rakodó (erdőtörvény 9. § c) pont) létesítése tilos (EKV41)

(3) Kezelési javaslatok indoklása

A puhafás pionír és jellegtelen erdők és a keményfás jellegtelen vagy telepített egyéb erdők zavartalan körülmények között idővel keményfaligetté fejlődhetnek. Cél lehet a természetes szukcesszió támogatása és a tájidegen fajok (zöld juhar - *Acer negundo*, amerikai kőris - *Fraxinus pennsylvanica*, bálványfa - *Ailanthus altissima*) eltávolítása. Ezek az erdők többségében nem üzemtervezett, spontán állományok. Az erdészeti területeken lévő állományokban lehetőleg ne vágjanak ki nagy foltokat, semmiképpen se legyen teljes talajelőkészítéssel felújítás.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Ezek a többségében spontán erdők a szukcesszió folyamán - a tájidegen fafajok folyamatos visszaszorítása mellett - akár keményfaligettké fejlődhetnek. Ezért fontos, hogy a területet használó a tájidegen fafajok visszaszorítására törekedjen. Az erdők és lápok köré, csatornák mentére, rétek szélébe stb. ültessünk minél több, fafajokban minél gazdagabb keményfás erdőt (erre jó példát látni a Sasfészekben).

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok

- Nem kezelendők erdészetileg, beavatkozást csak a természetes állapot helyreállítása és fenntartása (tájidegen fajok eltávolítása) céljából javaslunk
- Vízmegtartás
- Erdőfenntartás a spontán szukcessziós folyamatok segítségével
- Az erdőrésztben az agresszíven terjedő idegen honos fa-és cserjefajok térfoglalása nem emelkedhet, azok eltávolítása javasolt
- A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzeti park igazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni
- A vaditatógödrök megszüntetését javasoljuk (az állomány környékén is)
- A skarlátbogár élőhelyének megvédése céljából a faállományok kezelését a nemzeti park szakembereivel egyeztetve kell megtervezni.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Nem releváns.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Nem releváns.

KE11 kezelési egység

(1) Érintett élőhely(ek)

1. – / P1 Óshonos fafajú fiatalosok és RC Keményfás jellegtelen vagy telepített egyéb erdők.
Összesen 4 db folt, 42 ha kiterjedésben.

(2) Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése a teljes területen.
E07	Intenzíven terjedő idegenhonos fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése a teljes területen.
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E15	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5m ³ /ha (az állomány átlagos átmérőjét elérő közép- vagy mellmagassági átmérőjű) álló és fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E23	Az erdőrészekben belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek teljes védelmét, háborítatlanságát biztosítani kell.
E24	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
E25	Az előhasználatok során biztosítani kell az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyását, fenntartását, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E26	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E27	Óshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre kell szorítani, illetve lehetőség szerint teljes mértékben el kell távolítani.
E28	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágásokat minden esetben az őshonos fafajok javára kell elvégezni.
E30	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolításai.
E38	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E52	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazható.
E53	Az erdősítések során a közösségi jelentőségű élőhelynek, illetve a természetes erdőtársulásnak megfelelő természetes elegyfajok biztosítására kell törekedni.
E60	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban célállományként és elegyfaaként sem alkalmazható.
E63	Totális gyomirtó szerek használata csak intenzíven terjedő fafajok ellen, ellenőrzött körülmények között engedélyezhető.
E64	A környező gyepterületek védelme érdekében törekedni kell az erdőszegélyeken fajok alkotta állományok jelenlegi területen túli terjeszkedésének megakadályozására. Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lág- és fásszárúak továbbterjedését lehetőleg mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás) kell megakadályozni.

E65	Az intenzíven terjedő fafajok elleni vegyszer használata során a következő előírásokat kell érvényesíteni: • Javasolt alkalmazási idő: július-augusztus. • Alkalmazás - a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében - kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren - a gyalogakác kivételével - kizárólag fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással.
E66	A tűzpáztákon, nyiladékokon gondoskodni kell az idegenhonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok visszaszorításáról.
E68	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezést csak különleges esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) szabad végezni.
VA02	A terület egészen a vadlétszámot olyan szintre kell csökkenteni, hogy az a felújítások sikerességét kerítés hiányában se veszélyeztesse. Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét minden esetben be kell keríteni.
VA03	A területen szóró, vadetető, szózó, a vegetációs időszakban erdei rakodó (erdőtörvény 9. § c) pont) létesítése tilos. (EKV41)

(3) Kezelési javaslatok indoklása

Ültetett magyar kőris és kocsányostölgy fiatalosokat (P1) az erdészeti kezelés erősen befolyásolja. A regenerálódás során a gypszintben a réti fajok mellett idővel várhatóan erdei fajok is megjelennek. Fontos a honos kísérő fa- és cserjefajok kímélése, a tájidegen fajok visszaszorítása. A vadállomány kizárásával biztosítani kell a fiatalosok erdővé növekedését. A területen szóró, vadetető, szózó, a vegetációs időszakban erdei rakodó létesítése tilos.

(4) Lokális kezelési, fenntartási javaslatok

Nincs javaslat.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Nem releváns.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Nem releváns.

KE12 kezelési egység

(1) Érintett élőhely(ek)

1. – / S1 Akácok, S6 Nem őshonos fajokból álló erdők és cserjések
Összesen 4 db folt, 9,6 ha kiterjedésben.

(2) Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése a teljes területen.
-----	---

E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők ki.
E57	Az idegenhonos és tájidegen fafajú faállományok véghasználata és felújítása során hangsúlyt kell fektetni a természetes cserje- és lágyszárú szint kíméletére, valamint a talajtakaró megővására.
E63	Totális gyomirtó szerek használata csak intenzíven terjedő fafajok ellen, ellenőrzött körülmények között engedélyezhető.
E65	Az intenzíven terjedő fafajok elleni vegyszer használata során a következő előírásokat kell érvényesíteni: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyagot kell keverni. • Javasolt alkalmazási idő: július-augusztus. • Alkalmazás - a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében - kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren - a gyalogakác kivételével - kizárólag fainjektálással, • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással. • Vegyszeres védekezés esetén legalább 10 munkanappal a tervezett védekezés megkezdése előtt írásban kell értesíteni, az érintett hatóság illetékes szervét, megjelölve a beavatkozás tervezett helyét és időpontját.
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás
GY24	A jogszabályellenes, illegális gyepégetést meg kell akadályozni
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY32	A fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
GY39	Legeltethető állatsűrűség: 0,2-1,0 ÁE/ha.
GY42	A legeltetési sűrűséget a működési területében érintett NPI-gal egyeztetni szükséges.
GY65	Legeltethető állatfajok: Szarvasmarhafélék.
GY100	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges
GY103	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

Fejlesztési előírások zöldjuharosok helyére történő őshonos faállomány telepítése esetén

E30	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolítása.
-----	--

E46	Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fajokkal, ill. faállomány típussal történhet.
E60	Intenzíven terjedő idegenhonos faj felújításokban célállományként és elegyfaként sem alkalmazható.

(3) Kezelési javaslatok indoklása

Néhány idegenhonos fásszárú vagy magaskórós ruderalis állomány teljes kiirtását szükségesnek tartjuk olyan helyeken, ahol terjedésükkel közvetlenül veszélyeztetnek szomszédos, értékes természetközeli területeket (összesen 7,5 ha). Ezek többsége a síkon lévő, nem erdészeti területnek számító zöldjuharos, más része pedig a löszfalon található akácos. Az akácos rész leirtása után a spontán gyeptegenerálódás természetvédelmi kezeléssel való elősegítését javasoljuk. A zöldjuharosok irtása után helyükön gyepterületek vagy őshonos faállományok telepítései hozhatók létre.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Az első évben történő inváziós irtás után a további években is szükséges ezek rendszeres visszavágása, a terület gondozása, kaszálás, legeltetés beindítása.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok

Az idegenhonos faállományok irtása utáni években kaszálás, legeltetés vagy őshonos erdősítés (csak üzemtervezett erdőterület esetében) alkalmazása javasolt.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Őshonos fásszárúak ültetése megengedhető.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Őshonos fásszárúak ültetésével megengedhető.

KE13 kezelési egység

(1) Érintett élőhely(ek)

1. – / T1 Egyéves szántóföldi kultúrák
Összesen 4 db folt, 9 ha kiterjedésben.

(2) Gazdálkodói kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

SZ57	Magvetéshez kizárólag a közeli természetes rétekről aratott magkeveréket, illetve kaszálékot szabad felhasználni.
SZ58	Magvetést nyár végén vagy ősszel kell elvégezni.
SZ60	Tájjidegen fűmagkeverékkel történő vetés tilos.
SZ61	A telepítést követő évtől legalább évi egyszeri kaszálás illetve kíméletes, pásztoroló legeltetés szükséges.
SZ62	A vetést követő egy vagy két évben júliusi tisztító kaszálást kell végezni a nedves szántó gyomfajainak visszaszorítására.
SZ64	Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyepek kialakulásának elősegítése; tájjidegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.

Fejlesztési előírások

SZ48	Szántó füves élőhelyé alakítása, gyeptelepítéssel.
SZ51	Szántó füves élőhelyé alakítása, lucerna kultúrát követő spontán gyepesedéssel.

(3) Kezelési javaslatok indoklása

Néhány darab, üde gyeppek vagy sásosok közé ékelődött, fragmentált, kis kiterjedésű szántó és vadföld esetében szükségesnek tartjuk a művelés felhagyását, természetbarát gyepesítés elvégzését (összesen 9 ha).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Természetbarát gyepesítés javasolt a táblázatba foglalt SZ48 vagy SZ51 közül egy kiválasztásával.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok

Természetbarát gyepesítés, üde rét kialakulásának elősegítése; tájidegen magkeverék használata nem javasolt, a termőhelyre jellemző őshonos fajok vetését javasoljuk; magszórással vagy szénamurvás felülvetéssel fajok bejuttatása, láprétről vagy kaszálórétről gyűjtött maggal vagy kaszálékkal (részletes leírása a táblázat alatt)

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Őshonos fásszárúak ültetése megengedhető.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok

Őshonos fásszárúak ültetésével megengedhető.

Kezelést nem igénylő élőhelyek

1)

(1) Érintett élőhely(ek)

1. 3150 Természetes eurotróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel / A1 Állóvízi sulymos, békalencsés, rucaörömös, tócsagazos hínár, A23 - Tündérrózsás, vízitökös, rencés, kolokános (láptavi) hínár

(2) Általános kezelési, fenntartási javaslatok

A vízviasszatartás a legfontosabb feladat. A horgászattal, halászattal kevésbé zavart víztestekben teljesebb kifejlődésűek, fejlődésük gyors. A halastavakban iniciális stádiumban rekednek meg. Fontos a halászat, horgászat korlátozása a védett vizes élőhelyeken. Vízviasszatartás után semmiféle kezelést nem igényel. A spontán folyamatok hagyhatók. A csatornák egyféle ökológiai folyosók a lápok között, vízviasszatartás esetén segíthetik a hiányos fajkészlet regenerálódását.

(3) Lokális kezelési, fenntartási javaslatok

Vízviasszatartás műtárgyak segítségével

2)

(1) *Érintett élőhely(ek)*

1. 6430 Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai/ D5 Patakparti és lápi magaskórósok

(2) *Általános kezelési, fenntartási javaslatok*

A termőhelyi viszonyok változása esetén könnyen átalakul. Kaszálás hatására mocsárrét lesz belőle. Szárazodás esetén özöngyomok veszik át az uralmat. Vízsint emelkedés hatására nádasok és magassásosok fajai terjednek (*Typha latifolia*, *Glyceria maxima*, *Carex riparia*, stb.). Ha fenn kívánjuk tartani, akkor az optimális vízjárási viszonyok (téli-tavaszi elárasztás, nyári visszahúzóadás) biztosítása a meghatározó, kaszálás csak özöngyomok megjelenése esetén, lokálisan engedhető. Különböző kezelést nem igényel.

(3) *Lokális kezelési, fenntartási javaslatok*

Láprétek, mocsárrétek és sásosok közé ékelődött állományok azokkal együtt kezelhetők

3)

(1) *Érintett élőhely(ek)*

1. – / B1a Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások

(2) *Általános kezelési, fenntartási javaslatok*

Az időszakos vízborítású területeken fejlődésük eléggé gyors, mocsári fajok aránylag gyorsan betelepülnek. Özöngyomok terjeszkedésével szemben érzékeny. Inkább a lápi változatok (B1b) kezelése a fontos.

Csak a sásosok vagy üde rétek közötti és a vízparti mozaikokhoz tartozó állományok kezelendők. Az ezekre vonatkozó előírás-csomag kódja: KE4. Felhagyott tőzegbányató területén nem kezelendők, KE7.

(3) *Lokális kezelési, fenntartási javaslatok*

Nincs javaslat.

4)

(1) *Érintett élőhely(ek)*

1. – / B1b - Nádas úszólápok, lápos, tőzeges nádasok és télisásosok

(2) *Általános kezelési, fenntartási javaslatok*

A vegetáció dinamikáját a tőzegképződés sebessége határozza meg, ami lassú folyamat. Ennek megfelelően a lápi fajok betelepülése is vontatottan halad. Halászat, horgászat lassítja vagy látszólag meg is akasztja a folyamatot. Fontos ezért a halászat, horgászat korlátozása a védett vizes élőhelyeken és a fokozatosan emelkedő vízsint biztosítása. Az úszóláp igen dinamikus élőhely, folyamatosan és nagy mennyiségben képződik újra, az idősebbeket benövi a mocsári növényzet, illetve a rekettye. Ha kiszárad vagy nyakon csurdítják, utána is jól regenerálódik. Amíg van nyílt víz a tőzegbányákban, csak kissé veszélyeztetett. Kezelést nem igényel, csak vízvisszatartást. A drasztikus vízszintingadozás megárhathat, de kibírja. A nádvágás szabályozása nem botanikai, hanem zoológiai kérdés. A nádas területekhez kötődő jelölő állatfajok megőrzése szempontjából a nem ipari célú rotációs (átlagosan 4-5 évente) tisztító aratás lenne a megfelelő kezelés.

Csak a sásosok vagy üde rétek közötti állományok kezelendők. Az ezekre vonatkozó előírás-csomag kódja: KE4. Felhagyott tőzegbányató területén nem kezelendők, KE7.

(3) *Lokális kezelési, fenntartási javaslatok*

Nincs javaslat.

5)

(1) *Érintett élőhely(ek)*

1. – / B2 Harmatkásás, békabuzogányos, mocsári-vízparti növényzet, valamint

B3 Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykórós mocsarak.

(2) *Általános kezelési, fenntartási javaslatok*

Vízfolyások mentén elég gyorsan kialakul, mederkotrás esetén időlegesen visszaszorul. A tápanyagtöbblet kedvezően befolyásolja. Fennmaradásuk a versenyszegény körülményekhez (pl. erősen ingadozó vízjárás miatt) kötött. Ha ezek megváltoznak, gyorsan nádassá vagy magassásossá alakulhat át. Nehéz tudatosan kezelni, mert sokfelé vannak töredékes állományai (kivéve két állományt: a Csillagosi-kanális, illetve a Tölgyfa-ér rövid szakasza a Lépfenés-legelőn). Általános vízvisszatartás esetén általános regenerációja várható. A vadjárást és a vízjárás ingadozását itt nem célszerű túlzottan korlátozni.

(3) *Lokális kezelési, fenntartási javaslatok*

Nincs javaslat.

6)

(1) *Érintett élőhely(ek)*

1. - / OA Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek

(2) *Általános kezelési, fenntartási javaslatok*

Tulajdonképpen instabil állapot, amelyet az intenzív használat tart fenn. A kezelés felhagyása után elég hamar természetesebb állapot felé regenerálódik (szárazabb szélei azonban gyomosodnak, cserjésednek). Különbözőbb kezelést egyelőre nem igényel.

(3) *Lokális kezelési, fenntartási javaslatok*

Nincs javaslat.

7)

(1) *Érintett élőhely(ek)*

1. – / OB Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok

(2) *Általános kezelési, fenntartási javaslatok*

Kezeletlenül özöngyomok borítják el, majd cserjésedik, erdősül. Rendszeres kaszálással, extenzív legeltetéssel lassan természetesebb rétté lehet alakítani.

(3) *Lokális kezelési, fenntartási javaslatok*

Nincs javaslat.

8)

(1) *Érintett élőhely(ek)*

1. – / OC Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok

(2) *Általános kezelési, fenntartási javaslatok*

Üde gyepek szárazodási folyamatában alakultak ki, amelyben fontos szerepe volt a legeltetésnek is. A sztyeppréti fajok betelepülése lassú, az állományok fajkészlet szempontjából feltűnően telítetlenek. Ruderális kompetitorok és özöngyomok terjeszkedésével szemben érzékeny. Ha szárazgyep-szukcessziót szeretnének megvalósítani, akkor a gyomosodás és cserjésedés megakadályozása célszerű.

(4) *Lokális kezelési, fenntartási javaslatok*

Nincs javaslat.

9)

(1) Érintett élőhely(ek)

1. – / OD Lágyszárú özöngyomok állományai

(2) Általános kezelési, fenntartási javaslatok

Kialakulása után metastabil képződmény, idővel cserjésedik, majd erdősül. Ez a folyamat gyorsítható pl. kocsányos tölgy elegyes faállomány telepítésével. Ahol az eredeti társulás fajai még jelen vannak, meg lehet kísérelni a kaszálást, de nagyobb, összefüggő területeket célszerűbb erdősíteni.

(3) Lokális kezelési, fenntartási javaslatok

Nincs javaslat.

10)

(1) Érintett élőhely(ek)

1. – / OF Magaskórós ruderalis gyomnövényzet

(2) Általános kezelési, fenntartási javaslatok

Addig marad fenn, ameddig a tápanyag-túlkínálat. Ha ez megszűnik, valamilyen más társulásnak, pl. özöngyomosnak adja át a helyét. Inkább felszámolásuk célszerű. Védett természeti területen fontos a vadszörök elhelyezésének korlátozása, illetve az elhagyott tanyák felvásárlása és természetvédelmi célú hasznosítása (bemutatóhely, kutatóház stb.).

(3) Lokális kezelési, fenntartási javaslatok

Nincs javaslat.

3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés

A terület legtöbb jelölő élőhelye és faja szempontjából mindenekelőtt a legfontosabb élőhely fejlesztési teendő a lápvidék vízrendszerének lehetséges mértékű rehabilitálása.

A rehabilitáció legfontosabb kiinduló eleme a területen található vízelvezető csatornákon a vízmegőrzés feltételeinek kialakítása. A vízügy és a természetvédelem szakembereivel és a víztársulatokkal szükséges egy csatornakezelési terv kidolgozása, ami az optimális vízszint fenntartását szorgalmazná. Az ehhez szükséges kompromisszumot természetvédelmi szempontok prioritásával, a gazdák kárpótlásával, ahol szükséges művelésiág változtatással kell meghozni. Fontos a már megépített műtárgyak ilyen kezelésének újragondolása, ahol szükséges újabb műtárgyak elhelyezése. A vízmegtartás történhet részleges vagy teljes, állandó vagy szabályozható elzárásokkal, amelynek módját az egyes részterületek élőhelyi és földhasználati adottságai alapján javasoljuk meghatározni. A javaslatunkba belefoglaltuk mellékeltük a vízmegőrzés szempontjából legfontosabb beavatkozási pontokat. Jó eredmények lennének elérhetők a Duna-völgyi Főcsatorna (továbbiakban DVCS) dunai vízpótlásával kapcsolatban napjainkra kialakult helyzet sürgős megoldásával is.

A hatékony vízmegőrzés érdekében nagy hangsúlyt kell kapnia a következőknek:

- Natura 2000 jelölő élőhelyek területein kezdődő (csak ezek vizét összegyűjtő) legfelső csatornaszakaszok és árkok gyepre eső kezdeti részének megszüntetése (csatornák betöméseivel)
- a terület teljes belvízelvezető rendszerének újragondolása és a belvízelvezetések szigorú korlátozása (ahol szükséges művelésiág váltások, vízmegőrzés támogatásával)

-a Duna-völgyi főcsatorna folyamatos, megfelelően magas vízzinttel való vízutánpótlása a Dunából (Kvassay-zsilip)

A felhagyott tőzegbányagödrök területén nagyobb mértékű természetvédelmi beavatkozás nem szükséges. A már meglévő halászvizek területén a jövőben olyan természetvédelmi célú, rekreációs és bemutató halászat történjen, ami nem sérti a természetvédelmi érdekeket. A halgazdálkodás legfőbb célja a jelölő halfajok fenntartása, halászható halfajok genetikai megőrzése lehet. Emiatt fontos, az idegenhonos halfajok visszaszorítása, azok lehalasztásával és telepítésének tiltásával. A már meglévő halászóvizeken kívül újabbak ne legyenek létesíthetők.

A vizes élőhelyek rehabilitációja mellett fontos a környező magasabb fekvésű degradált területek helyreállítása is. Ezek közül legjelentősebb tétel lehet a szántóterületek visszagyepesítése, vagy erdősítése. A visszagyepesítést el lehet végezni közvetlenül a térségi természet szerű gyepterületekről betakarítható fűmagkeverék telepítésével, vagy lucerna telepítéssel amelynek kiöregedési folyamata során megfelelő propagulumforrás esetén fokozatosan települnek majd be a termőhelyre jellemző növényfajok. Mindkét esetben az új gyepterület aktív kezelése szükséges, mivel a bolygatás miatt jelentős a gyomosodás és a tájidegen növényfajok betelepülésének veszélye.

Az élőhely- és tájrehabilitáció fontos eleme a tájidegen növényfajok eltávolítása is, különösen amelyek veszélyeztetik a Natura 2000 élőhelyeket. Javasolható, hogy az agresszíven sarjadzó fásszárú adventív növényfajok – elsősorban az akác, a bálványfa és a zöld juhar - egyedeinek letermelésekor jól transzportálódó vegyszerrel (a bevált gyakorlat szerint pl. Medallonnal) végzett metszlap-kenéssel az újrasarjadzást megelőzhető. A tájidegen fafajok egyedeinek eltávolítására az erdőművelési folyamatok mindegyike során törekedni kell, amelyet az erdészeti üzemtervekbe is be kell építeni. Az erdőfelújítások során a tájra és a konkrét élőhelyre jellemző őshonos fafajokat kell alkalmazni.

A lágyszárú adventív növényfajok közül természetvédelmi szempontból az óriás aranyvessző (*Solidago gigantea*) és a selyemkóró (*Asclepias syriaca*) terjedése jelentheti a legnagyobb gondot, de természetvédelmi jelentőséggel bír a kanadai aranyvessző (*Solidago canadensis*), a sötétlila őszirózsa (*Aster novi-belgii*), a szúrós szerbtövis (*Xanthium spinosum*), a bojtorjászerbtövis (*Xanthium strumarium*), és a parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*) térhódítása is. Amennyiben a vizes élőhelyek természetes vízháztartását sikerül visszaállítani, a fajok állományainak további terjedésére kissé lelassulhat.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

A kúszó celler (*Apium repens*) élőhelyeinek természetvédelmi kezelése az alábbiak szerint történik: május 10. előtt kézi erővel tisztítókaszálás, valamint nyílt tőzegről való létrehozása szintén kézi erővel. Termésérlelés után, szeptember 15-től újabb tisztítókaszálás kézi/gépi erővel. A később fejlődő sarjú az azt követő év májusának elején kerül ismét eltávolításra.

A kiskisgyűrt aszat (*Cirsium brachycephalum*) állomány megőrzése külön intézkedést nem igényel, az élőhelyek megfelelő kezelése biztosítja a kedvező természetvédelmi helyzetét a területen.

A jelölő közösségi jelentőségű csigafajok (*Anisus vorticulus*, *Vertigo moulinsiana*, *Vertigo angustior*), kételtű (*Bombina bombina*, *Triturus cristatus*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), valamint állományainak megőrzése külön egyedi intézkedést szintén nem igényel, a vizes

élőhelyek megfelelő kezelése és vízvisszatartásos rehabilitációja biztosítja a fennmaradásukat a területen.

A jelölő halfajok megőrzése és állományuk fejlesztése érdekében különösen fontos a rehabilitációs fejezetben megfogalmazott vízvisszatartásos vizes élőhely rehabilitációk megvalósítása. Ez egyben vidra (*Lutra lutra*) állomány növekedését is elősegítheti.

A vérfű-boglárka (*Maculinea teleius*) megőrzése különös fejlődésmenete következtében speciális kezelést igényel. Ha kaszálással hasznosítják a területet, akkor az augusztus 1-én kezdődő kaszálás esetén legalább 25%-át mozaikos elrendezésben lábon kell hagyni a kaszálónak, ha a kaszálás szeptember 1. után történik akkor a kaszáló 10%-át kell meghagyni szintén mozaikos elrendezésben. Mindkét esetben legalább 10 cm-es fűtarló meghagyása szükséges a faj szaporodásához szükséges hangyabolyok megőrzése érdekében. Ezt a fűtarlót tárcsás, vagy alternáló kaszával lehet biztonságosan meghagyni, ezért a dobkasza használata nem alkalmas a faj élőhelyének kezelésére.

A nagy tűzlepke (*Lycanea dispar*) élőhelyének kezelésére legalkalmasabb a marhákkel történő legeltetés. A marhák taposása nyomán tudnak megjelenni a tűzlepke tápnövényeként szolgáló *Rumex*-fajok. Ennek érdekében, ha kaszálással hasznosítják a területet a jelentősebb élőhelyeken a mozaikos sarjűlegeltetés is szükséges a tápnövények biztosítása érdekében. A gypszerkezet és a fauna kímélete érdekében ebben az esetben is a tárcsás és alternáló kasza használata a megfelelő eszköz.

Skarlátbogár (*Cucujus cinnabarinus*) állományának megőrzése a holt és öregedő nyarasok (beleértve a nemesnyarasokat is) és füzesek jelenlétén múlik, amelyet a tervezési terület erdőterületeinek üzemtervi rendszerében kell szabályozni.

3. 2. 4. Kutatás, monitorozás

3. 2. 4. 1. Faj szintű monitorozás

Valamennyi jelölő állatfaj monitorozása indokolt különös tekintettel arra, hogy a kezelésben változások várhatók, illetve rehabilitációs beavatkozások is tervben vannak. A jelölő állatfajok állományviszonyairól – a vidra kivételével - a jelöléskor és a tervkészítéskor egyaránt csak hozzávetőleges becsült adatok álltak rendelkezésre, ezért ezek populációs viszonyait alapállapot szinten legalább reprezentatív mintavételeken alapuló becsléssel meg kell határozni. Ezt követően az NBmR és N2000 monitorozási protokoll módszertani javaslatai szerint reprezentatív mintavételekkel a felméréseket legalább 5 évente célszerű megismételni, de a szélsőségesen száraz, vagy vizes esztendőkből a kiugró populációs csúcsokat is célszerű rögzíteni.

Az *Apium repens* monitorozása folytatandó.

3. 2. 4. 2. Közösség szintű monitorozás

10 évente javasolt monitorozni a kékperjések, sásosok, löszgyepek és a láperdők fajgazdaságát, illetve avarosodását, cserjésedését, vízháztartását és az özönnövények mennyiségét. A monitorozásra a Natura 2000 élőhelyi protokoll használata megfelelő. Minden élőhely esetében legalább három helyszín kiválasztása szükséges a reprezentatív mintavételhez.

3. 2. 4. 3. Élőhely szintű monitorozás

Az Á-NÉR szerinti élőhely térképezéssel legalább a fő élőhely kategóriák szerinti folthatárok változását lehetőleg távérzékelési háttéradatbázis segítségével 5 évente célszerű megismételni,

de a szélsőségesen száraz, vagy vizes esztendőkben a változásokat időközben is célszerű rögzíteni. Részletes Á-NÉR szerinti térképezést minimum 10 évente javasolt végezni.

3. 2. 4. 4. Területkezelések hatásainak monitorozása

A vízviszonyok alakulását a jellemző vizekben telepített vízmércék havi egy alkalommal történő leolvasásával kell rögzíteni, különös tekintettel a vízvisszatartási beavatkozások hatásainak nyomon követésére.

Az élőhelyek változására vonatkozóan az Á-NÉR szerinti élőhely térkép fog átfogó tájékoztatást adni. A tervezési terület aktív, rendszeres kezeléssel érintett legfontosabb élőhelyei a gyepek, ahol rendszeres kaszálás és/vagy legeltetési kezelés zajlik. Mivel előre láthatóan jelentős változások lesznek a kezelésben, ezért külön lenne célszerű vizsgálni a kezeléssel (pl. kaszálás és/vagy legeltetés) érintett főbb élőhelyeken telepített legalább 10x10 m-es kizárásos kontrollparcellákban és a kezelésnek kitett területeken a vegetációs szerkezet alakulását. Ehhez lehetne társítani a kezelés szempontjából bizonyos indikátor jellegű, jelölő állatfaj monitorozását (pl. vérfű-boglárka) is.

3. 3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében

3. 3. 1. Agrártámogatások

3. 3. 1. 1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

Az Unió csatlakozást követően hazánk támogatási rendszere a többi tagállaméhoz harmonizáltan alakult ki. Ez vonatkozik az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekre is.

SAPS – egyszerűsített területalapú támogatás

Az EMOGA Garancia részlegéből minden hasznosított mezőgazdasági terület jogosult az egységes területalapú támogatásra. A hasznosított mezőgazdasági terület hazánkban a művelt szántó és gyepterületekre vonatkozik, melyek a MePAR rendszerben támogatható területként vannak nyilvántartva. Az egységes területalapú támogatás (Single Area Payment Scheme – SAPS) feltétele a területművelésben tartása, valamint 2009-től a Kölcsönös Megfeleltetés (KM) rendszerének betartása.

Kölcsönös Megfeleltetés

A Kölcsönös Megfeleltetés (KM) egy harmonizált jogszabályi környezetet jelent, valamint gazdálkodási alapkövetelményeket foglal magába, mely rendszer bevezetése minden tagállam számára kötelező. A KM részét képezi többek között a Natura 2000 területeken való gazdálkodás feltételeinek a betartása is. Jelenleg a 269/2007 sz. kormányrendelet által meghatározott feltételrendszerek betartása kötelező, mely kizárólag gyephasznosítású területeken van hatályban. Ezeknek a feltételeknek a betartása nem csupán a Natura 2000 területekre járó kompenzációs támogatás folyósításának feltétele, hanem a SAPS támogatásé is.

Natura 2000 területek támogatása

A 1698/2005 EC Tanácsi rendelet 38.§ alapján vidékfejlesztési forrásból kompenzációs kifizetés adható a kijelölt Natura 2000 területen gazdálkodók számára. Tekintettel arra, hogy a 269/2007 sz. kormányrendelet alapján jelenleg gyepterületekre vannak hatályban földhasználati korlátozások, a 38.§ alapján a kijelölt Natura 2000 gyepterületek kompenzációs támogatásban részesülnek, melynek mértéke 38 Euró/ha.

Egyéb támogatások

Natura 2000 program a hazai vidékfejlesztési programozásba integráltan került beépítésre és az alábbi támogatási programokban is előnyt élveznek ezek a területek:

- Agrár-környezetgazdálkodási támogatás
- Nem termelő beruházások
- Erdő-környezetvédelmi támogatások
- 1. tengelyes támogatások

A fenntartási tervek szerepe a jelenlegi támogatási rendszerben

Egyes vidékfejlesztési támogatások a Natura 2000 területekre vonatkozóan a fenntartási tervekhez kötötték a támogatási részvételt. A mezőgazdasági földterület első erdősítése jogcím, valamint az agrár-erdészeti rendszerek jogcím, melyek művelési ág váltással járó támogatások, csak abban az esetben engedélyezik Natura 2000 területen a támogatás igénylését, ha az a fenntartási tervvel összhangban van. A fenntartási tervek ilyen módú alkalmazása biztosítja azt, hogy az Unió pénze megfelelően hasznosuljon, nem hatnak egymás ellen, valamint kiküszöbölik azt, hogy az Natura 2000 területeken esetlegesen éppen Unió forrásból történjen károsodás.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg csupán a 269/2007 sz. kormányrendelet alapján van kompenzációs kifizetés. Az ebben a rendeletben meghatározott földhasználati előírások betartása minden Natura 2000 gyepterületen kötelező. Látható azonban, hogy jelenleg nincsen hatályban szántó, erdő, halastó művelési ágú, valamint egyéb természetvédelmi szempontból fontos élőhelyre (láprét, vizes élőhelyek stb.) kidolgozott földhasználati előírás, illetve ez alapján kompenzációs kifizetés. Ebből adódóan ezen területekre csupán az egyéb földhasználati korlátozások (nitrát területekre, védett területekre vonatkozó) vannak érvényben, speciális faj és élőhelyvédelmi intézkedések nincsenek.

A gyepterületekre vonatkozó földhasználati korlátozások olyan alapvető előírásokat fogalmaznak meg, melyek betartása minden hazai gyepterületen elengedhetetlen, a természeti értékesség fenntartása érdekében. Ez a rendelet azonban az általánosságából adódóan nem tud kezelni olyan speciális területi problémákat, melyek a Natura 2000 hálózat esetében fontosak. Ebből adódóan a fenntartási tervek egyik legnagyobb hozadéka az a területiségből eredő specialitás, mely megfelelően képes megalapozni a speciális kezelési irányokat. Ezen túlmenően a fenntartási tervek egy, a jelenleginél pontosabb, a területek igényeihez jobban igazodó támogatási rendszer megalapozását is hivatottak előkészíteni, és szakmailag megfelelően alátámasztani.

Figyelembe véve a Natura 2000 területekre meghatározott célokat, a fenntartási tervek feladata több szintű:

- A jelenlegi állapot szinten tartását célzó előírások meghatározása
- A jelenlegi állapot jobbítását célzó előírások meghatározása
- Élőhely rekonstrukciós irányok meghatározása

Természetesen a fenti szempontok kifejezetten az élőhelyek számára fontos irányokat mutatják be, és a fenntartási tervnek ennél jóval többet kell tartalmaznia, például a monitoring rendszerre tett javaslatot, illetve nem lehet elfelejteni a társadalmi konszenzus kialakítását sem.

A támogatások javasolt területi rendszere

A Natura 2000 területek legkisebb tervezési egysége az élőhely, illetve az élőhelyfolt. Ez az az egység, mely ökológiai szempontból homogén egységet képez, illetve jelölő élőhely esetén is ezek a foltok kerültek azonosításra. A jelölő növény és állatfaj esetében is élőhely szintű azonosítás történt fajvédelmi szempontból, mely állatok esetén több élőhely típust is érinthet. Mind az adatgyűjtés, mind a monitoring élőhely szinten értelmezhető.

A földhasználat esetében a területi egység az ún. *kezelési egység*, amely azokat az élőhely foltokat nevesíti, melyek egységes kezelése indokolt, illetve amely élőhelyek esetében a célok eléréséhez a földhasználati előírások nem különülnek el. A *kezelési egységek* a Natura 2000 területeket általában nagyobb tömbökbe aggregálják, azonban előfordulhat olyan élőhelyfolt is, amely két kezelési egységbe tartozik. A kezelési egység szerepe és jelentősége a földhasználati előírások területhez rendelésénél nyilvánul meg.

A kezelési egységhez az alábbi földhasználati előírások tartoznak:

- Kötelező előírások
- Ajánlott/elvárt előírások
- Komplex élőhely rehabilitációs/ élőhely fejlesztési előírások

A területiség esetében külön figyelemmel kell lenni a jelenlegi területalapú támogatási rendszer működésére, mely a hasznosított mezőgazdasági területeket veszi alapul. Natura 2000 területek támogatása esetében éppen azok a területek lehetnek értékesek, illetve fejlesztésre javasoltak, melyek jelenleg nem minősülnek hasznosított területnek (belvizes foltok, becserjésedett gyepek, felhagyott szántó területek). Ennek az ellentétnek a feloldása alapvetően határozza meg a Natura 2000 területek fenntartásának és fejlesztésének a sikerét.

A Natura 2000 terület lehetséges támogatási szintjei

Kötelező szint

Ezek azok a javasolt előírások, amelyek betartása indokolt a terület jelenlegi állapotának megőrzése érdekében. A fő területhasználati irányok meghatározása mellett olyan előírások meghatározása célszerű, melyek betartása alapvetően meghatározza a fajokat, valamint az élőhelyek fennmaradását (pl.: gyepek művelési ág fenntartására való kötelezés, a területről vízelvezetés tiltása stb.).

A 1698/2005 EC rendelet 38.§-a alapján kompenzációs kifizetésre jogosultak a Natura 2000 területen gazdálkodók a földhasználati korlátozásból eredő jövedelemkiesés, valamint többletköltség mértékéig. Ez a jogszabályi háttér a Natura 2000 hálózat alapszintű fenntartásához szükséges. Jelenleg 269/2007 sz. kormányrendelet képezi a 38.§ alapján jogosult kifizetés alapját.

A kötelező szinten meghatározott előírásokat a Natura 2000 területen gazdálkodó földhasználóknak be kell tartaniuk.

Önkéntes szint

A második előírás szint már a területek természeti értékeinek a növelésére irányul, olyan gazdálkodási formák ösztönzése mellett, melyek a fajok populációjának növekedését, valamint az élőhelyek állapotának javulását célozzák meg. Ebbe a kategóriába az agrár-környezetgazdálkodási logika mentén, önkéntes vállalat alapján, de a területi sajátosságok figyelembe vételével tervezzük az előírások meghatározását. Ebben a kategóriában kizárólag területkezelésre vonatkozó, gazdálkodási módot meghatározó előírások tartoznak.

A Natura 2000 területek értékességének növelése érdekében, speciális előírások kidolgozása mellett önkéntes programban való részvétellel lehet a gazdálkodókat ösztönözni arra, hogy a jelölő fajok és élőhelyek állapotának javításában aktívan részt vegyenek. Az önkéntes szinten már kezelni kell az egyediséget, illetve a tervezési területen belül azonosítani kell az eltérő célokat, és az ahhoz rendelt földhasználati előírásokat.

Komplex élőhely rehabilitációs/élőhely fejlesztési előírások

A harmadik típusú előírások az önkéntes szinten belül megjelenő speciális előírások, melyek a területek vonatkozásában a legjelentősebb változást jelentik. Olyan terület-, tájhasználat-váltási, illetve élőhely rekonstrukciós, rehabilitációs prioritások, irányok tartoznak ide, melyek eredményeként a terület arculata jelentősen megváltozik, természeti értékessége nagymértékben nő. Ebbe a kategóriába inkább prioritások, elérni kívánt célok kerülnek megfogalmazásra, melyek eléréséhez beruházási, fejlesztési feladatok elvégzése szükséges.

A fenntartási tervek jelenlegi formájukban alapvetően az önkéntes szint szakmai megalapozását, tervezési terület-szintű definiálását szolgálják.

3.3.2. A javasolt Natura 2000 kifizetés integrálása egyéb támogatási programokkal

Figyelembe véve a jelenleg működő támogatási rendszereket, illetve azok egymásra épülését, indokolt a Natura 2000 támogatások esetében az integrált megközelítés elvét alkalmazva több támogatás harmonizálását megcélozni. A támogatások között a jelenlegi struktúrában is fellelhető az egymásra épülés, ennek továbbfejlesztése a források hatékonyabb felhasználását eredményezheti. Az integrálás alapvető célja a kettős finanszírozás elkerülése, valamint a jogszabályi környezet, adminisztráció harmonizálása.

Az említett kategóriák mellett a jelenleg működő támogatások figyelembevételével az alábbi kapcsolódási pontok kidolgozása javasolt:

Kötelezően betartandó/tiltott előírások	Önálló Natura 2000 támogatás formájában
Ajánlott/elvart előírások	Agrár-környezetgazdálkodási, Erdő környezetvédelmi támogatásokkal integráltan
Komplex élőhely fejlesztési előírások	Erdősítésre vonatkozó, agrár-erdészeti, nem termelő beruházásokkal, KEOP támogatásokkal integráltan

Ennek az integrált megközelítésnek az elemei a jelenlegi vidékfejlesztési rendszerben már láthatók, hiszen például a *mezőgazdasági földterület első erdősítése* intézkedés, ami felfogható egy komplex területfejlesztési előírásnak, csak abban az esetben támogat bármilyen erdősítést, amennyiben erre vonatkozó területi prioritás a Natura 2000 fenntartási tervben meghatározásra került.

A különböző intézkedések együttes alkalmazása mellett a Natura 2000 területekre jelentős forrás biztosítható abban az esetben, ha a gazdálkodó számára a támogatási programokban való részvételnek több lehetősége is adott. Ezt azonban csak úgy lehet hatékonyan lebonyolítani ha – alkalmazva a Nyugat-Európában működő példákat – akkreditált szakértők bevonásával tervezik meg a gazdálkodók a támogatások optimalizálását célzó földhasználati stratégiájukat.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

Területileg érintett földhasználók, területkezelők számbavétele, elemzése, tájékoztatása, előzetes konzultáció és egyeztetés az alábbi módon valósult meg:

Eszköz típusa	Dokumentum típusa	Időpont	Érintettek
4 félig strukturált interjú	jegyzőkönyv	2008.12. hó	Gazdálkodók
9 félig strukturált interjú	jegyzőkönyv	2009.03-04. hó	Hajós, Homokmégy, Kecel, Öregcsertő Önkormányzata Erdőfelügyelő 2 falugazdász Erdőgazdálkodó Gazdálkodók

2 interjúval egybekötött terepbejárás	jegyzőkönyv	2009.03-04. hó	Természetvédelmi őr Gazdálkodó
3 félig strukturált interjú	jegyzőkönyv	2009.06.hó	ADU-KÖVIZIG Dunamenti és Kunsági Vgt. Gazdálkodó
Ötletbörze	emlékeztető	2009.06.16.	Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság
Önkormányzati hirdetőtábla		2009.10. hó	Érintett önkormányzatok
Egyeztetési anyag megküldése levélben	levél, tervanyag	2009.10. hó	Helyi érintettek, hivatalos szervek
Egyeztető fórum	jelenléti ív és emlékeztető	2009.11.03.	21 fő

A széles körű kommunikációnál alkalmazott technikák az alábbiak:

Eszköz típusa	Dokumentum típusa	Időpont	Érintettek
Honlap	www.naturaterv.hu	2008. 12. hónaptól	Minden érdeklődő
Szórólap általános/területi	2000 példány a 20 mintaterületen	2009. 02. hónaptól	Összes/Területi érintettek
Nyomtatott kiadvány	6000 példány a 20 mintaterületen	2009. 11. hó	Gazdálkodók

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

A kommunikáció címzettjeinek köre az interjúk alapján készített érintett elemzés segítségével került meghatározásra. A Dél-Őrjeg Natura 2000 területkijelölés széles rétegeket érint a településeken: több száz földtulajdonos, több gazdálkodó, erdőgazdálkodók, vízügyi szervek, civil szervezetek egyaránt érintettek. A kulcsérintettek az önkormányzatok, a földtulajdonosok, a jelentősebb gazdálkodók és az illetékes falugazdász, a vízgazdálkodással foglalkozó szervezetek, a tőzegbányászattal foglalkozó vállalkozás, a tőzegbányatavakon halászattal foglalkozó gazdálkodók, a helyi erdőgazdálkodással foglalkozó vállalkozás és más erdőgazdálkodók, valamint a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága. Kisebb mértékben érintettek a helyi horgász- és vadásztársaságok, a falusi vagy szelíd turizmussal foglalkozók, valamint a települések lakossága. Az alábbiakban az érintettek ismertetésére kerül sor, hogy miként kapcsolódnak a Natura 2000 területhez:

- **Önkormányzatok:** Császártöltés kivételével a Natura 2000 terület távol fekszik a települések belterületétől. A felkeresett önkormányzatok fejlesztési elképzeléseit, bővítési szándékait nem veszélyezteti, így területhasználati konfliktust nincs a program kapcsán. A területkijelölés szinte kizárólag magántulajdonban lévő földeket érint a KNPI vagyonkezelésében lévő területeken kívül.
- **Földtulajdonosok:** a kijelölt terület több száz magántulajdonos tulajdonába tartozik, a kárpótlás után nadrágszíjparcellák, osztatlan közös tulajdonok jöttek létre. A tulajdonosok egy része nem helyi. A kisebb földtulajdonosok korábban bérbe adták a földjüket nagyobb gazdálkodóknak. A területalapú támogatás állatállománytól való elválasztása ugyanakkor arra ösztönözte a tulajdonosokat, hogy a földbérleteket felmondják, és maguk kaszálják a területüket, mivel a hektáronkénti támogatási összeg meghaladja a bérleti díjat. Sok terület azonban ennek nyomán felhagyásra került,

cserjésedésnek indult. Ennek folyamánya, hogy a Natura 2000 területkijelölés is ismeretlen lehet a tulajdonosok számára.

- *Jelentősebb gazdálkodók, falugazdász:* a Natura 2000 területeken elsősorban szántóföldi művelés és állattartás zajlik. Viszonylag magas az AKG programokban résztvevő gazdák aránya, s ökológiai gazdálkodás is folyik a területen. A szántókon gabonaféléket és olajos növényeket termelnek, kisebb részben saját állatállomány takarmányozására, nagyobb részben értékesítésre. A rétek többségét kaszálással kezelik. A mély fekvésű területeken termő savanyú fűfélék takarmányozásra nem alkalmasak, legfeljebb alom anyagnak, vagy energetikai hasznosításra – ezeken a területeken a támogatás a kaszálás fő ösztönzője. A magasabban fekvő rétek produkciója jó, területtől függően értékesítésre is kerül a saját állatállomány takarmányozásán felül. Az állatállomány tejelő- és húshasznú marha, illetve juh. Az elmúlt években megindult a földterületek koncentrációja a bérletek és a földvásárlások következményeként. A legnagyobb földterületek 5-600 hektárra tehetők, a családi gazdaságok 110-120 hektáron gazdálkodnak, de a tíz hektáros birtokok is megtalálhatók. A megélhetésszerűen mezőgazdasággal foglalkozók száma alacsony. A gazdálkodók két településen is létrehozta új típusú szövetkezetet, jelentőségük csekély (kis tőkeerő és termelési volumen, a közös beruházásokhoz, illetve felvásárlókra vagy input-kereskedőkre való nyomásgyakorláshoz).
- *Natura Tőzegbánya Kft.:* a Natura Kft. a Császártöltés és Kecel határában folyó tőzegbányászat révén érintett a Natura 2000 kijelölésben. A meglévő bányaterület bővítésére a terület védettsége miatt már nincs lehetőség, várhatóan néhány évig folyik még kitermelés. A tőzegbányászattal járó nyílt vízfelület a bányászat felhagyását követően természetvédelmi szempontból jelentős, az eredeti mozaikos tájhoz hasonló tájszerkezet visszaállításában fontos szereppel bír.
- *Halászati kezelő:* a tőzegbánya-tavakon halászati joggal két fő rendelkezik. A vizekben megjelentek a gazdasági hasznosítású idegenhonos fajok (amúr, ezüstkárász) a betelepítés révén, a betelepített tavak flórája elszegényedésnek indult. A lehalászás módja, a lehalászott halak mennyisége és fajtaösszetétele nem ellenőrizhető. A gazdálkodó álláspontja szerint a hagyományos halászat fenntartása az elsődleges cél, a halak értékesítése csak másodlagos, s ez határozza meg a letermelés módját is (hagyományos varsákkal történő halászat).
- *Erdőgazdálkodók:* a területen viszonylag csekély az erdők aránya. Az állomány elsősorban hazai (szürke és fehér) nyarasokból, fűzesekből, nemes nyarasokból, akácokból áll, kisebb arányban tölgyesek, kőrisesek találhatók. Az erdőterületek közel felén nincs gazdálkodó (osztatlan közös tulajdonok, rendezetlen jogi viszonyok), a kezeletlen erdők gyakran leromlanak, az állományok összeomlanak, helyükön értéktelen sarjerdők keletkeznek. A többi területen 8-10 nagyobb erdőgazdálkodó található. Egyes területeken a kitermelést és a mesterséges telepítést akadályozza a magas vízállás, míg más gazdálkodók a magasabban fekvő területek jó vízgazdálkodása miatt érdekeltek a vízállás fenntartásában, a levezető csatornák lezárásában.
- *Silvicola Erdészeti Kft.:* több száz hektáron folytat erdőgazdálkodást Hajóson és a településtől déli irányban, a természetvédelmi célkitűzések maximális figyelembe vételével. A víz visszatartásában érdekelt.
- *Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság:* a terület kezelése során problémát okoz a legeltetés visszaszorulása, a rétek felhagyása és cserjésedése, valamint a túlzottan intenzív használat (trágyázás, műtrágyázás, helyenként túllegeltetés). A terület vízgazdálkodása konfliktus forrása: természetvédelmi szempontból a hátságról érkező vizek levezető csatornákon keresztüli elvezetése a DVCS-be, majd onnét a Dunába

nem kívánatos. A saját vagyonkezelésben lévő területeket bérelt, vagy saját eszközökkel kaszálják, egyes részeken a *Solidago* irtása közmunkások bevonásával történik. Hosszú távon a területre érkező víz minél nagyobb arányú megtartása, az állatlétszám növelése, illetve a faállomány hazai fajokra való cserélése a cél.

- **Vízgazdálkodási szervek:** a Duna-völgyi Főcsatornát az ADU-KÖVIZIG Bajai Szakaszmérnöksége, a tőle keletre fekvő levezető csatornákat a Kecel-Imrehegy-Császártöltés (KICS) Vízgazdálkodási Társulat, a nyugatra fekvőket a Dunamenti és Kunsági Vízgazdálkodási társulat kezeli.
- **Horgász- és vadásztársaságok:** szinte mindegyik érintett településen található horgászegyesület és vadásztársaság, jelentős helyi taglétszámmal. A terület elsősorban nagyvadas terület, a magas állatlétszám miatt gyakori a vadkár a szántókon, s nehéz az erdők mesterséges felújítása is. A horgászegyesületek elsősorban az ős-Duna meanderekben, illetve mesterségesen létrehozott horgásztavakon gazdálkodnak. Esetükben az idegenhonos halakkal való betelepítés, a túletetés és ennek következtében a vizek szerves anyaggal való feldúsulása okozhat természetvédelmi problémát.
- **Helyi lakosság:** érintettségük elsősorban a terület rekreációs célú használata (horgászat, vadászat, kirándulás) révén jelentős. Helyi vélemények szerint, bár a táj szépsége megragadja a helyieket, a természeti értékek jelentőségéről csak kevesen tudnak, ezért szükség volna általános ismeretterjesztésre, szemléletformálásra.

Az érintettek között konfliktust elsősorban a vízgazdálkodásban való ellenérdekeltség, valamint a területek felhagyása és túlhasználata közti ellentét eredményez. A Natura 2000 területkijelölés nem volt ismeretlen, részletesebben főként a nagyobb gazdálkodók, illetve a részben a KNPI-től bérelt területen gazdálkodó termelők ismerték. A gazdálkodók a Natura 2000 hatálya alá tartozó területekkel és a gazdálkodási szabályokkal is tisztában voltak, információikat több forrásból szerezték be (KNPI, falugazdász, Biokontroll Kht., LEADER csoport, értesítő levél a tulajdoni lapon történt bejegyzésről, tájékoztató broszúrák, internetes tájékoztató stb.). Azok a kistulajdonosok, akik nem használják a tulajdonukban lévő földterületet rendszeres mezőgazdasági tevékenység keretében, legfeljebb arról tudnak, hogy területük a Natura 2000 kijelölés alá esik, s hogy gyepek esetében támogatáshoz lehet jutni ennek alapján, de a Natura 2000 alapelveivel és a vele járó következményekkel nincsenek tisztában.

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

Konzultáció országos hatáskörű szervekkel

Az országos szinten érintett államigazgatási szervekkel (mezőgazdasági, erdőgazdasági és vízgazdálkodási témában) a projekt felépítésének megfelelően a projekt vezetői konzultáltak, a kapcsolattartás e szervekkel a projekt során folyamatos volt. A jelen fenntartási terv készítői az FVM-mel (2008.11.03. Kiss Zoltánnal), az MgSzH Erdészeti Igazgatóságával (2009.03.11. és 2009.03.23. Wisnovszky Károllyal) és a VKKI által megbízott ÖKO Zrt.-vel (2009.03.17. Rákosi Judittal) tartottak egyeztetéseket.

Egyeztetés területi és helyi hatáskörű szervekkel

A fenntartási terv egyeztetési anyagát a következő területi és helyi szervek és szervezetekkel kellett egyeztetni az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) sz. kormányrendelet 4. §. szerint:

- területi államigazgatási szervek,

- nemzeti park igazgatóságok,
- települési önkormányzatok,
- érintett földrészletek tulajdonosai, vagyonkezelői, gazdasági érdekképviselői szervek,
- környezet és természetvédelmi célra alakult társadalmi szervezetek.

Az elkészült tervváltozat egyeztetése céljából az alábbi két fő egyeztetési módszert alkalmaztuk:

1. Az egyeztetési anyag digitális adathordozón (CD) postai úton való megküldése az érintetteknek (ún. „hivatalos egyeztetés”) azzal a kéréssel, hogy a tervváltozatot írásban véleményezzék megadott határidőre. Elsődleges érintett kör: területi államigazgatási szervek, nemzeti park igazgatóságok, települési önkormányzatok.
2. Az egyeztetési anyag digitális adathordozón (CD), vagy nyomtatott formában postai úton, vagy e-mailen való megküldése az érintetteknek (kérésüknek megfelelően) azzal a kéréssel, hogy a tervváltozatot a megrendezett egyeztető fórumon szóban véleményezzék. Elsődleges érintett kör: terület tulajdonosai, vagyonkezelői, gazdálkodók, civilek.

1. Hivatalos egyeztetés: 2009.09.15.- 11.20.

Megszólított véleményező	Véleményt küldött
Császártöltés Község Önkormányzata	
Hajós Nagyközség Önkormányzata	
Homokmégy Község Önkormányzata	
Kecel Város Önkormányzata	
Miske Község Önkormányzata	
Öregcsertő Község Önkormányzata	
Alsó-Tisza vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség (Bajai kirendeltség)	
Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság	
Alsó-Duna völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság	x
Bács-Kiskun Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Földművelésügyi Igazgatóság	
Bács-Kiskun Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatóság	
Bács-Kiskun Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság	
Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Bács-Kiskun Megyei Kirendeltség	
Bács-Kiskun Megyei Földhivatal	
Szolnoki Bányakapitányság	
Dél-alföldi Regionális Államigazgatási Hivatal	
Natura Kft.	x

A beérkezett véleményeket táblázatban rögzítettük, feldolgoztuk, és ezt követően a szakértői és megbízói mérlegelés alapján a tervváltozatba beépítettük.

2. Egyeztető fórum: 2009.11.03. Homokmégy, Művelődési Ház

Meghívottak	Megjelentek
Homokmégy Polgármesteri Hivatal	1 fő
Öregcsertő Polgármesteri Hivatal	1 fő

Kecel Polgármesteri Hivatal	-
Császártöltés Polgármesteri Hivatal	-
Hajós Polgármesteri Hivatal	-
Mikse Polgármesteri Hivatal	-
Illetékes falugazdászok (2 fő)	1 fő
Illetékes erdőfelügyelő	-
ADU-KÖVIZIG	2 fő
Dunamenti és Kunsági Vgt.	1 fő
KICS Vgt.	-
Gazdálkodók és erdőtulajdonosok (18)	12 fő
Natura Tőzezbánya Kft.	1 fő
Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság	2 fő
Környezetvédelmi- és Vízügyi Minisztérium	-

A fórum során két fő témát vitattak meg részletesen az érintettek: a Dél-Őrjeg vízgazdálkodási viszonyait, a vízmegőrzés lehetőségeit; valamint a gyepek kezeléséhez kapcsolódó előírásokat. A legfőbb erdőgazdálkodókkal külön egyeztetésre került sor. Nem tért ki részletesen a fórum a vizes területek kezelésére (ez elsősorban a tőzezbányát, illetve a felhagyott tőzezbánya tavakban halászatot folytató gazdálkodókat érinti), azonban a tőzezbánya vezetője írásban tett észrevételt a tervvel kapcsolatban. A fórumon érintőlegesen szó esett még a zárványszántók kezeléséről, ennek kapcsán azonban nem hangzott el módosító javaslat. A fórum során egyetértés alakult ki a jelenlévő gazdálkodók és a tervezők között abban, hogy a víz megtartására, száraz időszakokban vízutánpótlásra volna szükség a területen. Az ADU-KÖVIZIG szakértője, valamint a Dunamenti és Kunsági Vgt. vezetője felvázolták a jelenlegi vízkormányzás alapjait, s javaslatot tettek a víz megtartására (vízutánpótlásra) vonatkozó lehetőségekre. A gyepek kapcsán szintén egyetértés alakult ki a gazdálkodók és a tervezők között abban, hogy az állatállomány növelése kívánatos. A helyi gazdálkodók javaslattal éltek az állatállomány növelését, mint elsődleges célt szem előtt tartva, a kaszálásra, legeltetésre vonatkozó szabályok enyhítésére. Mind a kaszálás, mind a legeltetés terén megállapodás született arról, hogy a terv módosított változata tágabb kereteket fog adni, amelyeken belül a KNPI-vel közösen kidolgozott, egyedi gazdaságokra vonatkozó kaszálási és legeltetési tervek fogják az adott évjáráthoz, területhez illeszteni az előírásokat. Az elhangzottakat részletesen tartalmazza az elkészült jegyzőkönyv, amely a 21. számú mellékletben olvasható.

A kommunikációs tevékenység részletes beszámolóját és eszközeit a 21. sz. melléklet tartalmazza.

II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A terület tervezési alapállapot jellemzése

1.1. Környezeti adottságok

1.1.1. Éghajlati adottságok

A terület meleg, mérsékelt száraz, mérsékelt forró nyarú. A napsütéses órák évi összege meghaladja a 2000 órát. Téli kisugárzási időszakokban a mélyebb fekvésű területekre gyűlik össze a hideg levegő, ezért ilyenkor itt erős lehűlések is előfordulhatnak. Az éves csapadékmennyiség 570-580 mm. A csapadék maximuma júniusban, az őszi másodmaximum novemberben tapasztalható.

A Nagy Alföld központi térségeinél (Kecskemét-Nagykunság környéke) csapadékosabb, kevésbé kontinentális éghajlatú terület.

1.1.2. Vízrajzi adottságok

A természetvédelmi terület vízutánpótlása részben csapadékeredetű, részben a Duna-Tisza közti síkvidék és a Bácskai-síkvidék magasabb területei felől természetes körülmények között egész évben áramló felszín alatti vízkészletből ered, harmadrészt az aszályos időszakban a Duna-völgyi-főcsatornának (DVCS) is van vízutánpótló szerepe a vele szomszédos területeken. Amíg a környező területek talajvízszintje magasabb a DVCS vízszintjénél, addig a csatorna vízelvezető hatást fejt ki, amikor viszont a talajvíz szintje a – máshonnan elvezetett vizekkel megtelő, mesterségesen szabályozott vízszintű – DVCS szintje alá süllyed, akkor a talajvízkészlet pótlódik átszivárgással a csatorna vízkészletéből.

A védett természeti terület térségében a talajvízfelszín közepes mélysége – a löszpartok kivételével - 1-3 m, ezzel a környék a Duna-Tisza-közének legmagasabb átlagos talajvízszintű területei közé tartozik. A lápi jellegű élőhelyeken – elvileg - természetes körülmények között egész éves felszíni vízborítás (vagy ahhoz nagyon közeli talajvízszint) a jellemző, bár az ilyen jellegű természetes élőhelyfoltok ma már sajnos ritkák. A lecsapolások következtében ugyanis az eredendően lápi élőhelyek döntő részén már nincs egész éves vízborítás, illetve talajvíztelítettség, talajvízszintjük erősen függ a lecsapoló csatornák vízszintjétől. Egész éves felszíni vízborítás napjainkra inkább csak a tőzegtányászattal mesterségesen lemélyített területeken, az egykori tőzegtányagödrök – értelemszerűen másodlagosan regenerálódó - élőhelyein van, ezek vízjárását pedig erőteljesen befolyásolja a mellettük húzódó Duna-völgyi-főcsatorna vízmesterségesen szabályozott vízjárása.

A talajvíz mennyisége a természetvédelmi területen és környékén jelentős, 3-5 l/s.km². Kémiai jellege túlnyomóan nátrium-hidrogénkarbonátos, keménysége nagyfokú, 25-35 nk° közötti.

A XX. század végére az éves átlagos talajvízszint a tervezett területen és térségében is csökkent az 1950-1970-es évekhez viszonyítva; a csökkenés mértéke még nem haladta meg az 1 m-t.

A természetvédelmi területre néhány száz évvel korábban nem voltak jellemzőek a nagyobb természetes nyílt vízfelszínek, amint arról az 1700-as évek második felében készült térképek tanúskodnak (Ruttkay Mihály térképe 1763-ból, I. Katonai Felmérés térképszelvényei az 1780-as évekből). Állandó felszíni vízborítású élőhelyei ekkor még kiterjedtek voltak, az ezer

ha-os nagyságrendet is elérhették, de döntően ezeket is mocsári-lápi jellegű növényzet fedte. A Duna-szabályozás, illetve bal parti árterületének vízrendezése előtt a térséget évente két-háromszor is elöntötte a Duna, amelynek vize számos éren, egykori lefűződött folyómeder-szakaszon keresztül mozgott a tájon. A Vörös-mocsár teknője is a régmúltban lassan a keletebbre eső nyomvonaláról a mai nyomvonala felé húzódó Duna egykori, már a holocénben keletkezett mederszakasza. A vízrendezések megszüntették ugyan a táj felszíni vízbőségét, de az egykori erek, folyóágak hálózata a Kalocsai-Sárköz egészén, így a tervezési területen is jól előtűnik a szintvonalas térképeken.

A Duna szabályozása, árvízvédelmi művekkel való ellátása, valamint a tervezési területen és térségében kiépített sűrű csatornahálózat redukálta a jelenlegi szintre a terület vízellátottságát. A Duna-Tisza közének más térségeihez hasonlóan vízrajzi, vízügyi szempontból őszállapot sehol sem található a természetvédelmi területen a terület döntő részének talajvízszintje és felszíni vízborítása elvileg szabályozható állapotban van. A vízrendezések jelentősen megváltoztatták a terület vízháztartását, komoly talajvízszint-csökkenést, a felszíni vízborítás kiterjedésének, időtartamának igen jelentős csökkenését, a nedves élőhelyek rohamos szárazodását okozva.

A természetvédelmi terület fontosabb, mesterségesen kialakított, nyílt vízfelszínű tavait, és azok élőhelyi jellegét – halastavi hasznosítás, vagy hasznosítás nélküli, lassan benövényesedő vízfelület. A halastavak vízutánpótlása a talajvízkészletből, illetve szükség esetén a Duna-völgyi-főcsatornából (felszíni vízkészletből) történik.

A rétegvíz mennyisége 1-1,5 l/s.km² alatt van.

A természetvédelmi terület nem működik belvíztározóként, szükségtározóként sem nyilvántartott, ugyanakkor a Duna 1%-os ártéri öblözetének része.

Fontos megjegyezni, hogy a terület csatornáiról nem kaptunk részletes adatokat (vízhozam, folyás iránya, tisztítás tervezett időpontja, zsilipek működőképessége, így nehezen tervezhetők az ezzel kapcsolatos kezelési feladatok.)

A Duna-völgy legmélyebb része a Vörös-mocsár, a Duna szigeteinél csupán 2-3 méterrel fekszik magasabban. Árvízi elöntések még a 19. században is nagyon gyakran voltak a mélyfekvésű, alacsony ártérhez tartozó területen. Így pl. Hajóst és Nádudvart rendszeresen öntik el áradások: "... Ellenben kárunkra szolgál Dunának nagy Áradása, a' ki nem csak határunkat előnti, de olykor minden Házaink tele vannak Vízzele..." (Hajós úrbéri kérdőívei, 1768 in Novák 1979). Az I. Katonai Felmérés Országleírása írja Nádudvarról: "... A tőle délre fekvő részt a Duna elárasztja, de száraz időben néhány helyen járható."

Az Örjegben a tőzeg 47 km hosszan és 1 km szélességben található. Vastagsága helyenként elérte a 3 métert. "A tőzeg és az attól Ny-ra levő, ugyancsak É-D irányban futó, széles sávban elhelyezkedő, alacsony fekvésű, fakósárga színű löszös iszap elterjedése az Óholocénvégi Duna-meder ágát és újholocén árterét jelzi. Itt a tőzegképződés megindulása (bükk fázis) előtt még volt élő medre a Dunának." (Pécsi 1957)

A Malom-ér, Tölgyfa-ér, Kígyós-ér, Zsíros-ér, az Árpás és a Góda olyan árvízet szállító kis medrek, amelyek a Duna-völgyében az árvízmentesítés előtt az alacsonyabb ártéri szintet elöntő kisebb árvizek vizét szállították szét, illetve vezették vissza az apadó vizet a Dunába. Az erek környezete a víz által szállított iszap lerakódásának köszönhetően felmagasodott.

A térség vizeit a Dunavölgyi-főcsatorna vezeti a Dunába. Vízszintje zsilippel szabályozható. 1914-1930 között épült az egykori Óholocén Duna-meder nyomvonalában.

Állóvizek a tőzegbányászat nyomán kialakult gödrökben jöttek létre, a nagyobbakat halastóként hasznosítják.

A Kalocsai Sárköz képe a Duna keleti medrének elzáródásával és feltöltődésével alapvetően megváltozott. Arra, hogy ez pontosan mikor történt, nincsenek adataink. A Császártöltési II. fúrás adataiból, arra következtethetünk, hogy valószínűleg Kr. e. kb. 8-9 ezer évvel ezelőttig itt folyóvízi csigafauna élt, ez utáni időktől mély vízű tómederre utalnak az üledékvizsgálatok.

A kialakuló morotvatóban valószínűleg az időszakos áradásokat követően mélyebb, az aszályos periódusokban sekélyebb vízű állapotok váltakozhattak (Sümegei et al. 2001). A 2002. évre várható radiokarbon vizsgálatok az itt említett adatokat pontosítani fogják.

A lefűződést követően megkezdődött a Duna-meder elláposodása, majd úszó nádszigetek, zsúrlósok, partközeli vidrafüves zombékosok, nádasok fokozatos, lassú benyomulása az egykori mederbe. A tözeგრეგ vastagságából, ami helyenként a 4-5 m-t is eléri, arra következtethetünk, hogy az egykori folyómeder feltöltődése és elláposodása több ezer éves folyamat volt (részletesebb holocénkori adatok hamarosan várhatók).

Bizonyos források még a történelmi korokban, ill. néhány száz évvel ezelőtt is nyílt vízű tóról vagy Duna-mederről szólnak, ezek méretei és jelentősége azonban nem lehetett számottevő az elláposodott, eltözegekedett területek kiterjedéséhez képest.

" Ez a régi Duna-ág történelmünk folyamán szűnt meg. Az általa közrezárt Nagy-Csepel sziget a honfoglaló magyarság egyik központi szálláshelye volt" (Ihrig 1973).

"Aztán Titulig jövének a népet hódítva. Innen megindulva az egész Tisza és Duna közén lakó népet igájok alá hajták....Árpád vezér azon tájról, hol most Budrug vára vagy, a Duna mellett vonult a nagy szigetre és táborba szálla a sziget mellett. És Árpád vezér és nemesei bémenvén a nagy szigetre s azon hely termékenységét és bujaságát és a Duna vizeinek erősségét látván kimondhatatlanul megszerették és elhatározták, hogy az fejedelmi sziget legyen..." (Anonymus in Fejérpataky 1892)

Több középkori krónika, leírás és térkép szerint is volt a Dunának egy tekintélyes méretű mellékága, mely befoglalva a nagy szigetet Sarwezy (Sárvíz) néven folyt Sári, Dabas, Gyón, Sarlósár mellett, a homokhegyek és a gyóni erdő között (említve pl. V. István 1272. adománylevelében, Ortvay 1882 és Galgóczy 1877 in Borovszky 1910).

"Az Őrjeg is részint tiszta tükrű tó volt még a század elején, de most csak náddal, sással benőtt sárrét, és ilyen a többi álló víz is, mely e környéken van; nyugat felé folyton változik a szerint, a mint nedves vagy száraz az időjárás." (Simonyi 1882)

Nagyobb mértékű folyószabályozási munkálatok (kanyarulatátvágások, gátépítések) a Dunán a 19. században kezdődtek, a jégtorlódások és az ebből következő jeges árvizek pusztításainak megelőzése érdekében.

1838. telén minden addig megahaladó jeges árvíz öntötte el a Duna mentét, Esztergomtól Pestbudán át Kunszentmiklós, Szabadszállás, Solt, Kalocsa és Baja környéke is víz alá került. Az árvizet okozó Borrévi kanyart, ahol a jég először akadt el, a szabályozás első munkálataiként már a következő évtizedben átvágták (Bogyszlói átvágás, 1843-56).

A 19. század második felének megindult Duna-szabályozása ellenére a Sárköz elöntő árvizek továbbra is igen gyakoriak voltak. Kisebb elöntések néhány évente, míg nagyobbak az 1838-as követően a következő években voltak: 1841, 1849, 1853, 1862, 1876, 1880, 1890, 1893, 1897, 1899 "Az 1850-es években Klasz Márton tanulmánytervet készített a Duna bal partjának ármentesítéséről, melyben kimutatta, hogy 300 cm-nél magasabb vízállás esetén a Fajsz alatti fokokon már kezd a Dunából kifelé folyni a víz, 4-500 cm-es vízállás pedig egy évben többször is előfordult. A Sárköz vidékét 10 év alatt 28 ízben érte elöntés, olyan nyári árvíz pedig, amely Solttól Bajáig végigvonult 10 év alatt 6-szor volt. 1853-ban a Sárköz Solttól Bajáig tengerré vált (172 000 ha került víz alá). A gyakori árvizek az Őrjeg nagy részét elöntötték, a víz ottrekedt és csak lassan tudott elapadni. Terveinek megvalósítása a költségek nagysága miatt megghiúsult." (Ihrig 1973)

A Duna árvizei fent, Apostag, Solt körül kilépve, évről évre végigöntötték a területet, majd az összegyűlő belvizekkel együtt, a déli, mélyebb fekvésű részekeken megrekedtek és a Vajas-foknál csak nagyon lassan folydogáltak vissza kis vízállásnál a Dunába...tehát ez a vidék, csak a belvizek levezetésével szabadulhatott meg a vizektől. (Ihrig 1973)

A Kalocsán 600 házat rombadöntő 1862. évi jeges árvíz után mozgalmak indultak az ármentesítés megkezdésére és a töltések kiépítésére.

Pl. Hajós község 1860-ban készült település-statisztikai leírásában a következőket olvashatjuk: *"A község vagyoni jövedelmezőbbé válnának azáltal, ha a hegymentében létező, majdnem haszonvehetetlen kaszálókon terjedő őrzésvíz lecsapolása elérhető lenne, melyek kiszáradás után kevés évek elteltével a legjobb minőségű szántókká alakulván, dús terménnyel díszlenének, és több jövedelmet nyújtanának"* (Horváth 2000).

Végül 1871-re megalakult a Pestmegyei Sárközi Ármentesítő Társulat. 1873-ban el is kezdték kiásatni a főcsatornát (Abzug Kanal, lásd a III. Katonai Felmérés térképét), mely felső végétől (öregcsertői határ) a legmélyebb legelőkön át vezetett, és a homoródi patakmalom mellett torkollott a Vajas-érbe. A vízlevezetést a kalocsi érsek is szorgalmazta, és ennek érdekében a tulajdonában lévő homoródi patakmalom 1872-ben önként beszüntette. A mocsár nagyon gyorsan, néhány év alatt kiszáradt. A III. Katonai Felmérés lapjai szerint, mely 1883-84-ben készült, már többnyire csak nedves rétek és mocsárszemek voltak a korábbi, nagykiterjedésű, áthatolhatatlan Őrjegítő-mocsár helyén. A térképen már kész a keresztülszelő, lecsapoló Abzug Kanal, az Őrjeget földutak szelik át. Bizonyos érdekek szerint viszont *"a mocsár lassan tűnt el, 7-8 évig is eltartott, míg egyes területeket felszánthattak"* (Ihrig 1973).

1886-1894 között folytatták a belvízcsatornák építését:

- * az egykori Malom-érben megásták a Maloméri-főcsatornát (25 km hosszan)
- * a Kígyós-érben a Kígyós csatornát (62 km hosszan)
- * és a hegy alatti 46 km hosszú Hajósi-csatornát
- * Megépültek a Duna-töltései is. (Ihrig 1973)

A csatornák a régi fokok kanyargását követték, méreteik azonban igen kicsinyek voltak (1m fenékszélesség), így a vizeket csak lassan tudták vezetni. Ennek ellenére is *lecsapoltak 11 500 ha hasznavehetetlen területet és további 23 000 ha legelőt is szántóvá tudtak alakítani*. 1899-ben a Vajas-torokhoz kettős vascsőzsilipet építettek be, hogy a Duna kitörését megakadályozzák. (Ihrig 1973)

A terület végleges és teljes lecsapolásának tervét a Budapesti Kulturmérnöki Hivatal készítette el 1898-ban. Lényege az volt, hogy a *Duna-Tisza közti hátság peremén 107 km hosszan egy olyan főcsatornát ásnak, mely összeszedi és a Dunába vezeti a hátságból kifolyó vizeket, továbbá lecsapolja a még megmaradt mocsaras és időszakosan nedves területeket, réteket, legelőket*. A csatorna ásását 1912 novemberében kezdték el. (Ihrig 1973)

"...1929-re elkészült a főcsatorna, valamint a mellékágak jó része. A vizes területek jó része kiszáradt. Öntözésről egyelőre szó sem volt, de közadóként kivetették az ártéri járulékot (csatornaadót)...

"A Duna völgyében a turjános és tözeges talajú, mocsaras területeket le kellett csapolni, mert az ilyen túlnedves talajokon főként csak nád, káka, gyékény, szittyó, sás és más egyéb durva növényből álló, gazdasági szempontból csekély értékű vagy értéktelen ún. 'savanyú széna' terem." (Thaisz 1930)

"... csak 30-40 évvel előtt is egészen más, tenger- és mocsártekintetű volt Kalocsa kinézése. Az egész év alatt mocsárok köríték azt minden oldalról s némelykor alig volt három út (Kecel, Pataj és Hajós felé), melyen a külvilággal közlekedhettek.

Nagyon csalatkozik azonban, ki Kalocsát jelenleg (1887) is a mocsárok országának tartja. Tény az, hogy midőn az 1875-ik év augusztus havában Kalocsára jöttem, fáradtsággal lehetett csak a helyenkint előforduló mocsárokat felkeresnem. Az egész vidék egy jól művelt nagyszerű síkság alakjában tűnt föl, s csak az itt-ott előforduló, kiszáradó nádasok mutatták, hogy milyen látványt nyújthatott azelőtt jellemzetesen 'Sárköznek' nevezett vidékünk. ... Nem találják föl többé a tavaszi áradások azon mély medreket és gödröket, melyekben azelőtt évekig rejtőzhettek; nem képesek többé a haszon által lelkesített birtokosok ellen a termékeny réteket sokáig lefogva tartani; hasztalan keresik azon vízzel telített rétegeket, melyeknek nád- és magas kárával benőtt iszapos talaján a gyors beszívódás s a gyors elpárolgás ellen egyaránt biztosítva valának. " (Menyhárt 1887)

"A lecsapolás után megváltozott a környezet élővilága. Eltűntek a madarak és a növényzet is megváltozott. A terület már csak a juh legeltetésére lett alkalmas... Ezek többnyire szíkes legelők, népi nyelven székes..." (Markella 1990)

Az 1930-as évek első felére meg is épült a Főcsatorna. Néhány év elteltével azonban a lecsapolás, a vízlevezetés hátrányos hatása is érezhetővé vált, s a nép nyelvében egyre inkább az Átokcsatorna név vált általánossá, kifejezve, hogy a csatorna szívó hatása következtében a környező táj a kívánatosnál szárazabb lett. (Kuczi 1992) A dél-Őrjegben azonban egyaránt használták a Báger és a Kanális nevet is. " Az egykori mocsarak és szíkes laposok termővé tétele azonban helyenként még kiegészítő munkákat tett szükségessé. Egyes zsombékosokon meg kellett hosszabbítani a mellékcsatornákat, magukat a zsombékokat pedig el kellett távolítani.

1.1.3. Geológia, geomorfológiai adottságok

A Kalocsai-Sárköz földtani kialakulása a pleisztocén végén kezdődött meg, mikor a még összefüggő Mezőségi és Bácskai-lösztábla középső területe, Kalocsa és Mohács között olyan erősen megsüllyedt, hogy véglegesen a Duna völgyévé válhatott. Az utolsó interglaciálisban a Duna már több ágra bomolva mai széles völgyisíkját formálta, és a két magasfal közötti, hosszanti süllyedékében 40-80 m vastag üledéket rakott le. A folyami üledéksor alulról felfelé egyre finomodik: homokos kavics, homok, mint mederüledék, majd homokos iszap, lösziszap és agyag, mint ártéri lerakódás mutatható ki (Pécsi 1967). A lefűződést követően megkezdődött a Duna-meder elláposodása. Az egykori folyómeder elláposodása több ezer éves folyamat volt.

A területre jellemzőek a hosszú, kanyargós erek, köztük kisebb-nagyobb lápmedencékkel. E mozaikos tájtól keletre a Vörös-mocsár óriási, hosszanti völgye húzódik, felette a magasparttal.

Az Duna alacsony árterének részét képező Vörös-mocsár felszínét tőzeg, tőzegtűz, lápi agyag, réti agyag és részben elszikesedett, ártéri meszes, löszös iszap borítja (Romsics 1998). Az ártér alacsonyabb szintje nem a Duna mai medrét követi, mint azt várni lehetne, hanem széles sávban a Vörös-mocsár mentén, Kiskőrös-Kecel-Császártöltés között, a Duna-Tisza közti Hátság előterében húzódik. A Duna-völgy legmélyebb felszíne a Vörös-mocsár vonulata, a Duna szigeteitől számított magasságkülönbség 2-3 m körül van (Pécsi 1957). A mocsár nyugati partoldala ellaposodik, nem olyan kifejezett, mint a keleti, magasfallal határolt. "...Ezzel ellentétben a völgy nyugati oldalán a völgyfenék igen lassú átmenettel beleolvad a Duna síkjába, amely oknál fogva a lăpvölgy tőzegtelepe nyugat felé körül sem határolható, olyan fokozatosan megy át a csupán lăpfölddel borított laposokba. " (László 1915) "Határa nyugat felé folyton változik a szerint, a mint nedves vagy száraz az időjárás." (Simonyi 1882) Az alacsony ártér helyenként nyugat felé is határozottan elkülönül az óholocén magas ártéri terasz felszínétől (A szintkülönbség Alsómégynél a legszembetűnőbb).

1.1.4. Talajtani adottságok

Jellemző talajtípus a réti és lápi talaj. A tőzeg legnagyobb részét már kitermelték, a kiszáritott területek vékonyabb tőzegrétege kotusodott. A Vörös-mocsár tőzegtűzgyonát szinte teljesen kiaknázták, bár egy kisebb részén még ma is folyik a termelés. A táj felszínét tőzeg, tőzegtűz, lápi agyag, réti agyag és részben elszikesedett, ártéri meszes, löszös iszap borítja (Romsics 1998).

A magas ártér óholocén teraszmaradványain vastag mezősegi talaj alakult ki, főleg Kalocsa, Öregcsertő, Hajós, Dusnok és Miske környékén. Nyugati határa a Vajas, keleti az Őrjeg mélyebb szintje. A Kalocsa-Öregcsertő vonaltól északra eső területen a felszíni képződményeket az iszap, az iszapos agyag és a mészkarbonátos iszap uralja, melyben a szikesedés is jól kihangsúlyozódik. Ellenben a déli részeken egyértelmű az öntésszapok uralma (tartós árterületi vízborítottság). Közvetlenül a talajrétegek alatt folyóvízi homok található. Ahol ezt a homokot az öntésagyag nem borította be, ott a szél kisebb-nagyobb buckákat emelt. Ilyen például a Hillyétől délre fekvő Suhogó-hegy (vagy Sohogó-, Sógó-hegy) és a Szőlő-hegy, Homokmégyen a Temető, a Szőlők és a Humok (apud in Romsics 1998).

A Kalocsai-síkságon a szikes sáv dél felé egyre keskenyedek, majd Kecel-Öregcsertő magasságában elvégződik. Az elszikesedett felszín legdélebbi csücske a homokmégyi Páskum (bár itt is sok a lápi eredetű, nem szikes szárazgyep). Még ettől délre Hillye, Miske és Hajós határában is vannak kisebb szikes vagy szikesedő területek, melyek már láposodó, nem szikes laposokkal váltakoznak. A folyószabályozások és a nagyobb vízrendezések előttről is vannak említések ezekről a szikes gyepekről, pl. "Hajós határának fele a Sárközben lapályos fekete, de szikes földdel keverve, igen jó, kivált őszi gabonára és szénára." (Fényes 1851)

A szikesedés jelensége elhanyagolható volt a 20. század lecsapolásai hatására történt kiszáradás következtében fellépő tájatalakuláshoz képest.

"Északon, Akasztó határában, a tőzegképződés csak csekély méreteket ölthetett; itt a széles lápvölgy csak időszakos elárasztások színhelye volt, és fokozatos átmeneteket mutat az Akasztótól északra elterülő nagy szikterületbe. Itt a nagyszámú apró, alluviális homokdomb közeiben csak zsombékosok vannak, melyeknek talaja mocsári csigák héjával van tele, bizonyoságul az egykori igen sekély vízállásoknak. A lecsapolási műveletek a tavak és erek vizeit levezették ugyan, de a völgyfenék mélyebben fekvő helyeit még most is nádasok borítják. Jobb eredményeket ért el a vízlecsapolás a lápvölgynek abban a részében, amelyet a tőzegtelep kitölt. A lápvölgy középvonalát követő főcsatorna itt már túlnyomó részben a tőzegbe van mélyesztve, de nem mindenütt éri el a tőzegtelep feküjét alkotó szürke iszapos homokot, mert ez helyenkint 3 m-nyi mélyen fekszik, míg a csatorna szelvénye ezen a szakaszon 2 m mélységű (1915-ben). A Vörös-mocsár lápterületének völgyjellege itt már kezd kialakulni, amennyiben keleti partját fokozatosan emelkedő dombsorok alkotják, amelyek déli irányban a telecskai fennsíkba mennek át, határt szabva a mély holocén síkságnak. És azt tapasztaljuk, hogy minél élesebben emelkedik ki ez a part az alluviumból, annál közvetlenebbül érintkezik vele a tőzegtelep és hogy ennek legtekintélyesebb rétegvastagsága éppen a magaspart lábánál figyelhető meg. Ezzel ellentétben a völgy nyugati oldalán a völgyfenék igen lassú átmenettel beleolvad a Duna síkjába, amely oknál fogva a lápvölgy tőzegtelepe nyugat felé körül sem határolható, olyan fokozatosan megy át a csupán lápfölddel borított laposokba. A láp északkeleti széléin a pleisztocén homokhátak lábánál sok kis forrás fakad, amelyek az egész területet vízzel borítják; ugyanezen oknál fogva csak savanyú füvek sások borítják a lápot, amely igen rossz kaszálót ad." (László 1915)

"A vidék legérdekesebb mocsárait az Akasztótól Hajósig helyenkint megvizsgált Vörös mocsárok vagy Őrjeg képezik. Mivel itt a talaj több helyen vastag turfa rétegekből van alakulva, ezek vidékünkre nézve épp oly nagy kincssé válhatnak, a mennyire fában szegények vagyunk. Nemcsak vastartalmú, vörösre festett rétegek (Vörös mocsárok) fordulnak itt többszörösen elő ..." (Menyhárt 1887)

1.1.5. Tájhasználat-változás

Tájhasználat a török korban

A Kalocsától keletre fekvő és az Órjeg mocsara által határolt árvízjárta táj középkori falvai a XVI-XVII. században, a török uralom korában elnéptelenedtek. Lakosságuk egy része áldozatul esett a harcoknak. Népeességük többsége biztonságosabb helyre költözött (Bárh 1998).

Kalocsára viszonylag kevesen települtek az elpusztult falvak lakóiból, mert a város a török katonaság állandó jelenléte miatt kis vonzerőt gyakorolt a táj népére. Azok akik elhagyni kényszerültek falvaikat, Patajra, Foktőre, Fajsza költöztek. Új lakóhelyükről is igyekeztek pusztává vált falujuk határát használni. Ez a törekvés alkalmat adott a befogadó helységeknak arra, hogy a befogadottak régi faluinak határát tartós bérlet formájában megszerezzék maguknak (Bárh 1998).

"A török korban a mocsaras vidék lakosságának legfontosabb termelési ága az állattenyésztés volt, a sertés és juhtenyésztésre azok török adóztatásából és a rétek számából rendelkezünk adatokkal. A szarvasmarha tenyésztésre csak a vámhelyeink forgalma utal."(Vass 1979)

A Kalocsához tartozó települések 1548. évi török adóösszeírása alapján pl. Homokmégy a töröknek adózott búza, rozs, lenmag, méhkas, bárány, Bosztánkert és sertés után. 27 adófizetője volt, összesen kb. 600 juhot tartottak, Hillyének szintén 27 adófizetője az előbb felsoroltakon kívül köles és lencse után adózott, bárány nem volt, Hajóson az adófizetők száma 12, adóztak búza, rozs, lenmag, köles, méhkas, sertés, bosztánkert és bárány után. (Vass 1979)

Tájhasználat a 18. században (a szállásrendszer kialakulása és használata)

Mivel Kalocsa nagyon kis kiterjedésű történelmi határral rendelkezett, a lakosságnak nagy szüksége volt pusztákra, ahol gabonát termeszthetett és állatokat tarthatott. Az érsek földesurak pusztabérletek formájában biztosították székvárosuk népe számára a külső határt. Ahogy szaporodott a népesség, egyre több pusztát bocsájtottak a város rendelkezésére (Bárh 1998).

Az 1760-as évek végén, a Mária Terézia féle Úrbérrendezés kapcsán Batthyány József kalocsai érsek, mint földesúr, hozzájárult ahhoz, hogy a kalocsaiak által használt érseki pusztákat jobbágybirtokká alakítsák át, s azok így elvesztették korábbi bérlemény jellegüket és valóságos határrá alakultak át. Kalocsa határa a Duna menti falvak határaitól egészen az Órjeg mocsaráig terjedt ki. Benne idegen terület volt Malomér-pusztá, valamint Körme, Nádasd, Máriaháza és Kiskecskemégy pusztája (Bárh 1989).

A történeti Kalocsa határa 3 övezetre tagolódott:

- 1.mély fekvésű, belső határ
- 2.földművelésre használható puszták és szállások övezete - Halom, Csertő, Mégy, Hillye, Drágszél, Negyven, Kisülés, Szakmár, stb.
- 3.Órjegszéli külső legelők - Karácson és Csorna pusztá, valamint az Órjeg mocsarai és az Órjeg melléki legelők. (Bárh 1975)

Az Órjegbe igyekvő erekkel, fokokkal és palékkal tagolt külső legelőkön a 18. századtól kezdve a város lakóinak heverőjósága legelt. Ide verték ki a városi pásztorok felügyelete alá nem került szarvasmarhákat és lovakat. A gulyákon és méneseken kívül, főleg a déli, Órjeg menti legelőkön nagy juhnyájak is legeltek (Bárh 1998)

"A déli pusztákon már 1725. után kialakultak a pusztai gazdálkodásban nélkülözhetetlen szálláscsoportok. A szállásnak nevezett földterületeken álltak az állattartás céljait szolgáló

épületek és a kinttartózkodó emberek kezdetleges hajlékai. Aratás, nyomtatás, szénakaszálás és gyűjtés idején a kalocsai jobbágycsaládok munkabíró tagjainak többsége a szálláson tartózkodott, hogy könnyebben végezhesse a munkát és ne kelljen ki- és bejárással tölteni az időt. A kalocsai iparosok helyett inkább béreseik és cselédek dolgoztak a pusztán." (Bárh 1975)

Tájhasználat a 19. században

Állattartás:

"A régi jó időkben, (ezelőtt még csak 20 évvel is) a sárközi embernek marhatenyésztési rendszere is csodálatosan sajátos volt. Kifogta ökreit, s kiverte a mocsároktól övezett rétségekre... A tenyészkancák, s a ridegmarha (növédek vagy meddők) kora tavasztól késő őszig gulyáinként pásztorra bízva, Isten szabad ege alatt éltek és szaporodtak... Mily gondtalan és kényelmes marhatenyésztési rendszer ez, melynek sorát ősapáink oly haszonnal hajtották. A juhászat és a méhészet némileg ismert és egyesek által haszonnal űzött gazdasági iparágak Sárközben." (Sárköz 1862)

" A forradalom előtt nagy állattenyésztés volt e vidéken; a terület legnagyobb része legelő volt. Gabonát csak házi szükségre termesztettek. Jelenleg megművelnek annyi földet, amennyit csak lehet; legelőnek igen kevés marad. Ennek következtében állatot csak annyit tartanak, amennyi a vontatásra szükséges. Legnagyobb számmal vannak a lovak, tehén is van majd minden háznál. Ökör igen kevés van, a birkatartás szintén igen csekély. Disznót csak házi szükségletre tartanak mindenütt. Nagy számmal tartanak baromfit, különösen ludat, kacsát tyúkot." (Simonyi 1882)

Rétes gazdálkodás:

"...szenvedélyes foglalkozásuk egyeseknek, főleg a szegényebbeknek, a halászgátás. Vannak, kik fáradhatatlanok az árvizekkel megtelt fokok és posványok gázlásában, kiknek, ha sikerült nappali posványgázlás s éjentei lesben üldögélés után, horog, vagy varsa vagy tapogató segélyével annyi dözsöncöt összefogni, hogy egy fűzér kikerül, megelégedve s teljesen megvívasztalva mondják el, hogy megvan a napszám..." (Sárköz 1862)

"Halászzattal a belső vidéken csak egy-két ember foglalkozik. Állandó halászat a Sárvíznél és a Vajasban van csak. Ahol a Miske-hajósi út átszeli a Sárvizet, ott van nádból egy rekesz, mely a vizet átereszt, de a halat nem. E helyen halásznak kettős és hármas varsával, csuhérral és tapogatóval." (Simonyi 1882)

" Örjegnek neveztetnek a környéken azon ingoványos helyek, melyek a legnagyobb szárazságban sem száradnak ki vég képpen, nyáron ugyan egy kevéssé elapadnak, úgy hogy hellyel hellyel kaszálják is, de ősz beálltával a vizek magukat alulról föladják, oly annyira, hogy a víz egészen ellepi. Ily örjege van Császártöltésnek 1700 hold, mely a tervezett nagy csatorna elkészültével válhatna csak haszna vehetővé." (Pesty 1864)

"... oda mutatnak az Örjegré, azaz zsombékok, sás és átlátszó barnaszínű sík vízből álló nagy ingovány területre, mely midőn fölületéről elpárolog is tartós nyári hőségben a sörszínű víz, a felső réteg alatt közvetlen vízzel borítottatik el annnyira, hogy ha nádcső szúratik le a földbe, ezen víz tolul föl..." (Sárköz 1862)

A Kalocsai Sárköz leírásai a 19. századból

" Gyönyörű vidék ez, melyet a szorgalom idővel paradicsommá teend; rendkívül érdekes azon növényélet miatt, melybe azt a természet pazar bőséggel öltöztette; nagyszerű mind az észak és dél felé végtelenül kiterjedő síkság tekintetében, mind a méltóságteljesen áthaladó Duna óriási hatalmában s nagyszerű végtelen homokja, sajátos erdői s termékeny löszhalmjai miatt." (Menyhárt 1887)

"Hajóstól éjszakra Miskéig, innen Kalocsáig, és Kalocsától mindenfelé árkok, posványok, zsombékok terjednek szét és mint valami kuszált hálózat borítják be az egész vidéket. Néhol a

zsombék széles csíkot képez a szántóföldek között, másutt szétterpeszkedik terjedelmes rétté, melynek mélyebb helyein a csúf piszkosbarna víz felszüremlik és sima tükrével élesen kiválik a kócos, kuszált növényzetű rétből. " (Simonyi 1882)

"A part menti erdőkön (értsd: Duna-part) kívül nincsen erdő az egész környéken legföljebb egyes szétszórt ligetek... Fák közül a belső vidéken is csak fűz és nyár van nagyobb számmal, kevesebb az ákác és az eper. Pataj környékén sűrűbben látni tölgy- és szilfákat - valószínűleg elpusztult erdők maradványai." (Simonyi 1882)

"Csak egy víz van, mely mindig folyik: ez a Sárvíz. Méltán nevezik Sárvíznek, mert sárból ered és sárba folyik sárréteken át. Hillye pusztá mellett ered a kalocsai határban és onnan délnyugatra folyik a Suhogó hegyet délre hagyja és a Vajast legkeletibb könyökénél éri el, ott hol valamikor a homoródi malom volt. Hajdan erősebb folyása lehetett, mert malmot hajtott; most csak néhol lehet észrevenni, hogy folyóvíz." (Simonyi 1882)

"Nem általlom tehát a kirándulásaim alkalmával bennem sokszor felébredt gondolatot itt is kimondani: hogy Kalocsának vidéke egy régi Duna meder gyanánt tekinthető. S ezen látszatra vakmerő állításban megerősít a vidék multja és jelene. A vizek mostani fölülete egy mindenfelé vízfolyások nyomán átszeldelt mélysíkot mutat, melyeknek egyik egyesítő menetét a mostani meder, másikat az Őrjeg nevű Vörös-mocsárok, s a harmadikat a Pataj alatt elterülő Szilidító a Kalocsa felé kiterülő mély rétekkel képezik, s hogy Kalocsa, Pataj, Homokmég s több más helyek az így szétágazó folyamban mint szigetek emelkednének ki, az a jelzettek igazsága után közvetlenül következik. Egyébiránt véleményem mellett szól azon körülmény is, miszerint a Duna, ha áttörve a neki irányuló gátakat, a vidéket előzönli, oly természetes utakon halad lefelé, hogy a nép közt közmondássá lőn: 'Megtalálja régi útját a Duna'. " (Menyhárt 1887)

Császártöltés

Császártöltés tájhasználat (Pesty 1864)

" - Őrjegi kaszálók: több apró emelkedett helyek az Őrjegen

- Őrjegi kis szigeti legelő: mely egészen az Őrjegtől van körül véve

- Nagy szigeti kaszálók: itt vagynak az úrbéri kaszálók, egyfelől határos a Varga foktól, hol azelőtt a tímárok bőreiket ásztatták, honnan is nevezetét kapta, másfelől a malom ároktól, mely a Varga fokba folyik, s félkörbe Őrjegtől körül van véve.

- Őrjeg és Köles erdő: legelő és erdő, az Őrjeg part táján levő legelőről így nevezve, mely az előtt időszakonként köles alá szokott felosztatni"

Császártöltés: " ... német falu, Pest-Solt vármegyében, Sárközt a homoktól elválasztó hegység és az Őrjeg mentiben, két domb között benyúló völgyben. Határa 9738 hold, ebből 2500 szántó, 538 rét, 1100 legelő, 1500 szőlő, 1800 erdő, 300 beültetendő homok; az Őrjegi mocsár 2000 hold. A helység végén van egy forrás, mellynek árokban húzása által tó képződött, melly most az uraságnak egy malmát hajtja. Végre az Őrjeg nevű mocsár Akasztó helység határától kezdve a megye végéig, illetőleg Baja város határáig húzódik. Bírja a falut a Kalocsai káptalan." (Fényes 1851)

Hajós

Hajós: " ... német mezőváros, Pest-Solt vármegyében. Határa 8047 hold, mellyből 2502 hold szántóföld, 1109 rét, 1842 legelő, 553 szőlőskert, 900 erdő, 350 nádas, 250 tavak, 170 futó homok. Majorsági szántóföld nincs, hanem van 200 hold rét, 176 h. erdő, 300 h. legelő. Határának fele a Sárközben lapályos fekete, de szíkes földdel keverve, igen jó, kivált őszi gabonára és szénára. A városon keresztül folyik két patak, egyikén uradalmi kétkerekű malom, a két patak közt díszlik a régi érseki nagy kastély és kert, dómvas, szép plébánia és kath. templom. Kelet felé húzódik el az Őrjegítő mocsár. Bírja a kalocsai érsek." (Fényes 1851)

Hajós: "... mindjárt alatta egy mocsáros tóság terül el, áradásokkal pedig a' halmok alatt fekvő határát a' víz elborítja, melly a' Vajasból 's a' Dunából önt ki erre. Határa náddal és sással bővülkedik, külömben három nyomásbéli, ... szénájok bőven terem, de sásos, azért is csak szarvasmarhának való. Boraikat a halmok alatt termő földi bodzával és alkermessel festik. " (Mindszenty 1831)

Részlet egy 1857-ben, Hajóson, a Kalocsai Érsekség Anya-Gulyájához szegődtetett pásztor szerződésből: "Kötelessége a számadó Gulyásnak az Uradalom veteményei, nádasai és kaszálóiban való kártétel elkerülése. Tilos az ifjabb erdőköni legeltetés, nyíltan kimondattatván, hogy minden kárt dupla értékben térítend meg a Gulyás kártétel esetén." (Bárh 1990)

Hajós: " ... megemlítést érdemel a kalocsai érseki uradalmi kastély, vadaskert, mely dāmuvadokban, s vadsertvésekben bővelkedik, továbbá ugyan azon uradalmi fa irányos kert, s a két kertet hajdanában összekötött töltés (Batthyány töltés) ." (Pesty 1864)

Hajós határnevei (Pesty 1864)

" - Pfosten dűlő: itt hajdan igen szép fák díszlettek...

- Pechli dűlő: mellette van a határ legnagyobb mocsara

- Sogorfeld: a mellette levő uradalmi erdőről kapta a nevét, mely Morcsi vagy Sógor-erdőnek hívatik

- Kuhstelle: itt állítatott mindég a marha

- Salitter akker: itt igen sok széksó van

- Runde morast: egészen gömbölyű mocsár

- Stok morast: igen sok fűzfa bokor van benne

- Reigel morast: ebben igen sok gém tartózkodik

- Sak morast: éppen olyan formája van, mint egy zsáknak

- Wolfsgruben: hajdanában a Duna árja alkalmával farkasokat fogtak itt

- Mühl morast: a patak az uradalmi malmot hajtja

- Adlernest: itt sok sas költ"

"A Lovrin rétének (Határ rét) Dusnokon Lovrina bara a neve, a hajósiak külön külön nevezték el az egyes, tószerűen kiszélesedő részeket (Adlernest, Reidl morast). Disznós pusztán Rét néven ismerik. (D. Szabó 1992)

'...a Mankucsi fok, melly ismét a Reidl marazba (rét aljába vagy Lovrin réjtibe) szakad...' (Határjárás, Hajós - Külbogyiszló - Dusnok, 1844. KÉGL in D. Szabó)

'...ezután ismét következik a hajósiak által úgy nevezett Adlernest (Sasfészek) nevű palé ...' (Határjárás, Hajós - Külbogyiszló - Dusnok, 1844. KÉGL in D. Szabó)

Hajós község 1860-ban készült település-statisztikai leírásában a következőket olvashatjuk: "A község vagyoni jövedelmezőbbé válnának azáltal, ha a hegymetében létező, majdnem haszonvehetetlen kaszálókon terjedő őrzegvíz lecsapolása elérhető lenne, melyek kiszáradás után kevés évek elteltével a legjobb minőségű szántókká alakulván, dús terménnyel díszlenének, és több jövedelmet nyújtanának" (Horváth 2000).

"Az Őrzeg is részint tiszta tükrű tó volt még a század elején, de most csak náddal, sással benőtt sárrét, és ilyen a többi álló víz is, mely e környéken van; nyugat felé folyton változik a szerint, a mint nedves vagy száraz az időjárás.

Legszélesebb és legsekélyebb a mocsár éjszakon, itt egyáltalán lehetetlen megmondani határozottan, hol van a mocsár határa. Legkeskenyebb Kalocsa és Kecel között, odább délre ismét kiszélesedik, majd ismét összeszűkül és néhol folyókat képez; így Hajóson keresztül is, hol egy malmot hajt. Szabályozás által 10-15 ezer hold kitűnő földet lehetne a vízettől megszabadítani. Folyik is némi szabályozás, de oly csendesen, hogy alig hallani róla. A többi belvizek is várják a szabályozást. Ez apró belvizek zűrzavarát leírni lehetetlen. Hajóstól nyugatra egész a Dunáig egyik sárrétből a másikba jutunk." (Simonyi 1882)

Sárvíz

"Szabályozása előtt igen bővizű, széles, mély folyó volt, több száz méter széles tavakat, lápokat táplált vizével Alsómégy, Hillye, Miske, Hajós, és Dusnok határában. A 19. század második felében kezdték el szabályozni, medrét kimélyítették, kanyarulatait átvágásokkal kiegyenesítették. Vízhozama a 20. század közepére erősen lecsökkent, medre csupán 6-7 m széles, tavai, lápjai kiszáradtak." (D. Szabó 1992)

"kontraktus a kalocsai érsekség területén végzendő tekenős béka fogás jogának árendálásáról 1828. március 28."

"Először. Meg engedi a Méltóságos Uraság a fentebb nevezett négy Keczei lakossoknak Egy Esztendőre, ... minden Mocsároknak, Tavaknak, Órjegekben a Tekenős Béka fogást.

Másodszor. Kötelezik magokat ..., hogy folyó Esztendei Áldozó Csütörtök után való Hétfőn, a Hajósi Kasznárság számódása alá negyven pár Tekenős Békát fognak adni." (Báth 1997)

Tájhasználat a 20. században

A lecsapolás előtti legeltetésről (20. sz. eleje):

"Alsómégy nagy állattenyésztő és növénytermesztő település volt. Nagyon sok legelő és rét volt körülötte. Alsómégynek volt két legeltetési társulata. Azonkívül még voltak a gazdák kezelésében is legelők. Amikor még nem történtek meg a lecsapolások, addig nyáron éjszakára vagy ha nem volt munka, a lovakat itt legeltették. Mindenki külön, a saját legelőjén. Ez a munka többnyire a nehéz munkát még nem bíró fiúk vagy suttyólegények feladata volt. Itt tanultak meg lovagolni, és így lettek jó lovaskatonák. Volt egy ökröcsorda, a tehenek vagy üszők, és a lovak. Az ökröket, ha munka volt, hazahajtották a gazdák." (Markella 1990)

A legeltetés társulatokban, a közös legelőkön, valamint a gazdák kezelésében lévő legelőkön folyt.

A belsőn legeltek a hazajárók (fejőstehenek és az egy évesnél fiatalabb borjúk, továbbá a sertések, kecskék és libák) Szentgyörgytől Szentmihályig.

A külsőn legeltek azok, amelyek kint éjszakáztak a legelőn. Tavasztól Erzsébet napig voltak kint. A pásztor éjjel-nappal őrizte az állatokat. (Markella 1990)

A lecsapolás utáni legeltetésről:

"A lecsapolás után megváltozott a környezet élővilága. Eltűntek a madarak és a növényzet is megváltozott. A terület már csak a juh legeltetésére lett alkalmas... Ezek többnyire szíkes legelők, népi nyelven székes... Így Alsómégyen emelkedett a juhászok száma. Híres juhászdinasztiák telepedtek itt le. Más vidékekről települtek ide, mert ideális hely volt a juhtartáshoz. Télitakarmányt biztosítottak az Órjei kaszálók, illetve rétek. Sőt biztosítva volt a téli legeltetés is, amíg nem volt hó." (Markella 1990)

"... a rét állandó kaszálása megakadályozta a nád és a fűzfabokrok megerősödését és felnövekedését. Ha azonban a rétet elhanyagolták, vagy pár esztendőn keresztül magasabb vízállás miatt nem kaszálták és nem égették fel, a rétből újra kellett irtani a nádat és a fűzfákat. 'az utolsó árvíz ólta a rétet két helyen a sűrűség nagyon felverte, úgyhogy annak tisztítása mulhatatlanul szükséges legyen.'" (Andrásfalvy 1975)

"... A téli legeltetés szempontjából a vizes, mocsaras, sásos, vagyis rétes területek egykori jelentősége közismert. Idővel a téli legeltetés visszaszorult, lovakra, marhákra nézve el is tűnt, és áttértek a réti széna és más szálas takarmány téli etetésére. Eleinte ezt a takarmányt a téli legelő, a rétség fűvének feletetésével biztosították, tehát a széna a vizes, mocsaras területeken termett. Az irtott rétek jó minőségű szénáját a fiatalabb jószág tartására használták fel.

Az egész Duna mentén szokás volt a sásos, tehát alacsonyan fekvő területek kaszálása is. Ez a sásos, ún. savanyú vagy vad fűszéna a magyar marha és lófajták eltartására megfelelt, de már az újabb fajtájú, nyugati vagy keresztezett marhafajták számára nem volt alkalmas." (Andrásfalvy 1975)

Juhlegeltetés az Őrjegben

"Nyáron a belső határban legeltették a juhokat, ősszel pedig kihajtották őket a homokmégyi "Kílső járásra". Azért kellett kihajtani ősszel, mert a belső legelőn ekkor már nem volt legelnivaló. A külsőn ekkor még jobb mező volt.

Novemberben, esetleg decemberben mentek ki telelni az Őrjegbe. Leginkább március derekán jöttek haza a belső határba. Amikor nagy hó esett, előfordult, hogy előbb hazajöttek.

Az 1940-es években még többen csinálták az ilyen telettetést. Az adatközlő gyermekkorában még térdig érő hóban is kint telettetek a juhászok. Az ég alatt állott a birka éjjel is, nappal is. A juhász a nyáj szélében aludt a szabad ég alatt. Állandóan kint kellett lenni a juhásznak a birkáknál, mert nagy farkasjárások voltak. A 40-es évek elején egyszer 70 birkát elvittek a farkasok az Őrjegről. A birkák faágakat ettek és kapartak a hóban, úgy legeltek." (Bárh 1968)

Legeltetés Homokmégyen (gyűjtések adatközlőktől és írásos forrásokból)

"A juhlegeltetés éves rendjében 4 időszakot lehet megkülönböztetni:

tavaszi: legeltetés Szentgyörgy előtt a búzán (csak ha elég dúsan nőtt), utána 2-3 hétig a szállások körül, majd az ugaron június 9-10-ig

nyári: nyári legelőkön (székesek, utak, kanálistartók) aratásig, utána a tarlókon

őszi: tarlókon (a marhák és a disznók is) és a mezőkön (paskum és ugar)

téli: a paskumon és a közös legelőkön (a gulya beszorulása után Szentmihály-Erzsébet) valamint Andrásnap után a kaszálókon február végéig.

Március 1-től legeltetési tilalom volt a legelőkön és a kaszálókon is.

Néha az őrjegi kaszálókat kiadták 3-4 évig a juhászoknak, aztán ismét megmaradt rétnek, kaszálónak. A legeltetés után jobb kaszáló lett, mert megnyomták, meggázolták és mögtelekösödött. Ha végképp nem találtak legelőt, csak akkor hajtottak a székesekre." (Romsics 2000)

"Kaszálás: a legjobb szénát a paskumokon, az árokpartokon és az utakon (ha volt elég eső) kaszálták. A vadhere, a szelídű, a mézaskóró és a sárkere a legjobb szénaadó. A muhart is szerette a birka, amíg nem hánnya ki a farát.

Kétszer kaszáltak szénát. Először május végétől június 10-15-ig (öregszéna). Másodszor augusztusban, ez a sargyúkaszás." (Romsics 2000)

"A Báger ekészüte előtt az Őrjegöt sokszó mögnyomta a víz, sokszó sík víz vót. Akó nem vót ulyan, hogy egész évbe nem vót eső. Egy híd vót körösztü a Hatvan hódasná. Hajlós híd vót a neve, le vót a közepe hajúva. Anyi víz vót, hogy a gatyát fő kölöt tűrni, mer a hídon is víz vót. A hoszi tótés is sokszó járhatatlan vót. A Hoszi tótésön mög a Gyulaji úton jártunk át, de ha a Gaszler vögy is tele vót, akó a Humokmégyi Őrjeg partyai felé ki kölöt térti."

a belső legelőkről:

"Régebben egyben volt az egész paskum, és télen is kiadták.

Az ugarokat június 10-12-ig adták ki legeltetésre. Bérelni kellett a székeseket is. Legeltetni való tarlót kérni vagy venni kellett.

A közös paskumok külső legelői Homokmégy, Alsómégy és Hillye területén voltak, a pusztagazda és a tagok felügyeletében, s bérelni kellett tehén vagy ló számára."

a külső legelőkről:

"A Homokmégyi határban az Őrjegben telettetek. Az Őrjegi részt a birka nem szerette, de nem volt más. Partos helyre szeretett volna járni. "

Polgárdiban, Romsics Ignác legelői kb. 200 holdat tettek ki.

Ugróci pusztá 180 holdja szintén legelő volt.

A vízállásokon termett a rossz fű. "A békarokkás szénát nem őszi mög a birka, se a marha. Csak a ló. A kutyatejet sem."

"Az állatok gaszt ötek, mög a faágakat rákták."

"... ma e' vannak baszva a paskumok..."

"Régen vadhere meg sárkere is nőtt rajta, de ezek a műtrágyázás miatt kipusztultak."

"...a pusztagazda azért vót, hogy ű dirigáljun a legelőbe." (Bényi J.) Feladatai közé tartozott a tüskök és a gyomok irtása, az utak javítása, a vízlevezető árkok építése és karbantartása. (Romsics megj. előtt)

"Az állatokat a következő módon védték: vagy erdőben állítottak, vagy a "rekitye bokrokho", nádas mellé, árokba, kanálispartokra. Néha a juhász állva aludt, főleg ha hajtotta a birkát az idő. 1960-tól a kollektivizálás után folytatódik az épületek nélküli teletetés az Őrjegben." (Romsics 1998)

"A termelőszövetkezetek megalakulása után az őrjegi szántókat nem művelték tovább, így helyüket gyöp és gaz foglalta el. Az ezelőtti időkről Bényi János így fogalmazott: "Mindön földnek gazdája vót. Rőndösen kaszáták és irtották a bukrokat, most pedig dzsungel van. Vaddisznót nem ügön láttam." (Romsics 2000)

"Szinte kizárólagos volt a merinó juh tartása, viszont a cigájával való kereszteződésnek köszönhetően birta olyan jól az utóbbi időkgig az őrjegi téli legeltetést. Napjainkig megmaradt egy külterjes, félszilaj tenyésztési mód." (Romsics 2000)

A Vörös-mocsár jelenleg országos jelentőségű természetvédelmi terület. A Natura 2000 térképezett terület egy tervezett tájvédelmi körzet részét képezi, amelynek védetté nyilvánítása folyamatban van.

1. 2. Természeti adottságok

1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek

A közösségi és nem közösségi jelentőségű élőhelyek táblázatos felsorolása és a jellemzése az élőhelyek kódjának sorrendjében készült. A *-gal jelölt élőhelyek és fajok az élőhely/faj kiemelt jelentőségű státuszát jelenti. A közösségi jelentőségű élőhelyek (Natura 2000 kóddal jelölt) megfeleltethetők egy vagy több nem közösségi jelentőségű (Á-NER kóddal jelölt) élőhelynek is és viszont. Az élőhely jellemzése címszó alatt az Á-NER élőhely szerinti jellemzés található, mivel egy közösségi jelentőségű élőhely több Á-NER élőhellyel is azonosítható.

A tervezési terület élőhelyeinek megoszlása közösségi jelentőségű élőhelyek szerint

Közösségi jelentőségű élőhely (Natura 2000)		Terület	Terület aránya
Kód	Név	(ha)	(%)
3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel	kb. 300	6,5
6250	* Síksági Pannon löszgyepek	8	0,17
6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyag-bemosódásos talajokon (Molinion caeruleae) -	kb. 180	4
6440	Folyóvölgyek Cnidion dubii-hoz tartozó mocsárrétjei	kb. 800	17
91E0	* Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)	26	0,5
91F0	Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén Quercus robur, Ulmus laevis és Ulmus minor, Fraxinus excelsior vagy Fraxinus angustifolia fajokkal -	79,8	1,7
Nem jelölt élőhelyek			
6260	Pannon homoki gyepek	0,18	0,004
6430	Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai	kb. 5	0,1

Az élőhelyek tekintetében van változás a 2008. évi Natura 2000 adatlaphoz (Standard Data Form) képest.

1. A 3160 Természetes disztróf tavak és tavacskák élőhely előfordulását a 2009. évi terepi felmérések nem bizonyították, ezért javasolt törlése a jelölt élőhelyek közül. A N2000 élőhelynek megfelelő Á-NÉR élőhelyet (A4 - Békaliliomos és más lápi hínár) sem találtuk meg térképezhető mennyiségben. Bár lápi hínárból egykor sok és sokféle lehetett itt, ősi termőhelyű állomány mára alig maradt, jellemzőbbek a sínylődő, haldokló állományok: pl. törpe Hottonia klónok; 1-2 fajos leült hínárfoltok a csatorna vagy láperdő nedves tőzegén. Zavartalanabb tőzeggödrökben, csatornában fordul elő a Nymphaea alba és Nuphar lutea. A rence (Utricularia sp.) nem túl gyakori. Kolokán néhány tövét egy csatornában találtuk. Véleményünk szerint nincs természetes láptó Natura 2000 élőhely a területen.

2. A 6260 Pannon homoki gyepek élőhely a területen előfordul, amelyet a 2009. évi terepi felmérések megerősítettek.
3. A 6430 Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai élőhely a területen előfordul, amelyet a 2009. évi terepi felmérések megerősítettek.

A kezelési előírásokhoz készített új élőhely- és faj-elterjedési térképekhez, valamint a területi adatok számításához felhasználtuk a következő, általunk korábban készített digitális térképi adatbázist is: Molnár Zsolt, Biró Marianna (2001): A tervezett Dél-Őrjegi Tájvédelmi Körzet botanikai és tájtörténeti felmérése és értékelése. Kutatási Jelentés, Vácrátót.

A tervezési terület élőhelyeinek megoszlása Á-NÉR élőhelyek szerint

Közösségi jelentőségű élőhely (Á-NÉR)		Terület	Terület aránya
Kód	Név	(ha)	(%)
A1	Állóvízi sulymos, békalencsés, tócsagazos hínár	kb. 300	6,5
A23	Tündérrózsás, vízitökös, rencés, kolokános (láptavi) hínár	1	0,02
B1a	Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások	217,0	4,7
B1b	Nádas úszólápok, lápos, tőzeges nádasok	599,0	13,1
B2	Harmatkásás, békabuzogányos mocsári-vízparti növényzet	15,0	0,4
B3	Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykórós mocsarak	1	0,02
B4	Lápi zsombékosok	kb. 100	2,2
B5	Nem zsombékoló magassárrétek	kb.400,0	9,0
D2	Kékperjés rétek	kb. 180	4,0
D34	Mocsárrétek	kb. 800,0	17
D6	Ártéri és mocsári magaskórósok	1,7	0,04
H5a	Kötött talajú sztyeprétek (löss)	7,9	0,17
H5b	Homoki sztyeprétek	0,18	0,004
J1a	Fűzlápok, lápcserjések	2,3	0,05
J2	Éger- és kőrislápok, égeres mocsárerdők	23,6	0,5
J6	Keményfás ártéri erdők	79,8	1,7
OA	Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek	17,9	0,4
OB	Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok	186,5	4,08
OC	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok	122,7	2,7
OD	Lágyszárú özönfajok állományai	112,8	2,47
OF	Magaskórós ruderalis gyomnövényzet	1,9	0,04
OG	Taposott gyomnövényzet és ruderalis iszapnövényzet	0,4	0,008
P1	Őshonos fafajú fiatalosok	37,5	0,82
P2a	Üde cserjések	81,2	1,77
P2b	Galagonyás-kökényes-borókás cserjések	0,7	0,01
P3	Újonnan létrehozott, fiatal erdősítés	0,1	0,002

RA	Őshonos fafajú, elszórva álló fák csoportja vagy egy egyed szélességű, erdővé még nem záródott „fasorok”	167,0	3,4
RB	Puhafás pionír és jellegtelen erdők	115,5	2,7
RC	Keményfás jellegtelen vagy telepített egyéb erdők	26,1	0,6
RD	Tájidegen fafajokkal elegyes jellegtelen erdők és ültetvények	17,8	0,39
S1	Ültetett akácok	31,9	0,69
S2	Nemes nyárasok	35,5	0,77
S6	Nem őshonos fafajok spontán állományai	37,7	0,82
S7	Nem őshonos fafajú facsoportok, erdősávok és fasorok	9,1	0,2
T1	Egyéves, nagyüzemi szántóföldi kultúrák	623,5	13,64
T10	Fiatalkorú parlag és ugar	26,2	0,5
T2	Évelő, nagyüzemi szántóföldi kultúrák	6,1	0,13
T6	Kistáblás mozaikok	381,8	8,35
T7	Nagyüzemi szőlők, gyümölcsösök	6,3	0,14
U10	Tanyák, családi gazdaságok	3,2	0,07
U11	Út és vasúthálózat	16,15	0,35
U4	Telephelyek, roncsterületek, hulladéklerakók	8,2	0,18
U9	Állóvizek	14,0	0,3
Összesen		4939,03	104,334

A területi adatok kiszámításának alapját a 2008-as Natura 2000 térkép adta, melyet a 2001-es élőhelytérképpel és tereptapasztalatainkkal való összevetés után kiegészítettünk (G_veg, a_kezeles_09végleges3.shp). A végleges értéket ebből kiindulva, de bizonyos élőhelyeknél becsléseinkkel kiegészítve adtuk meg. Erre a terület mozaikossága és a térképen fel nem tüntetett sok csatorna vízfelülete miatt volt szükség.

Bár a B4, B5, D2 és D34 élőhelyek igen gyakran aprón mozaikos, változatos élőhelyet hoznak létre, besorolásuk egy élőhelybe (G_veg) és egy N2000 élőhelybe kellett történnie. Emiatt területadataik csak becsülhetők. Ugyanígy a csatornában és kisebb vizes élőhelyeken található élőhelyek (A1, A23, B2 és B3), és az ezekkel részben átfedő N2000 élőhely (3150 - Eutróf sekély tavak és holtmedrek hínárja) esetében is csak becslésekre támaszkodhatunk. Miközben a csatornák miatt az élőhelytérképen feltüntetetteknél jóval nagyobb kiterjedésűek lehetnek ezek az élőhelyek, (370 ha csatornafelület, de részben csak időszakos vizekkel), a felhagyott tőzgebányatavak területén belül más élőhelyekkel mozaikoló eutróf hínár (N2000 3150) közel sem teljesen fedi le azok területét (közel 400 ha-nak kevesebb, mint 5-10%-át).

Az élőhelyek rendszerezésének megfeleltetése

Közösségi jelentőségű élőhely (Natura 2000)		Közösségi és nem közösségi jelentőségű élőhely (Á-NÉR)	
Kód	Név	Kód	Név
3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel	A1	Állóvízi sulymos, békalencsés, tőcsagazos hínár
	és	A23	Tündérrózsás, vízitökös, rencés, kolokános (láptavi) hínár
6250	* Síksági Pannon löszgyepek	H5a	Kötött talajú sztyeprétek (lősz)

6260	Pannon homoki gyepek	H5b	Homoki sztyeprétek
6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyag-bemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)	D2	Kékperjés rétek
6440	Folyóvölgyek Cnidion dubii-hoz tartozó mocsárrétjei	D34	Mocsárrétek
6430	Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai	D6	Ártéri és mocsári magaskórósok
91E0	* Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)	J2	Éger- és kőrislápok, égeres mocsárerdők
	és	J1a	Fűzlápok, lápcserjések
91F0	Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén Quercus robur, Ulmus laevis és Ulmus minor, Fraxinus excelsior vagy Fraxinus angustifolia fajokkal	J6	Keményfás ártéri erdők
	-	B1a	Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások
	-	B1b	Nádas úszólápok, lápos, tőzeges nádasok
	-	B2	Harmatkásás, békabuzogányos mocsári-vízparti növényzet
	-	B3	Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykórós mocsarak
	-	B4	Lápi zsombékosok
	-	B5	Nem zsombékoló magassásrétek
	-	OA	Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek
	-	OB	Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok
	-	OC	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok
	-	OD	Lágyszárú özönfajok állományai
	-	OF	Magaskórós ruderalis gyomnövényzet
	-	OG	Taposott gyomnövényzet és ruderalis iszapnövényzet
	-	P1	Őshonos fafajú fiatalosok
	-	P2a	Üde cserjések
	-	P2b	Galagonyás-kökényes-borókás cserjések
	-	P3	Újonnan létrehozott, fiatal erdősítés
	-	RA	Őshonos fafajú, elszórva álló fák csoportja vagy egy egyed szélességű, erdővé még nem záródott „fasorok”
	-	RB	Puhafás pionír és jellegtelen erdők
	-	RC	Keményfás jellegtelen vagy

			telepített egyéb erdők
	-	RD	Tájidegen fafajokkal elegyes jellegtelen erdők és ültetvények
	-	S1	Ültetett akácok
	-	S2	Nemes nyárasok
	-	S6	Nem őshonos fafajok spontán állományai
	-	S7	Nem őshonos fafajú facsoportok, erdősávok és fasorok
	-	T1	Egyéves, nagyüzemi szántóföldi kultúrák
	-	T10	Fiatalkorú és fiatal
	-	T2	Évelő, nagyüzemi szántóföldi kultúrák
	-	T6	Kistáblás mozaikok
	-	T7	Nagyüzemi szőlők, gyümölcsösök
	-	U10	Tanyák, családi gazdaságok
	-	U11	Út és vasúthálózat
	-	U4	Telephelyek, roncsok, hulladéklerakók
	-	U9	Állóvizek

1.2.1 A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek

I)

Élőhely neve/kódja:	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel						
Élőhely kódja:	3150						
Élőhely előfordulásai a területen:	15-16. sz. melléklet						
Élőhely területi aránya:	kb. 6-7 %						
Élőhely kiterjedése a területen:	A csatornákkal, erekkel együtt mintegy 300 ha A mainál sokkal többfélébb lehetett a különböző vízháztartású Duna-erekben és a lefűződő, lefűződött víztestekben. Ma jellemzőbbek a tőzegbányákban kialakult állományok.						
Élőhely jellemzése:	Á-NÉR2007 kód: A1, A23, A4 A1 – Állóvízi sulymos, békalencsés, rucaörömös, tócsagazos hínár A23 - Tündérrózsás, vízitökös, rencés, kolokános (láptavi) hínár Egykori tőzegbányákban, csatornában kialakult kevés fajú állományok főleg Lemna minor, Lemna trisulca, Spirodela polyrhiza, Wolffia arrhiza, Salvinia natans, Ceratophyllum demersum, Ceratophyllum submersum részvételével. Különösen a tőzeggödrökben nagy kiterjedésűek. Fontos (és sokkal fajgazdagabb) refugiumok a láposodó csatornák (pl. Csillagosi-kanális). Megmaradásuk igen esetleges: mennyi víz marad benne nyárra, mikor tisztítják. A Bágerben is van hínár, de szintén erősen kezelt. Összevont típusok, társulások: Lemno minoris-Spirodeletum W. Koch 1954, Wolffietum arrhizae Miyav. et J.Tx. 1960. Zavartalanabb tőzeggödrökben, csatornában fordul elő a Nymphaea alba és Nuphar lutea. Az Utricularia aránylag nem gyakori. Kolokán néhány tövét egy csatornában találtuk. Fontosabb fajok <table border="1"> <tr> <td>Batrachium trichoplyllus</td><td>A lápszemek csatornáiban leggyakrabban ez a „legjobb” hínárfaj.</td></tr> <tr> <td>Ceratophyllum demersum</td><td>A tőzegbányában tömeges</td></tr> <tr> <td>Hottonia palustris</td><td>Csak a hajósi határban. Legnagyobb és egyetlen természetes élőhelyű állománya a Fácánosban, ahol legfeljebb 100-as nagyságrendben van békaliliom. A vízhiány miatt csak kisebb foltokat alkot. A Natura 2000 terület közvetlen szomszédságában. A Natura 2000 területen belül csak csatornában</td></tr> </table>	Batrachium trichoplyllus	A lápszemek csatornáiban leggyakrabban ez a „legjobb” hínárfaj.	Ceratophyllum demersum	A tőzegbányában tömeges	Hottonia palustris	Csak a hajósi határban. Legnagyobb és egyetlen természetes élőhelyű állománya a Fácánosban, ahol legfeljebb 100-as nagyságrendben van békaliliom. A vízhiány miatt csak kisebb foltokat alkot. A Natura 2000 terület közvetlen szomszédságában. A Natura 2000 területen belül csak csatornában
Batrachium trichoplyllus	A lápszemek csatornáiban leggyakrabban ez a „legjobb” hínárfaj.						
Ceratophyllum demersum	A tőzegbányában tömeges						
Hottonia palustris	Csak a hajósi határban. Legnagyobb és egyetlen természetes élőhelyű állománya a Fácánosban, ahol legfeljebb 100-as nagyságrendben van békaliliom. A vízhiány miatt csak kisebb foltokat alkot. A Natura 2000 terület közvetlen szomszédságában. A Natura 2000 területen belül csak csatornában						

			maradt fenn, pl. Páva-szigeten kis állomány a csatornában.
		<i>Hydrocharis morsus-ranae</i>	Gyakori.
		<i>Lemna minor</i> és <i>trislca</i>	Mindkettő gyakori.
		<i>Myosotis palustris</i>	Nem gyakori.
		<i>Nuphar luteum</i>	A láposodó csatornában olykor felszaporodik, bár állandóan kikotorják. Tőzegbánya tavakban is.
		<i>Nymphaea alba</i>	A láposodó csatornában olykor felszaporodik, bár állandóan kikotorják. Tőzegbánya tavakban is.
		<i>Salvina natans</i>	Ritka.
		<i>Urtica kioviensis</i>	Csak a Fácánosban, de ott óriási tömegben (több 10 000 tő). A Natura 2000 terület közvetlen szomszédságában.
		<i>Utricularia vulgaris</i>	Helyenként gyakori (lehet) a tőzegbányákban.
		<i>Wolffia arrhiza</i>	A tőzegbányákban olykor tömeges ez a nem őshonos, de sokak által kedvelt faj.
További fajok: <i>Ceratophyllum submersum</i> , <i>Chara</i> sp., <i>Myriophyllum spicatum</i> , <i>Myriophyllum verticillatum</i> , <i>Potamogeton crispus</i> , <i>Potamogeton natans</i> , <i>Potamogeton pectinatus</i> , <i>Spirodela polyrhiza</i>			

Élőhely természetességi - degradáltsági értékelése:	Sok van belőlük, de fajszegények. Gyakoriak a nagy monodomináns hínárfoltok, láthatóan össze nem rendezett, igen dinamikus állapotban vannak. Kérdés, hogy ezek a másodlagos állományok pótolják-e majd az elpusztult, illetve elpusztuló ősi állományokat.
---	---

Élőhely veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett
------------------------------	-----------------------------------

Veszélyeztető tényezők:	Aktuális, potenciális: T21 - kiszáradás, H07 – belvízmentesítés.
-------------------------	--

II)

Élőhely neve/kódja:	* Síksági Pannon löszgyepek																																						
Élőhely kódja:	6250																																						
Élőhely előfordulásai a területen:	15-16. sz. melléklet																																						
Élőhely területi aránya:	0,17 %																																						
Élőhely kiterjedése a területen:	7,9 ha (A Vörös-mocsár keleti peremén húzódó magaspart oldalában kisebb foltokban található)																																						
Élőhely jellemzése:	Á-NÉR2007 kód: H5a - Kötött talajú sztyepprétek A magasparton lévő sztyeppréti állományok fajgazdagok, hasonlóak a mezőföldi vagy a középhegység lábánál lévő löszgyepekhez, aminek a fő oka a meredek felszín lehet (beszántás elkerülése, speciális refúgiumok, kisebb legelési nyomás). Összevont típusok, társulások: <i>Salvia nemorosae</i>-<i>Festucetum rupicolae</i> Zólyomi ex Soó 1964, <i>Agrostio cristati</i>-<i>Kochietum prostatae</i> Zólyomi 1958 (fragm.). A Dél-Őrjeg specialitása, hogy a lápok körül nincsenek sztyepprétek (e termőhely mind szántó). Hajós és Homokmégy határában szikesekkel mozaikolnak lápréti eredetű sztyepprétszerű gyepek. A mezsgyék igen fajszegények, ezért inkább a másodlagos és teljesen jellegtelen rétsztyepek a jellemzőbbek (abból sincs sok). Vannak idősebb parlagok is, de azokon jellegtelen rét-sztyepp közös fajok alkotják a gypet. A kiszáradó kékperjés rétek sem tudnak fajgazdagabb sztyeppé alakulni (mint a Turjánvidéken), mivel nincs a tájban propagulumforrás. Vannak pl. olyan gyepek, melyeknek termőhelye, fizionómiája sztyeppréti jellegű, de sztyeppfaja nincs, a túlélő és letörpült réti fajok alkotják a gypet. Fontosabb fajok: <table border="1"> <tr><td><i>Asperula cynanchica</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr><td><i>Aster linosyris</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr><td><i>Betonica officinalis</i></td><td>Ritka. Réti-sztyeppi közös faj.</td></tr> <tr><td><i>Botriochloa ischaemum</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr><td><i>Brachypodium pinnatum</i></td><td>Ritka. A Homokmégyi-legelőn gyakoribb, északabbra még inkább.</td></tr> <tr><td><i>Briza media</i></td><td>A Székesen letörpült példányainak tömege adja a sztyepp alapvázát!!</td></tr> <tr><td><i>Carex humilis</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr><td><i>Chamaecytisus austriacus</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr><td><i>Clematis integrifolia</i></td><td>Régi faj.</td></tr> <tr><td><i>Dorycnium herbaceum</i></td><td>Két helyen.</td></tr> <tr><td><i>Euphorbia pannonica</i></td><td>Legnagyobb állománya a Téglagyárral szembeni löszgyepben.</td></tr> <tr><td><i>Filipendula vulgaris</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr><td><i>Galium glaucum</i></td><td>Szórványos kis populációkban.</td></tr> <tr><td><i>Genista tinctoria</i></td><td>Régi-sztyeppi közös faj.</td></tr> <tr><td><i>Iris pumila</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr><td><i>Iris variegata</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr><td><i>Peucedanum alsaticum</i></td><td>Többfelé is láttuk.</td></tr> <tr><td><i>Peucedanum cervaria</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr><td><i>Phragmites australis</i></td><td>Törpe változata többfelé nő Homokmégytől észak felé régi eredetű</td></tr> </table>	<i>Asperula cynanchica</i>	Ritka.	<i>Aster linosyris</i>	Ritka.	<i>Betonica officinalis</i>	Ritka. Réti-sztyeppi közös faj.	<i>Botriochloa ischaemum</i>	Ritka.	<i>Brachypodium pinnatum</i>	Ritka. A Homokmégyi-legelőn gyakoribb, északabbra még inkább.	<i>Briza media</i>	A Székesen letörpült példányainak tömege adja a sztyepp alapvázát!!	<i>Carex humilis</i>	Ritka.	<i>Chamaecytisus austriacus</i>	Ritka.	<i>Clematis integrifolia</i>	Régi faj.	<i>Dorycnium herbaceum</i>	Két helyen.	<i>Euphorbia pannonica</i>	Legnagyobb állománya a Téglagyárral szembeni löszgyepben.	<i>Filipendula vulgaris</i>	Ritka.	<i>Galium glaucum</i>	Szórványos kis populációkban.	<i>Genista tinctoria</i>	Régi-sztyeppi közös faj.	<i>Iris pumila</i>	Ritka.	<i>Iris variegata</i>	Ritka.	<i>Peucedanum alsaticum</i>	Többfelé is láttuk.	<i>Peucedanum cervaria</i>	Ritka.	<i>Phragmites australis</i>	Törpe változata többfelé nő Homokmégytől észak felé régi eredetű
<i>Asperula cynanchica</i>	Ritka.																																						
<i>Aster linosyris</i>	Ritka.																																						
<i>Betonica officinalis</i>	Ritka. Réti-sztyeppi közös faj.																																						
<i>Botriochloa ischaemum</i>	Ritka.																																						
<i>Brachypodium pinnatum</i>	Ritka. A Homokmégyi-legelőn gyakoribb, északabbra még inkább.																																						
<i>Briza media</i>	A Székesen letörpült példányainak tömege adja a sztyepp alapvázát!!																																						
<i>Carex humilis</i>	Ritka.																																						
<i>Chamaecytisus austriacus</i>	Ritka.																																						
<i>Clematis integrifolia</i>	Régi faj.																																						
<i>Dorycnium herbaceum</i>	Két helyen.																																						
<i>Euphorbia pannonica</i>	Legnagyobb állománya a Téglagyárral szembeni löszgyepben.																																						
<i>Filipendula vulgaris</i>	Ritka.																																						
<i>Galium glaucum</i>	Szórványos kis populációkban.																																						
<i>Genista tinctoria</i>	Régi-sztyeppi közös faj.																																						
<i>Iris pumila</i>	Ritka.																																						
<i>Iris variegata</i>	Ritka.																																						
<i>Peucedanum alsaticum</i>	Többfelé is láttuk.																																						
<i>Peucedanum cervaria</i>	Ritka.																																						
<i>Phragmites australis</i>	Törpe változata többfelé nő Homokmégytől észak felé régi eredetű																																						

			sztyeppeken.
	Potentilla arenaria		Ritka.
	Prunus fruticosa		A hajósi pincék felett néhány tő.
	Salvia pratensis		Ritka.
	Sanguisorba officinalis		A Serratula tinctoria-val együtt ritka réti elem.
	Thalictrum minus		Ritka.
	Thymus sp.		Viszonylag gyakoribb.
	Veronica austriaca ssp. teucrium		Ritka.
	Viola hirta		Ritka.
	További fajok: Achillea collina, Agropyron repens, Artemisia pontica, Carlina vulgaris, Centaurea pannonica, Cerinthe minor, Coronilla varia, Crataegus monogyna, Cynodon dactylon, Dactylis glomerata, Euphorbia cyparissias, Euphorbia virgata, Festuca pseudovina, Fragaria viridis, Galium mollugo, Galium verum, Hieracium auriculoides, Hieracium pilosella, Knautia arvensis, Leontodon hispidus, Lotus corniculatus, Medicago falcata, Muscari racemosum, Ononis spinosa, Plantago media, Prunella laciniata, Rhinanthus minor, Rosa canina, Salvia nemorosa, Scabiosa ochroleuca, Seseli annuum, Tetragonolobus maritimus, Teucrium chamaedrys, Thesium sp., Trifolium montanum, Verbascum phoeniceum, Veronica spicata, Minuartia verna, Astragalus onobrychis, Koeleria cristata, Silene otites, Anthyllis vulneraria subsp. polyphylla, Centaurea sadleriana, Linaria genistifolia, Thymus pannonicus, Muscari neglectum, Festuca rupicola, Phleum phleoides, Potentilla arenaria, Dianthus giganteiformis subsp. pontederæ, Asperula cynanchica, Elymus hispidus, Muscari comosum, Campanula sibirica, Hypericum perforatum, Filipendula vulgaris, Stachys recta, Gypsophila paniculata, Agropyron pectinatum, Asparagus officinalis, Allium scorodoprasum subsp. rotundum, Chrysopogon gryllus, Bromus inermis, Onobrychis arenaria, Seseli osseum, Pseudolysimachion spicatum, Bromus squarrosus.		
Élőhely természetességi - degradáltsági értékelése:	A területen az élőhely állományai jellemzően 3-as, ritkábban 4-es, foltokban 5-ös természetességűek. Olykor teljesen túllegeltetettek, máskor a használat hiánya miatt avarosak, cserjésedők.		
Élőhely veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.		
Veszélyeztető tényezők:	Aktuális, potenciális: I21 – akác terjedése, M10- beszántás, T35 - elavarosodás, T11- becserjésedés, I20 - özönfajok terjedése		

III)

Élőhely neve/kódja:	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyag-bemosódásos talajokon (Molinion caeruleae) -
Élőhely kódja:	6410
Élőhely előfordulásai a területen:	15-16. térképmelléklet.
Élőhely területi aránya:	Kb. 4 %
Élőhely kiterjedése a területen:	megközelítőleg 180 ha, A Dunavölgyi-főcsatornától nyugatra, valamint Kecel környékén (Bogárzó) fordulnak elő.
Élőhely jellemzése:	<i>Élőhely Á-NÉR kódja/neve:</i> D2 – Kékperjés láprétek Általában nem válnak el élesen a mocsárrétektől, fajkészletük nagyrészt azonos. Egy részüket kaszálják, de kezeletlen, kórósodó, cserjésedő állományok is vannak közöttük. A környezeti feltételek általában már nem optimálisak számukra, főleg a kékperje fajok nagyfokú túlélő képességének köszönhetik fennmaradásukat. Összevont típusok, társulások: Succiso-Molinietum hungaricae (Komlódi 1958) Soó 1969 corr. Borhidi 2001, Arrhenathero-Molinietum arundinaceae Lajer 2002. Menyhárt Lajos idejében üde láprétek és kékperjések egyaránt voltak a tájban. Mára az üde láprétek teljesen eltűntek, fajaikkal együtt (a magaspárt alatti forrásoknál lehetnek esetleg maradványok). A kékperjés láprétek ma a táj legfajgazdagabb élőhelyei, bár a területegységre jutó fajszám messze elmarad a turjánvidékiektől. Ugyanakkor tudomásunk szerint a teljes Duna-Tisza közén egyedülálló ez a lápréti élőhely, mert nem homokon, hanem öntésagyagon alakult ki. Táji specialitás, hogy a lápi sásosok és a láprétek aránya a sásosok felé billen. A homokhátságon (a Bogárzónál) egy másik típusa van (a megszokott turjánvidéki). Ezek az állományok olykor fajgazdagabbak a Duna-síkiaknál, de az északabbaitól szintén messze elmaradnak. A mai állományok a lecsapolások ellenére valamilyen módon kontinuusak az egykori turfás rétekekkel, legalábbis erre utal az, hogy sok specialista faj gyűlik össze bennük, illetve található meg e tájban kizárólag e vegetációtípusban. Az uralkodó fűfaj a kékperje (több 10 állományban van jelen, de ezek közül csak néhány fajgazdagabb), a sédbúza inkább falként van jelen, nem alkot nagy állományokat. Egyes láprétszerű gyepekből meglepő módon hiányzik a kékperje, nem tudjuk, hogy miért. Hasonló a helyzet a Tiszántúlon pl. a biharugrai Sző-rétjén, illetve a Kesznyéteni Karikátöltés-közeiben, melyek szintén nem homokon vannak, hanem valószínűleg infúziós löszön, ami hasonlít az öntésagyaghoz. E gyepekben szintén nem kíséri a lápréti fajokat (kornistárnics, ujjaskosbor stb.) a kékperje. A Dél-Őrjégben a láprét sokfelé hiányzik a zonációsorból, azaz a sásos és a sztyeppes mocsárrét, illetve szántó összeér. Ennek okát nem tudjuk. Egyik lehetőség, hogy a sásosok már szárazabbak, mint aminek látszanak, tehát a láprét egykori helyén már szántó, mai potenciális zónájában pedig még sásos van. Találtunk olyan helyet, a

Kácsaheverőben, ahol fák által is kijelölt egyenes határvonal mentén érintkezik a monodomináns sásos és a monodomináns láprét. Csak birtokhatár és tájhasználati eltérés magyarázhatja e jelenséget. A konkrét megfigyelt azonban még várat magára. Fontosabb fajok	
Achillea asplenifolia	Nagy kérdés, hogy szikesedésre utal, vagy egyszerűen csak olyan lápi faj, mely az elszikesedés után tovább él, és felszaporodik.
Agrostis stolonifera	Mocsárréti jelleget kölcsönös a láprétnek.
Allium angulosum	Szórványos.
Asclepias syriaca	Itt is terjedőben, de még kevés.
Asparagus officinalis	A kevés sztyeppfajok egyike.
Betonica officinalis	Réti-sztyepppei közös faj.
Blackstonia acuminata	A Kácsaheverőben 100-as nagyságrendben.
Brachypodium pinnatum	E tájban még ritka, de a Homokmégytől északra fekvő, szikesekkel mozaikoló kiszáradt lápréteken kialakult szárazgyepek fő társulásalkotó faja.
Campanula cervicaria	Ritka sztyeppfaj.
Carex distans	Gyakori.
Carex elata	Néhány zsombékja utal az egyik lehetséges eredetre.
Carex panicea	A legjobb lápréti fajok egyike. Két helyen találtuk.
Carex serotina	A legjobb lápréti fajok egyike. Csak a Kácsaheverőnél.
Centaurea pannonica	Gyakori, olykor tömeges.
Cirsium brachycephalum	Ezen az élőhelyen ritka.
Cirsium canum	Gyakori, olykor tömeges.
Clematis integrifolia	Előfordulása meglepő, de több helyen is megtaláltuk. Észak felé a lápi eredetű szárazgyepekben is többfelé él (Halom, Felsőerek).
Cnidium dubium	A legjobb lápréti fajok egyike. Csak a Kácsaheverőnél.
Dactylorhiza incarnata	Csak néhány helyen. A hátságon nagyobbak az állományai.
Deschampsia caespitosa	Kb. 15 helyen, de csak 4-5 helyen gyakoribb.
Dianthus superbus	Ritka.
Equisetum palustre	Olykor tömegessé válik a lápréteken.
Festuca pseudovina	A Turjánvidéken megszokottnál sokkal kevesebb.
Filipendula vulgaris	A kevés sztyeppfajok egyike.
Genista tinctoria	Ritka.
Gentiana pneumonanthe	Csak két helyen: Zab-sziget, Kácsaheverő. Előbbi Szalczér Antal találta.
Holoschoenus	Csak a hátsági részen.

romanus	
Inula salicina	Öt helyen. A Kácsaheverőnél láprét felszántásával kialakított, de sikertelen faültetvény helyén tömeges.
Iris sibirica	Csak a Zab-szigetben, ott viszont több 100, szépen virágzó tő. (A többi helyen magassásosban él!)
Iris spuria	Csak a Hild-majornál, a mezsgyén. (Legközelebb Felsőereknél sztyeppesedett lápréten, illetve sziki magaskórósban.)
Lathyrus palustris	Rendszeresen előfordul, bár elsősorban a zsombékosok faja.
Linum catharticum	A Kácsaheverőnél, nem gyakori.
Molinia hungarica	Állományalkotó.
Orchis laxiflora	Rendszeres, de sehol sem tömeges.
Orchis militaris	30 tő a Kácsaheverőben.
Ornithogalum pyramidale	A Sasfészekben találta Szalczer Antal.
Peucedanum alsaticum	A kevés sztyeppfajok egyike.
Peucedanum cervaria	A kevés sztyeppfajok egyike. Ritka.
Plantago altissima	Ritka.
Polygala comosa	Nem gyakori, sehol sem tömeges.
Rhinanthus minor	Rendszeres, de nem annyira tömeges, mint a Turjánvidéken.
Rosa sp.	Vizsgálendő, különösen a Páva-szigeten
Salix rosmarinifolia	A Duna-síkon is, bár a hátságon jellemzőbb.
Sanguisorba officinalis	E faj feltűnően ritka a Dél-Őrjég rétjein, bár a lápi jellegűeken kb. 10 foltban él.
Schoenoplectus tabernaemontani	Négy helyen is feljegyeztük, de máshol is lehet szép állománya lápréteken, lápokban. Szikes élőhelye nincs a tájban.
Senecio doria	Ritka.
Serratula tinctoria	Feltűnően kevés (7 foltban).
Solidago sp.	Kaszált réten kevés, felhagyás után berobbanhat.
Succisa pratensis	Feltűnően kevés (5 foltban).
Tetragonolobus maritimus	Nagy kérdés, hogy szikesedésre utal, vagy csak egyszerűen olyan lápi faj, mely az elszikesedés után tovább él.
Thalictrum flavum	Szórványos, sokkal ritkább, mint a sásosokban. DK-Kiskunságban lápréteken is gyakori lehet.
Trifolium alpestre	A kevés sztyeppfajok egyike.
Trifolium montanum	A kevés sztyeppfajok egyike.
Veratrum album	Csak a hátságon. A legdélebbi előfordulás a Duna-Tisza közén.
Veronica longifolia	A Clematis integrifolia társfaja, szintén ritka. A Tisza-mentén ártérről ismerjük.
Vincetoxicum hirsutifolium	A kevés sztyeppfajok egyike.
További fajok: Angelica sylvestris, Briza media, Caltha palustris,	

	Calystegia sepium, Carex flacca, Carex spicata, Centaurium erythraea, Cerinthe minor, Cichorium intybus, Crataegus monogyna, Filipendula vulgaris, Dactylis glomerata, Equisetum arvense, Eupatorium cannabinum, Euphorbia lucida, Euphorbia virgata, Festuca arundinacea, Festuca pratensis, Frangula alnus, Galium mollugo, Galium palustre, Galium verum, Holcus lanatus, Inula britannica, Iris pseudacorus, Juncus compressus, Juncus effusus, Lathyrus pratensis, Leontodon hispidus, Leucanthemum vulgare, Lychnis flos-cuculi, Lysimachia vulgaris, Lythrum salicaria, Mentha aquatica, Pastinaca sativa, Phalaris arundinacea, Poa pratensis, Potentilla anserina, Potentilla reptans, Pulicaria dysenterica, Ranunculus acris, Ranunculus repens, Rubus caesius, Salix cinerea, Schoenoplectus lacustris, Scutellaria hastifolia, Senecio erucifolius, Stachys palustris, Symphytum officinale, Trifolium pratense, Valeriana officinalis, Vicia cracca
Élőhely természetességi - degradáltsági értékelése:	A területen az élőhely állományai jellemzően 4-es, 5-ös természetességűek. A száradás során a láprétek sztyeppbe mennének át, de mivel a sztyeppeknek nincs a tájban propagulumforrása, ezért a kiszáradó láprétek teljesen eljellegtelenednek, illetve a lápréti fajok tovább kitaranak a kompetíciós nyomás hiányában. Emiatt szárazabbak lehetnek, mint aminek látszanak pl. egy turjánvidéki szemnek. A lápréteken szikesedés jeleit lehet felfedezni (pl. a Kácsaheverő mélyedéseiben): csírában itt van az Agrostio-Caricetum distantis társulás, hiszen mindkét névadó faja rendszeres a lápréteken, ezenkívül nem ritka az Achillea asplenifolia, a Juncus compressus, a Schoenoplectus tabernaemontani és a Tetragonolobus maritimus, de látványos szikesedést az Őrjegben nem észleltünk (legközelebb Homokmégy-Alsómégy között, illetve a Halomi-legelőn vannak valóban szikes növényzetű foltok). A szikesebbnek érzett helyeken a lápréti specialisták megritkulnak, illetve eltűnnek.
Élőhely veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	Aktuális, potenciális: M10 - beszántás, T21 - kiszáradás, H07 – belvízmentesítés, H08 - talajvízszint csökkenés, T11-becserjésedés, I20 - özönfajok terjedése

IV)

Élőhely neve/kódja:	Folyóvölgyek Cnidion dubii-hoz tartozó mocsárrétjei																														
Élőhely kódja:	6440																														
Élőhely előfordulásai a területen:	15-16. térképmelléklet																														
Élőhely területi aránya:	kb. 17 %																														
Élőhely kiterjedése a területen:	megközelítőleg 800 ha, a tájban régen is voltak mocsárrétek, de azokat a lecsapolások után feltörték. Mai állományaik zömmel degradáltak, másodlagosak.																														
Élőhely jellemzése:	<i>Élőhely Á-NÉR kódja/neve:</i> D34 – Mocsárrétek Kicsit összefoglaló kategória, többféle gyept soroltunk ide (lápi-ártéri-sztyeppi átmeneteket), tipikus állományaik alig vannak. Főleg réti csenkeszes, sédbúzás és fehér tippanos rétek. Kaszált, legeltetett és kezeletlen állományok egyaránt vannak közöttük. Összevont típusok, társulások: Agrostio-Deschampsietum caespitosae Ujvárosi 1947, Agrostetum albae Ujvárosi 1941, Agrostio-Phalaridetum (Ujvárosi 1947) Soó 1971, Cirsio cani-Festucetum pratensis. Általában nagyon fajszegények, a legjobb fajokat lásd alább. Térsgéi szinten fontos érték. Általános gond a szárazodás, az érzékenyebb réti fajok ritkulása, eltűnése. A mai mocsárrétek vagy lápi élőhelyek kiszáradásával vagy vetett gyepek lassú feljavulásával, illetve megszántott kékperjések regenerációjával keletkeztek. Az egykori ártéri mocsárrétekre - talán - az alábbi fajok utalhatnak: Clematis integrifolia, Eryngium planum, Euphorbia lucida, Galega officinalis, Leucojum aestivum, Lythrum virgatum, Thalictrum lucidum és Veronica longifolia. E fajok nem együtt, egy közösségben, hanem a tájban szétszórva maradtak fenn (zömmel lápréteken és rétsztyepeken). Fontosabb fajok: <table border="1"> <tr> <td>Alopecurus pratensis</td><td>Nem jellemző faj! Csak 7-szer láttuk!</td></tr> <tr> <td>Achillea asplenifolia</td><td>Gyakori. A lápréti eredetet sejteti</td></tr> <tr> <td>Agrostis stolonifera</td><td>Gyakori, olykor tömeges.</td></tr> <tr> <td>Briza media</td><td>Ritka.</td></tr> <tr> <td>Caltha palustris</td><td>Rendszeres, de csak ritkán tömegesebb. Menyhárt vegetációtípust nevezett meg vele.</td></tr> <tr> <td>Carex distans</td><td>Rendszeres, de ritkább, mint a lápréteken.</td></tr> <tr> <td>Carex elata</td><td>Óriás maradványzsombékok a Mégyilegelen. Az egyik lehetséges eredetet jelzik.</td></tr> <tr> <td>Carex gracilis</td><td>A sásosok áthúzódozó faja.</td></tr> <tr> <td>Centaurea pannonica</td><td>Gyakori.</td></tr> <tr> <td>Cirsium brachycephalum</td><td>Ritka.</td></tr> <tr> <td>Cirsium canum</td><td>Karaktert adó, gyakori faj.</td></tr> <tr> <td>Festuca arundinacea</td><td>Vetett faj, de őshonos.</td></tr> <tr> <td>Galium mollugo</td><td>Gyakori.</td></tr> <tr> <td>Galium palustre</td><td>Gyakori.</td></tr> <tr> <td>Juncus effusus</td><td>Legelőkön fészaporodik.</td></tr> </table>	Alopecurus pratensis	Nem jellemző faj! Csak 7-szer láttuk!	Achillea asplenifolia	Gyakori. A lápréti eredetet sejteti	Agrostis stolonifera	Gyakori, olykor tömeges.	Briza media	Ritka.	Caltha palustris	Rendszeres, de csak ritkán tömegesebb. Menyhárt vegetációtípust nevezett meg vele.	Carex distans	Rendszeres, de ritkább, mint a lápréteken.	Carex elata	Óriás maradványzsombékok a Mégyilegelen. Az egyik lehetséges eredetet jelzik.	Carex gracilis	A sásosok áthúzódozó faja.	Centaurea pannonica	Gyakori.	Cirsium brachycephalum	Ritka.	Cirsium canum	Karaktert adó, gyakori faj.	Festuca arundinacea	Vetett faj, de őshonos.	Galium mollugo	Gyakori.	Galium palustre	Gyakori.	Juncus effusus	Legelőkön fészaporodik.
Alopecurus pratensis	Nem jellemző faj! Csak 7-szer láttuk!																														
Achillea asplenifolia	Gyakori. A lápréti eredetet sejteti																														
Agrostis stolonifera	Gyakori, olykor tömeges.																														
Briza media	Ritka.																														
Caltha palustris	Rendszeres, de csak ritkán tömegesebb. Menyhárt vegetációtípust nevezett meg vele.																														
Carex distans	Rendszeres, de ritkább, mint a lápréteken.																														
Carex elata	Óriás maradványzsombékok a Mégyilegelen. Az egyik lehetséges eredetet jelzik.																														
Carex gracilis	A sásosok áthúzódozó faja.																														
Centaurea pannonica	Gyakori.																														
Cirsium brachycephalum	Ritka.																														
Cirsium canum	Karaktert adó, gyakori faj.																														
Festuca arundinacea	Vetett faj, de őshonos.																														
Galium mollugo	Gyakori.																														
Galium palustre	Gyakori.																														
Juncus effusus	Legelőkön fészaporodik.																														

	Lathyrus pratensis	Ritka!
	Leucanthemum vulgare	Karaktert adó, de meglepően ritka faja.
	Lychnis flos-cuculi	Karaktert adó, de nem gyakori faja.
	Mentha aquatica	Jellegzetes, gyakori faj.
	Molinia hungarica	Csak túlélő egyedek.
	Ononis spinosa	Nem gyakori.
	Orchis laxiflora	Túlélő lápréti faj.
	Pastinaca sativa	A Daucus-hoz és Alopecurus-hoz hasonlóan ritka.
	Poa pratensis	Gyakori, vetik is.
	Poa trivialis	Gyakori.
	Potentilla anserina és reptans	Gyakoriak.
	Ranunculus acris	Karaktert adó, de nem gyakori faja.
	Ranunculus repens	Gyakori.
	Rhinanthus minor	Rendszeres, de ritkán tömeges.
	Serratula tinctoria	Túlélő lápréti faj.
	Symphytum officinale	Gyakori.
	További fajok: Alisma plantago-aquatica, Althaea officinalis, Angelica sylvestris, Calystegia sepium, Carex acutiformis, Carex hirta, Carex spicata, Carex vulpina, Dactylis glomerata, Deschampsia caespitosa, Dipsacus laciniatus, Eleocharis palustris, Equisetum arvense, Eupatorium cannabinum, Galium verum, Glyceria fluitans, Holcus lanatus, Humulus lupulus, Inula britannica, Iris pseudacorus, Juncus compressus, Lotus corniculatus, Lotus tenuis, Lycopodium europaeus, Lysimachia nummularia, Lysimachia vulgaris, Lythrum salicaria, Phalaris arundinacea, Plantago lanceolata, Plantago major, Rubus caesius, Rumex acetosa, Rumex crispus, Scutellaria hastifolia, Senecio barbareaifolius, Sium latifolium, Tetragonolobus maritimus, Thalictrum flavum, Trifolium pratense, Valeriana officinalis.	

Élőhely természetességi - degradáltsági értékelése:	A területen az élőhely állományai jellemzően 3-as, 4-es természetességűek. Általában nem túl fajgazdagok, könnyen gyomosodnak, de egy-két szép állomány is akad közöttük. A tájban nincs 5-ös értékű mocsárrét (ezek igen régi, fajokban gazdag, erdőirtásrétek lennének), kivéve a leghagyományosabb módon legeltetett Mégyi-legelőt, de ez sem fajkészlete, hanem együttes tájhasználati és növényzeti értéke alapján az (extenzív, belvizes marhalegelő).
---	--

Élőhely veszélyeztetettsége:	Kis mértékben veszélyeztetett.
------------------------------	--------------------------------

Veszélyeztető tényezők:	Aktuális, potenciális: M10 - beszántás, T21 - kiszáradás, H07 – belvízmentesítés, H08 - talajvízszint csökkenés, T11-becserjésedés, I20 - özönfajok terjedése
-------------------------	---

V)

Élőhely neve/kódja:	* Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>)
---------------------	--

Élőhely kódja:	91E0
----------------	-------------

Élőhely előfordulásai a területen:	15-16. térképmelléklet
------------------------------------	-------------------------------

Élőhely területi aránya:	0,5 %
--------------------------	--------------

Élőhely kiterjedése a területen:	26 ha , Szórványosan fordul elő, sok állománya – pionír jellege miatt - bizonytalanul azonosítható.
----------------------------------	--

Élőhely jellemzése:	<i>Élőhely Á-NÉR kódja/neve:</i> J1a – Fűzlápok, lápcserjések, J2 – Éger- és kőrislápok, égeres, füzes és tölgyes mocsárerdők A Holocén folyamán végig jelenlévő élőhely, feltehetően sokféle változata lehetett. Egykor égeres láperdők is bizonyára voltak, ma már nincsenek, magyar kőrises is kevés van. A lecsapolások előtti láperdők keményfaligetekké száradtak, a mai láperdők ezért vagy vízbő láperdőből vagy zsombékosból képződtek. Gyakori jelenség például, hogy egykor a kisparaszti parcellahatárok jelzésére ültetett fehér füzek és utódaik alatt a zsombékosok mélyebb része láperdővé alakult. A fűzlápok szintén évezredek óta jelenlévő élőhely, melynek azonban, ha voltak is specialista karakterfajai, azok mind kipusztultak. Ma bővízü fűzláp nincs, a legvizesebb a Fácános, melynek zöme azonban inkább láperdő. Fajkészlete a zsombékosokénak részhalmaza néhány differenciális fajjal (pl. <i>Cardamine pratensis</i>, <i>Sium latifolium</i>, <i>Glyceria fluitans</i>). A vizsgált területen ritka, nem tipikus kialakulású. Gyakoribbak a jellegtelen rekettrefüzesek (P2a) és a kőrislápok. Előfordulásuk egyéb lápi közösségekhez (zsombékosok, nádasok) kapcsolódik. Jellemző társulások a <i>Calamagrosti-Salicetum cinereae</i> Soó & Zólyomi in Soó 1955 és <i>Fraxino pannonicarum-Alnetum</i> Soó & Járai-Komlódi in Járai-Komlódi 1958. Fontosabb fajok <table border="1"> <tr> <td><i>Alnus glutinosa</i></td><td>Nincs, illetve csak szálanként, valószínűleg telepítve.</td></tr> <tr> <td><i>Athyrium filix-femina</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr> <td><i>Cardamine pratensis</i></td><td>Konstans faj, indikátorértékű.</td></tr> <tr> <td><i>Carex elata</i></td><td>Minden állományban gyakori.</td></tr> <tr> <td><i>Fraxinus angustifolia</i></td><td>Jellemző uralkodó faj.</td></tr> <tr> <td><i>Glyceria fluitans</i></td><td>A pionír láperdők konstans faja (a <i>Cardamine</i>-vel és a <i>Sium</i>-mal együtt).</td></tr> <tr> <td><i>Hottonia palustris</i></td><td>A Fácános láperdejében többfelé van kisebb állománya.</td></tr> <tr> <td><i>Peucedanum palustre</i></td><td>Ritka, de igen életerős példányok is, pl. a Kácsaheverőben.</td></tr> <tr> <td><i>Ranunculus lingua</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr> <td><i>Ranunculus sceleratus</i></td><td>A Fácános észak-keleti részében láperdőben tömeges.</td></tr> </table>	<i>Alnus glutinosa</i>	Nincs, illetve csak szálanként, valószínűleg telepítve.	<i>Athyrium filix-femina</i>	Ritka.	<i>Cardamine pratensis</i>	Konstans faj, indikátorértékű.	<i>Carex elata</i>	Minden állományban gyakori.	<i>Fraxinus angustifolia</i>	Jellemző uralkodó faj.	<i>Glyceria fluitans</i>	A pionír láperdők konstans faja (a <i>Cardamine</i> -vel és a <i>Sium</i> -mal együtt).	<i>Hottonia palustris</i>	A Fácános láperdejében többfelé van kisebb állománya.	<i>Peucedanum palustre</i>	Ritka, de igen életerős példányok is, pl. a Kácsaheverőben.	<i>Ranunculus lingua</i>	Ritka.	<i>Ranunculus sceleratus</i>	A Fácános észak-keleti részében láperdőben tömeges.
<i>Alnus glutinosa</i>	Nincs, illetve csak szálanként, valószínűleg telepítve.																				
<i>Athyrium filix-femina</i>	Ritka.																				
<i>Cardamine pratensis</i>	Konstans faj, indikátorértékű.																				
<i>Carex elata</i>	Minden állományban gyakori.																				
<i>Fraxinus angustifolia</i>	Jellemző uralkodó faj.																				
<i>Glyceria fluitans</i>	A pionír láperdők konstans faja (a <i>Cardamine</i> -vel és a <i>Sium</i> -mal együtt).																				
<i>Hottonia palustris</i>	A Fácános láperdejében többfelé van kisebb állománya.																				
<i>Peucedanum palustre</i>	Ritka, de igen életerős példányok is, pl. a Kácsaheverőben.																				
<i>Ranunculus lingua</i>	Ritka.																				
<i>Ranunculus sceleratus</i>	A Fácános észak-keleti részében láperdőben tömeges.																				

	Salix alba és fragilis	Zömmel a törékeny fűz.
	Salix cinerea	Állományalkotó.
	Sium latifolium	Konstans faj.
	Solanum dulcamara	Konstans.
	Thelypteris palustris	Nem gyakori.
	Urtica kioviensis	A Fácános láperdejében nagy tömegben. Életerős tövei sűrű aljnövényzetet alkotnak.
	További fajok: Batrachium sp., Carex acutiformis, Carex riparia, Lycopus europaeus, Mentha aquatica, Stachys palustris, Alisma plantago-aquatica, Butomus umbellatus, Caltha palustris, Deschampsia caespitosa, Galium palustre, Iris pseudacorus, Lemna minor, Lemna trisulca, Oenanthe aquatica, Phragmites australis, Rorippa amphibia, Rubus caesius, Sparganium erectum, Symphytum officinale, Veronica anagallis-aquatica, Veronica scutellata.	
Élőhely természetességi - degradáltsági értékelése:	A területen az élőhely állományai jellemzően 3-as, 4-es, ritkábban 5-ös természetességűek. A mai láperdő állományok részben összemosódnak a fűzlápokkal, mert egyik állomány sem tipikus láperdő (talán a fácánosít kivéve), mindegyik nagyon ki van szárítva, sok a pionír állapotú láperdő, és mert a két társulás gyakran mozaikol. A legtöbb állomány száraz, és tovább szárad, gyakran másodlagos (fiatal cserjésedés eredménye, vagy csatornában jött létre) (vö. az 1950-es évek légifotóit a mai tájjal). Sokszor nehéz eldönteni, hogy fűzlápnak vagy pionír reketyefűzes láperdőnek tekintsünk egy reketyés foltot. Sok az átmeneti állomány. Régen vágták a "rekityei fűzet" tüzelőnek, ma inkább leégetik (túl gyakran). A tőzgebányákban is vannak kialakuló fűzlápok, de állományaik a bánya szerkezete miatt fragmentálisak, összmenyiségük és együttes természeti értékük alig megbecsülhető.	
Élőhely veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett	
Veszélyeztető tényezők:	Aktuális, potenciális: T21 - kiszáradás, H07 – belvízmentesítés, H08 - talajvízszint csökkenés, I20 - özönfajok terjedése	

VI)

Élőhely neve/kódja:	Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i>, <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i>, <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal																												
Élőhely kódja:	91F0																												
Élőhely előfordulásai a területen:	15-16. térképmelléklet																												
Élőhely területi aránya:	1,7 %																												
Élőhely kiterjedése a területen:	79,8 ha , Hajós környékén találhatók állományaik, de kicsi, másodlagosabb foltok elszórva is vannak																												
Élőhely jellemzése:	<i>Élőhely Á-NÉR kódja/neve:</i> J6 – Keményfás ártéri erdők Lombkoronaszintjében magyar köris dominál. Cserjeszintjük közepesen fejlett. Gyepszintjük fajkészlete telítetlen, inkább generalista erdei fajok. <i>Scillo vindobonensis</i>-<i>Ulmum</i> Kevey in Borhidi & Kevey 1996. Egykor sokkal több ilyen erdő volt e tájban, e régi erdők fajkészletének gazdagsága nem kideríthető, de valószínűleg a mai Dráva-síkiaktól csak kissé maradt el. A mai keményfás ligeterdők zömmel ezen ősi erdők maradványai, erre utalnak a gyepszintben élő maradványfajok, illetve a térségi léptékben gazdag fásszáru flóra. Jellemzőek a láperdő-ligeterdő átmenetek, illetve a kiszáradó keményfás ligeterdők. A Dél-Örjeg finom dormborzata miatt régen is mozaikolhattak a különféle vízigényű erdőtípusok, de a lecsapolások után e mintázat átrendeződött, igen sok láperdő ligeterdővé száradt. A Sasfészek erdejében kultúrtörténeti értékek azok a speciális erdei árkok, melyek korábban a birtokhatárok jelzésére, illetve részben lecsapolási céllal ástak (5-10 méterenként vannak párhuzamos árkok). Fontosabb fajok <table border="1"> <tr> <td><i>Acer tataricum</i></td><td>Ritka, de ültetik is.</td></tr> <tr> <td><i>Agropyron caninum</i></td><td>Az egyik leggyakoribb erdei faj.</td></tr> <tr> <td><i>Carex elata</i></td><td>A láperdőkorszak maradványaként olykor kis zombékók.</td></tr> <tr> <td><i>Colchicum autumnale</i></td><td>Két helyen a Sasfészekben (Szalczer Antal adata).</td></tr> <tr> <td><i>Convallaria majalis</i></td><td>Több helyen, de csak kisebb állományok.</td></tr> <tr> <td><i>Cornus mas</i></td><td>Csak telepítve!</td></tr> <tr> <td><i>Deschampsia caespitosa</i></td><td>A láperdőből ligeterdővé száradt állományok jellegzetes faja a Duna-Tisza köze más erdeiben éppúgy, mint itt.</td></tr> <tr> <td><i>Dryopteris filix-mas</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr> <td><i>Festuca gigantea</i></td><td>Karakteradó faj. Szórványos.</td></tr> <tr> <td><i>Fraxinus angustifolia</i></td><td>A leggyakoribb erdőalkotó.</td></tr> <tr> <td><i>Malus sylvestris</i></td><td>Ritka.</td></tr> <tr> <td><i>Melampyrum cristatum</i></td><td>A Morcsban.</td></tr> <tr> <td><i>Polygonatum multiflorum</i></td><td>Kipusztultnak véltük, de 2008-ban előkerült.</td></tr> <tr> <td><i>Pulmonaria</i></td><td>Erdőszéleken ritka (Szalczer Antal adata).</td></tr> </table>	<i>Acer tataricum</i>	Ritka, de ültetik is.	<i>Agropyron caninum</i>	Az egyik leggyakoribb erdei faj.	<i>Carex elata</i>	A láperdőkorszak maradványaként olykor kis zombékók.	<i>Colchicum autumnale</i>	Két helyen a Sasfészekben (Szalczer Antal adata).	<i>Convallaria majalis</i>	Több helyen, de csak kisebb állományok.	<i>Cornus mas</i>	Csak telepítve!	<i>Deschampsia caespitosa</i>	A láperdőből ligeterdővé száradt állományok jellegzetes faja a Duna-Tisza köze más erdeiben éppúgy, mint itt.	<i>Dryopteris filix-mas</i>	Ritka.	<i>Festuca gigantea</i>	Karakteradó faj. Szórványos.	<i>Fraxinus angustifolia</i>	A leggyakoribb erdőalkotó.	<i>Malus sylvestris</i>	Ritka.	<i>Melampyrum cristatum</i>	A Morcsban.	<i>Polygonatum multiflorum</i>	Kipusztultnak véltük, de 2008-ban előkerült.	<i>Pulmonaria</i>	Erdőszéleken ritka (Szalczer Antal adata).
<i>Acer tataricum</i>	Ritka, de ültetik is.																												
<i>Agropyron caninum</i>	Az egyik leggyakoribb erdei faj.																												
<i>Carex elata</i>	A láperdőkorszak maradványaként olykor kis zombékók.																												
<i>Colchicum autumnale</i>	Két helyen a Sasfészekben (Szalczer Antal adata).																												
<i>Convallaria majalis</i>	Több helyen, de csak kisebb állományok.																												
<i>Cornus mas</i>	Csak telepítve!																												
<i>Deschampsia caespitosa</i>	A láperdőből ligeterdővé száradt állományok jellegzetes faja a Duna-Tisza köze más erdeiben éppúgy, mint itt.																												
<i>Dryopteris filix-mas</i>	Ritka.																												
<i>Festuca gigantea</i>	Karakteradó faj. Szórványos.																												
<i>Fraxinus angustifolia</i>	A leggyakoribb erdőalkotó.																												
<i>Malus sylvestris</i>	Ritka.																												
<i>Melampyrum cristatum</i>	A Morcsban.																												
<i>Polygonatum multiflorum</i>	Kipusztultnak véltük, de 2008-ban előkerült.																												
<i>Pulmonaria</i>	Erdőszéleken ritka (Szalczer Antal adata).																												

	mollis	
	Quercus robur	A kőrisel elegyedve.
	Ulmus laevis	Ritka.
	Viburnum opulus	Karakteradó cserje, nem gyakori.
	Vitis sylvestris	A Sasfészekben egy helyen (Szalczer Antal adata).
További fajok: Acer campestre, Alliaria petiolata, Brachypodium sylvaticum, Carduus crispus, Carex acutiformis, Carex divulsa, Cephalaria sp., Cornus sanguinea, Crataegus monogyna, Cucubalus baccifer, Dactylis glomerata, Euonymus europaeus, Frangula alnus, Geranium robertianum, Geum urbanum, Humulus lupulus, Iris pseudacorus, Lapsana communis, Ligustrum vulgare, Lithospermum officinale, Lysimachia nummularia, Polygonatum latifolium, Prunus spinosa, Pyrus pyraeaster, Rhamnus cathartica, Rubus caesius, Rumex sanguineus, Sambucus nigra, Sium latifolium, Ulmus minor, Valeriana officinalis, Circaea lutetiana, Hedera helix, Chaerophyllum temulum, Viburnum opulus, Viola cyanea.		
Élőhely természetességi - degradáltsági értékelése:	A területen az élőhely állományai jellemzően 3-as, 4-es természetességűek. A táj flórájában ma is megvan ezen erdőtípusok teljes lombkoronaszintje, majdnem teljes cserjeszintje, de a gyepszint már hiányos. Az igen régóta tartó erdőélés sokat jellegetelenített az erdők fajkészletén, bár térségi léptékben ezen erdők így is igen karakteresek és értékesek. A mai erdőfoltok régóta tartó elszigeteltségét jelzi az is, hogy minden erdőnek neve van, kivéve az elmúlt évtizedekben spontán kialakultakat.	
Élőhely veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.	
Veszélyeztető tényezők:	Aktuálism, potenciális: T21 - kiszáradás, H08 - talajvízszint csökkenés, I20 - özönfajok terjedése	

Egyéb közösségi jelentőségű, nem jelölő élőhelyek

VII)

Élőhely neve/kódja:	Síkságok és a hegyvidékből a magashagyságig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai.
Élőhely kódja:	6430
Élőhely előfordulásai a területen:	15-16. térképmelléklet
Élőhely területi aránya:	kb. 0,1 %
Élőhely kiterjedése a területen:	kb. 5 ha , térképezett foltja csak egy van, de zombékosokban, különösen szélükön, valamint a erdősödő-cserjésedő területeket finoman átszőve sok állománya van.
Élőhely jellemzése:	<i>Élőhely Á-NÉR kódja/neve:</i> D6 - Patakparti és lápi magaskórósok Jellemző fajok: Angelica sylvestris, Caltha palustris, Calystegia sepium, Carex elata, Cirsium brachycephalum, Cirsium canum, Eupatorium cannabinum, Euphorbia lucida, Euphorbia palustris, Humulus lupulus, Iris pseudacorus, Lathyrus palustris, Lycopus europaeus, Lysimachia vulgaris, Lythrum salicaria, Peucedanum palustre, Phalaris arundinacea, Polygonum persicaria, Rubus caesius, Stachys palustris, Symphytum officinale, Thalictrum flavum.
Élőhely természetességi - degradáltsági értékelése:	Állományai zömmel jellegtelenek, de a jobb zombékosok körüliek természetközeliak. Állományait gyakran özöngyomok hódítják meg.
Élőhely veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	Aktuális, potenciális: M10 - beszántás, T21 - kiszáradás, H07 – belvízmentesítés, H08 - talajvízszint csökkenés, T11- becserjésedés, I20 - özönfajok terjedése

VIII)

Élőhely neve/kódja:	Pannon homoki gyepek
Élőhely kódja:	6260
Élőhely előfordulásai a területen:	15-16. térképmelléklet
Élőhely területi aránya:	0.004 %
Élőhely kiterjedése a területen:	0.18 ha , Csak egy kicsiny foltja maradt fenn Kecel környékén.
Élőhely jellemzése:	<i>Élőhely Á-NÉR kódja/neve:</i> H5b – Homoki sztyepprétek Jellegzetes ősi, nem láprétből kiszáradó Duna-Tisza közti állomány. Jellemző fajok: Festuca rupicola, Koeleria cristata, Silene otites, Asperula cynanchica, Hypericum perforatum, Scabiosa ochroleuca, Pseudolysimachion spicatum, Stachys recta, Bromus squarrosus, Carex liparicarpos, Medicago minima, Seseli osseum, Muscari comosum, Chrysopogon gryllus, Iris variegata, Asparagus officinalis, Trifolium montanum, Rumex acetosa, Scirpoides holoschoenus, Centaurea sadlerana.
Élőhely természetességi - degradáltsági értékelése:	Foltokban degradált, de ősi fajokat is tartalmaz (pl. Iris variegata).
Élőhely veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	Potenciális: M10 - beszántás, M42 - túlhasználat, aktuális: M10 - beszántás, M42 – túlhasználat.

Nem közösségi jelentőségű élőhelyek:

1)

(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: **B1a - Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások**

(2) Élőhely Natura 2000 kódja/neve: nincs

(3) Élőhely előfordulásai a területen: ld. 15. számú melléklet.

(4) Élőhely területi aránya: (217 ha, 4,7%)

- (5) Élőhely kiterjedése a területen: Általánosan elterjedt.
- (6) Élőhely jellemzése: Nyárra rendszerint visszahúzódó vízállásúak. Lápi fajok hiányoznak. Gyakran nádasodó magassásosokkal érintkeznek, vagy azokkal mozaikolnak, elkülönítésük nehézkes. Összevont típusok, társulások: *Phragmitetum communis* Soó em. Schmale, *Typhetum latifoliae* G. Lang 1973. Élőhely típusban jellemző fajok: *Phragmites australis*, *Lythrum salicaria*, *Galium palustre*.
- (7) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: A területen az élőhely állományai jellemzően 2-4-es természetességűek. Ma igen sok a másodlagosan kialakuló, fajszegény állomány.
- (8) Élőhely veszélyeztetettsége: Kis mértékben veszélyeztetett.
- (9) Veszélyeztető tényezők: aktuális: kiszáradás, belvízmentesítés, talajvízszint csökkenés, becserjésedés, özönfajok terjedése. potenciális: beszántás, kiszáradás, belvízmentesítés, talajvízszint csökkenés, becserjésedés, özönfajok terjedése,

2)

(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: B1b - Nádas úszólápok, lápos, tőzeges nádasok és télisásosok

- (2) Élőhely Natura 2000 kódja/neve: nincs
- (3) Élőhely előfordulásai a területen: ld. 15. sz. melléklet.
- (4) Élőhely területi aránya: (600 ha, 13 %)
- (5) Élőhely kiterjedése a területen: Főleg a Vörös-mocsár területén találhatók nagy kiterjedésben, de máshol is előfordulnak. Mivel a bányák bejárhatatlanok, csak durva becslésünk van mennyiségükről.
- (6) Élőhely jellemzése: Elsősorban nádas és keskenylevelű gyékényes állományok. Általában egész évben felszíni vagy felszín-közeli vízborítás tapasztalható. Összevont típusok, társulások: *Phragmitetum communis* Soó em. Schmale, *Thelypteridi-Typhetum angustifoliae* Borhidi 1996. Ezen kívül megkülönböztetünk úszó gyepeket és úszó lápok.

Fontosabb fajok

<i>Agrostis stolonifera</i>	Az úszógyepek leggyakoribb alkotója (nedves években).
<i>Alisma plantago-aquatica</i>	Gyakori.
<i>Carex elata</i>	Az idősebb úszóklápokon megjelenik.
<i>Carex pseudocyperus</i>	Az úszólápok leggyakoribb, tkp. konstans karakterfaja, gyakran képez egy-egy csomója önálló úszó szigetcskét.
<i>Glyceria maxima</i>	Gyakori.
<i>Hydrocharis morsus-ranae</i>	Gyakori.
<i>Lemna minor</i> és <i>trisolca</i>	Az úszólápok szegényén, illetve belső tavacskáiban gyakoriak.
<i>Mentha aquatica</i>	Gyakori.
<i>Oenenthe aquatica</i>	Gyakori.
<i>Ranunculus lingua</i>	Csatornák nádasaiban, illetve a Páva-sziget elnásadosott zsombékosában.
<i>Salix cinerea</i>	Az úszólápok gyakori faja.
<i>Sium erectum</i>	Gyakran képez úszógyepet.
<i>Solanum dulcamara</i>	Gyakori.
<i>Thelypteris palustris</i>	Nem tömeges, foltokban hiányzik is, de összességében gyakori úszólápi faj. Állománymérete ismeretlen.
<i>Typha angustifolia</i>	Kodomináns.
<i>Typha latifolia</i>	Kodomináns.

További fajok (a különböző fejlettségű, rögzültségű úszólápokon):

Vízi hídör (Alisma plantago-aquatica), felfutó sövényiszulák (Calystegia sepium), parti sás (Carex acutiformis), posványsás (Carex riparia), sédkender (Eupatorium cannabinum), mocsári galaj (Galium palustre), komló (Humulus lupulus), békatutaj (Hydrocharis morsus-ranae), vízi peszerce (Lycopus europaeus), közönséges lizinka (Lysimachia vulgaris), réti fűzény (Lythrum salicaria), pántlikafű (Phalaris arundinacea), nád (Phragmites australis), sovány perje (Poa trivialis), csigolyafűz (Salix purpurea), ágas békabuzogány (Sparganium erectum), bojtos békalencse (Spirodela polyrhiza), keskenylevelű gyékény (Typha angustifolia), széleslevelű gyékény (Typha latifolia), víziboglárka (Batrachium trichoplyllus), kis békalencse (Lemna minor), keresztes békalencse (Lemna trisulca), fehér tündérrózsa (Nymphaea alba), vízi kányafű (Rorippa amphibia), nyílfű (Sagittaria sagittifolia), rekettye fűz (Salix cinerea), keskenylevelű békakorsó (Berula erecta), mocsári tisztesfű (Stachys palustris), vízi veronika (Veronica anagallis-aquatica).

(7) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Legtöbb állománya igen jellegtelen, másodlagos.

(8) Élőhely veszélyeztetettsége: Közepes mértékben veszélyeztetett.

(9) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáradás, belvízmentesítés, talajvízszint csökkenés, becserjésedés, özönfajok terjedése, potenciális: beszántás, kiszáradás, belvízmentesítés, talajvízszint csökkenés, becserjésedés, özönfajok terjedése.

3)

(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: B4 – Lápi zsombékosok

(2) Élőhely Natura 2000 kódja/neve: nincs

(3) Élőhely előfordulásai a területen: ld. 15. sz. melléklet

(4) Élőhely területi aránya: (mintegy 100 ha, kb. 2 %)

(5) Élőhely kiterjedése a területen: Közel 100 kisebb-nagyobb állományát találtuk.

(6) Élőhely jellemzése: Elsősorban a Dunavölgyi-főcsatornától nyugatra található. Termőhelyük már szárazabb az optimálisnál. A zsombékok jellemzően inkább alacsonyak, de nagyon sűrűn helyezkednek el (ezért igen nehezen járhatók). Cserjék (főleg Salix cinerea) megtelepedése, tértnyerése többfelé tapasztalható. Összevont típusok, társulások: Caricetum elatae Koch 1926, Calamagrostetum canescentis Simon 1960 (fragmentális). A terület legértékesebb vegetációtípusa. Szinte kizárólag a zsombéksás alkotja, a rostostövű sás kevés helyen és csak zsombékonként elegyedve jelenik meg, olykor nem is zsombékosban, hanem magassásosban túlélve. Ehhez az élőhelyhez soroltuk a dárdás nádtippanos lápok is, hiszen fajkészletük hasonló, és gyakran mozaikolnak is.

Fontosabb fajok

Calamagrostis canescens	Legalább 15 állománya van a területen, zsombékosokkal érintkezve, mozaikolva. Mind szárad.
Carex appropinquata	Állományt nem alkot. Igazán életerős töveket nem találtunk.
Carex elata	A fő állományalkotó. A dunántúliakhoz hasonló életerejű zsombékok nincsenek a területen.
Carex vesicaria	Csak kísérőfajként, úgy is ritka.
Cirsium brachycephalum	Többfelé van zsombékosokban, de csak kisebb állományok.
Equisetum fluviatile	Zsombékos eredetű lápi nádasban egy helyen.
Euphorbia lucida	A Tisza-mentén ártéri faj, de itt a lápokban is előfordul.
Euphorbia palustris	Gyakori, olykor tömeges.
Frangula alnus	Jellegzetes betelepülő cserje a száradó zsombékosokban.
Glyceria maxima	A legjobb zsombékosokban kisebb foltokban.
Hottonia palustris	Láperdők ritkán áthúzódó faja.

<i>Iris sibirica</i>	Két helyen is megtaláltuk zsombékosban: Zsák-mocsár, Fácános.
<i>Lathyrus palustris</i>	A zsombékosok konstans faja. A legjobb zsombékosokban mindig megvan, a gyengébbekben sokkal ritkábban. Előzetes, durva minőségbecslésre is használható faj.
<i>Peucedanum palustre</i>	Szép, életerős példányaikat találtuk a jobb zsombékosokban.
<i>Poa palustris</i>	Ritka.
<i>Ranunculus lingua</i>	Ritka, rejtőzködő faj. A megtalált kettőnél több állománya lehet.
<i>Senecio paludosus</i>	Ritka. Keresendő!
<i>Salix cinerea</i>	A leggyakoribb cserjefaj. Nem csak fűzlápalkotóként, hanem szárazabb erdők pionír fajaként is.
<i>Sonchus palustris</i>	Valószínűleg itt kellett volna előfordulnia, de csak gyomos mezsgyén találtuk meg egyetlen tövét.
<i>Stellaria palustris</i>	Feltűnően ritka, kizárólag a Zsombékteleken találtuk.
<i>Thelypteris palustris</i>	Feltűnően kevés zsombékosban láttuk, olykor azonban tömeges.
<i>Urtica kioviensis</i>	Láperdők áthúzódó faja, de csak a Fácánosban.

További fajok (az "R" azon fajokat jelzik, melyek rétiesedés esetén különösen felszaporodnak, a társulás képét alapvetően meghatározzák):

Fehér tippán (*Agrostis stolonifera*), vízi hídör (*Alisma plantago-aquatica*), erdei angyalgöyökér (*Angelica sylvestris*), virágkaka R (*Butomus umbellatus*), mocsári gólyahír (*Caltha palustris*), felfutó sövényiszulák (*Calystegia sepium*) R, posványsás (*Carex acutiformis*), parti sás (*Carex riparia*), rókasás (*Carex vulpina*), szürke aszat (*Cirsium canum*) R, sédbúza (*Deschampsia caespitosa*), sédkender (*Eupatorium cannabinum*) R, kutyabenge (*Frangula alnus*), magyar kőris (*Fraxinus angustifolia*), mocsári galaj (*Galium palustre*), réti harmatkása (*Glyceria fluitans*), komló (*Humulus lupulus*) R, mocsári nőszirm (*Iris pseudacorus*), vízi peszérce (*Lycopus europaeus*), közönséges lizinka (*Lysimachia vulgaris*) R, réti fűzény (*Lythrum salicaria*) R, pántlikafű (*Phalaris arundinacea*), nád (*Phragmites australis*), sovány perje (*Poa trivialis*), baracklevelű keserűfű (*Polygonum persicaria*), hamvas szeder (*Rubus caesius*) R, fehér fűz (*Salix alba*), tavi káka (*Schoenoplectus lacustris*), széleslevelű békakorsó (*Sium latifolium*), ebszőlő csucsor (*Solanum dulcamara*), ágas békabuzogány (*Sparganium erectum*), mocsári tisztessű (*Stachys palustris*) R, fekete nádalytő (*Symphytum officinale*) R, sárga borkóró (*Thalictrum flavum*) R, orvosi macskagyökér (*Valeriana officinalis*), kaszanyűg bükköny (*Vicia cracca*).

(7) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: A területen az élőhely állományai jellemzően 4-es, ritkábban 5-ös természetességűek, a kiszáradtak 3-asok. A mai állományok általában fajszegények, de a táji flóralista elég hosszú (csak a fajok ritkák). Alapkőzetük nem homok, hanem öntésagyag, ez is hozzájárulhat a szegényebb fajkészlethez. A legeltetés elmaradása és a vízhiány miatt felszaporodó avar szintén gátolhatja sok kísérőfaj fejlődését. Nagyobb részükben a zsombékok kis méretűek, szétesőek (50 cm-es zsombék és 110 cm magas üstök helyett csak 20 cm-es zsombék és 60 cm-es üstök). A rendszeres égetés tovább tisztítja a zsombékos szerkezetet. Több olyan állományt találtunk, melyet 100 %-ban zsombéksás alkotott, de a zsombékok legfeljebb 5-10 cm-esek voltak. E foltokról kiderült, hogy egykor rendszeresen kaszálták őket. Meglepő, de beszántás után is képesek részben regenerálódni (Musza-rét).

(8) Élőhely veszélyeztetettsége: Közepes mértékben veszélyeztetett.

(9) Veszélyeztető tényezők: aktuális: kiszáradás, belvízmentesítés, talajvízszint csökkenés, becserjésedés, özönfajok terjedése, potenciális: kiszáradás, belvízmentesítés, talajvízszint csökkenés, becserjésedés, özönfajok terjedése.

4)

(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: B5 – Nem zsombékoló magassásrétek

(2) Élőhely Natura 2000 kódja/neve: nincs

(3) Élőhely előfordulásai a területen: ld. 15. sz. melléklet

(4) Élőhely területi aránya: (mintegy 400 ha, 9 %)

(5) Élőhely kiterjedése a területen: A területen mindenfelé gyakori.

(6) Élőhely jellemzése: Sűrű, nehezen járható állományok, elsősorban parti sás (*Carex riparia*), posványsás (*C. acutiformis*), éles sás (*C. gracilis*) nagyobb dominanciájával. Tőzeggödrök, csatornák, vízfolyások mentén a viszonylag rövidebb ideig vízborítás alatt álló területeken alakulnak ki (időszakosan magas vízállás is lehet). Mocsárrétekbe ágyazottan az említettek mellett a kétsoros sás (*Carex disticha*) állományai eléggé elterjedtek. Utóbbiak mocsárréti fajokkal is keverednek. Összevont típusok, társulások: éles sás (*Caricetum gracilis*) Almquist 1929, *Caricetum distichae* Steffen 1931, *Caricetum acutiformis* Eggler 1933, *Carici gracilis-Phalaridetum* (Kovács et Máthé 1967) Soó corr. Borhidi 1996, *Caricetum ripariae* Soó 1928.

Fontosabb fajok

<i>Agrostis stolonifera</i>	Gyakori réti faj.
<i>Angelica sylvestris</i>	Gyakori kísérőfaj.
<i>Asclepias syriaca</i>	Nem tömegesen, de már megjelent a sásosokban is.
<i>Caltha palustris</i>	Jellemző, gyakori faj.
<i>Carex appropinquata</i>	Ritka maradványfaj a zsombékos korszakból.
<i>Carex gracilis</i>	A leggyakoribb állományalkotó.
<i>Carex acutiformis</i>	Gyakori állományalkotó.
<i>Carex disticha</i>	Ritka állományalkotó.
<i>Carex elata</i>	A zsombékos eredet egyik leggyakoribb jelzője.
<i>Cirsium brachycephalum</i>	Ezen az élőhelyen a leggyakoribb, de itt sem tömeges.
<i>Dactylorhiza incarnata</i>	A láprétek felé hajló állományokban.
<i>Galium palustre</i>	Gyakori kísérőfaj.
<i>Iris pseudacorus</i>	Gyakori kísérőfaj.
<i>Lathyrus palustris</i>	Rendszeres, de nem konstans faj.
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Gyakori behúzódó réti faj.
<i>Lysimachia vulgaris</i>	Gyakori kísérőfaj.
<i>Lythrum salicaria</i>	Gyakori.
<i>Molinia hungarica</i>	Behúzódó (vagy túlélő) lápréti faj.
<i>Orchis laxiflora</i>	A láprétek felé hajló állományokban.
<i>Phalaris arundinacea</i>	Gyakori.
<i>Poa trivialis</i>	Gyakori kísérőfaj.
<i>Ranunculus repens</i>	Gyakori.
<i>Salix cinerea</i>	Gyakori cserje.
<i>Sanguisorba officinalis</i>	Behúzódó lápréti faj.
<i>Serratula tinctoria</i>	Behúzódó lápréti faj.
<i>Solidago</i> sp.	Nem tömeges, de egyre gyakoribb faj.
<i>Symphytum officinale</i>	Gyakori kísérőfaj.
<i>Thalictrum flavum</i>	Gyakori kísérőfaj.
<i>Veratrum album</i>	Csak a hátságon, egy állományban.

További fajok (részben behúzódó réti fajok):

Sziki cickafark (*Achillea asplenifolia*), fehér tippán (*Agrostis stolonifera*), vízi hídör (*Alisma plantago-aquatica*), erdei angyalgyökér (*Angelica sylvestris*), felfutó sövényszulák (*Calystegia*

sepium), borzas sás (*Carex hirta*), rókasás (*Carex vulpina*), szürke aszat (*Cirsium canum*), sédbúza (*Deschampsia caespitosa*), mocsári csetkák (*Eleocharis palustris*), mezei zsúrló (*Equisetum arvense*), mocsári kutyatej (*Euphorbia palustris*), nádképű csenkesz (*Festuca arundinacea*), kutyabenge (*Frangula alnus*), ragadós galaj (*Galium aparine*), réti galaj (*Galium mollugo*), réti harmatkása (*Glyceria fluitans*), vízi harmatkása (*Glyceria maxima*), lágy selyemperje (*Holcus lanatus*), komló (*Humulus lupulus*), békaszittyó (*Juncus effusus*), közönséges margaréta (*Leucanthemum vulgare*), vízi peszérce (*Lycopus europaeus*), vízimenta (*Mentha aquatica*), vízicsillaghúr (*Myosoton aquaticum*), nád (*Phragmites australis*), réti perje (*Poa pratensis*), baracklevelű harangvirág (*Polygonum persicaria*), libapimpó (*Potentilla anserina*), indás pimpó (*Potentilla reptans*), réti boglárka (*Ranunculus acris*), zörgő kakascímer (*Rhinanthus minor*), vízi kányafű (*Rorippa amphibia*), osztrák kányafű (*Rorippa austriaca*), hamvas szeder (*Rubus caesius*), mezei sóska (*Rumex acetosa*), fodros lórom (*Rumex crispus*), fehér fűz (*Salix alba*), törékenyfűz (*Salix fragilis*), csigolyafűz (*Salix purpurea*), fekete bodza (*Sambucus nigra*), tavi káka (*Schoenoplectus lacustris*), festő zsoltina (*Serratula tinctoria*), széleslevelű békakorsó (*Sium latifolium*), ebszőlő csucor (*Solanum dulcamara*), ágas békabuzogány (*Sparganium erectum*), mocsári tisztosfű (*Stachys palustris*), ördögharaptafű (*Succisa pratensis*), széleslevelű gyékény (*Typha latifolia*), orvosi macskagyökér (*Valeriana officinalis*).

(7) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: A területen az élőhely állományai jellemzően 3-as, ritkán jobb természetességűek. A mai magassásosok gyakran fajszerények, melynek oka részben környezetük fajszerénysége, részben másodlagosságuk (kiszáritás, beszántás). Máskor - főleg a mocsárréti fajok felszaporodása miatt fajgazdagok. Ha nem legeltetik őket, avarosodnak. Több helyen láttunk az elmúlt évek vízbősége miatt felritkuló, mocsarasodó állományokat. A rendszeres égetés jellegeteleníti őket.

(8) Élőhely veszélyeztetettsége: Közepes mértékben veszélyeztetett.

(9) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáradás, belvízmentesítés, talajvízszint csökkenés, becserjésedés, özönfajok terjedése, potenciális: beszántás, kiszáradás, belvízmentesítés, talajvízszint csökkenés, becserjésedés, özönfajok terjedése.

5)

B2 - Harmatkásás, békabuzogányos, mocsári-vízparti növényzet, valamint

B3 - Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mótelykórós mocsarak.

Az utóbbi élőhely kis kiterjedése és rendszeres mozaikolásuk miatt együtt tárgyaljuk őket.

(2) Élőhely Natura 2000 kódja/neve: nincs

(3) Élőhely előfordulásai a területen: ld. 15. térképmelléklet

(4) Élőhely területi aránya: (15 és 0,8 ha, 0,42 %)

(5) Élőhely kiterjedése a területen: A régmúltban sok és sokféle lehetett, de ma is vannak igen szép és fajgazdag állományok, bár nem olyan gyakori élőhely, mint a Tisza és a Körös árterén.

(6) Élőhely jellemzése: Lápi fajokban szegény, igazi mocsári élőhely, mert kiszáradó lápok helyén csak ritkán alakul ki. Dinamikája erőteljes: kiszáradás, vizes évek, csatornakotrás. Csatornák, vízfolyások mentén, többnyire mozaikosan található. Összevont típusok, társulások: *Glycerietum maximae* Hueck 1931, *Sparganietum erecti* Roll 1938, *Butomo-Alismatetum plantaginis-aquaticae* (Slavnic 1948) Hejny 1978, *Alismato-Eleocharitetum* Máthé et Kovács 1967.

Fontosabb fajok:

<i>Bolboschoneus maritimus</i>	Szórványos, itt nem szíket jelző faj.
<i>Butomus umbellatus</i>	Nem gyakori állományalkotó.
<i>Cirsium brachycephalum</i>	Nem ezen az élőhelyen jellemző, de itt is előfordul.
<i>Glyceria maxima</i>	Az egyik fő állományképző.

<i>Phalaris arundinacea</i>	Állományalkotó.
<i>Rumex hydrolapathum</i>	Ritka karakteres faja e vegetációtípusoknak.
<i>Sagittaria sagittifolia</i>	Ritka.
<i>Schoenoplectus lacustris</i>	Állományalkotó.
<i>Schoenoplectus tabernaemontani</i>	Foltokban tömeges, állományalkotó, de kisebb csoportokban sokfelé, itt egyáltalán nem sziket jelző faj, hanem a lápi vegetációmozaik egyik folttípusának alkotója.
<i>Sium erectum</i>	Érintkező állományokban.
<i>Sparganium erectum</i>	Állományalkotó.

További fajok (részben a szomszédos élőhelyekről áthúzódó fajok):

Vízi hídör (*Alisma plantago-aquatica*), mocsári gólyahír (*Caltha palustris*), posványsás (*Carex acutiformis*), zsombéksás (*Carex elata*), éles sás (*Carex gracilis*), róka sás (*Carex vulpina*), mocsári csetkása (*Eleocharis palustris*), mocsári galaj (*Galium palustre*), réti harmatkása (*Glyceria fluitans*), mocsári nőzirom (*Iris pseudacorus*), békaszittyó (*Juncus effusus*), vízi peszérce (*Lycopus europaeus*), réti fűzény (*Lythrum salicaria*), vízimentá (*Mentha aquatica*), vízi metyekóró (*Oenanthe aquatica*), nád (*Phragmites australis*), vízi kányafű (*Rorippa amphibia*), széleslevelű békakorsó (*Sium latifolium*), ebszőlő csucor (*Solanum dulcamara*), fekete nadálytő (*Symphytum officinale*), keskenylevelű gyékény (*Typha angustifolia*), széleslevelű gyékény (*Typha latifolia*).

(7) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Állományai természetközeliak vagy a csatornában időnként zavartak. Szinte mindegyik állománya másodlagos, nem a régi helyén maradt fenn (zonációban mozdult, illetve összeszűkült).

(8) Élőhely veszélyeztetettsége: Kis mértékben veszélyeztetett.

(9) Veszélyeztető tényezők: aktuális: kiszáradás, belvízmentesítés, talajvízszint csökkenés, becserjésedés, özönfajok terjedése, potenciális: kiszáradás, belvízmentesítés, talajvízszint csökkenés, becserjésedés, özönfajok terjedése.

6)

P2a – Üde cserjések,

RA – Öshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok,

RB - Puhafás pionír és jellegtelen erdők

Kezeletlen réteken, száradó és/vagy eutrofizálódott magassásosokban és nádasokban, csatornák mentén, tőzeggödrök peremén és töltésein, utak, csatornák mentén vagy gyepekkel, sásosokkal mozaikosan fordulnak elő, illetve rétek, száradó magassásosok erdősülése kapcsán többfelé megtalálható fehér fűz, illetve fehér nyaras állományok. Gyakoriak bennük a cserjék, zavarástűrő és gyomfajok, a gyepszintben jelen lehet az eredeti társulás néhány maradvány faja. Jellemző fajok: hamvas fűz (*Salix cinerea*), kutyabenge (*Frangula alnus*), fehér fűz (*Salix alba*), egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*), húsos som (*Cornus sanguinea*), fehér nyár (*Populus alba*), törékeny fűz (*Salix fragilis*), magyar kőris (*Fraxinus angustifolia* subsp. *pannonica*), hamvas szeder (*Rubus caesius*), parti sás (*Carex riparia*), bojtortján tüskemag (*Torilis japonica*), felfutó sövényiszulák (*Calystegia sepium*), mocsári tisztesfű (*Stachys palustris*), fekete nadálytő (*Symphytum officinale*), süntők (*Echinocystis lobata*), magas aranyvessző (*Solidago gigantea*).

7)

RC - Keményfás jellegtelen vagy telepített egyéb erdők

Kisebb-nagyobb állományaik többfelé megtalálhatók, ezek lombkoronaszintjében általában a magyar kőris dominál. Gyep szintjükben néhány generalista erdei faj már megtalálható, de

ennek alapján valamely természetes erdőtársulásba sorolásuk erőltetett lenne. Egy-két állományuk érdekessége a védett szálkás pajzsika. Jellemző fajok: magyar kőris (*Fraxinus angustifolia* subsp. *annonica*), fekete bodza (*Sambucus nigra*), kutyabenge (*Frangula alnus*), magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), felfutó sövényiszulák (*Calystegia sepium*), amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*), sédkender (*Eupatorium cannabinum*), fehérnyár (*Populus alba*), nagy csalán (*Urtica dioica*), bojtorján tüskemag (*Torilis japonica*), erdei gyömbérgyökér (*Geum urbanum*), vadszőlő (*Parthenocissus inserta*), szegfűbogyó (*Cucubalus baccifer*), négyélű orbáncfű (*Hypericum tetrapterum*), ragadós galaj (*Galium aparine*), parti sás (*Carex riparia*), zöld juhar (*Acer negundo*), szálkás pajzsika (*Dryopteris carthusiana*), dió (*Juglans regia*), erdei pajzsika (*Dryopteris filix-mas*), tollas szálkaperje (*Brachypodium sylvaticum*), veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*), nehézszagú gólyaorr (*Geranium robertianum*), erdei angyalgyökér (*Angelica sylvestris*), rekettyefűz (*Salix cinerea*), keskenylevelű békakorsó (*Berula erecta*), ágas békabuzogány (*Sparganium erectum*), vízi hídör (*Alisma plantago-aquatica*), bálványfa (*Ailanthus altissima*), vízicsillaghúr (*Myosoton aquaticum*), ebszőlő csucor (*Solanum dulcamara*).

8)

RD - Tájídegen fajokkal elegyes jellegű erdők és ültetvények

A területen egyetlen állománya van jelen, egy fehér füzes, fehér és nemes nyaras ültetvény.

9)

OA - Jellegűen fátlan vizes élőhelyek

Halastavaknál fordul elő, mocsári és gyomfajok alkalmi együttélése jellemzi, a növényzet összborítása és az előforduló fajok száma is kicsiny. Jellemző fajok: nád (*Phragmites australis*), széleslevelű gyékény (*Typha latifolia*), borzas fűzike (*Epilobium hirsutum*), nagy csalán (*Urtica dioica*), magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*).

10)

OB - Jellegűen üde gyepek és magaskórósok

Gyepek bolygatása, leromlása vagy parlagok regenerációja kapcsán az egész területen általánosan elterjedtek. Többnyire a csomós ebír (*Dactylis glomerata*) dominanciájával jellemezhetőek, sok a zavarástűrő és gyomfaj, elég gyakran jelentős borítást érnek el az özöngyomok magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) és a selyemkóró (*Asclepias syriaca*) is. Általában legeltetik és/vagy kaszálják őket. Jellemző fajok: csomós ebír (*Dactylis glomerata*), franciapeje (*Arrhenatherum elatius*), vadmurok (*Daucus carota*), szürke aszat (*Cirsium canum*), héjjakút mácsonya (*Dipsacus laciniatus*), magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), réti galaj (*Galium mollugo*), tejoltó galaj (*Galium verum*), mezei aszat (*Cirsium arvense*), hólyagos habszegfű (*Silene vulgaris*), közönséges gyújtóványfű (*Linaria vulgaris*), pasztinák (*Pastinaca sativa*), kishévízű keserűgyökér (*Picris hieracioides*), fehér habszegfű (*Silene latifolia* subsp. *alba*), borsfű (*Clinopodium vulgare*), egynyári seprence (*Erigeron annuus*), mocsorós lednek (*Lathyrus tuberosus*), felfutó sövényiszulák (*Calystegia sepium*), lómenta (*Mentha longifolia*), útszéli bogáncs (*Carduus acanthoides*), mezei csorbóka (*Sonchus arvensis*), orvosi ziliz (*Althaea officinalis*), vassfű (*Verbena officinalis*), mezei katáng (*Cichorium intybus*).

11)

OC - Jellegűen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok

Üde gyepekből kiemelkedő halmokon, töltéseken található. Néhány általánosan elterjedt szárazgyep-faj mellett zavarástűrő és gyomfajok alkotják a fajszegény állományokat. Egy részüket legeltetéssel hasznosítják. Jellemző fajok: barázdált csenkesz (*Festuca rupicola*), csillagpázsit (*Cynodon dactylon*), keskenylevelű perje (*Poa angustifolia*), tarka koronafűrt (*Coronilla varia*), csomós ebír (*Dactylis glomerata*), fehér mécsvirág (*Silene latifolia* subsp. *alba*), patika párlófű (*Agrimonia eupatoria*), borzas sás (*Carex hirta*), hólyagos csúdfű (*Astragalus cicer*), siska nádtippán (*Calamagrostis epigeios*), apró szulák (*Convolvulus arvensis*), magyar kutyatej (*Achillea pannonica*), terjőke kígyószisz (*Echium vulgare*), mezei katáng (*Cichorium intybus*), vajszínű ördögyszem (*Scabiosa ochroleuca*), vasfű (*Verbena officinalis*), borsfű (*Clinopodium vulgare*), keserűgyökér (*Picris hieracioides*), szeplőlapu (*Cerinth minor*), réti komócsin (*Phleum pratense*).

12)

OD - Lágyszárú özöngyomok állományai

Leromlott gyepekben, cserjésedő-fásodó területeken mozaikot képezve, töltéseken, csatornák, halastavak, tözeggödrök szegélyében, parlagokon sokfelé találhatók állományaik. Jellemző fajok: magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), lándzsás őszirózsa (*Aster lanceolatus*), parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*).

13)

OF - Magaskórós ruderalis gyomnövényzet

Általában kisebb foltokban található néhány helyen, tipikusan szórók helyén és romos tanyák környékén. Összevont típusok, társulások: Conietum maculati I. Pop (1965) 1968, Arctietum lappae Felföldy 1942. Jellemző fajok: foltos bürök (*Conium maculatum*), nagy csalán (*Urtica dioica*), nagy bojtorján (*Arctium lappa*), kis bojtorján (*Arctium minus*), mezei üröm (*Artemisia vulgaris*), mezei aszat (*Cirsium arvense*), steril rozsok (*Bromus sterilis*).

14)

OG - Taposott gyomnövényzet és ruderalis iszapnövényzet

Egyetlen kicsiny foltban, egy földút, cserjés gyomos szegéllyel.

15)

P1 - Őshonos fafajú fiatalosok

A vizsgált területen nem túl gyakoriak. Egy nagyobb kocsányos tölgy és néhány kisebb fehér/szürke nyár ültetvény képviseli őket. Jellemző fajok: kocsányos tölgy (*Quercus robur*), fehér nyár (*Populus alba*), sédbúza (*Deschampsia cespitosa*), magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), zöld juhar (*Acer negundo*), szürke aszat (*Cirsium canum*), réti bolhafű (*Pulicaria dysentherica*), húsos som (*Cornus sanguinea*), négyélű orbáncfű (*Hypericum tetrapterum*), siska nádtippán (*Calamagrostis epigeios*), mocsári tisztessű (*Stachys palustris*), erdei angyalgyökér (*Angelica sylvestris*), sédkender (*Epilobium parviflorum*).

16)

P2b- Galagonyás-kökényes-borókás cserjések

Egy darab galagonyás, kökényes cserjés foltban van jelen.

17)

Kultúrterületek élőhelyei:

S1-Ültetett akácok

S2-Nemes nyárasok

S6-Nem őshonos fafajok spontán állományai

S7-Nem őshonos fafajú facsoportok, erdősávok és fasorok
P3-Újonnan létrehozott, fiatal erdősítés
T1-Egyéves, nagyüzemi szántóföldi kultúrák
T10-Fiatal parlag és ugar
T2-Évelő, nagyüzemi szántóföldi kultúrák
T6-Kistáblás mozaikok
T7-Nagyüzemi szőlők, gyümölcsösök
U10-Tanyák, családi gazdaságok
U11-Út és vasúthálózat
U4-Telephelyek, roncsterületek, hulladéklerakók
U9-Állóvizek

1. 2. 2 A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok

Az adott Natura 2000 terület közösségi jelentőségű fajainak táblázatos felsorolása és jellemzése rendszertani sorrendben illetve jelölés tekintetében aszerint készült, hogy a terv készítésének időpontjában a Natura 2000 terület hivatalos adatlapján a faj jelölő vagy nem jelölő állománnyal fordult elő. A jellemzésben fajonként megtalálhatóak a részletes információk az adott fajról. A *-gal jelölt faj kiemelt jelentőségű státuszt jelöl az élőhelyvédelmi irányelv alapján.

Faj neve Magyar/Tudományos (latin) név	Élőhelyvédelmi (HD)/Madárvédelmi (BD) Irányelv melléklete	Egyéb hazai jogszabályi védelem FV: fokozottan védett V: védett
Jelölő faj		
Kúszó celler (<i>Apium repens</i>)	HD II.	V
Kisfészekű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>)	HD II.	V
Közösségi jelentőségű, nem jelölő faj		
-		

Jelölő fajok

I)

Faj neve:	Kúszó celler (<i>Apium repens</i>)
Irányelv melléklete:	HD II.
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Natura 2000 jelölő faj, Corine Biotóp és Berni Konvenciók faj, védett, IUCN Vörös Listás faj, eszmei értéke: 10 000 Ft
A faj előfordulása a területen:	13. sz. melléklet. A Téglagyári-platóval szemben a Vörös-mocsár nyugati oldalán (Ökörjárás). Első térségbeli adata: Sükösd (Greinich), ahol jelenleg is megvan. A Lépfenés-legelőn, illetve a kapcsolódó Mégyi-legelőn vannak hasonló jellegű foltok, de itt többszöri keresés után sem került elő. Érdemes lenne ide áttelepíteni. A löszfal alatt 2001-ben megtalált állomány azóta nem került elő. Országosan is kevés állománya ismert (Paks, Tolnai-Sárvíz, Által-ér, Szigetköz). Állománysúlypontot ld. 13. számú térképmelléklet.
Állománynagyság (jelöléskor):	2001-ben 740 egyed, 2004-ben 1020 egyed (Kun 2008)
Állománynagyság	2006-ban 1255 egyed, 2008-ban alig 900 egyed (Kun

(tervkészítéskor):	2008)
Állomány változásának tendenciái és okai:	A tervezett és részben kivitelezett kezelés nem kellő megvalósítása, valamint az aszályos, meleg nyarak.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Üde, tőzeges réteken fordul elő, ahol napfényes, nyílt, nedves, tőzeges iszapfelszínek is vannak (Kun 2008)
Faj veszélyeztetettsége:	Kis állománynagysága miatt fokozottan veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	Aktuális: kiszáradás, becserjésedés, özönfajok terjedése potenciális: az előfordulási terület beszántása, beerdősítése, kiszáritása,
Fajvédelmi lehetőségek:	Télen, jégen végzett fű- és kórókaszálás, a kaszálék teljes eltávolításával. Szükséges a nyári kaszálás is. Ezt különösen kíméletesen – 10 cm-nél magasabb fűtarlóval - nagy óvatossággal (lehetőleg kézzel) kell elvégezni, és a kaszálékot mihamarabb, a növény sarjtelepeit óvva kell összegyűjteni-eltávolítani. A gapnyitással együtt korábban kiváló eredményt hozott! A nyári kaszálás feltétlenül szükséges a cserjésedés-erdősülés gátlásához, az egyéves gyomok és az invázorok visszaszorításához, magszórásuk megakadályozásához. Jól bevált a kis területű nyers tőzgefelszínek nyitása, mert több helyen segített az <i>Apium repens</i> szaporodásában, terjedésében. Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy a tőzgefelszínek 4-5 hónap alatt teljesen befűvesednek, ezért kialakításukra évente minimum egy alkalommal kerüljön sor. Legjobb a kora nyári időpont: május vége - június közepe. Ekkor ugyanis már aktívan növekszik a kúszó zeller, s még van elegendő idő arra is, hogy - más iszaplakókkal együtt - a fagyok előtt kolonizálhasson. Hogyha lehetőség van rá, akkor egy szeptemberi gapnyitást is be lehet iktatni. A gap-ek ne legyenek nagyobbak 0,5 x 0,5 m-nél, mert egyébként - különösen a kis élőhelyfoltokon - már a gyomosodást segítik elő. Az is szignifikánsnak adódott, hogy az <i>Apium</i> számára a klóntelepével közvetlenül szomszédos gap-ek a megközelíthetőek. Ha túl messze vannak, akkor más fajok előbb benövik, mintsem a kúszó zeller "odaérhetne". Ne random módon, hanem ezt figyelembe véve alakítsuk tehát ki a tőzgefoltokat. Korábban rendkívül sikeres volt a vízvisszatartás. 2007-2008-ban viszont nem sikerült megfelelően végrehajtani. Jelenleg az a legfőbb probléma, hogy a kúszó zellernek otthont adó mocsárrét-szegélyek két tűz közé szorulnak: egyrészt az előrenyomuló nádas és gyékényes, másrészt az inváziós fajok és felnövekvő cserjések számolják fel azokat. Ezért is nagyon fontos a vízmegőrzéssel párhuzamosan végzett invázor- és cserjeirtás! A kíméletes, szarvasmarhákkaal történő legeltetés az összes fenti kezelést egyszerre segítené, ezért törekedni kellene, hogy mielőbb ilyen megoldást nyerjen területünk kezelése.

II)

Faj neve:	Kisfészekű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>)
Irányelv melléklete:	HD II.
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Natura 2000 jelölő, védett eszmei értéke: 2 000 Ft
A faj előfordulása a területen:	13. sz. melléklet. 31 helyen került eddig elő a területen szétszórva, mindig kis egyedszámmal.
Állománynagyság (jelöléskor):	1000-10 000 tő. Egyedszámlálás nem történt.
Állománynagyság (tervkészítéskor):	1000-10 000 tő. Egyedszámlálás nem történt
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismertek.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Mocsarak, üde rétek, lápok kétéves faja. Időszakosan nagy populációrobbanásokra képes, de ez ebben a tájban nem érzékelhető.
Faj veszélyeztetettsége:	A területen és az Alföldön másfelé is nem vagy alig veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	Aktuális: beszántás, kiszáradás, belvízmentesítés, talajvízszint csökkenés, becserjésedés, özönfajok terjedése. potenciális: beszántás, kiszáradás, belvízmentesítés, talajvízszint csökkenés, becserjésedés, özönfajok terjedése.
Fajvédelmi lehetőségek:	Célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása, valamint extenzív legeltetésük esetén a faj fennmaradása biztosított.

1. 2. 3 A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok

Az adott Natura 2000 terület közösségi jelentőségű fajainak táblázatos felsorolása és jellemzése rendszertani sorrendben illetve jelölés tekintetében aszerint készült, hogy a terv készítésének időpontjában a Natura 2000 terület hivatalos adatlapján a faj jelölő vagy nem jelölő állománnyal fordult elő. A jellemzésben fajonként megtalálhatóak a részletes információk az adott fajról. A * a faj kiemelt jelentőségű státuszát jelenti az élőhelyvédelmi irányelv alapján.

Faj neve	Irányelv melléklete	Egyéb hazai jogszabályi védelem
Magyar/Tudományos (latin) név	HD: Élőhelyvédelmi BD: Madárvédelmi	FV: fokozottan védett V: védett
Jelölő faj		
Apró fillércsiga <i>Anisus vorticulus</i> (Troschel, 1834)	HD II.	
Hasas törpecsiga <i>Vertigo moulinsiana</i> (Dupuy, 1849)	HD II.	
Hosszúfogú törpecsiga <i>Vertigo angustior</i> J.G. Jeffreys, 1830	HD II.	
Vérfű-hangyaboglárka <i>Maculinea teleius</i> (Bergsträsser, 1779)	HD II.	V
Nagy tűzlepke <i>Lycaena dispar</i> (Haworth, 1802)	HD II.	V
Skarlátbogár (<i>Cucujus cinnabarinus</i> (Scopoli, 1763)	HD II.	V
Lápi póc <i>Umbra krameri</i> (Walbaum, 1792)	HD II.	FV
Réticsík <i>Misgurnus fossilis</i> (Linnaeus, 1758)	HD II.	V
Vágócsík <i>Cobitis taenia</i> [<i>Cobitis elongatoides</i>] (Bačescu & Maier, 1969)	HD II.	V
Szivárványos ökle <i>Rhodeus sericeus</i> (Pallas, 1776)	HD II.	V
Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i> Linnaeus)	HD II.	V
Tarajos göte <i>Triturus cristatus</i> (Laurenti, 1768)	HD II.	V
Mocsári teknős <i>Emys orbicularis</i> (Linnaeus, 1758)	HD II.	V
Vidra <i>Lutra lutra</i> (Linnaeus, 1758)	HD II.	FV

Jelölő fajok

I)

Faj neve:	Apró fillércsiga <i>Anisus vorticulus</i> (Troschel, 1834)
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Nem védett.
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelöléskor):	C
Állománynagyság (tervkészítéskor):	C
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismertek.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Időszakos és állandó vizekben szórványosan izolált populációi fordulnak elő a térségben. Ugyan a korábbi faunisztikai felmérések kimutatták jelenlétét a területen, de elterjedési és állományviszonyairól részletes adatokkal nem rendelkezünk a tervezési területen.
Faj veszélyeztetettsége:	Közepesen veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Élőhelyének vízellátottságát és vízminőségét befolyásoló hatások (lecsapolás, kiszáritás). <i>Lokális, aktuális:</i> Legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, vagy az esetleges vízszennyezésből következő jelentősebb vízminőség romlás okozta élőhely átalakulás.
Fajvédelmi lehetőségek:	A jelenlegi állomány védelme az élőhelyének tervszerű megőrzésével biztosítható, továbbá a folyamatos vízmegőrzéssel populációja növekedhet is.

II)

Faj neve:	Hasas törpecsiga <i>Vertigo moulinsiana</i> (Dupuy, 1849)
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Nem védett.
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelöléskor):	C
Állománynagyság (tervkészítéskor):	C
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismertek.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	A nedvestérszinten, nedves réteken, égeresekben, illetve nedves aljzatú egyéb erdőkben bokrosokban előforduló szaprofág faj. Korábbi faunisztikai felmérések kimutatták jelenlétét a területen, de elterjedési és állományviszonyairól részletes adatokkal nem rendelkezünk. Az előzetes becslések szerint a tervezési terület megfelelő élőhelyein 3 liter talajtérfogatra számítva átlagosan 1–3 egyed található.
Faj veszélyeztetettsége:	Közepesen veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, illetve az élőhelyeinek megváltozása, eltűnése. <i>Lokális, aktuális:</i> Legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, vagy az esetleges vízszennyezésből következő jelentősebb vízminőség romlás okozta élőhely átalakulás.
Fajvédelmi lehetőségek:	A jelenlegi állomány védelme az élőhelyének tervszerű megőrzésével biztosítható, továbbá a folyamatos vízmegőrzéssel populációja növekedhet is.

III)

Faj neve:	Hosszúfogú törpecsiga <i>Vertigo angustior</i> J.G. Jeffreys, 1830
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Nem védett.
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelöléskor):	C
Állománynagyság (tervkészítéskor):	C
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismert.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	A nedvestérszinten, nedves réteken, égeresekben, illetve nedves aljzatú egyéb erdőkben-bokrosokban előforduló szaprofág faj. Korábbi malakológiai felmérések kimutatták jelenlétét a területen, de elterjedési és állományviszonyairól részletes adatokkal nem rendelkezünk. Az előzetes becslések szerint a tervezési terület megfelelő élőhelyein 3 liter talajtérfogatra számítva átlagosan 1–3 egyed található.
Faj veszélyeztetettsége:	Közepesen veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, illetve az élőhelyeinek megváltozása, eltűnése. <i>Lokális, aktuális:</i> Legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, vagy az esetleges vízszennyezésből következő jelentősebb vízminőség romlás okozta élőhely átalakulás.
Fajvédelmi lehetőségek:	A jelenlegi állomány védelme az élőhelyének tervszerű megőrzésével biztosítható, továbbá a folyamatos vízmegőrzéssel populációja növekedhet is.

IV)

Faj neve:	Vérfű-hangyaboglárka <i>Maculinea teleius</i> (Bergsträsser, 1779)
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (50 000 Ft eszmei érték).
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelöléskor):	C
Állománynagyság (tervkészítéskor):	C
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismertek.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	A hangyaboglárkák életmódja egyedülálló az európai lepkék között. Állományaik Európa-szerte fogyatkoznak. A tápnövényre helyezett tojásokból kikelő hernyók a talajra ereszkednek, ahol <i>Myrmica</i> hangyafajok dolgozói megtalálják és fészükbe cipelik őket. A hernyók a hangyafészekben vagy a hangyalárvákat fogyasztják, vagy a dolgozók etetik őket. A hernyók pusztulásának leggyakoribb oka, hogy a tápnövény, amelyen a hernyó kikel, nem esik bele egyik gazdahangya fészkének a mozgáskörzetébe sem, a hernyót nem adoptálják. A Duna–Tisza közének láp- és mocsárrétjein elszórtan több helyen található kisebb nagyobb populációja. Ugyan a korábbi faunisztikai felmérések kimutatták jelenlétét a területen, de elterjedési és állományviszonyairól részletes adatokkal nem rendelkezünk a tervezési területen.
Faj veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Élőhelyének legfontosabb veszélyeztető tényezője a tartós kiszáradás okozta átalakulás. Fontos veszélyeztető tényező lehet a tápnövények és a hangyabolyok eltűnése. <i>Lokális, aktuális:</i> Kezelési szempontból a legfontosabb veszélyeztető tényező a láprétek kaszálásának időpontja és módja.
Fajvédelmi lehetőségek:	A jelenlegi állomány védelme az élőhelyének tervszerű megőrzésével és speciális kezelésével biztosítható.

V)

Faj neve:	Nagy tűzlepke <i>Lycaena dispar</i> (Haworth, 1802)
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (50 000 Ft eszmei érték).
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelölés):	C
Állománynagyság (tervkészítéskor):	C
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismert
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Lokális előfordulású faj, amely a mozaikosan elhelyezkedő nedves mocsári és réti élőhelyekhez kötődik. A Duna–Tisza közének láp- és mocsárrétjein is elszórtan több helyen található kisebb nagyobb populációja. Ugyan a korábbi faunisztikai felmérések kimutatták jelenlétét a területen, de elterjedési és állományviszonyairól részletes adatokkal nem rendelkezünk a tervezési területen.
Faj veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Élőhelyének legfontosabb veszélyeztető tényezője a tartós kiszáradás okozta átalakulás. <i>Lokális, aktuális:</i> Kezelési szempontból a legfontosabb veszélyeztető tényező a láprétek kaszálásának időpontja és módja.
Fajvédelmi lehetőségek:	A jelenlegi állomány védelme az élőhelyének tervszerű megőrzésével és speciális kezelésével biztosítható.

VI)

Faj neve:	Skarlátbogár (<i>Cucujus cinnabarinus</i> (Scopoli, 1763))
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (2 000 Ft eszmei érték).
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelöléskor):	C
Állománynagyság (tervkészítéskor):	C
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismertek.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Elsősorban a síkvidéki nyárasok és fűzesek állata. Különösen a holt fát és magában foglalt erdőkben az öregedő fűz- és nyárfák fellazuló kérge alatt él. A Duna–Tisza közén sokfelé kimutatták, azonban csak kevés helyen mondható gyakorinak. A tervezési területen részletes felmérésére még nem került sor, de az előzetes megfigyelések alapján a fűz- nyár ligeterdőkben és az öregedő nemesnyárasokban is megtalálható.
Faj veszélyeztetettsége:	Közepesen veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Élőhelyének megszűnése az idősebb puhafás erdőállományok eltűnésével. <i>Lokális, aktuális:</i> Élőhelyének legfontosabb veszélyeztető tényezője az öregedő faállományok erdészeti kezelése, az egészségügyi gyérítése és véghasználata.
Fajvédelmi lehetőségek:	Élőhelyének tervszerű megőrzésével biztosítható, továbbá az erdészeti üzemtervek és kezelések célirányos felülvizsgálatával populációja növekedhet is.

VII)

Faj neve:	Lápi póc <i>Umbra krameri</i> (Walbaum, 1792)
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Fokozottan védett (100 000 Ft eszmei érték).
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelöléskor):	B
Állománynagyság (tervkészítéskor):	B
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismert.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	A vizenyős rétek, mocsarak, lápok, csatornák tőzegbányagödrök jellemző bennszülött halfaja, amely jól alkalmazkodott az alföldi vizes élőhelyek szélsőséges vízviszonyaihoz. A korábbi halfaunisztikai felmérések alapján a tervezési terület vizes élőhelyeinek egyik legjellegzetesebb karakter halfaja.
Faj veszélyeztetettsége:	Közepesen veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Élőhelyének vízellátottságát és vízminőségét befolyásoló hatások (lecsapolás, kiszáritás). <i>Lokális, aktuális:</i> Legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, vagy az esetleges vízszennyezésből következő jelentősebb vízminőség romlás.
Fajvédelmi lehetőségek:	Élőhelyének tervszerű megőrzésével biztosítható, továbbá a vízminőség javulásával populációja növekedhet is.

VIII)

Faj neve:	Réticsík <i>Misgurnus fossilis</i> (Linnaeus, 1758)
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (2 000 Ft eszmei érték).
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelöléskor):	C
Állománynagyság (tervkészítéskor):	C
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismertek.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	A vizenyős rétek, mocsarak, lápok, csatornák tőzegbányagödrök jellemző őshonos halfaja, amely jól alkalmazkodott az alföldi vizes élőhelyek szélsőséges vízviszonyaihoz. A korábbi halfaunisztikai felmérések alapján a tervezési terület vizes élőhelyeinek egyik jellegzetes karakter halfaja.
Faj veszélyeztetettsége:	Közepesen veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Élőhelyének vízellátottságát és vízminőségét befolyásoló hatások (lecsapolás, kiszáritás). <i>Lokális, aktuális:</i> Legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, vagy az esetleges vízszennyezésből következő jelentősebb vízminőség romlás.
Fajvédelmi lehetőségek:	Élőhelyének tervszerű megőrzésével biztosítható, továbbá a vízminőség javulásával populációja növekedhet is.

IX)

Faj neve:	Vágócsík <i>Cobitis taenia</i> [<i>Cobitis elongatoides</i>] (Bačescu & Maier, 1969)
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (2 000 Ft eszmei érték).
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelöléskor):	C
Állománynagyság (tervkészítéskor):	C
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismertek.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Az iszapos medrű vízfolyásokban és állóvizekben egyaránt előforduló halfaj. Ugyan a korábbi halfaunisztikai felmérések kimutatták jelenlétét a tervezési területen, de elterjedési és állományviszonyairól részletes adatokkal nem rendelkezünk.
Faj veszélyeztetettsége:	Közepesen veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Élőhelyének vízellátottságát és vízminőségét befolyásoló hatások (lecsapolás, kiszáritás). <i>Lokális, aktuális:</i> Legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, vagy az esetleges vízszennyezésből következő jelentősebb vízminőség romlás.
Fajvédelmi lehetőségek:	Élőhelyének tervszerű megőrzésével biztosítható, továbbá a vízminőség javulásával populációja növekedhet is.

X)

Faj neve:	Szivárványos ökle <i>Rhodeus sericeus</i> (Pallas, 1776)
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (2 000 Ft eszmei érték.)
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelöléskor):	C
Állománynagyság (tervkészítéskor):	C
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismertek.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	A mocsarak, lápok, csatornák tőzegbányagödrök vizében előforduló halfaj, különösen a vízínövényekben gazdag élőhelyeken. Korábbi halfaunisztikai felmérések kimutatták jelenlétét a tervezési területen, de elterjedési és állományviszonyairól részletes adatokkal nem rendelkezünk.
Faj veszélyeztetettsége:	Közepesen veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Élőhelyének vízellátottságát és vízminőségét befolyásoló hatások (lecsapolás, kiszáritás). <i>Lokális, aktuális:</i> Legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, vagy az esetleges vízszennyezésből következő jelentősebb vízminőség romlás.
Fajvédelmi lehetőségek:	Élőhelyének tervszerű megőrzésével biztosítható, továbbá a vízminőség javulásával populációja növekedhet is.

XI)

Faj neve:	Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i> Linnaeus)
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (2 000 Ft eszmei érték).
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelöléskor):	C
Állománynagyság (tervkészítéskor):	C
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismertek.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	A tervezési területen a vizenyős réteken, mocsarakban, lápokon, tőzegbánya gödrökben, csatornáknál előforduló kételtű. Mivel az alföldi vizes élőhelyek karakterfaja, ezért a vizesebb években akár tömegesen is megjelenhet.
Faj veszélyeztetettsége:	Közepesen veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Élőhelyének vízellátottságát és vízminőségét befolyásoló hatások (lecsapolás, kiszáritás). <i>Lokális, aktuális:</i> Legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, vagy az esetleges vízszennyezésből következő jelentősebb vízminőség romlás.
Fajvédelmi lehetőségek:	Élőhelyének tervszerű megőrzésével biztosítható, továbbá a vízminőség javulásával populációja növekedhet is.

XII)

Faj neve:	Tarajos götte <i>Triturus cristatus</i> (Laurenti, 1768)
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (10 000 Ft eszmei érték).
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelölés):	C
Állománynagyság (tervkészítés):	C
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismertek.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	A tervezési területen a vízenyős réteken, mocsarakban, lápokon, tőzegbánya gödrökben, csatornáknál előforduló kételtű. A tervezési terület víztesteiben még nem folyt kételtű faunisztikai felmérés, ezért állományról csak becsült adatok állnak rendelkezésre.
Faj veszélyeztetettsége:	Közepesen veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Élőhelyének vízellátottságát és vízminőségét befolyásoló hatások (lecsapolás, kiszáritás). <i>Lokális, aktuális:</i> Legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, vagy az esetleges vízszennyezésből következő jelentősebb vízminőség romlás.
Fajvédelmi lehetőségek:	Élőhelyének tervszerű megőrzésével biztosítható, továbbá a vízminőség javulásával populációja növekedhet is.

XIII)

Faj neve:	Mocsári teknős <i>Emys orbicularis</i> (Linnaeus, 1758)
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (50 000 Ft eszmei érték.)
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelölés):	C
Állománynagyság (tervkészítés):	C
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismertek.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Az állandóvízű, vagy esetenként, de nem tartósan kiszáradó alföldi élőhelyeken szinte mindenütt előfordul. A tervezési területen nem volt tényleges állományfelmérés, ezért állományáról csak becsült adatok állnak rendelkezésre.
Faj veszélyeztetettsége:	Közepesen veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Élőhelyének vízellátottságát és vízminőségét befolyásoló hatások (lecsapolás, kiszáritás). <i>Lokális, aktuális:</i> Legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, vagy az esetleges vízszennyezésből következő jelentősebb vízminőség romlás. A faj lokális állományát potenciálisan veszélyezteti a környező intenzív mezőgazdasági tevékenység. További veszélyeztető jelenség a túlszaporodott róka (<i>Vulpes vulpes</i>) állomány, amely a sekély, laza homoktalajokból a fészkeit kiássa és elpusztítja, így a korosztályviszonyok eltolódhatnak. További veszélyeztető tényező lehet a vizes élőhelyek és vízfolyások szegélyében a homokos szaporodó helyeket érő beavatkozások (pl. földmunkák), illetve a vándorlás során fellépő taposási mortalitás.
Fajvédelmi lehetőségek:	Élőhelyének tervszerű megőrzésével biztosítható, továbbá a vízminőség javulásával populációja növekedhet is.

XIV)

Faj neve:	Vidra <i>Lutra lutra</i> (Linnaeus, 1758)
Irányelv melléklete:	HD II. melléklet
Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Fokozottan védett (250 000 Ft eszmei érték).
A faj előfordulása a területen:	14. számú melléklet
Állománynagyság (jelöléskor):	C
Állománynagyság (tervkészítéskor):	20-25pd.
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem ismertek.
A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Az állandóvízű mocsarak, lápok, csatornák tőzegbánya tavak jellegzetes halevő emlősfaja. A tervezési területen elsősorban a Vörös-mocsár, a Dunavölgyi-főcsatorna és a Karasica csatornák mentén élnek. A megfigyelések és becslések szerint mintegy 5 nőstény és 3 hím egyed az aktuális szaporulattal alkotja az állandó populációt a területen.
Faj veszélyeztetettsége:	Közepesen veszélyeztetett.
Veszélyeztető tényezők:	<i>Potenciális:</i> Élőhelyének vízellátottságát és vízminőségét befolyásoló hatások (lecsapolás, kiszáritás). <i>Lokális, aktuális:</i> Mint elsősorban halfogyasztó ragadozó a halak életfeltételeit is befolyásoló legfontosabb veszélyeztető tényezők a tartós kiszáradás, vagy az esetleges vízszennyezésből eredő jelentősebb vízminőség romlás. A halfogyasztása miatt helyenként illegálisan gyérítik is, esetenként a halászathoz használt eszközök (hálók, varsák) okoznak pusztulást.
Fajvédelmi lehetőségek:	Élőhelyének tervszerű megőrzésével biztosítható, továbbá a vízminőség javulásával populációja növekedhet is.

1. 2. 4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok

A fenntartási tervekben a közösségi jelentőségű fajokon (ezen belül a jelölők kiemelten) kívül még azok a fajok is helyet kaptak, amelyek közösségi jelentőségűeknek nem minősülnek, de kezelési szempontból jelentősek, általában hazai védett, illetve nem védett fajok egyben.

Faj neve Magyar/Tudományos (latin) név	Egyéb hazai jogszabályi védelem FV: fokozottan védett V: védett
Növényfaj	
Dárdás nádtippán (<i>Calamagrostis canescens</i>)	-
Zsombéksás (<i>Carex elata</i>)	-
Muharsás (<i>Carex panicea</i>)	-
Villás sás (<i>Carex pseudocyperus</i>)	-
Hússzínű ujjaskosbor (<i>Dactylorhiza incarnata</i>)	V
Békaliliom (<i>Hottonia palustris</i>)	V
Mocsári lednek (<i>Lathyrus palustris</i>)	V
Vidrafű (<i>Menyanthes trifoliata</i>)	V
Fehér tündérrózsa (<i>Nymphaea alba</i>)	V
Mocsári kosbor (<i>Orchis laxiflora ssp. palustris</i>)	V
Mocsári kocsord (<i>Peucedanum palustre</i>)	V
Nádi boglárka (<i>Ranunculus lingua</i>)	V
Mocsári aggófű (<i>Senecio paludosus</i>)	V
Tőzegpáfrány (<i>Thelypteris palustris</i>)	V
Mocsári kígyófű (<i>Triglochin palustre</i>)	V
Ligeti szőlő (<i>Vitis sylvestris</i>)	V

Növényfajok

1)

(1) **Dárdás nádtippán** (*Calamagrostis canescens*),

Nem védett.

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Zsombékosok, zsombékos-nádasok jellemző faja, általában sűrűbb foltokban, olykor egyeduralkodóan. A legjobb lápi termőhelyeket jelzi, de nem minden ilyen helyen fordul elő. Avarja kevésbé gátló, mint a *Calamagrostis epigeios*-é.

(3) A faj előfordulása a területen: 15 állományát találtuk 8 nagyobb foltban a legjobb lápterületeken.

(4) Állomány nagyság (jelöléskor): Néhány ezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állomány nagyság (tervkészítéskor): Néhány ezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismertek.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Közepes mértékben veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése, potenciális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása, valamint extenzív legeltetésük esetén a faj fennmaradása biztosított.

2)

(1) Zsombéksás (*Carex elata*)

Nem védett.

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Az egyedüli zsombékos-alkotó e tájban. Igen szép állományai is vannak, bár sajnos mind vízhiányos.

(3) A faj előfordulása a területen: Kb. 100 helyen fordul elő. A legjobb állományokban szinte monodomináns, míg a kiszáradókban lápi magaskóróssal elegyedik.

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány tízezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány tízezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Kis mértékben veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése. potenciális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása, valamint extenzív legeltetésük esetén a faj fennmaradása biztosított.

3)

(1) Muharsás (*Carex panicea*)

Nem védett.

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: A legjobb kékperjésekben fordul elő.

(3) A faj előfordulása a területen: Ritka, öt helyen találtuk (de máshol is meglehet).

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány ezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány ezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Közepes mértékben veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése. potenciális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása, valamint extenzív kaszálásuk és legeltetésük esetén a faj fennmaradása biztosított.

4)

(1) Villás sás (*Carex pseudocyperus*)

Nem védett.

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Úszólápi, úszólápalkotó faj, az Alföldön ezért szórványos. A pionír helyeken is megtelepszik, ha az egyéb feltételek adottak.

(3) A faj előfordulása a területen: A Dél-Órjegben kizárólag a tőzegbányákban kialakult úszólápokon fordul elő (ott viszont szinte mindegyikben). Gyakori faj, olykor nagyobb tömegben is él. Menyhárt még ősi lápban is látta a homokméggyi Órjeg területén.

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány tízezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány tízezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Nem veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: potenciális: kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése, aktuális: kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása esetén a faj fennmaradása biztosított.

5)

(1) **Hússzínű ujjaskosbor** (*Dactylorhiza incarnata*)

Védett

Eszmei értéke: 10 000 Ft

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Láprétek növénye.

(3) A faj előfordulása a területen: Lápréteken, illetve származékaikban 10 állományban 7 nagyobb foltban találtuk. Ebben a tájban sohasem tömeges. A homokhátságon (Bogárzó) nagyobbak az állományok.

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány száz tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány száz tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Közepes mértékben veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése. potenciális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása, valamint extenzív kaszálásuk és legeltetésük esetén a faj fennmaradása biztosított.

6)

(1) **Békaliliom** (*Hottonia palustris*)

Védett

Eszmei értéke: 5 000 Ft

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Láperdők, lápi zsombékosok és a kapcsolódó csatornák faja. Országosan általánosan megritkult.

(3) A faj előfordulása a területen: Egy helyen, valamint a Natura 2000 területen kívül a Fácános láperdejében fordul elő. Lappanghat más helyeken is fűzlápokban, láperdőkben, csatornáknál.

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány tíz tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány tíz tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Fokozottan, a kipusztulás által közvetlenül veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: kiszáritás. potenciális: kiszáritás, csatornák kotrása.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem szükséges. A meglévő és az esetleges újabb állományok esetén helyi csatornaelzárásra van szükség.

7)

(1) **Mocsári lednek** (*Lathyrus palustris*)

Védett

Eszmei értéke: 5 000 Ft

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Lápi jellegű magassásosok és láprétek növénye. Kimondottan a jó termőhelyeket indikálja szerte az Alföldön.

(3) A faj előfordulása a területen: Kb. 40 helyen, 29 nagyobb foltban került elő, leginkább a jobb minőségű zsombékosokban, de a jobb üde lápréteken is. Sehol sem tömeges.

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány tízezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány tízezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Kis mértékben veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése. potenciális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása, valamint extenzív legeltetésük esetén a faj fennmaradása biztosított.

8)

(1) **Vidrafű** (*Menyanthes trifoliata*)

Védett

Eszmei értéke: 10 000 Ft

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Zsombékosok, tőzegmohalápok, üde láprétek igen megritkult, nagyon érzékeny növénye.

(3) A faj előfordulása a területen: A Bogárcsói részen találta 2001-ben Vajda Zoltán és Sipos Ferenc egy kicsi és sajnos erőtlen foltját keréknyomban. E helyet Lájer Konréd is megtalálta. Egykor országosan talán legnagyobb állományai Kiskőrös környékén voltak. Mára nagyon megritkult.

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Pontosan nem ismert, de legvalószínűbb a vízelvezetés.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Fokozottan, a kipusztulás által közvetlenül veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáritás. potenciális: beszántás, kiszáritás.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem szükséges. Állománya egyedi szinten védendő vízvisszatartással.

9)

(1) **Fehér tündérrózsa** (*Nymphaea alba*)

Védett

Eszmei értéke: 5 000 Ft

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Tavak, holtágak, lápok megritkult, de rendszeresen előforduló növénye.

(3) A faj előfordulása a területen: 13 helyen fordul elő a bányatavakban, kubikokban, csatornáknál.

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány száz-ezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány száz-ezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Közepes mértékben veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: kiszáritás, a mocsári növényzet záródása. potenciális: kiszáritás, a mocsári növényzet záródása.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása esetén a faj fennmaradása biztosított.

10)

(1) **Mocsári kosbor** (*Orchis laxiflora* ssp. *palustris*)

Védett

Eszmei értéke: 10 000 Ft

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Lápréten, illetve származékaiban. Az egykori láprétek indikátora.

(3) A faj előfordulása a területen: A terület leggyakoribb orchideája, de mégis sokkal ritkább, mint az a Duna-Tisza közén megszokott. 22 helyen, 16 nagyobb foltban fordul elő, de sehol sem gyakori.

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány ezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány ezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Közepes mértékben veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése. potenciális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása, valamint extenzív kaszálásuk és legeltetésük esetén a faj fennmaradása biztosított.

11)

(1) **Mocsári kocsord** (*Peucedanum palustre*)

Védett

Eszmei értéke: 2 000 Ft

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Mocsarak, lápok ritkuló növénye. A természetesebb foltokhoz kötődik, ezért indikátor értékű.

(3) A faj előfordulása a területen: Nyolc foltban találtuk a legjobb sásosokban és láperdőkben. Olykor azonban gyengébb származékokban is túlél. Még további állományok előkerülése várható.

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány száz-ezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány száz-ezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Közepes mértékben veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése. potenciális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása, valamint extenzív legeltetésük esetén a faj fennmaradása biztosított.

12)

(1) **Nádi boglárka** (*Ranunculus lingua*)

Védett

Eszmei értéke: 2 000 Ft

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Lápok, lápi nádasok, zsombékosok ritkuló faja. Nagyobb populációi az Alföldön ritkák.

(3) A faj előfordulása a területen: Három helyen került elő, mindenhol kis egyedszámban. Vizesebb években még több helyen várható előkerülése (volt pl. a mégyi Órjegben és a Morcs-erdőnél is).

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány tíz-száz tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány tíz-száz tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Nagy mértékben veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése. potenciális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása esetén a faj fennmaradása biztosított.

13)

(1) **Mocsári aggófű** (*Senecio paludosus*)

Védett

Eszmei értéke: 10 000 Ft

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Mocsarak, lápok, természetesebb üde rétek ritkuló növénye.

(3) A faj előfordulása a területen: A Páva-szigeti zsombékosban és állítólag a Sasfészekben fordul elő. Máshol sehol sem került elő. Keresni kell! Menyhárt Császártöltésen és Szakmáron látta.

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány tíz tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány tíz tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Nagy mértékben veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése. potenciális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása esetén a faj fennmaradása biztosított.

14)

(1) **Tőzegpáfrány** (*Thelypteris palustris*)

Védett

Eszmei értéke: 5 000 Ft

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Lápi, úszólápi faj. Az Alföldön szórványos, élőhelyein azonban gyakran több ezres állományokban. A jobb láperdőkben, zsombékosokban, lápi nádasokban is gyakori.

(3) A faj előfordulása a területen: Elsősorban a jobb lápokban, zsombékosokban fordul elő, de megkerült a tőzeglánytavakban is (legalább öt helyen, de sokfelé előkerülhet még, hiszen járhatatlan nádasok mélyén nagyobb állományok is rejtőzhetnek).

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány tízezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány tízezer tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Kis mértékben veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: kiszáritás, özönfajok terjedése, nádaratás. potenciális: kiszáritás, özönfajok terjedése, nádaratás.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása esetén a faj fennmaradása biztosított.

15)

(1) **Mocsári kígyófü** (*Triglochin palustre*)

Védett

Eszmei értéke: 2 000 Ft

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Láprétek, olykor szikes rétek faja. A Duna-Tisza közén ritkább, mint fajtársa.

(3) A faj előfordulása a területen: Kipusztultnak véltük, de 2008-ban két helyen megkerült.

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány száz tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány száz tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Nagy mértékben veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése. potenciális: beszántás, kiszáritás, becserjésedés, özönfajok terjedése.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem nem szükséges. A vizes élőhely vízháztartásának fenntartása, valamint extenzív kaszálásuk és legeltetésük esetén a faj fennmaradása biztosított.

16)

(1) **Ligeti szőlő** (*Vitis sylvestris*)

Védett

Eszmei értéke: 10 000 Ft

(2) A faj előfordulási viszonyainak jellemzése: Ártéri ligeterdők nagyon megritkult faja.

(3) A faj előfordulása a területen: Két tövét találtuk a Sasfészek keményfás ligeterdejében. Valamennyivel több is lehet.

(4) Állománynagyság (jelöléskor): Néhány tő. Egyedszámlálás nem történt.

(5) Állománynagyság (tervkészítéskor): Néhány tő. Egyedszámlálás nem történt.

(6) Állomány változásának tendenciái és okai: Nem ismert.

(7) Faj veszélyeztetettsége: Fokozottan, a kipusztulás által közvetlenül veszélyeztetett.

(8) Veszélyeztető tényezők: aktuális: erdő tarvágása, özönfajok terjedése. potenciális: erdő tarvágása, özönfajok terjedése.

(9) Fajvédelmi lehetőségek: célirányos fajvédelem szükséges. Leélőhelyén az erdő nem termelhető le, az esetlegesen megjelenő özönfajok irtandók.

További, természetvédelmi szempontból említésre méltó növényfajok:

Agrostemma githago - konkoly: ritka, védett szántóföldi gyomfaj

Alnus glutinosa – enyves éger: Ritka. Talán csak ültetve. Őshonossága valószínű, de ennek kontinuitása vélhetően megszakadt.

Astragalus varius – érdes csüdfű: Császártöltéstől É-ra, a volt téglagyári löszplatónál, de másutt is a löszös magaspárt gyepeiben. Minimum százas nagyságrendben. Speciális veszélyeztető tényezője nincsen, élőhelyeinek eltűnése, elsősorban a beerdősödés veszélyeztetheti.

Athyrium filix-femina - hölgypáfrány: Ritka. Az 5. Duna-Tisza közí adata.

Blackstonia acuminata - gyíkpohár: Ritka. A Kácsaheverőben, valamint a hajósi téglagyári kubikoknál és a Kerek-mocsárban.

Brachypodium pinnatum – tollas szálkaperje: Ritka, de fáciesképző. Mikla déli részén már tömeges a padkaterők szárazgyepeiben (láprét eredetű másodlagos rétsztyepek).

Carex appropinquata – rostostövű sás: Két foltból került csak elő, sehol sem alkot önállóan összefüggő zombékost. Északra vannak nagyobb állományai, délebbre csak kisebbek.

Carex disticha – kétsoros sás: Több helyen alkot magassásost. Egy helyen volt adata Hajós és Nemesnádudvar között (Menyhárt).

Carex humilis – lappangó sás: a löszfal löszgyepeiben ritka. Két állománya ismert.

Carex remota – ritkás sás: Erdőkben ritka, keményfaligetekre jellemző növény.

Carex serotina – kései sás: A Kácsaheverő kékperjés láprétjén ritka. Hajós és Sükösd határából van régi adata.

Carex vesicaria – hólyagos sás: A jobb zombékosokban ritka, de csak szálanként.

Centaurea sadleriana – budai imola: sztyeppréten ritka.

Cephalanthera damasonium – kardos madársisak: Ritka.

Chamaecytisus austriacus – osztrák zanót: a magasparton, ritka, két állománya ismert.

Clematis integrifolia – réti iszalag: Ritka.

Cnidium dubium – inas gyíkvirág: Csak a Kácsaheverő kékperjés láprétjén. Három foltban, foltanként több 100 tő. A lápvidék legdélebbi adata (legközelebb: Csukás-tó, Szücsi-erdő).

Convallaria majalis - gyögyvirág: Keményfás ligeterdőkben ritka.

Dianthus superbus – buglyos szegfű: Ritka. Csak a Zab-szigetről van adata, valamint a Bogárzóban fordul elő több helyen. Korábban három helyről volt ismert.

Dryopteris carthusiana – szálkás pajzsika: Ritka, max. néhány tíz tő.

Equisetum fluviatile – iszap zsurló: Csak a Zab-szigeti lápi nádasban találtuk de még máshol is előkerülhet. A Duna-Tisza közén ritka.

Equisetum telmateja – óriás zsurló: A Csalai-árok mentén tömeges (szántón is). Máshol szórványos, ritka. Úgy tudom, hogy Tölgyesi István találta meg először. A Duna-Tisza köze harmadik adata, és talán az egyetlen récens.

Euphorbia pannonica – magyar kutyatej: a magaspart löszgyepjeiben ritka. Három állománya ismert.

Galium glaucum – szürke galaj: a magaspart löszgyepjeiben ritka, egy állománya ismert.

Gentiana pneumonanthe - kornistárnics: A két leggazdagabb kékperjésben (Zab-sziget, Kácsaheverő). Mindkét helyen kis állományban. Eddigi legdélebbi adata a Berek-erdő volt.

Iris pumila – apró nőszirm: ritka, egy lelőhelye ismert.

Iris sibirica – szibériai nőszirm: Három helyen került elő: Zab-sziget: nagy állomány kékperjés lápréten, Zsák-mocsár és Fácános néhány szál zsombékosban. A legdélebbi adatok.

Iris variegata – tarka nőszirm: A magasparton és lábánál, valamint a Bogárzó nyugati részén. Ritka.

Leucorum aestivum – nyári tözike: A Sasfészekben, Gém-szigeten, Nadkán, Vadaskertben, Zab-szigeten került elő. A tágabb tájban (Bátya, Kalocsa, Kecel) több adata ismert.

Ophioglossum vulgatum - kígyónyelv: A Sasfészekben.

Orchis militaris – vitézkosbor: Csak a Kácsaheverő láprétjének egyik öblében került elő kis állománya.

Ornithogalum pyramidale – nyúlánk sárma: Ritka, két állománya ismert.

Polygonatum multiflorum – soktérű salamonpecsét: kipusztultnak hitt, de 2008-ban megkerült üde erdei faj, ritka.

Pulmonaria mollis – bársonyos tudófü: Keményfás ligeterdő szegélyében Hajós körül.

Salvinia natans – rucaöröm: a tőzegbányatavakban ismeretlen méretű állománya van (több ezer-százezer).

Schoenoplectus tabernaemontani – szíki káka: Kiszáradó lápréteken és mocsarakban rendszeres, olykor tömeges. Igazi szikes élőhelyen nem fordul elő.

Scrophularia umbrosa – szárnyas görvélyfű: 2008-ban került elő néhány kisebb állománya.

Sonchus palustris – mocsári csorbóka: Egyetlen tő az Örk-palé közelében, mezsgyén. 8. Duna-Tisza közti adata

Stellaria palustris – mocsári csillaghúr: Egyedül a Zsombék-telek jó zsombékosában van kisebb állománya. Harmadik Duna-Tisza közti adata.

Taraxacum serotinum – kései pitypang: a magaspart löszgyepjeiben ritka.

Urtica kioviensis – lápi csalán: Kizárólag a Fácános lápjában. Itt több helyen is óriási tömegben. Vizesebb években máshol is előkerülhet. Eddig csak a Berek-erdőből volt ismert (ott ma is szép és stabil, de a fácánosinál nagyságrenddel kisebb állománya van).

Veratrum album – fehér zászpa: Csak a homokhátsági részen (Bogárzó) néhány száz tő. A legdélebbi előfordulás (tkp. még a Berek-erdőhöz számítható). Kitaibel Kalocsán, illetve Hajós és Mélykút között látta. A Berek-erdőtől észak felé már gyakori.

1. 3. Területhasználat

1. 3. 1. Művelési ág szerinti megoszlás

A területhasználatot a CORINE 50 adatbázis alapján jellemeztük. Egyes felszínborítási kategóriákat összevontunk, így alakult ki az alábbi statisztika. A táblázatban az összehasonlíthatóság kedvéért nemcsak a terület adatait helyeztük el, hanem a teljes Natura 2000 terület adatait és az országos adatokat is.

Területi kiterjedés	Dél-Őrjeg		Natura 2000 területek		Ország	
Kategória	ha	%	ha	%	ha	%
Belterületek, városi zöldterületek	0,63	0,01	7139	0,36	395223	4,22
Egyéb mesterséges felszín	10,72	0,23	11234	0,57	164226	1,75
Kistáblás szántóföld	580,78	12,72	112974	5,74	1433449	15,31
Nagytablás szántóföld	559,33	12,25	337073	17,13	3450242	36,86
Egyéb szántóterület	0,00	0,00	3468	0,18	48812	0,52
Természetes gyepterület	1000,26	21,91	328609	16,70	560491	5,99
Intenzíven használt gyepterület	8,56	0,19	101291	5,15	401665	4,29
Gyümölcs	1,31	0,03	2755	0,14	69312	0,74
Szőlő	19,2	0,42	9019	0,46	140529	1,50
Fűzfa ültetvény	13,8	0,30	759	0,04	2692	0,03
Komló ültetvény	0,00	0,00	0	0,00	69	0,00
Tanyás térségek, illetve komplex művelési szerkezet	6,08	0,13	10071	0,51	247030	2,64
Egyéb mezőgazdasági terület	33,99	0,74	13377	0,68	84341	0,90
Természetes erdők	380,8	8,34	638381	32,44	1265314	13,52
Erdő ültetvények	45,5	1,00	175520	8,92	766975	8,19
Egyéb erdők	0,00	0,00	640	0,03	946	0,01
Vizenyős terület	1718,2	37,64	74548	3,79	126453	1,35
Felszíni víz	185,8	4,07	140455	7,14	202992	2,17
Egyéb természetes terület	0,00	0,00	650	0,03	769	0,01
Összesen	4564,83	100,00	1967963	100,00	9361529	100,00

A Dél-Őrjeg Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terület legnagyobb része vizenyős terület (1718,2 ha), ezzel egyedi a kiválasztott Natura 2000 területek között.

A területnek szintén nagy része természetes gyepterület (21,9 %) és csak igen csekély az intenzíven használt gyepterületek részaránya (0,19 ha).

A szántóterületek a Natura 2000 terület 25 %-át teszik ki, fele-fele arányban kistáblás és nagytablás szántó.

Szintén jelentős földhasználati kategória a természetes erdők kiterjedése, ami 8,3 %. Az erdőültetvények aránya csekély.

A területen kis területtel jelen vannak ültetvények is: gyümölcs, szőlő és fűzfa ültetvények.

1. 3. 1. 1. A terület jellemzése az Ökotípusos földhasználati modellben

Ökotípusok alatt az azonos ökológiai/alkalmassági/érzékenységi adottságokkal jellemezhető területeket értjük. Az ökotípusos földhasználati modellben részben külön vizsgáltuk a területek mezőgazdasági alkalmasságát, erdőalkalmasságát és környezeti érzékenységét. Ezek után mindhárom tulajdonság három fokozatának egy területi egységre vetített dominanciáját és azok kombinációját fejeztük ki egy-egy ökotípussal. Azaz a fent említett tényezőkkel – agráralkalmasság, erdőtelepítési alkalmasság, környezeti érzékenység – egyenként jellemeztünk egy három fokozatú skálán minden területi egységet. Ezek után megvizsgáltuk, hogy a három értékelt tulajdonság kombinációja miként jellemez egy területet. Mivel ezzel a módszerrel igen sok ökotípus jön létre, ezért ezekből csoportokat alkottunk a tényezők tulajdonság dominanciája alapján. Ennek értelmében az alábbi 10 származtatott ökotípust hoztuk létre:

1. jó illetve kiváló termőképességű agrárterületek,
2. gyenge illetve közepes termőképességű agrárterületek,
3. környezetileg érzékeny agrárterületek,
4. erdőtelepítésre javasolt területek,
5. védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek,
6. erdőtelepítésre javasolt, környezetileg érzékeny területek,
7. jó illetve kiváló agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek,
8. gyenge illetve közepes agrártermelési adottságú, vagy védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek,
9. környezetileg érzékeny, jó agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek,
10. gyenge agrártermelési és erdőtelepítési alkalmasságú, környezetileg érzékeny területek.

Ezen kívül megjelennek még a jelenlegi erdőterületek és a vizsgálatból egyéb okból kizárt területek.

A későbbiekben ez a metodika szolgált az OTrT felülvizsgálatában meghatározott övezetek lehatárolására. Mely szerint a

- „Kiváló termőhelyi adottságú szántóterület” kategóriát az 1. és 7. ökotípus területeiből leválogatott szántóterületek (nagytáblás szántóföldek, kistáblás szántóföldek, melegházak, állandóan öntözött szántó területek, rizsföldek) adják.
- Az erdőgazdálkodási térség „Erdőtelepítésre szánt tervezett erdeit” a 4. és 6. ökotípusok jelölik ki, az
- „Erdőtelepítésre, fásításra alkalmas terület” övezetét pedig a 4., 5. és 6. ökotípusok adják.

Az ökotípusos földhasználatnál bemutatott statisztikai adatok a terület összterületére vonatkozóan kis mértékben eltérhetnek egymástól, mivel a vizsgálat és a statisztikai adatok előállítására térinformatikai módszerekkel történt 1 ha-os pixelmérettel.

Szántóföldi művelési alkalmasság

A szántóföldi művelési alkalmassági vizsgálat alapját a felhasznált talajtani (az Agrotopográfiai térkép fizikai féleség, vízgazdálkodási tulajdonságok, kémhatás és mészállapot tulajdonságok) és klimatikus környezeti változók alkalmasság szerinti súlyozása adja, mely széles szakértői kör bevonásával és az ún. Guilford-eljárással történt. Ezt követően a KIPA-eljárás alkalmazásával a vizsgált öt növény (búza, kukorica, napraforgó, lucerna,

cukorrépa) termesztési alkalmassága alapján az azonos környezeti változókkal jellemezhető, homogén területek rangsorolása valósult meg.

A vizsgálatból az alábbi felszínborítási kategóriákat zártuk ki:

- mesterséges felszín kategóriái,
- ültetvények,
- erdők,
- vizenyős területek,
- vizek.

A vizsgálat eredményeként az alábbi kategóriákat alakítottuk ki:

- vizsgálatból kizárt terület,
- legkevésbé alkalmas terület,
- alkalmas terület,
- leginkább alkalmas terület.

A terület szántóföldi művelési alkalmassága a terület-re az alábbi táblázat szerint alakul. A táblázatban az összehasonlíthatóság kedvéért nemcsak a terület adatait helyeztük el, hanem a teljes Natura 2000 terület adatait és az országos adatokat is.

	Dél-Őrjeg		Natura 2000 területek		Ország	
	ha	%	ha	%	ha	%
Vizsgálatból kizárt terület	2318	50,53	989027	50,35	2889136	31,06
Legkevésbé alkalmas terület	0	0,00	342354	17,43	1215097	13,06
Alkalmas terület	1665	36,30	556887	28,35	3962396	42,60
Leginkább alkalmas terület	604	13,17	75924	3,87	1235049	13,28
Összesen	4587	100,00	1964192	100,00	9301678	100,00

A Dél-Őrjeg Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terület felén lehet vizsgálni a mezőgazdálkodásra való alkalmasságát a területnek. Ennek a területnek nagy része közepesen alkalmas (36,3 %), 13,2 % pedig kiválóan alkalmas, így ezek a területek adják a „Kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek” OTrT-s övezetét a területen.

Erdőtelepítési alkalmasság

Az erdőtelepítési alkalmasságot két fő szempont határozza meg:

a vizsgált terület potenciális erdőgazdálkodási teljesítőképessége - gazdasági alkalmassága és az erdő iránti környezeti igény - a leendő erdőnek a terület környezeti érzékenységre gyakorolt várható kedvező hatása, erdő környezeti teljesítőképessége. Értéke annál nagyobb, minél nagyobb lesz az új erdő várható környezetjavító (talajvédelmi és víztisztító, vízgazdálkodást szabályozó, stb.) szerepe, minél nagyobb mértékben jelentkezik az erdő környezeti érzékenységet befolyásoló hatása iránti társadalmi és földtulajdonosi igény.

Az erdőalkalmasság mértéke a következő képlet segítségével határozható meg:

ERDŐALKALMASSÁG = A TERÜLET ERDŐGAZDÁLKODÁSRA VALÓ ALKALMASSÁGA (E_Galk) + ERDŐ IRÁNTI KÖRNYEZETI IGÉNY (E_KVszuks)

Az erdőalkalmasságot tehát a gazdasági alkalmasság és az erdő iránti környezeti igény együttes értéke adja. Ez azt jelenti, hogy az erdőtelepítésre való alkalmasság gazdasági érdekből vagy környezetérzékenységi okból egyaránt magas lehet, sőt a két érdek összeadódva megelőzheti az esetleg prioritást élvező szántóföldi földhasználati igényt.

A védett területek esetében az erdőtelepítés csak akkor javasolható, ha nem sért természetvédelmi érdeket. A telepítés során honos fafajok alkalmazásával természetszerű erdőket kell létrehozni.

A vizsgálatból kizárásra került területek az alábbiak:

- mesterséges felszín kategóriái,
- ültetvények,
- tanyák,
- természetes gyepek,
- erdők,
- vizenyős területek,
- vizek,
- jogi oltalom alatt álló területek (nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület),
- ex-lege területek,
- ramsari területek.

A terület erdőgazdálkodásra való alkalmasságát az alábbi tényezők befolyásolják:

$$EGalk = GENalk + T.VÍZG + T.KÉM + KLIMAalk$$

A képletben szereplő tényezők az alábbiak:

GENalk	A talaj genetikus típusai (Agrotopográfiai adatbázis),
T.VÍZG	A talaj vízgazdálkodási tulajdonságai (Agrotopográfiai adatbázis),
T.KÉM	A talaj kémhatása és mészállapota (Agrotopográfiai adatbázis),
KLIMAalk	Erdészeti klímazónák az alkalmasság szerint pontozva.

Az erdőtelepítési alkalmasságot nemcsak az erdőgazdálkodásra való alkalmasság határozza meg, hanem az erdő iránti környezeti igény, környezetvédelmi szükségesség. Az erdő iránti környezeti igényt az alábbi tényezők befolyásolják:

$$E_KVszüks = T.FIZ + LEJT + VÍZV + KLIMAKv$$

A képletben szereplő tényezők az alábbiak:

T.FIZ	A talaj fizikai félesége (Agrotopográfiai adatbázis),
LEJT	Lejtőkategória,
VÍZV	Felszín alatti vízvédelmi területek,
KLIMAKv	Erdészeti klímazónák a környezeti igény szerint pontozva.

A vizsgálat eredményeként az alábbi erdőtelepítési alkalmassági kategóriákat alakítottuk ki:

- vizsgálatból kizárt terület,
- feltételesen alkalmas terület,
- alkalmas terület,
- kiválóan alkalmas terület.

A terület erdőtelepítési alkalmassága a terület-re az alábbi táblázat szerint alakul. A táblázatban az összehasonlíthatóság kedvéért nemcsak a terület adatait helyeztük el, hanem a teljes Natura 2000 terület adatait és az országos adatokat is.

	Dél-Őrjeg		Natura 2000 területek		Ország	
	ha	%	ha	%	ha	%
Vizsgálatból kizárt terület	3716	81,26	1525394	77,73	4103130	44,16
Feltételesen alkalmas terület	0	0,00	91380	4,66	576091	6,20
Alkalmas terület	788	17,23	298767	15,22	3855787	41,50
Kiválóan alkalmas terület	69	1,51	46870	2,39	755607	8,13
Összesen	4573	100,00	1962411	100,00	9290615	100,00

A vizsgálatból kizárásra kerültek a vizenyős területek, természetes erdők és a természetes gyepek, ami igen jelentős része a területnek. A maradék területnek, amely alig 20 %-a nagy része alkalmas erdőtelepítésre, igen kis hányada (1,5 %) pedig kiválóan alkalmas erdőtelepítésre.

Környezeti érzékenység

A környezeti érzékenységet három tényező összegzéséből állítottuk elő, ezek:

- élővilág-érzékenység,
- talajérzékenység,
- vízbázisok érzékenysége.

A tényezők kapcsán azt vizsgáltuk, hogy adott tulajdonság jelen van-e az egyes területi egységeken avagy nincs.

A környezeti érzékenység szintézis térkép azt mutatja, hogy a három tényezőtől hány fed át adott helyen. A vizsgálatból kizártuk a mesterséges felszíneket.

Az élővilág érzékenységet a jogi oltalom alatt álló területek, az ökológiai hálózat területei, a Natura 2000 területek és az ex-lege területek alkotják.

A talaj érzékenységét az erózió mértékével fejeztük ki. Az eróziós térkép készítésekor azt a módszert alkalmaztuk, amely tulajdonképpen nem az erózió állapotának felmérésére, hanem a talajvesztés lehetséges mértékének becslésére épül. Ezek alapján 2 t/ha/év mennyiség felett érzékenynek tekintettük a területet.

A környezeti érzékenység harmadik összetevőjeként a területtel kapcsolatos vízvédelmi szempontokat vizsgáltuk, ami során a nitrátérzékeny és a felszín alatti vízvédelmi területeket vettük számba.

A fentiek értelmében az alábbi kategóriákat alakítottuk ki:

- nem érzékeny terület,
- legkevésbé érzékeny terület,
- érzékeny terület,
- legérzékenyebb terület.

A terület környezeti érzékenysége a terület-ra az alábbi táblázat szerint alakul. A táblázatban az összehasonlíthatóság kedvéért nemcsak a terület adatait helyeztük el, hanem a teljes Natura 2000 terület adatait és az országos adatokat is.

	Dél-Őrjeg		Natura 2000 területek		Ország	
	ha	%	ha	%	ha	%
Nem érzékeny terület	0	0,00	23770	1,21	3255279	35,02
Legkevésbé érzékeny terület	557	12,17	905517	46,12	4177749	44,95

	Dél-Őrjeg		Natura 2000 területek		Ország	
	ha	%	ha	%	ha	%
Érzékeny terület	4020	87,83	1025916	52,25	1844314	19,84
Legérzékenyebb terület	0	0,00	8285	0,42	17014	0,18
Összesen	4577	100,00	1963488	100,00	9294356	100,00

A Dél-Őrjeg Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terület majdnem egésze két szempontból (vízvédelmi és élővilág-védelmi szempontból is) érzékeny. A terület szinte teljes egésze része a Nemzeti Ökológiai Hálózatnak, nagy része ex-lege terület is, valamint Természetvédelmi Terület. Vízvédelmi szempontból azért érzékeny, mert szinte egész területén a fő vízáadó 100 méter mélységen belül van.

Ökotípusos földhasználati meghatározottság

Miután értékeltük az egyes tényezőket (pontértéket adtunk 0-3 között – 0: vizsgálatból kizárt, 1: leggyengébb -> 3: legmeghatározóbb) megvizsgáltuk, hogy az egyes területi egységeken hogyan alakul a három tulajdonság kombinációja és azok dominanciája. Az egyes ökotípusokat az alábbi algoritmussal alakítottuk ki:

1. „jó illetve kiváló termőképességű agrárterületek”
Ezt a minősítést kapta egy terület, ha a szántóföldi alkalmasság 3-as volt és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 2.
2. „gyenge illetve közepes termőképességű agrárterületek”:
a szántóföldi alkalmassági dominancia erősebb az erdőtelepítési dominanciánál, a terület gyenge vagy közepes termőképességű. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha a szántóföldi alkalmasság 2-es volt és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 1.
3. „környezetileg érzékeny agrárterületek”:
jó, illetve kiváló termőképességű területek magas környezetérzékenységi meghatározottsággal, amit a földhasználat során mindenképpen figyelembe kell venni
Ezt a minősítést kapta egy terület, ha a szántóföldi alkalmasság 3-as volt, az erdészeti alkalmasság kisebb vagy egyenlő, mint 2, de a környezeti érzékenység szintén 3-as értéket vitt az ökotípus jellemzésébe.
4. „erdőtelepítésre javasolt területek”:
Ezt a minősítést kapta egy terület, ha az erdészeti alkalmasság 3-as volt és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 2.
5. „védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek”:
Az erdőtelepítési dominancia erősebb a szántóföldi alkalmassági dominanciánál, a terület erdőtelepítésre figyelembe vehető. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha az erdészeti alkalmasság 2-es volt és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 1.
6. „erdőtelepítésre javasolt, környezetileg érzékeny területek”:
Erdőtelepítésre indokolt területek magas környezetérzékenységi meghatározottsággal, amit a földhasználat során mindenképpen figyelembe kell venni. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha az erdészeti alkalmasság 3-as volt, a szántóföldi alkalmasság kisebb vagy egyenlő, mint 2, de a környezeti érzékenység szintén 3-as értéket vitt az ökotípus jellemzésébe.
7. „jó illetve kiváló agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek”:

A területnek az erdőtelepítési és a szántóföldi növénytermesztési alkalmassági dominanciája egyaránt jellemző, mindkét meghatározottsághoz kiváló adottságok tartoznak. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha mind a szántóföldi alkalmasság, mind az erdészeti alkalmasság 3-as volt és a környezeti érzékenység kisebb vagy egyenlő, mint 2.

8. „gyenge illetve közepes agrártermelési adottságú, vagy védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek”:

Mind az erdőtelepítési alkalmasság, mind a szántóföldi alkalmasság közepes. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha mind a szántóföldi alkalmasság, mind az erdészeti alkalmasság 2-es volt és a környezeti érzékenység kisebb vagy egyenlő, mint 1.

9. „környezetileg érzékeny, jó agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek”:

Mind erdőtelepítésre indokolt terület, mind a szántóföldi növénytermesztésre alkalmas terület, magas környezetérzékenységi meghatározottsággal, amit a földhasználat során mindenképpen figyelembe kell venni. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha mindhárom érték 3-as volt.

10. „gyenge agrártermelési és erdőtelepítési alkalmasságú, környezetileg érzékeny területek”:

A környezeti érzékenység dominál, vagy közepes és gyenge termelési adottságok esetén ugyanakkora súllyal határozza meg a területet. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha a környezeti érzékenység 3-as vagy 2-es és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 2. Avagy a környezeti érzékenység 1-es vagy 0-ás és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 1.

A terület ökotípusos földhasználati meghatározottsága a terület-re az alábbi táblázat szerint alakul. A táblázatban az összehasonlíthatóság kedvéért nemcsak a terület adatait helyeztük el, hanem a teljes Natura 2000 terület adatait és az országos adatokat is.

	Dél-Örjeg		Natura 2000 területek		Ország	
	ha	%	ha	%	ha	%
Vizsgálatból kizárt terület	0	0,00	12779	0,65	606270	6,53
Jó illetve kiváló termőképességű agrárterületek	542	11,84	66053	3,37	1137101	12,24
Gyenge illetve közepes termőképességű agrárterületek	170	3,71	151762	7,74	685599	7,38
Környezetileg érzékeny agrárterületek	0	0,00	220	0,01	750	0,01
Erdőtelepítésre javasolt területek	56	1,22	38492	1,96	640499	6,89
Védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek	12	0,26	33728	1,72	494606	5,32
Erdőtelepítésre javasolt, környezetileg érzékeny területek	0	0,00	350	0,02	1013	0,01
Jó illetve kiváló agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek	0	0,00	5521	0,28	71255	0,77
Gyenge illetve közepes agrártermelési adottságú, vagy védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek	61	1,33	124085	6,32	2077736	22,37
Környezetileg érzékeny, jó	0	0,00	0	0,00	3	0,00

	Dél-Őrjeg		Natura 2000 területek		Ország	
	ha	%	ha	%	ha	%
agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek						
Gyenge agrártermelési és erdőtelepítési alkalmasságú, környezetileg érzékeny területek	3436	75,07	795332	40,54	1722495	18,54
Jelenlegi erdőterületek	300	6,55	733642	37,39	1852347	19,94
Összesen	4577	100,00	1961964	100,00	9289674	100,00

Annak ellenére, hogy a területen vannak jó mezőgazdasági alkalmasságú és jó erdőtelepítési alkalmasságú területek a terület nagy része mégis a „Gyenge agrártermelési és erdőtelepítési alkalmasságú, környezetileg érzékeny területek” ökotípusba tartozik, mert a környezeti érzékenység meghaladja a különböző alkalmasságok dominanciáját. Azok a területek, ahol a mezőgazdasági alkalmasság kiváló volt, azok a területek a „Jó illetve kiváló termőképességű agrárterületek” ökotípusba kerültek, ezek a területek részei a „Kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek” OTTrT-s övezetének is. Azok a területek, ahol az erdőtelepítési alkalmasság is dominált a „Gyenge illetve közepes agrártermelési adottságú, vagy védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek” ökotípusba kerültek. Az a kb. 70 hektár, ahol az erdőtelepítési alkalmasság is dominált, ott a területek az „Erdőtelepítésre javasolt területek” és a „Védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek” ökotípusba kerültek, ezen területek pedig részei a „Erdőtelepítésre, fásításra alkalmas terület” OTTrT-s övezetének.

1. 3. 2. Tulajdoni viszonyok

A területtulajdonosok száma az elaprózott birtokméret miatt a több százat is meghaladja.

1. 3. 3. Területhasználat és kezelés

1. 3. 3. 1. Mezőgazdaság

Nagyon mozaikos terület: gyepeket, szántókat, erdőket, vizes területeket egyaránt érint a Natura 2000 lehatárolás. A területek egy része azonban felhagyott, egy másik részén pedig bérlok gazdálkodnak. Az akácosodás, valamint az aranyvessző fajok és a selyemkóró terjedése jelent problémát a területen, amire megoldást jelenthetne a legeltetés.

Homokmégy település területéhez 3000 ha szántó tartozik. Főleg magántulajdonú területeket érint a Natura 2000 területek, főleg gyepterületeket, illetve tőzegtavakat. A tőzeg bányászatával felhagytak. A gyepfeltörések megelőzésére, 1997-től helyi védettség alá vonták a területet. Sokan vesznek részt AKG programban. Főként búza, kukorica, árpa, repce és napraforgó termesztést folytatnak. Az utóbbi két növényt biodízel előállításra használják fel, amelyben a kalocsai növényolajgyárnak nagy szerepe van. Hajós település belterületétől távolabb esik a Natura 2000 terület. Gyepek, erdők, legelők alkotják.

Főleg szarvasmarha, illetve juhtenyésztés folyik a területen.

Jelenleg igényelhető támogatások

Kedvezőtlen Adottságú Területek támogatása

Ez az intézkedés támogatási lehetőséget biztosít a kedvezőtlen természeti adottságokkal rendelkező területeken gazdálkodók részére a Tanács 1999. május 17-i 1257/1999/EK rendeletének 13-20. cikkelyei alapján.

A kedvezőtlen adottságú területek (KAT) támogatásának célja a fenti rendelet 19. valamint 20. cikkelyében meghatározott, a gazdálkodás eredményességét kedvezőtlenül befolyásoló gazdasági, társadalmi és természeti tényezők (jövedelmezőségi tényezők, alacsony népsűrűség és mezőgazdasági foglalkoztatottság aránya, alacsony hozamú, nehezen művelhető földterületek, valamint kedvezőtlen vízgazdálkodási és talajszerkezeti tényezők, szélsőséges talajsavanyúság és szikesség) hatásainak részbeni kompenzációja.

A KAT támogatás a Natura 2000 támogatással együtt igényelhető.

A támogatás mértéke:

a) a 19. cikkely alapján lehatárolt területeken 85,9 euró/ha/év, azaz megközelítőleg 23500Ft/ha/év,

b) a 20. cikkely alapján lehatárolt területeken 10,94 euró/ha/év, azaz megközelítőleg 3000 Ft/ha/év.

A 19. cikkely szerint lehatárolt területek összterülete 395 402 ha, amely az összes megművelt terület 6,3%-a, valamint az ország területének 4,25%-a. A 20. cikkely feltételeinek összesen 488 156 ha földterület felel meg, amely az összes megművelt terület 7,77%-a, valamint az ország területének 5,24%-a. A kedvezőtlen adottságú területek összterülete 883 558 ha, azaz Magyarország összterületének 9,5%-a, illetőleg a teljes megművelt terület 14%-a.

A Dél-Órjég Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terület Császártöltés település 655 hektáros területe esik KAT 19 területi besorolásba.

Agrár-környezetgazdálkodás

Az agrár-környezetgazdálkodás célja a természeti erőforrások okszerű, fenntartható biztosítása és az élelmiszerbiztonság elősegítése.

Az agrár-környezetgazdálkodási támogatás együtt igényelhető a Natura 2000 területek támogatásával, azonban a túlkompensációt el kell kerülni.

A Natura 2000 támogatások bevezetésének sikerességére következtethetünk, ha megvizsgáljuk, hogy az adott területen milyen a gazdálkodók elkötelezettsége a környezettudatos gazdálkodás iránt.

A Dél-Órjég Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Területen (4585 ha) 54 szerződött AKG parcella található 17 szerződés alatt. Ezek négy célprogramhoz tartoznak, melyek az alábbiak:

Célprogram	Parcellák száma (db)	Támogatott terület (ha)
Alapszintű szántóföldi célprogram	14	92,69
Füves élőhelyek kezelése	29	243,77
Integrált szántóföldi növénytermesztés	9	18,19
Integrált ültetvény	2	1,35

1. 3. 3. 2. Erdőgazdálkodás

Az erdőállomány jellemzése

A Dél-Őrjeg Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terület erdőállománya 88 alrészletben 317,79 hektáron helyezkedik el. Jobbára puhafás erdők jellemzőek itt: fűz, fehér, fekete, nemes nyár.

Az alábbi táblázatok bemutatják a jelenlegi faállománytípusok területi kiterjedését, illetve a faállományban megvalósítandó fafajösszetétel, a célállomány területi kiterjedését.

Faállománytípus	Terület (ha)
08 Egyéb lomb elegyes-hazai nyáras	54,94
12 Nemes nyáras	41,74
22 Kőrises	38,88
04 Kocsányos tölgyes	36,30
45 Nemes nyáras-hazai nyáras	26,46
02 Hazai nyáras	24,10
30 Fűzes	16,84
39 Egyéb lomb elegyes-nemes nyáras	15,42
31 Tölgyes-kőrises	12,90
15 Egyéb elegyes-kőrises	9,72
05 Egyéb kemény lombos	8,72
01 Akácos	7,62
29 Nemes nyáras-akácos	3,39
13 Akácos-hazai nyáras	1,60
18 Egyéb lomb elegyes-akácos	1,40
Nincs adat	17,76
Összesen	317,79

Távlati célállománytípus	Terület (ha)
02 Hazai nyáras	81,69
04 Kocsányos tölgyes	56,64
05 Egyéb kemény lombos	46,92
22 Kőrises	37,85
15 Egyéb elegyes-kőrises	20,30
13 Akácos-hazai nyáras	19,28
12 Nemes nyáras	13,91
30 Fűzes	9,75
01 Akácos	7,80
45 Nemes nyáras-hazai nyáras	4,18
08 Egyéb lomb elegyes-hazai nyáras	1,22
07 Hazai nyáras-akácos	0,49
Nincs adat	17,76
Végösszeg	317,79

A Dél-Őrjeg Natura 2000 terület erdőterületeinek nagy része magántulajdonban (271,83 ha), 45,06 ha állami tulajdonban és 0,9 ha pedig közösségi tulajdonban van. Viszonylag kevés (8-

10) erdőgazdálkodót, kis területen érint a Natura 2000. Sok az osztatlan közös tulajdonban lévő terület, amelyek többnyire 10-15 hektárosak. Hajóson van jelentős területtel rendelkező erdőgazdálkodó.

Az erdőgazdálkodók személyét az erdészeti adattár tartja nyilván.

Az erdőterület több mint háromnegyede védett természeti terület (244,96 ha), a többi terület pedig nem védett terület (72,83 ha).

A kezelési üzemmód szerint az erdőterület nagy része vágásos erdő (278,41 ha) és 21,62 ha pedig faanyagtermelést nem szolgáló erdő. Gazdálkodást kevés helyen folytatnak, ami az erdők leromlását eredményezi. Öregcsertőn illegálisan tarra vágtak egy nemes nyaras erdőt.

Az erdőfelújítást nehézkessé teszi, hogy vízállásos a terület és, hogy a vegetációs időszakban nem lehet sarjasztatni.

Rendeltetés szerint az alábbi kategóriák fordulnak elő a területen:

Erdők rendeltetése	Terület (ha)
Védelmi rendeltetésű erdők	
110 Talajvédelmi erdő	2,96
122 Védett természeti területen lévő erdő	233,87
Gazdasági rendeltetésű erdők	
211 Faanyagtermelést szolgáló erdő	61,81
213 Faültetvény	0,49
Egészségügyi-szociális, turisztikai rendeltetésű erdők	
302 Parkerdő (üdülő, sport, turisztika, kiránduló és sétaerdő)	0,90
Nincs adat	17,76

1. 3. 3. 3. Vadgazdálkodás, halászat, horgászat

Vadgazdálkodás

A terület III/2. Dél-bács-kiskuni vadgazdálkodási körzetben helyezkedik el, amely az utóbbi évtizedekben nagyvadas jellegűvé vált, a terjeszkedő gím- és a folyamatosan jelen lévő stabil vaddisznóállomáynak köszönhetően. A terület keleti részére az őzállomány dominanciája jellemző, bár ezen a részen szigetszerűen kiváló minőségű dömötörállomány is található. A nagyvadas jelleg ellenére a körzetben az apróvadgazdálkodás is jelentős, amelynek alapját elsősorban a mezei nyúl adja, amely a fácánnal és a fogollyal együtt a mezőgazdasági területeken fordul elő nagyobb számban. A vízivad létszáma a Duna mentén és a nagyobb állóvizeknél számottevő. A körzetben az értékes gím állomány fenntartása mindenképpen fontos állománykezelési cél, a nagyvadfajok általános létszámcsökkentése mellett. A vaddisznó esetében külön is kiemelendő a jelentős állományapasztás szükségessége. A tervezési előírások alapján a természetkárosítás megelőzésére és az apróvadállomány kíméletére kell koncentrálni a káros fajok állomány nagyságának alacsony szinten tartásával, valamint a nem vadászható fajok igényeivel is összhangban álló élőhelyfejlesztéssel.

A területet érintő vadgazdálkodási egységek kódszáma, neve és telephelye:

03-604810-1-4-1	Béke Vadásztársaság (Kecel)
03-606210-1-3-1	Hajósi Földtulajdonosok Vadászó Közossége (Hajós)
03-606310-1-4-1	Homokmégyi Dózsa Vadásztársaság (Kalocsa)
03-606410-1-4-1	Császártöltési Hubertus Vadásztársaság (Császártöltés)

A terület vadállományának értékelése az érintett vadászatra jogosultak 10 éves adatai alapján:

Vadfaj	A körzet jellemző állomány-sűrűsége (pld/100 ha)	A terület jellemzői				A vadfajok vadgazdálkodási jelentősége
		Állománysűrűség (2000-2009)		Hasznosítási sűrűség (1999-2008)		
		pld/100 ha	trend	pld/100 ha	trend	
Gímszarvas	1,00	2,01	stagnáló	0,51	növekvő	nagy
Dámszarvas	0,18	0,00	-	0,00	-	nincs
Őz	3,98	4,70	stagnáló	0,95	növekvő	nagy
Muflon	0,00	0,00	-	0,00	-	nincs
Vaddisznó	0,77	0,99	növekvő	0,57	növekvő	közepes
Mezei nyúl	7,10	5,58	növekvő	0,94	növekvő	közepes
Fácán	9,33	7,61	növekvő	1,74	növekvő	közepes
Fogoly	0,73	0,24	csökkenő	0,00	-	nincs

(Adatforrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár, SZIE-VMI, Gödöllő, 2009)

A területen a gímszarvas és az őz állomány nagysága állandónak tekinthető, míg a vaddisznó állománya növekvő. A nagyvadállomány hasznosított mennyisége mindhárom faj esetében évről-évre növekszik. A mezei nyúl és a fácán sűrűsége szintén növekvő tendenciát mutat és ezzel párhuzamosan a terítékre kerülő egyedek száma is gyarapszik. A fogoly létszáma csökken a területen.

A vízivadfajok vadgazdálkodási jelentősége kicsi; vetési lúd, tőkés réce, csörgő réce és szárcsa került terítékre az utóbbi években. A területen vadgazdálkodási szempontból jelentőséggel bíró egyéb vadászható fajok: balkáni gerle, örvös galamb, szarka, dolmányos varjú, szajkó, róka, borz, nyest, házi görény, aranyakál, kóbor kutya, kóbor macska.

A területet érintő természetvédelmi korlátozások kiterjednek a vadászati és vadgazdálkodási berendezések elhelyezésére, a vadföld művelésre és élőhelyfejlesztésre, a mesterséges vadtenyésztésre és kibocsátásra, a társas vadászatok számára és a vadászható vadfajok helyi korlátozására (pl.: vízivad).

A tervezési és állománykezelési előírásokkal összhangban állománycsökkentő nagyvadgazdálkodást kell folytatni. Emellett a megfelelő ivararány és korosztályszerkezet kialakításával, a kiváló adottságú egyedek kíméletével a jó minőségű gímszarvasállomány megtartása a cél. Mivel az őz a területen kiemelt fontosságú, ezért az állomány minőségi fejlesztését és védelmét fokozottan előtérbe kell helyezni.

A vaddisznó létszámát elsősorban a védett és/vagy vadkárérzékeny területeken kell jelentősen csökkenteni. Élőhelyfejlesztéssel és fokozott ragadozó gyérítéssel érhetjük el az apróvadfajok állománysűrűségének növelését a hasznosítási arány csökkentése nélkül.

Érvényben lévő vadgazdálkodási tervek:

III/2. Dél-bács-kiskuni körzet vadgazdálkodási terve. Érvényesség: 2014-ig. (Készítését az Országos Vadgazdálkodási Adattár koordinálta.)

Béke Vadásztársaság (03-604810-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. március 10. Jóváhagyta: Bács-Kiskun Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Hajósi Földtulajdonosok Vadászó Közössége (03-606210-1-3-1) vadgazdálkodási üzemterve.
Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2006. november 20. Jóváhagyta: Bács-Kiskun Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Homokmégyi Dózsa Vadásztársaság (03-606310-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve.
Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. augusztus 24. Jóváhagyta: Bács-Kiskun Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Császártöltési Hubertus Vadásztársaság (03-606410-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve.
Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2006. december 20. Jóváhagyta: Bács-Kiskun Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

A vadászatra jogosultak adott vadászati évre szóló éves vadgazdálkodási tervei.

A Duna-völgyi főcsatorna egykor mocsaras tőzegbánya volt. Halászatot folytatnak a tőzegbánya tavon.

1. 3. 3. 4. Vízgazdálkodás

A Duna-völgyi főcsatorna egykor mocsaras tőzegbánya volt, de feltöltötték vízzel. Magántulajdonban van. Mellette löszfal húzódik. A gyepterületek körbe vannak árkolva, ami a vízlevezetést szolgálja.

1. 3. 3. 5. Turizmus

Homokmégyen termálvizet találtak a próbafúrások alkalmával. A további fejlesztés anyagi okok miatt korlátolt. A Kecel és Császártöltés közötti kerékpárút kiépítése, valamint a LEADER program, segítené a szelíd turizmus fellendülését a területen.

1. 3. 3. 6. Ipar

A Natura 2000 kijelölés által érintett területen ipari fejlesztés nem tervezett.

1. 3. 3. 7. Infrastruktúra

Korábban terveztek kerékpárutat a Vörös-mocsáron keresztül Kecel-Császártöltés között, de ez pénzhiány miatt eddig még nem valósult meg (Kecel felől félig kiépített).

1. 3. 3. 8. Területi viszonyok, területfelhasználási konfliktusok

A településfejlesztési terveket nem befolyásolja a Natura 2000 kijelölés.

- Boros Ádám (1959): Hozzászólás Soó, R. "Az Alföld növényzete kialakulásának mai megítélése és vitás kérdései" című tanulmányához. Földr. Értesítő, 8: 1-26.
- Borovszky Samu (1910): Magyarország vármegyéi és városai I. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye. Budapest, Országos Monográfia Társaság
- Borsy Zoltán (1968): The surface of the region between the Danube and the Tisza. Acta Geographica 7: 45-57.
- Bökönyi Sándor (1972): Őstulok leletek az Őrjeg tőzeglápjáiban. Bács-Kiskun megyei Múzeumok közleményei I. Kecskemét. 17-56 pp.
- Bulla Béla (1951): A Kiskunság kialakulása és felszíni formái. Földrajzi és Térképészeti Értesítő pp.101-116.
- Buzetzy Győző, Zsuffa István (1979): A Duna-Tisza köze vízrajzi viszonyai, vízrendezés. Nemzeti park a Kiskunságban. Tóth K.(szerk.) Natura Kiadó, Budapest
- Csánki Dezső (1890-1913): Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában I-V., Budapest.
- Csatári Bálint, Csordás, L. (1994): A Duna-Tisza közti Hátság településfejlődése és hatásai a vízháztartásra. In Pálfai I. (ed.) A Duna-Tisza közti Hátság vízgazdálkodási problémái. pp. 33-36. Nagyalföld Alapítvány, Budapest.
- Czajtányi István (1971): A kalocsai szállások kialakulása. Katona István Társulat kiadványai, Kalocsa.
- Czajtányi István (1971): Kalocsa története a török hódoltságig. Katona István Társulat kiadványai, Kalocsa.
- Dinnyés Lajos (1937): Az Átokcsatorna. Budapest.
- D. Szabó Kálmán (1992): Dusnok történeti földrajza. Kecskemét.
- Dóka Klára (1990): A Kalocsai Érskési Levéltár kéziratos térképeinek jegyzéke....
- Dóka Klára (1997): Egyházi birtokok Magyarországon a 18-19. században. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest.
- Első Katonai Felmérés Országleírása (1782-85): Magyar Királyi Térképészeti Intézet, Bécs. (Hadtörténeti Múzeum Térképtára, Budapest)
- Eperjessy Kálmán (1979): Bács-Kiskun, illetve a hajdani Bács-Bodrog megye a II. József kori országleírásban. In: Iványosi-Szabó Tibor (szerk.) Bács-Kiskun megye múltjából. II. pp. 585-670.
- Fejérpataky (1892): Béla kir. névtára jegyzőjének könyve a magyarok viselt dolgairól. Budapest. MTA kiadása
- Fényes Elek (1851): Magyarország Geográfiai Szótára. Pest, Kozma Vazul.
- Fényes József (1983): A Duna-Tisza közti tőzeges tavak fejlődéstörténete Mollusca-fauna vizsgálatok alapján. Alföldi Tanulmányok, VII. kötet, 7-27 pp.
- Galgóczy Károly (1876-77): Pest-Pilis és Solt törvényesen egyesült vármegye monográfiája. 1-3. köt. Budapest
- Gallina Zsolt (1998): Homokmégy régészeti emlékei a késő vaskortól a középkor végéig. In Romsics I. (szerk.): Homokmégy, Tanulmányok Homokmégy történetéből, Homokmégy.
- Gombocz Endre (ed.) (1945): Diaria itinerum Pauli Kitaibelii, I. II. III. Hungarian Natural History Museum, Budapest, 1083 pp.
- Györffy György, Zólyomi Bálint (1994): A Kárpát-medence és Etelköz képe egy évezred előtt. In Kovács, L. (ed.) Honfoglalás és régészet. pp. 13-37, Balassi kiadó, Budapest, 311.
- Györffy György (1963-87): Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza, Budapest.
- Harmati István (1994): A Duna-Tisza köze vízháztartása és a mezőgazdasági tevékenységek közötti kölcsönhatás. In Pálfai, I. (ed.) A Duna-Tisza közti Hátság vízgazdálkodási problémái. pp. 37-53. Nagyalföld Alapítvány, Budapest, p.126.
- Horváth Ferenc (2000): Pest-Pilis-Solt megye 1860. évi településstatisztikai leírása. Pest megyei levéltár, Budapest.

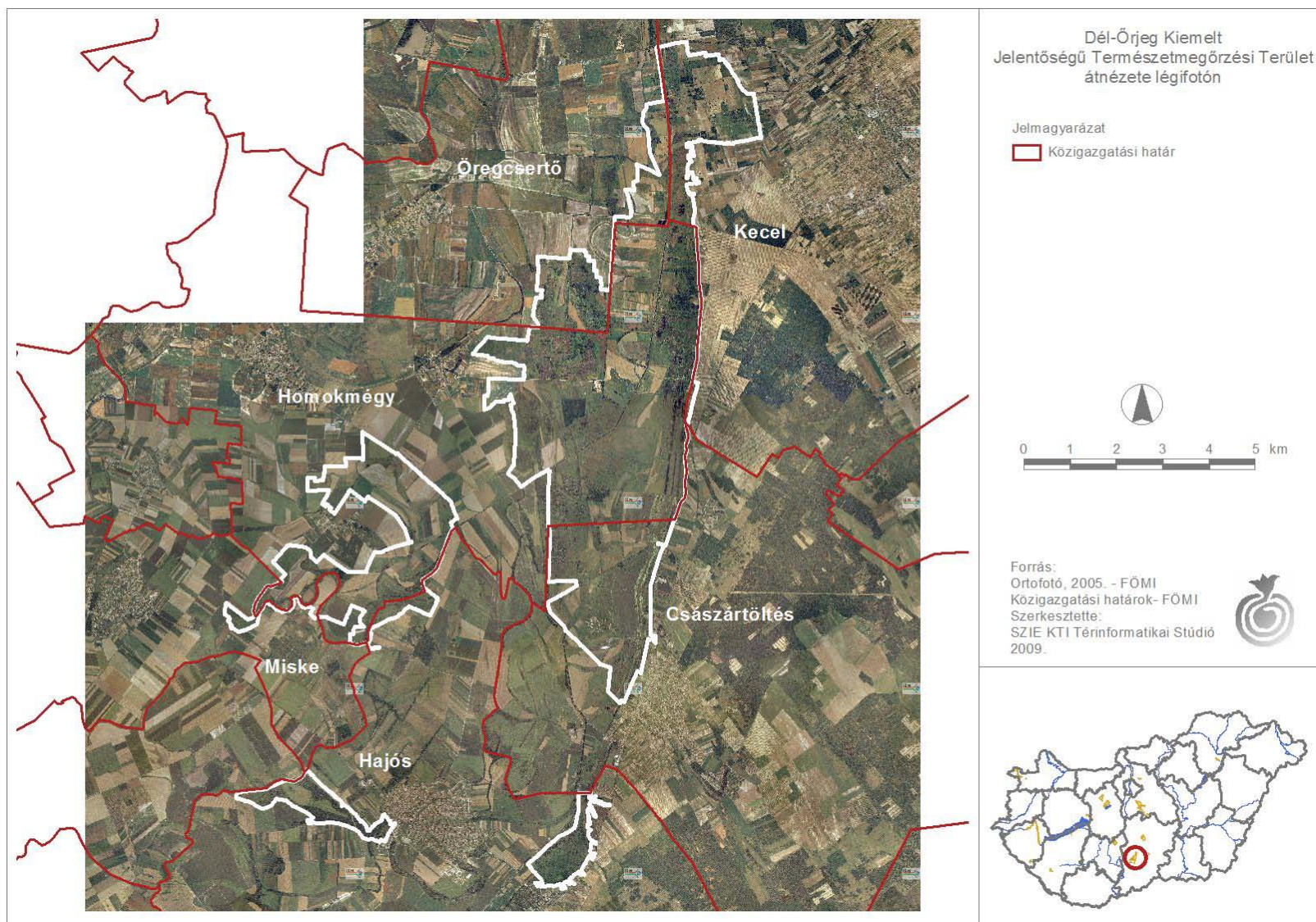
- Horváth Sándor (1789): Pest-Pilis-Solt vármegye első kataszttere. Gazdaságtörténeti Szemle VIII. Budapest.
- Ihrig Dénes (1973): A magyar vízszabályozás története. Budapest.
- Iványosi Szabó András (1979): A Duna-Tisza köze felszíne. In Tóth K. (ed.) Nemzeti park a Kiskunságban. pp. 74-89. Nautura, Budapest, p.128.
- Iványosi Szabó András (1994): A Duna- Tisza közti Hátságon bekövetkezett talajvízszint-süllyedés hatása természetvédelmi területeinkre. In Pálfai I. (ed.) A Duna-Tisza közti Hátság vízgazdálkodási problémái. pp. 77-87. Nagyalföld Alapítvány, Budapest, p.126.
- Járai-Komlódi Magda (1958): Die Pflanzengesellschaften in dem Turjánggebiet von Ócsa-Dabas. Acta Botanica Hungarica 4: 63-92.
- Járai-Komlódi Magda (1966): Adatok az Alföld negyedkori klíma és vegetációtörténetéhez. Botanikai Közlemények 53:191-201.
- Juhász Márta (1980): A Kalocsai érseki uradalom gazdálkodása az 1890-es években.
- Karácsony Sándor (1921): Evlia Cselebi török utazó utazása Magyarországon, Budapest.
- Kerner, Anton (1886): Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Kanitz, Á. (transl.) Magyar Polgár Nyomdája, Pest.
- Kerner, Anton (1863): Das Pflanzenleben der Donauländer. – Wagner Verl., Innsbruck, 348 pp.
- Kontra László (1979): Erdészet, vadászat és halászat. In Tóth, K. (ed.) Nemzeti park a Kiskunságban. pp. 380-400. Nautura, Budapest, p.520.
- Kovács Margit (1962): Die Moorbiesen Ungarns. Akadémiai Kiadó, Budapest, p.214.
- Kuczi Károly (1976): Vízi élet, népi hajózás Foktőn. Kalocsa.
- Kuczi Károly (1980): A Kalocsa környéki földrajzi nevek vizsgálata. Kalocsai Múzeumi Dolgozatok. 3, Kalocsa.
- Kuczy Károly (1992): A kalocsai érsekség gazdasági levéltár kéziratos térképeinek kartográfiai névtára. In Bács-Kiskun Megye Múltjából 11. sz. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár. 338-350. p.
- László Gábor (1915): A tőzeglápok és előfordulásuk Magyarországon. Magyar Földtani Intézet kiadványai, Budapest, Fritz Ármán könyvnyomdája.
- Lóki József (1994): A Duna-Tisza közti hátság tájértékelése, különös tekintettel a vízháztartási viszonyokra. In Pálfai I. (ed.) A Duna-Tisza közti Hátság vízgazdálkodási problémái. pp. 67-77. Nagyalföld Alapítvány, Budapest, p. 126.
- Lupkovics Brúnó (1914): A Pestvármegyei Dunavölgy Leccsapoló és Öntöző Társulat munkálatai és jövő feladatai. Budapest.
- Marosi Sándor, Somogyi Sándor (szerk.) (1990): Magyarország kistájainak kataszttere I-II. MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest.
- Markella Lajos (1990): Az utolsó pusztagazda emlékei. Kézirat. Homokmégy-Alsómégy 107.
- Markella Lajos (1994): A lépfene 60 éves megfigyelései. Kézirat. Homokmégy-Alsómégy 107.
- Medzihradzky Zsófia (1996): Szemelvények az ember természetátalakító tevékenységének történetéből. Lacertina füzetek. Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest.
- Menyhárth Lajos (1877): Kalocsa vidékének növényzete. – Hunyadi M., Budapest, 198 pp.
- Menyhárth Lajos (1879): Adatok Kalocsa flórájához. – Magy. Növ. Lapok, 30: 81-89.
- Menyhárth Lajos (1885): Kiseb dolgozatok a természettudományok köréből. – Kalocsa
- Miháltz István (1966): Az Alföld déli részének földtani és vízföldtani viszonyai. Hidrológiai Tájékoztató 6: 107-119.
- Mindszenty Antal (1831): Egy fordulás az Alföldön. Tudományos gyűjtemény, IX. kötet, Pest.
- Moder Ferenc (1896): A Pestmegyei Sárközi Ármontesítő Társulat 22 éves története, 1872-96. Kalocsa
- Molnár Béla (1979): A Duna-Tisza köze kialakulása és földtani felépítése. Nemzeti park a Kiskunságban. Tóth K.(szerk.) Nautura pp. 64-73.

- Molnár Béla (1979): A Duna-Tisza köze természeti viszonyai. – In: Tóth, K. (ed.): Nemzeti park a Kiskunságban. – Natura, Budapest, pp. 64-73.
- Molnár Zsolt, Horváth Ferenc, Litkey Zsolt, és Walkovszky Attila (1997): A Duna-Tisza közí kőrises égerlápok története és mai állapota. Természetvédelmi Közlemények 5-6, 55-77pp.
- Nagy Czirok László (1959): Pásztorélet a Kiskunságon. Gondolat, Budapest.
- Novák László (1979): Pest-Pilis-Solt vármegye alföldi vidékeinek településrendszerei a XVIII. században. Bács-Kiskun megye helységeinek az úrbéri kérdőpontokra adott válaszai 1768-1769-ből. In: Iványosi-Szabó Tibor (szerk.) Bács-Kiskun megye múltjáról. II. pp. 461-583.
- Pais Dezső (1926): Magyar Anonymus. Budapest
- Pálfai István (1992): Aszályok a Tisza-völgyben. In Fejér L., Kaján I. ed. Mérlegen a Tisza szabályozás. Előadások és vita a BME-n. pp. 33-40. Római kiadó, Budapest.
- Pálfai István (1994): Összefoglaló tanulmány a Duna-Tisza közí talajvízszint-süllyedés okairól és a vízhiányos helyzet javításának lehetőségeiről. In Pálfai, I. (ed.) A Duna-Tisza közí Hátság vízgazdálkodási problémái. pp. 111-123. Nagyalföld Alapítvány, Budapest, p.126.
- Pécsi Márton (1957): Kalocsa és Kecel-Kiskörös környékének geomorfológiai kérdései. Földrajzi Értesítő, 421-441 pp.
- Pécsi Márton (1960): A Duna-Tisza geomorfológiai problémái. Földr. Közl. 1: 23-29.
- Pécsi Márton (1967): A dunai Alföld 1. Akadémiai Kiadó, Budapest, 358 pp.
- Pécsi Márton (1985): A domborzat hatása a magyarországi szikes talajok kialakulására. Földrajzi Közlemények 1985/1, pp100-110.
- Pesty Frigyes (1864): Magyarország kéziratos helynévtára. Közreadta Bognár A., Szentendre
- Peterdi Vera (1974): Juhászat Homokmégyen. Néprajzi gyűjtés. Kézirat, Kalocsai Visky Károly Múzeum Adattára, lsz: 92-74.
- Peterdi Vera (1974): Juhászat. Néprajzi gyűjtés. Kézirat, Kalocsai Visky Károly Múzeum Adattára, lsz: 93-74.
- Prodan Gyula (1915): Bács-Bodrog vármegye flórája. Magy. Bot. Lapok, 14: 120-269.
- Rapaics Rajmund (1918): Az Alföld növényföldrajzi jelleme. Erdészeti Kísérletek 21: 1-164.
- Ráth István (1994): Kritikus vízháztartási helyzet a Duna-Tisza közí hátságban. ÖKO 5: 29-36.
- Réfi Oszkó Márta (1984): Erdők és vizek változása a Kárpát-medencében. Természet Világa 9: 390-393.
- Romsics Ignác (1963-73): Juhászélet Alsó-mégyen. - Kalocsa vidéke és népe, Kecskemét, 127-133 pp.
- Romsics Imre (1998): Homokmégy. Tanulmányok Homokmégy történetéből és néprajzából. Homokmégy.
- Romsics Imre (1998): A jószág enyhelye és a juhtartás építményei Homokmégyen. Múzeumi kutatások Bács-Kiskun megyében 1997. Kalocsa. 99-106 pp.
- Romsics Imre (1998): Homokmégy történeti földrajza. In Romsics Imre (szerk.): Homokmégy, Tanulmányok Homokmégy történetéből, Homokmégy.
- Romsics Imre (2000): Homokmégy juhászata - életformák és társadalmi hatások. Kézirat, Kalocsai Visky Károly Múzeum Adattára, lsz: 1161-200.
- Romsics Imre (2001): Egy pásztorcsalád vándorlása a Kalocsai Sárközben. in (szerk. Báth János) Ezer év a DT közén 111-122. Kecskemét
- Simon Tibor (1979): A Duna-Tisza közí növénytakarójának történeti kialakulása. In Tóth, K. (ed.) Nemzeti park a Kiskunságban. pp. 165-178. Natura, Budapest, p.520.
- Simonyi Jenő (1882): Kalocsa környéke. Földrajzi közlemények X. 281-320 pp.
- Sümegei Pál és mts. (2001): Előjelentés a hajósi és császártöltési területek komplex őskörnyezeti (üledékföldtani, karpológiai, pollenanalitikai, quartermalakológiai) vizsgálatairól. Készült a Kiskunsági Nemzeti Park részére, Szeged.
- Speiser Ferenc (1893): Kalocsa környékének bogárfaunája, Budapest

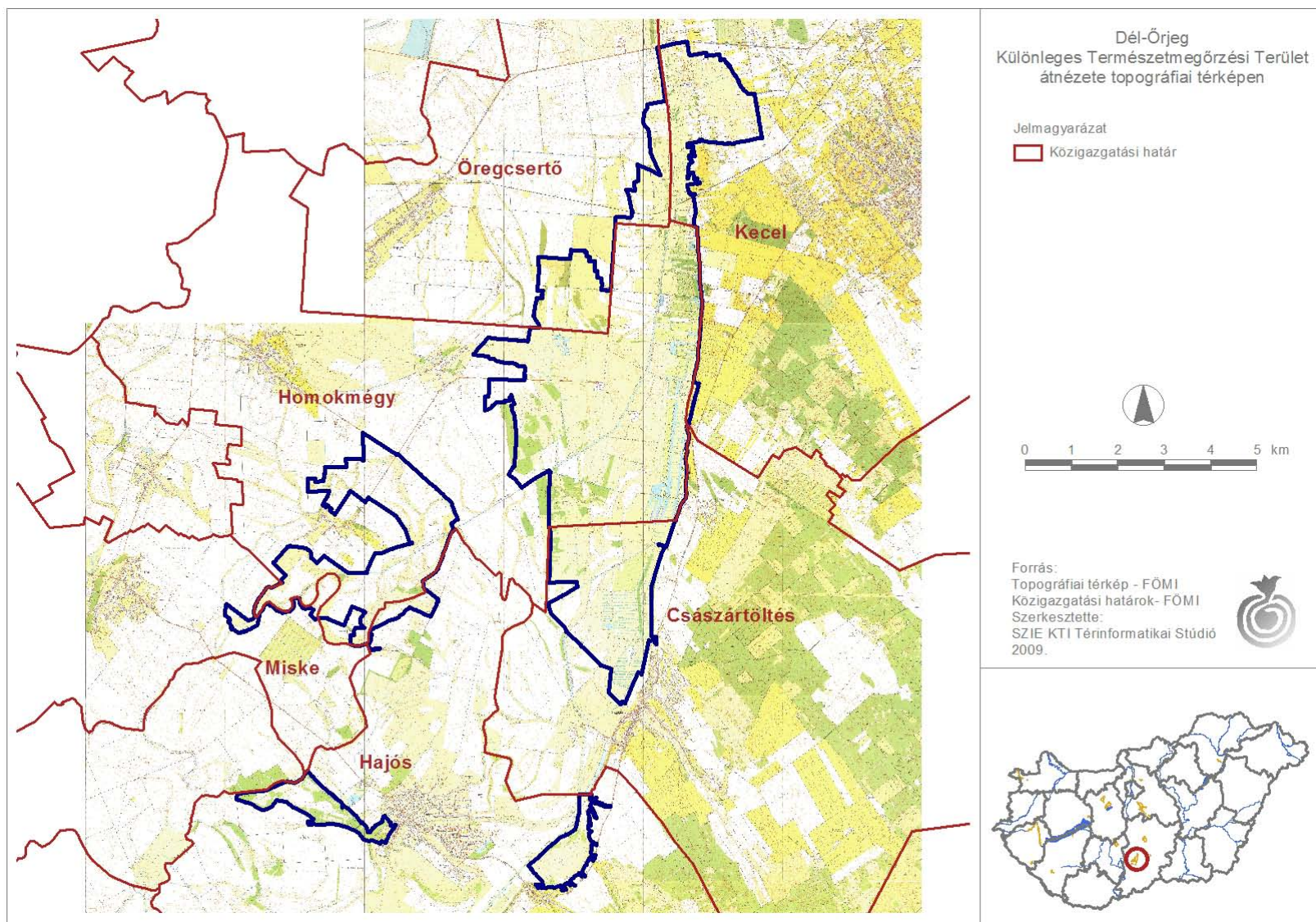
- Szabó Erzsébet (1973): Hagyományos paraszti gazdálkodás Uszódon. - Kalocsa vidéke és népe, Kecskemét, 135-142 pp.
- Szabó Imre (1975): A magyar mezőgazdaság története a XIV. századtól az 1530-as évekig. Akadémiai Kiadó, Budapest, p.112.
- Szabó Tibor (1979): A mezőgazdasági termelés jellemzői. In Tóth K. (ed.) Nemzeti park a Kiskunságban. pp. 293-321. Natura, Budapest, p.520.
- Szamota István (1891): Régi utazások Magyarországon és a Balkán félszigeten. Budapest.
- Szujkó-Lacza Júlia és Kováts Dezső (szerk.) (1993): The Flora of the Kiskunság National Park. Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest.
- Takács Károly (2000): Árpád-kori csatornarendszerek kutatása a Rábaközben és a Kárpát-medence egyéb területein. Korall 2000. ősz.
- Thaisz Lajos (1921): Alföldi gyepek fejlődéstörténete és azok minősítése gazdasági szempontból. Pátria Irodalmi vállalat és Nyomda RT., Budapest.
- Thaisz Lajos (1930): A Pestmegyei Dunavölgy területének rét és legelőgazdasági munkaterve. Centrum Kiadóvállalat Részvénytársaság, Budapest.
- Tóth Katalin (1998): Homokmégy településtörténete a neolitikumtól a bronzkor végéig. In Romsics I. (szerk.): Homokmégy, Tanulmányok Homokmégy történetéből, Homokmégy.
- Tölgyesi István (1979): A nemzeti park növényvilágának mai képe. In Tóth K. (ed.) Nemzeti park a Kiskunságban. pp. 179-212. Natura, Budapest. p.520.
- Treitz Péter (1903): A Duna-Tisza közének agrogeológiai leírása. Földtani Közlöny 33: 298-314.
- Tuzson János (1914): Képek a Magyar-Alföld növényvilágából. Természettudományi Közlöny 46:329-347.
- Tuzson János (1914): A Magyar Alföld növényformációi. Botanikai Közlemények 3:1-7.
- Tuzson János (1915): A Magyar Alföld növényföldrajzi tagolódása. Matematikai Természettudományi Értesítő 33: 170-17.
- Vályi András (1796): Magyarország leírása I-III., Buda.
- Varga Domokos (1994): Kies kiskunság, szeretett Szentmiklós. Lyukasóra könyvek/2. Budapest
- Vass Előd (1979): A kalocsai nahije 1548. évi török adóösszeírása. Cumania, VI. pp. 7-62, Kecskemét
- Valuch Tibor (1987): A hagyományos világ alkonya. Kollektivizálás Homokmégyen. Homokmégyi Műhelytanulmányok 3. Orsz. Km. közp.
- Varga Lajos (1927): Szülőföldismertetés. Kalocsa. Árpád könyvek 13-14. Kalocsa.
- Wellmann Imre (1967): A parasztnép sorsa Pest megyében kétszáz évvel ezelőtt tulajdon vallomásainak tükrében. Mezőgazdaságtörténeti tanulmányok 3. Budapest.
- Wellmann Imre (1979): A magyar mezőgazdaság a XVIII. században. Akadémiai Kiadó, Budapest, p.194.
- Winkler Pál (1933): Monostoraink a Mohácsi vész előtt a Kalocsai Egyházmegyében. Árpád könyvek 45. Kalocsa.
- Winkler Pál (1935): A Kalocsai és Bácsai érsekség. Árpád könyvek 31-33. Kalocsa.
- Zólyomi Bálint (1944): Az Alföld természeti tájképe. Klösz Gy. és Fia, Budapest.
- Évkönyvek:
- A Pest-megyei Sárközi Ármentesítő Társulat Évkönyvei (1906-1908). Kalocsa.
- A Kalocsai Székesfőkapitányság erdőgazdaságainak leírása (1940), Főszékesegyházi Könyvtár, Kalocsa.
- Ábrahámffy János, Hang Ferenc, Mennyei József (1862): Sárközi árvízkönyv. Kalocsa
- A kijelölt Natura 2000 területek adatlapjai (Cntryhu2008.mdb)
- A kijelölt Natura 2000 területek térinformatikai fedvénye (Natura 2000 shape)
- Országos védett területek határa

III. MELLÉKLETEK

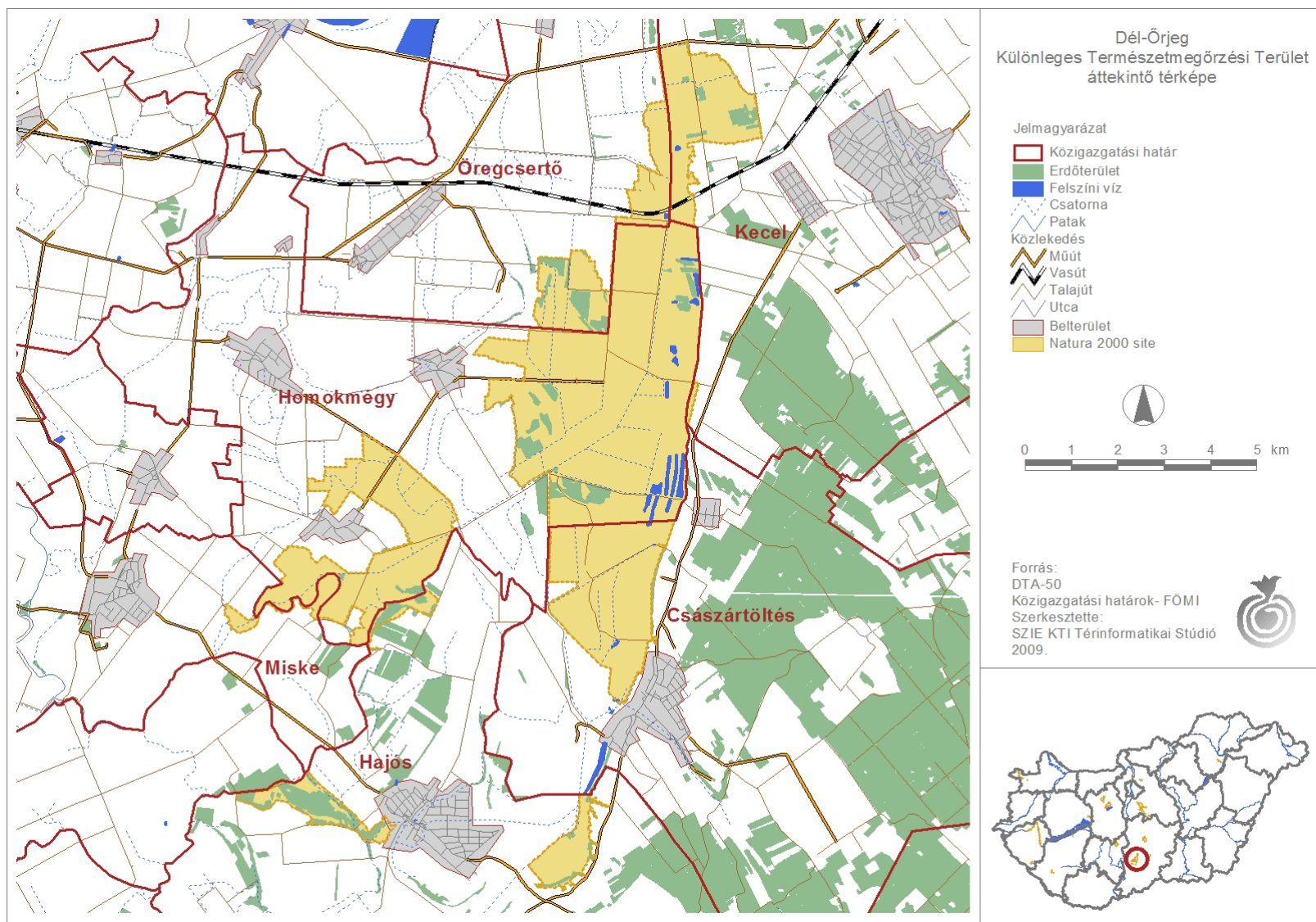
Térképek

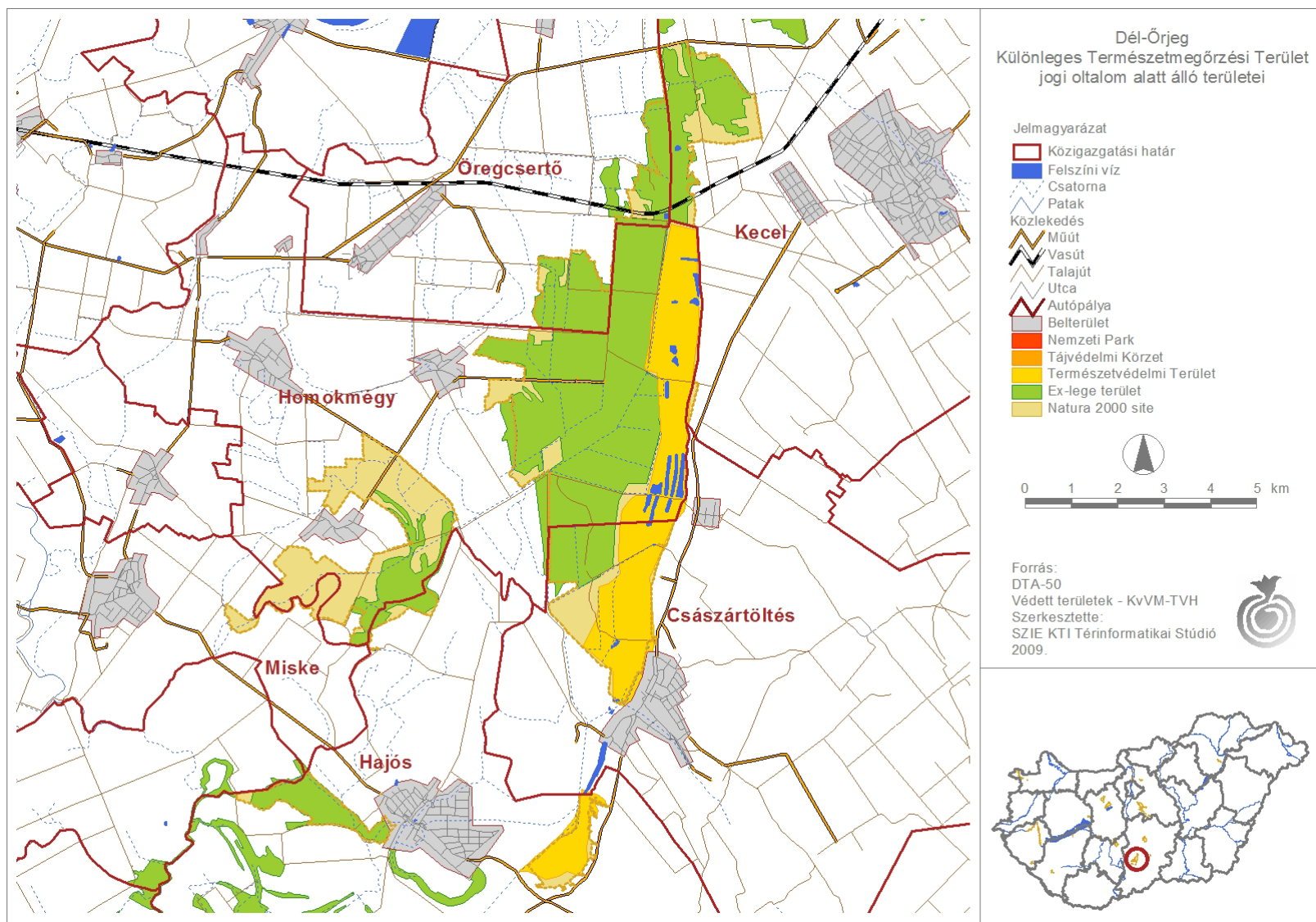
1. sz. melléklet: A tervezési terület átnézeti légifotója

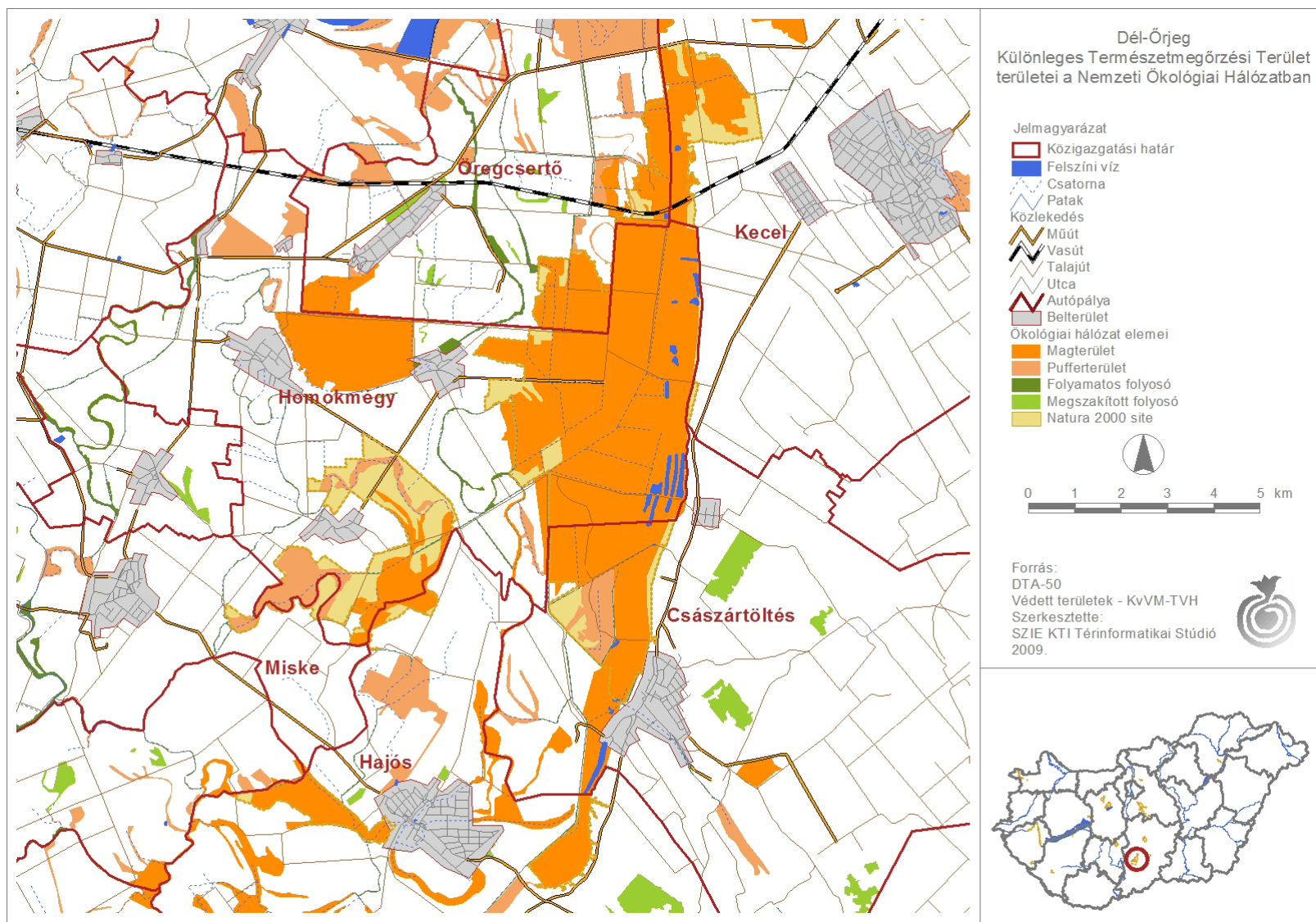
2. sz. melléklet: A tervezési terület átnézeti topográfiai térképe

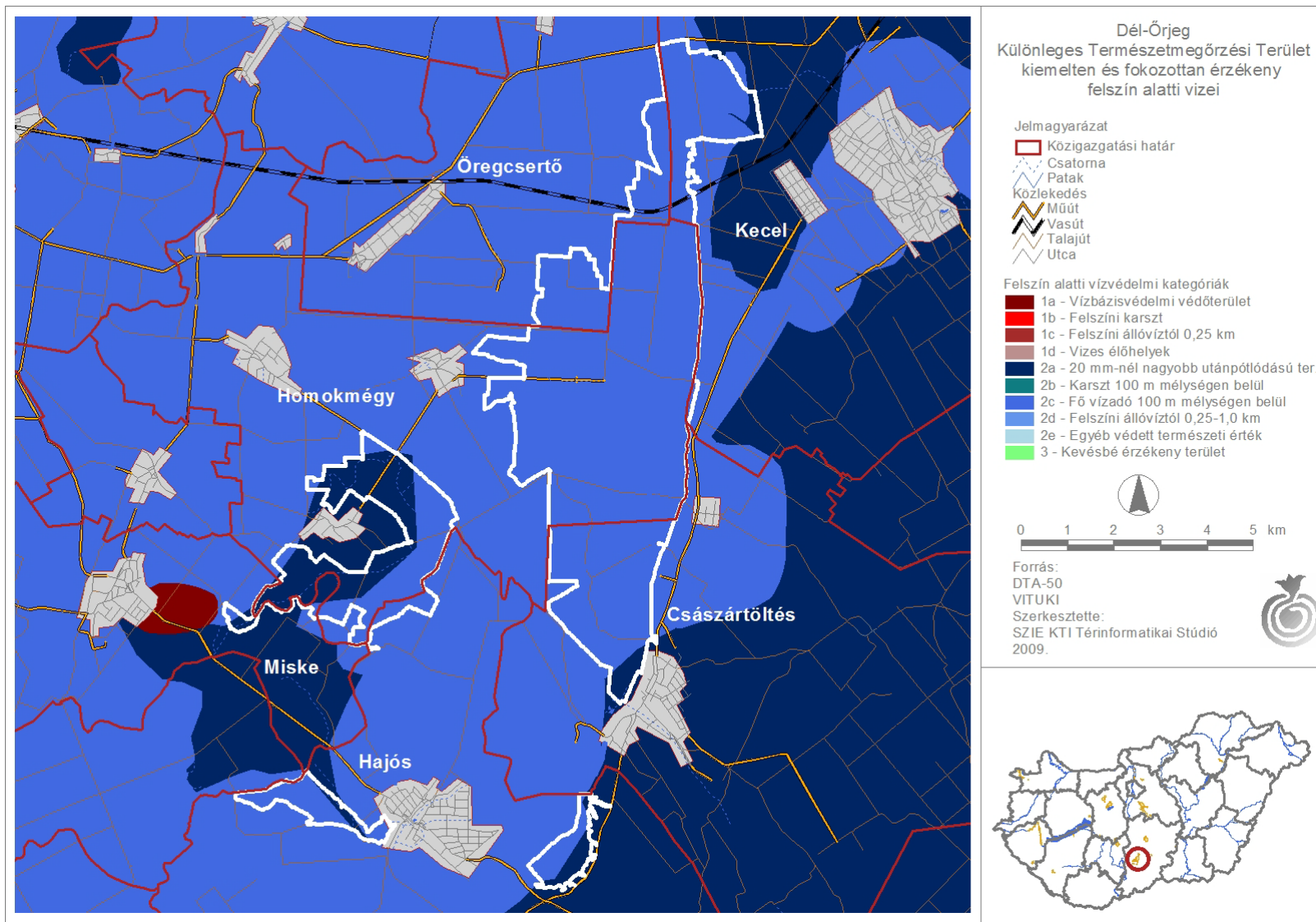
3. sz. melléklet: A tervezési terület DTA-50 átnézeti térképe

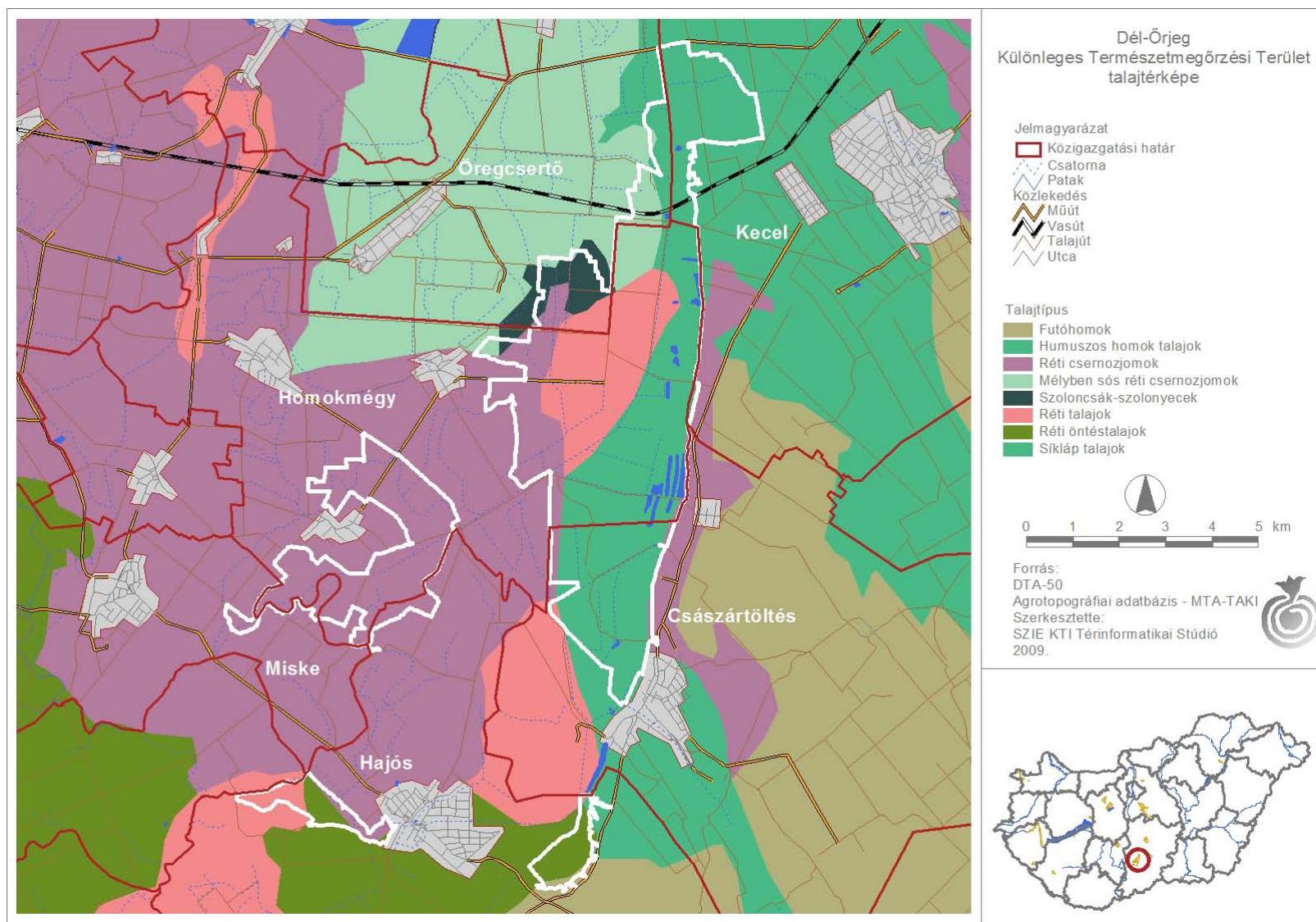
4. sz. melléklet: A tervezési terület jogi oltalom alatt álló területei

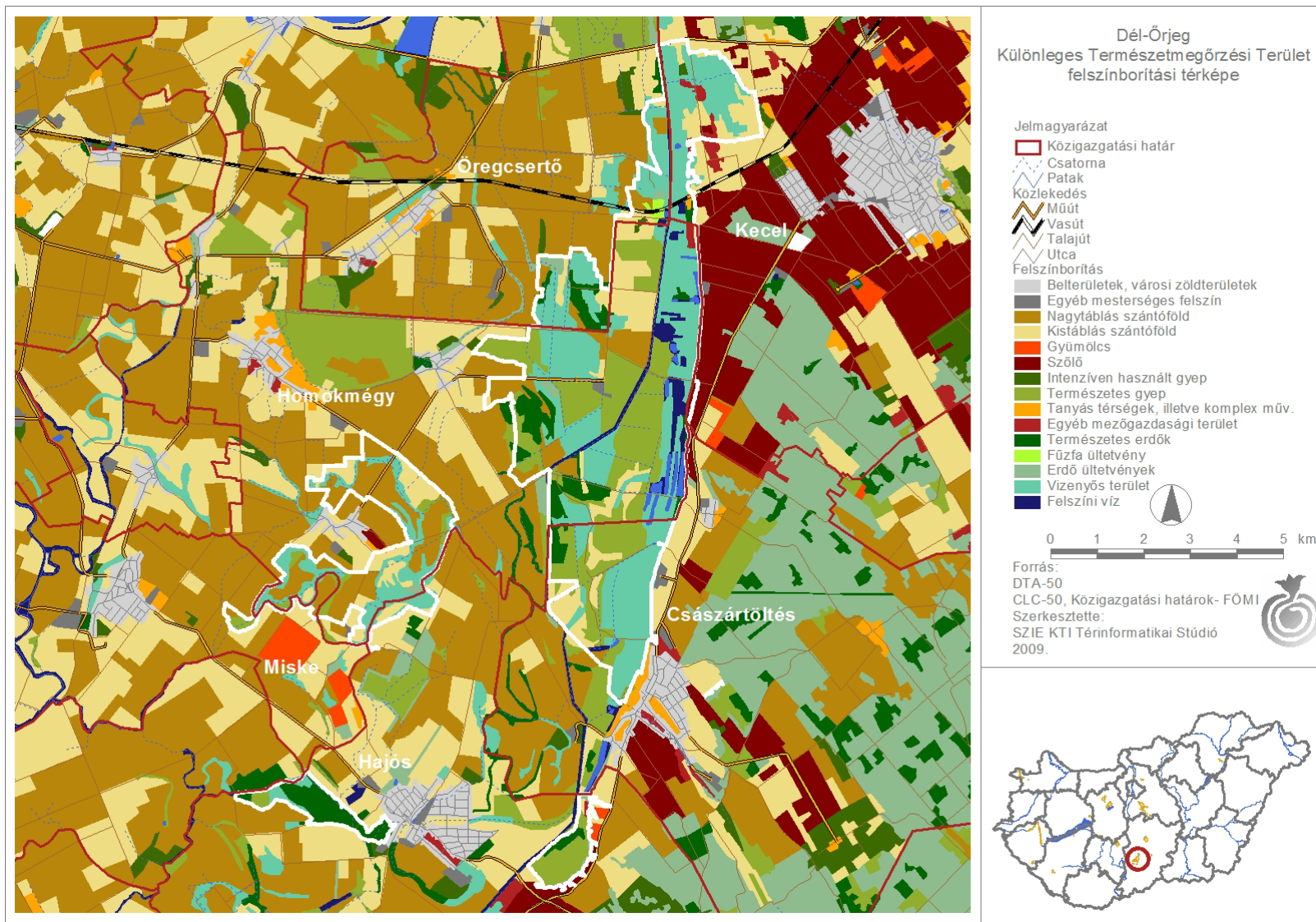
5. sz. melléklet: A tervezési terület érintettsége az Országos Ökológia Hálózatban

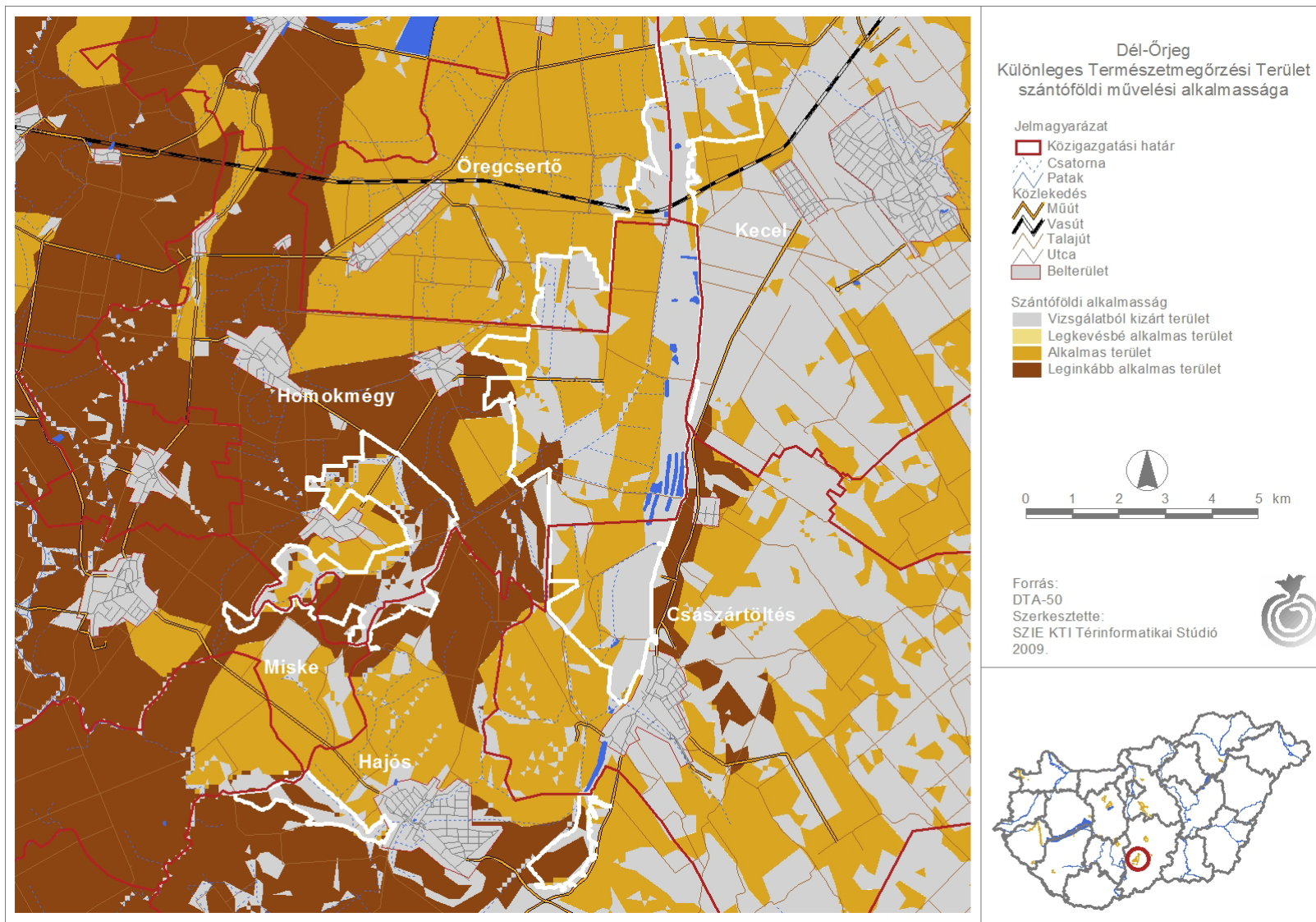
6. sz. melléklet: A tervezési terület kiemelten és fokozottan érzékeny felszín alatti vizei

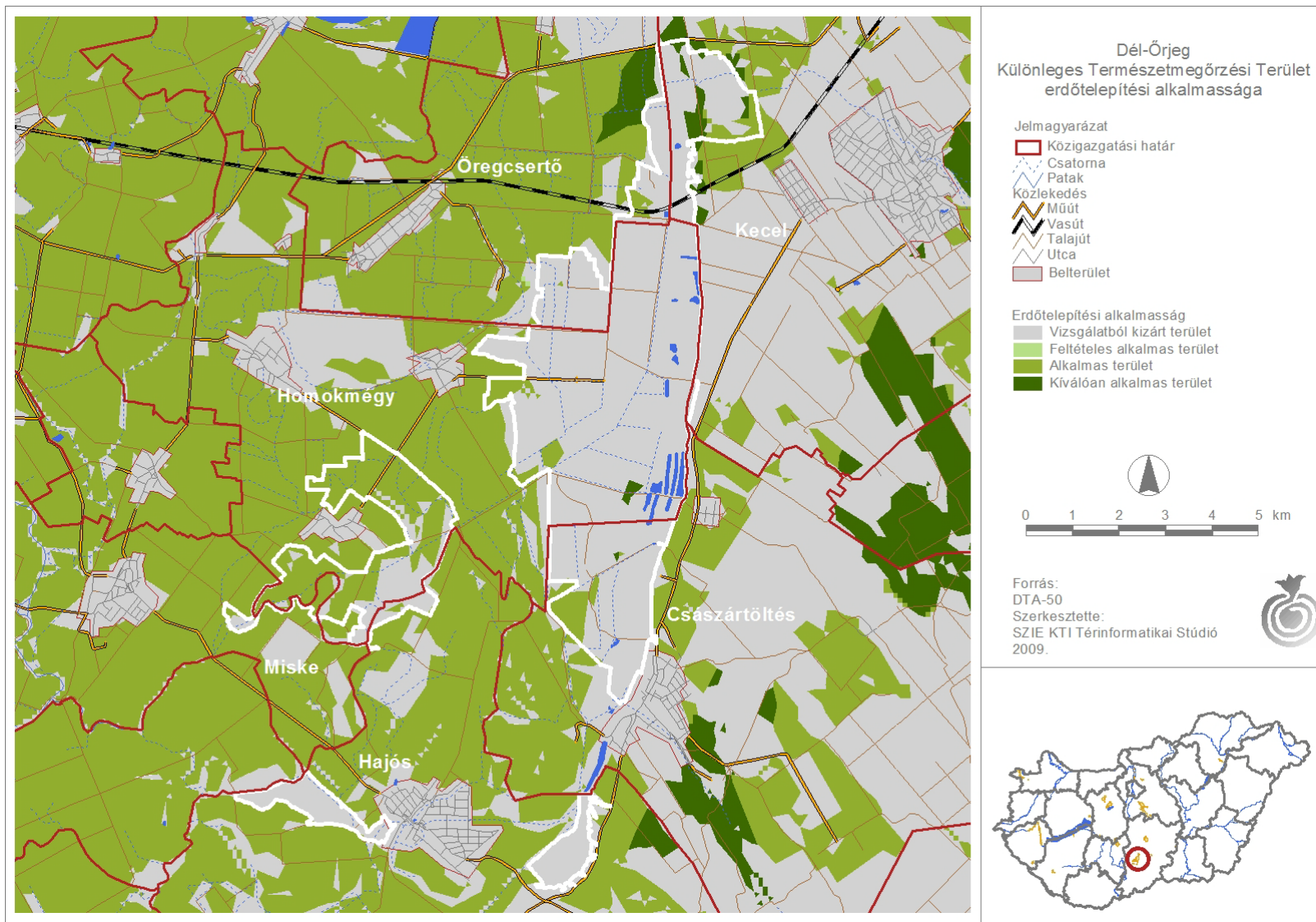
7. sz. melléklet: A tervezési terület talajtérképe

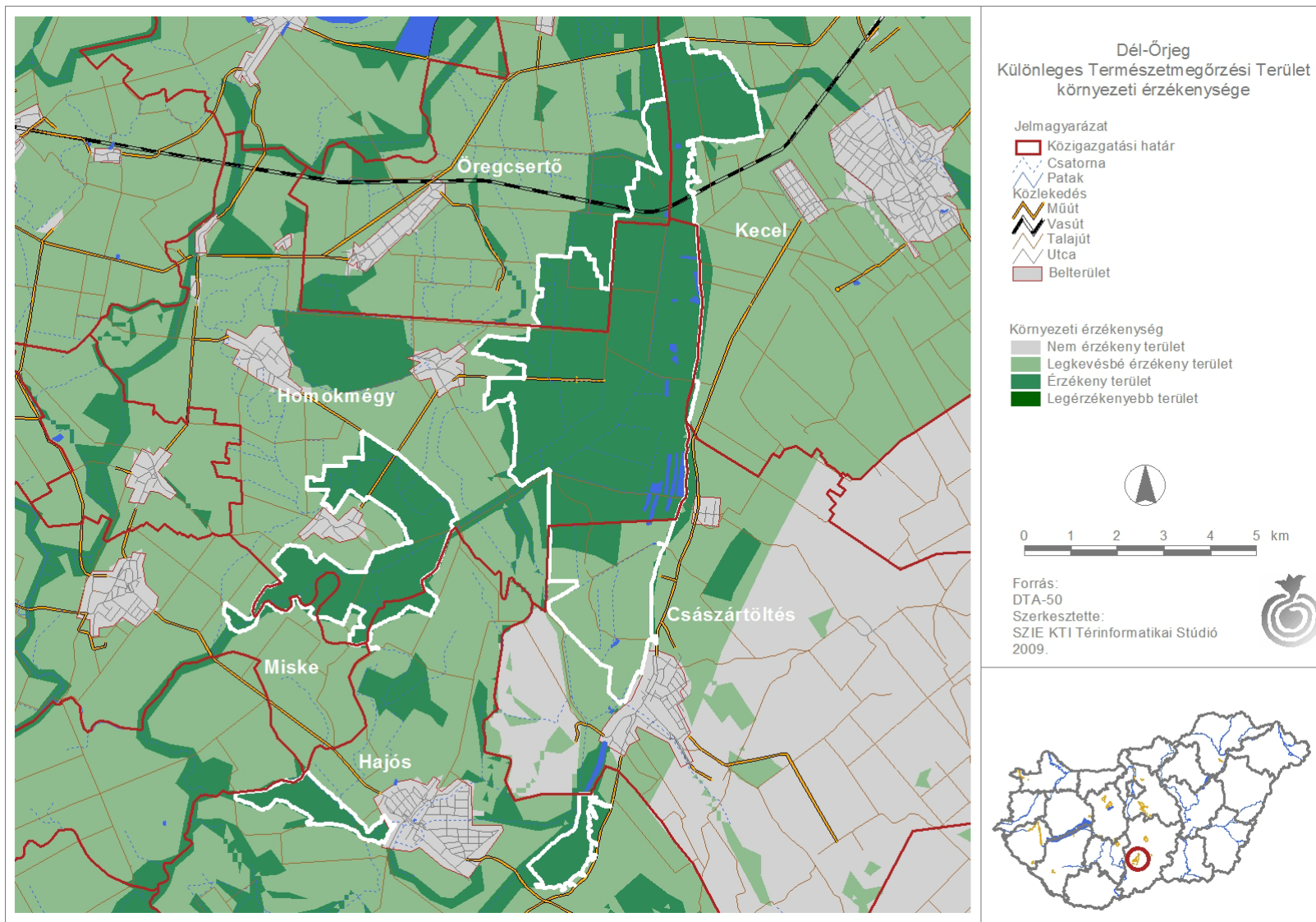
8. sz. melléklet: A tervezési terület felszínborítási térképe

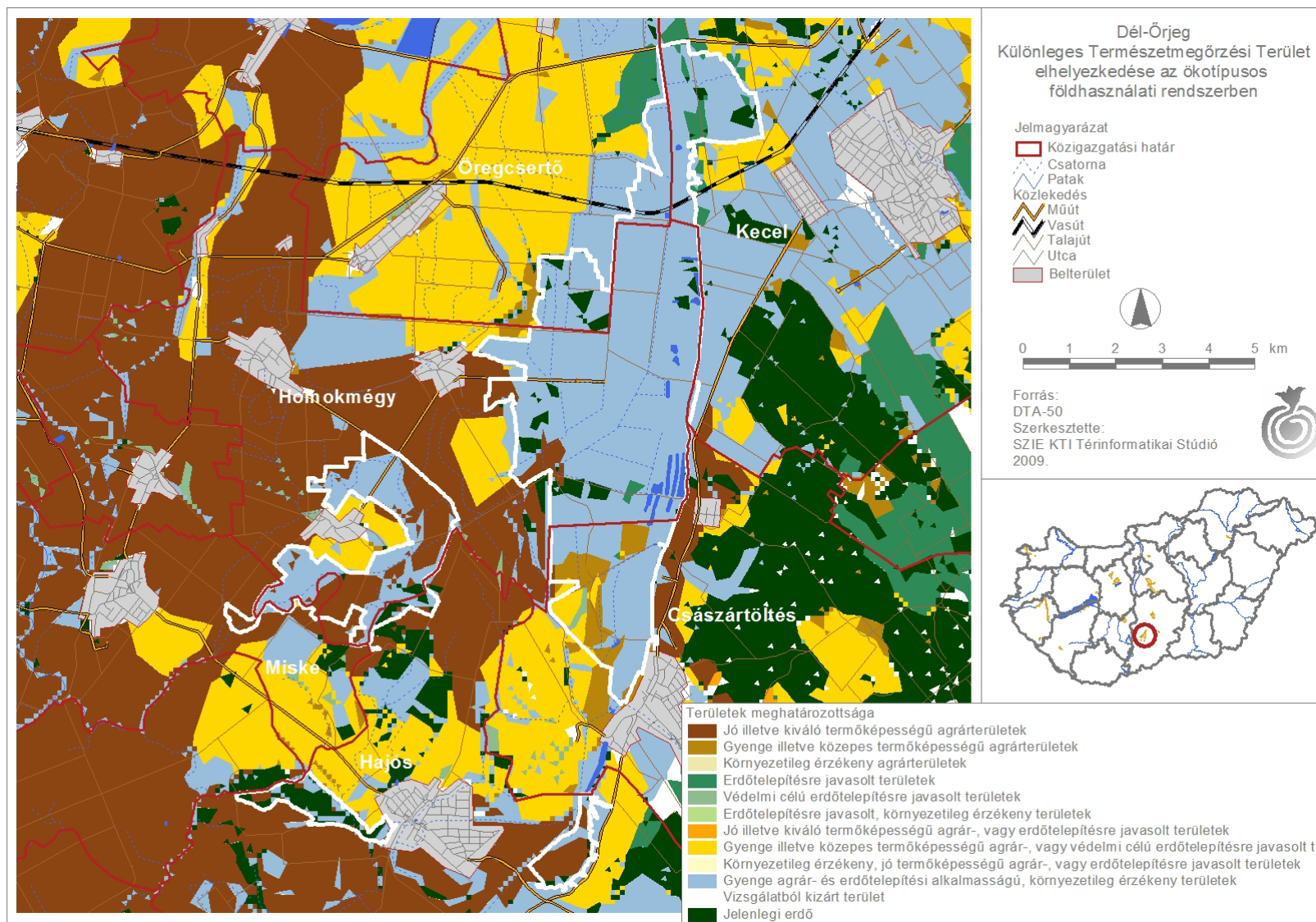
9. sz. melléklet: A tervezési terület szántóföldi művelési alkalmassága

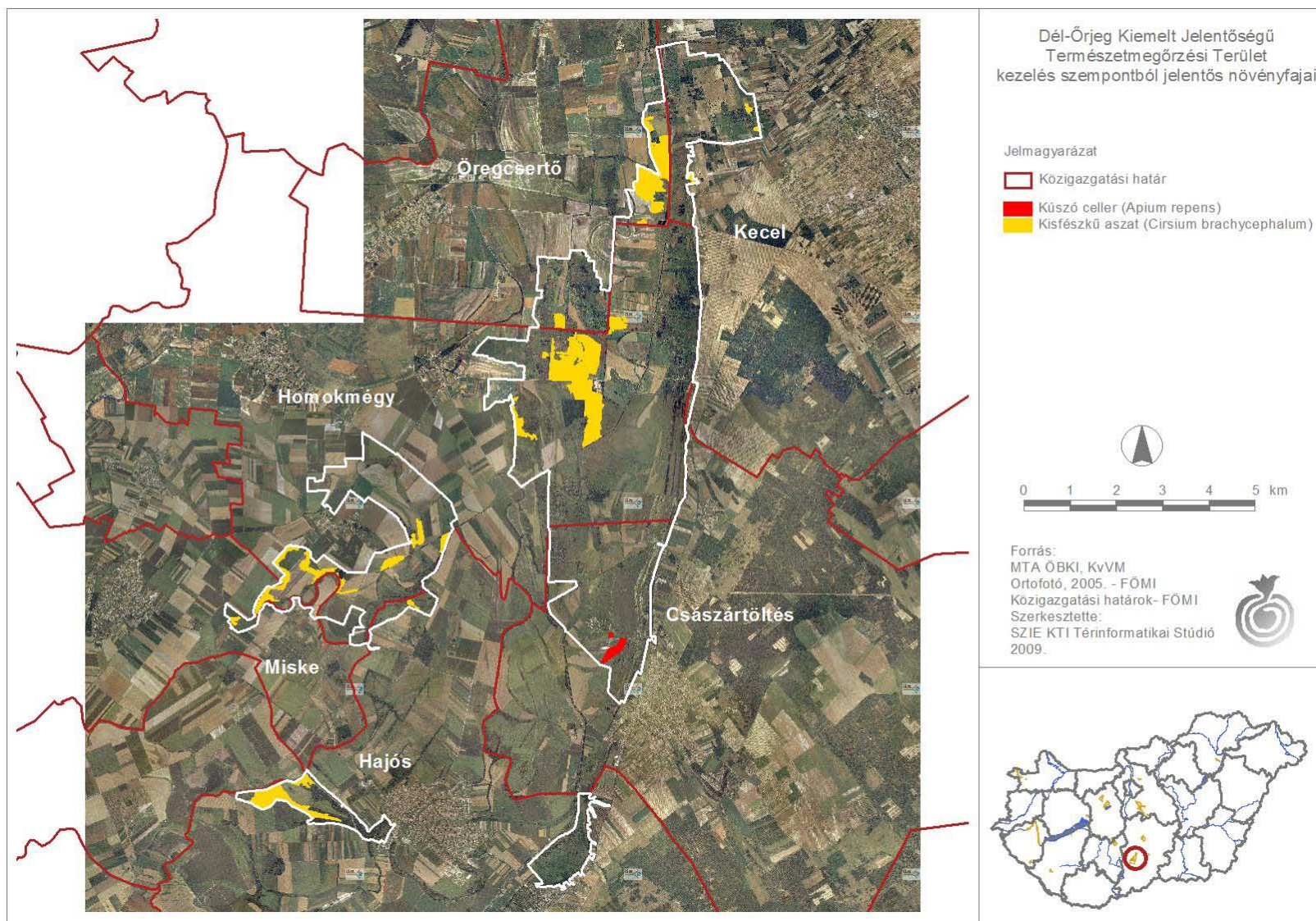
10. sz. melléklet: A tervezési terület erdőtelepítési alkalmassága

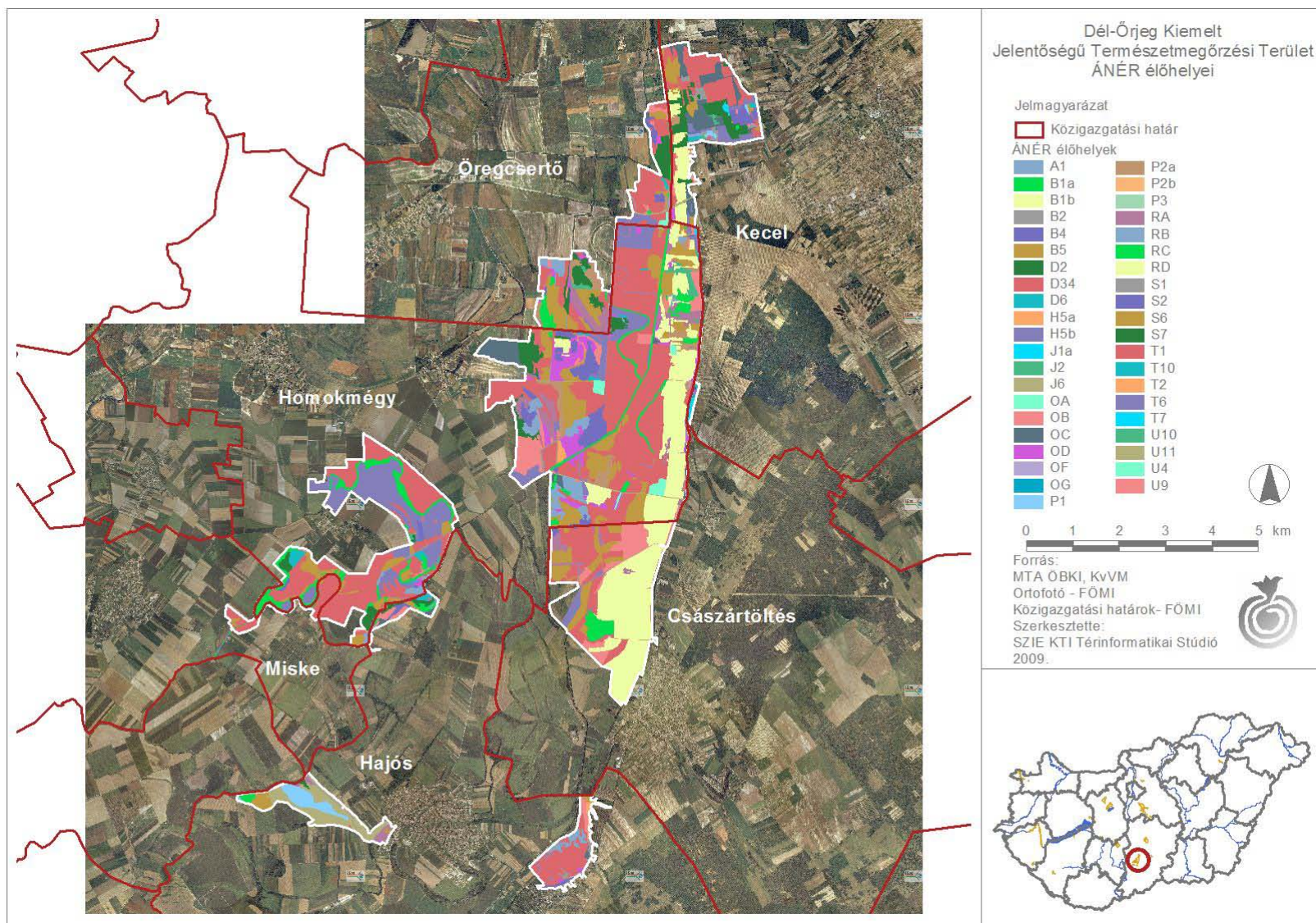
11. sz. melléklet: A tervezési terület környezeti érzékenysége

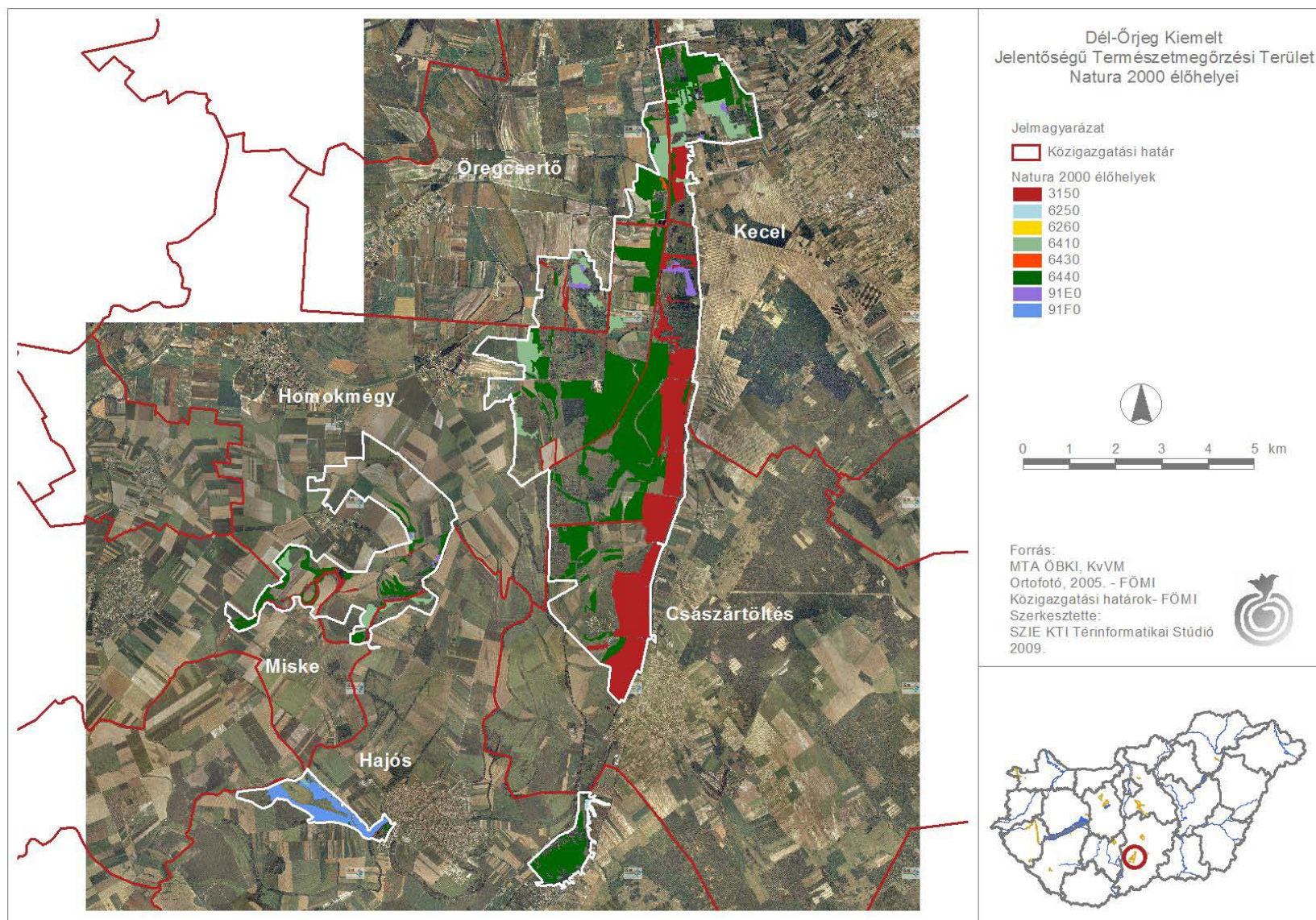
12. sz. melléklet: A tervezési terület ökotípusos földhasználati rendszere

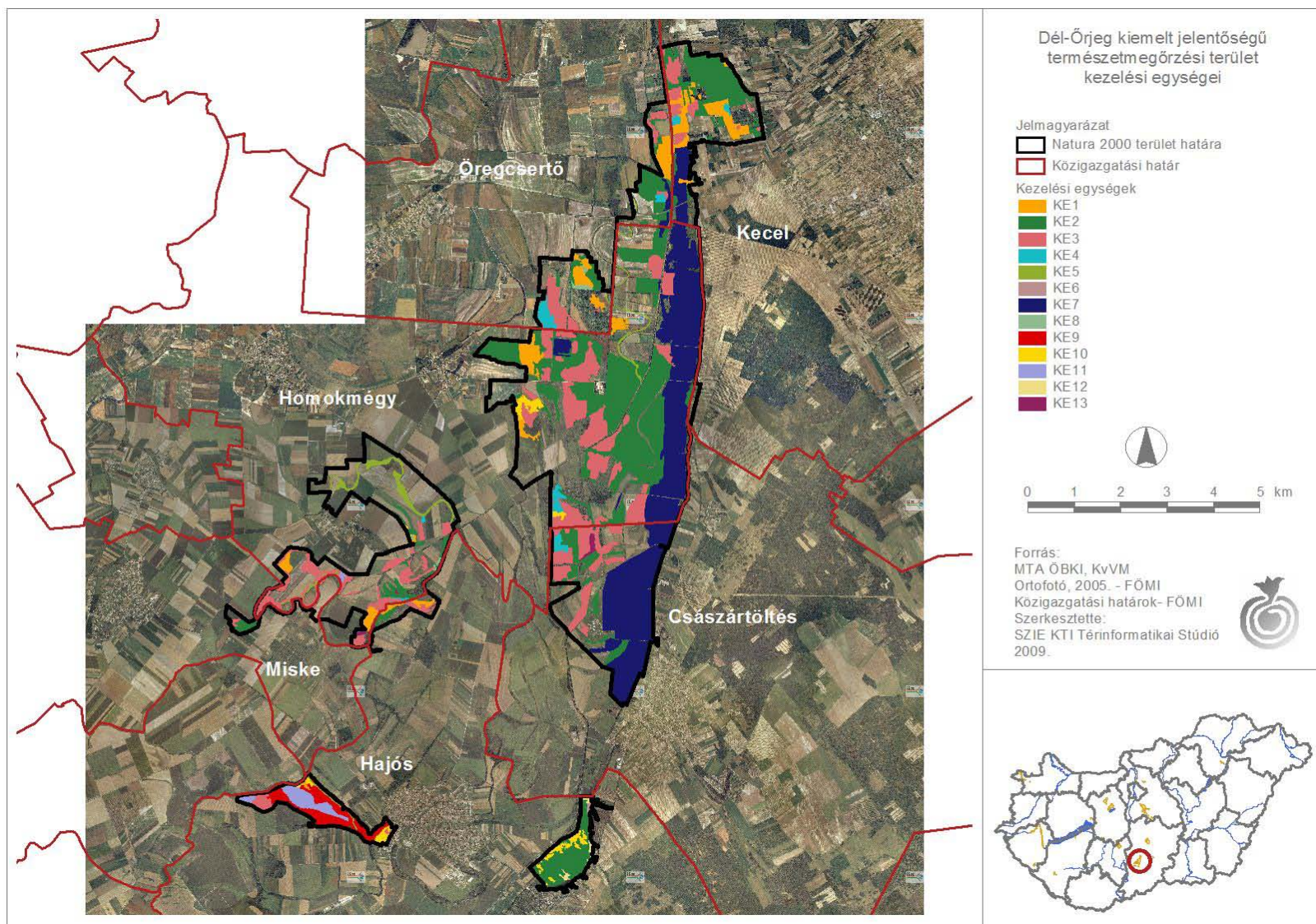
13. sz. melléklet: A tervezési terület kezelési szempontból jelentős növényfajai

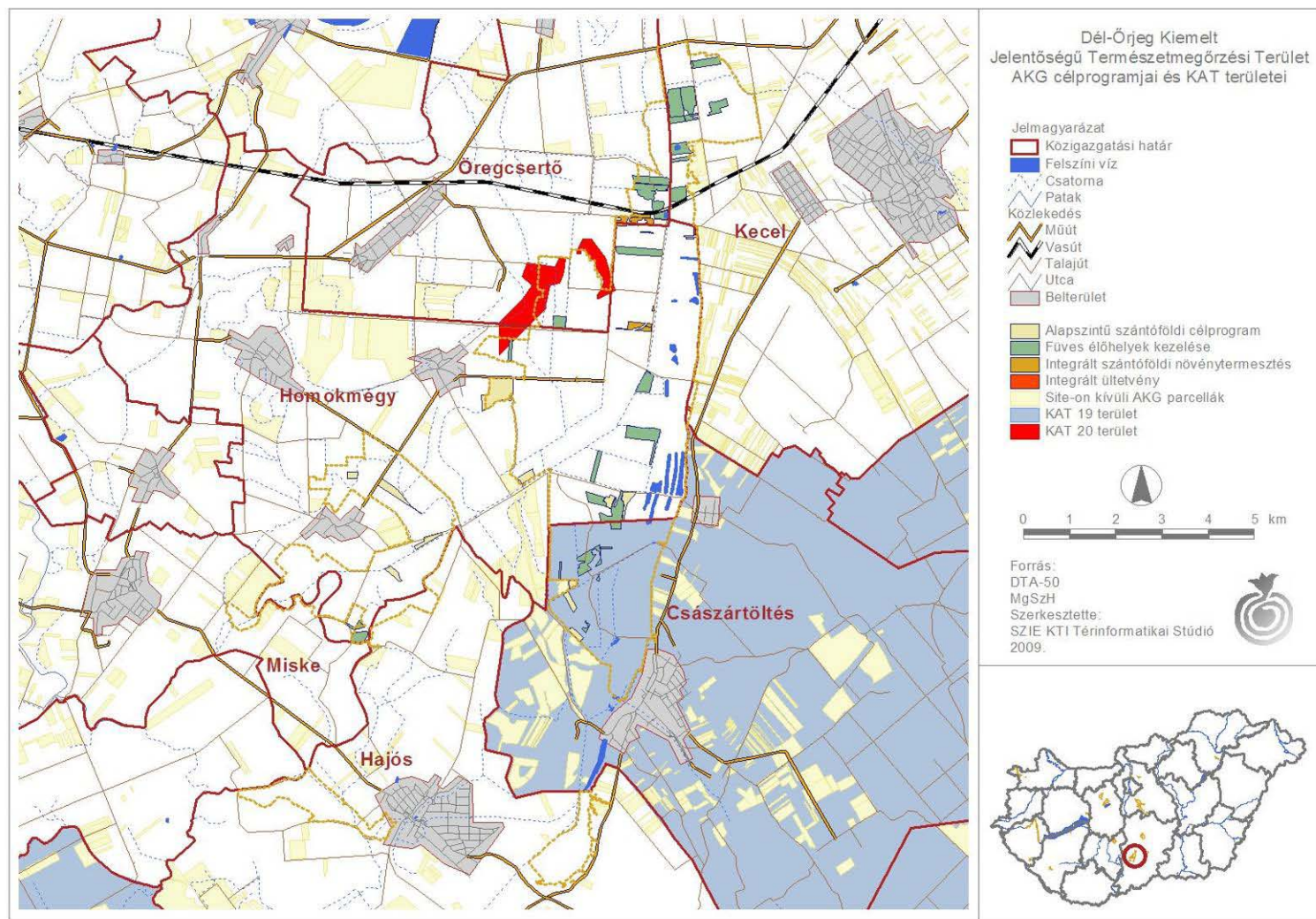
15. sz. melléklet: A tervezési terület Á-NÉR élőhelyeinek térképe

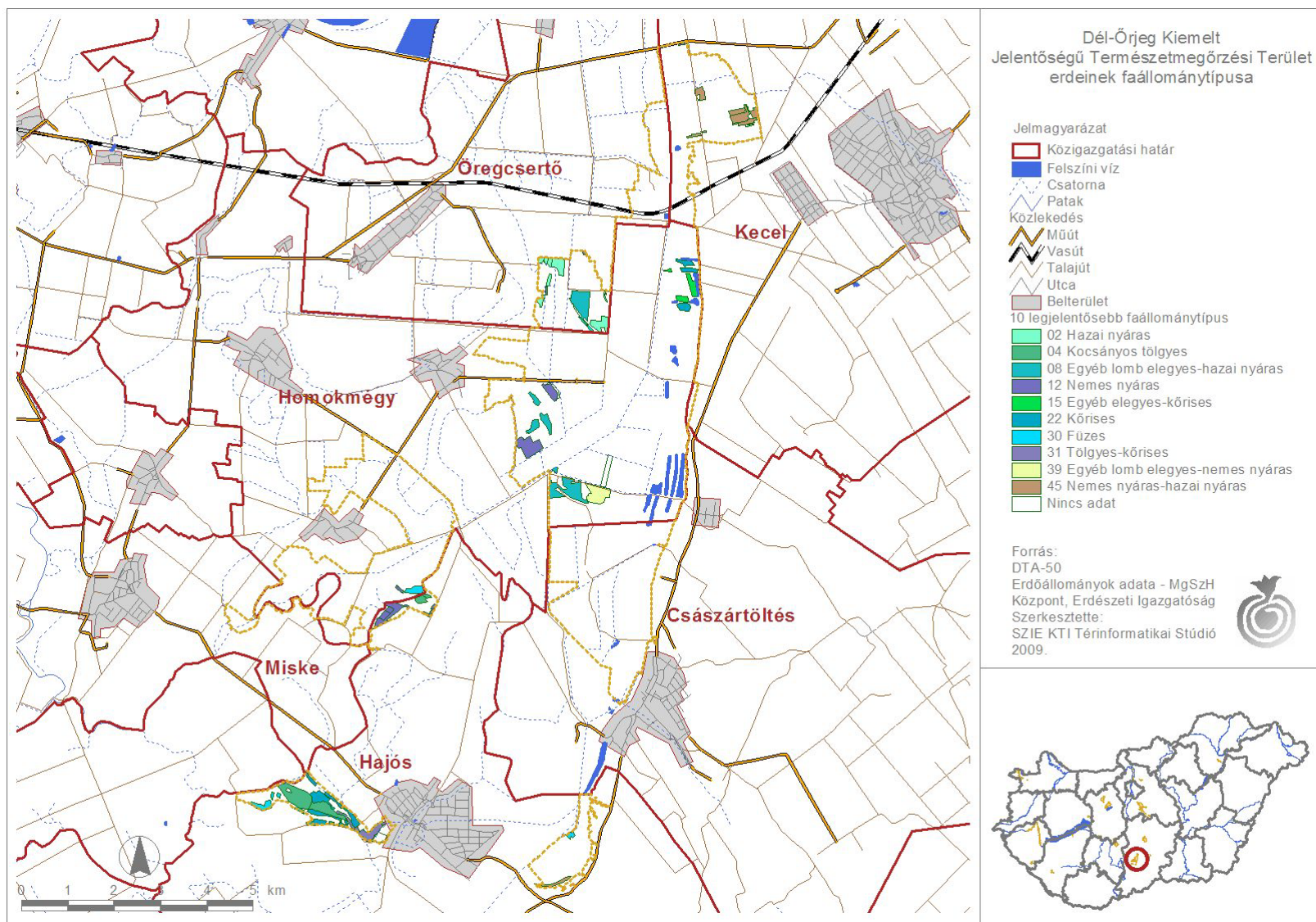
16. sz. melléklet: A tervezési terület NATURA 2000 élőhelyeinek térképe

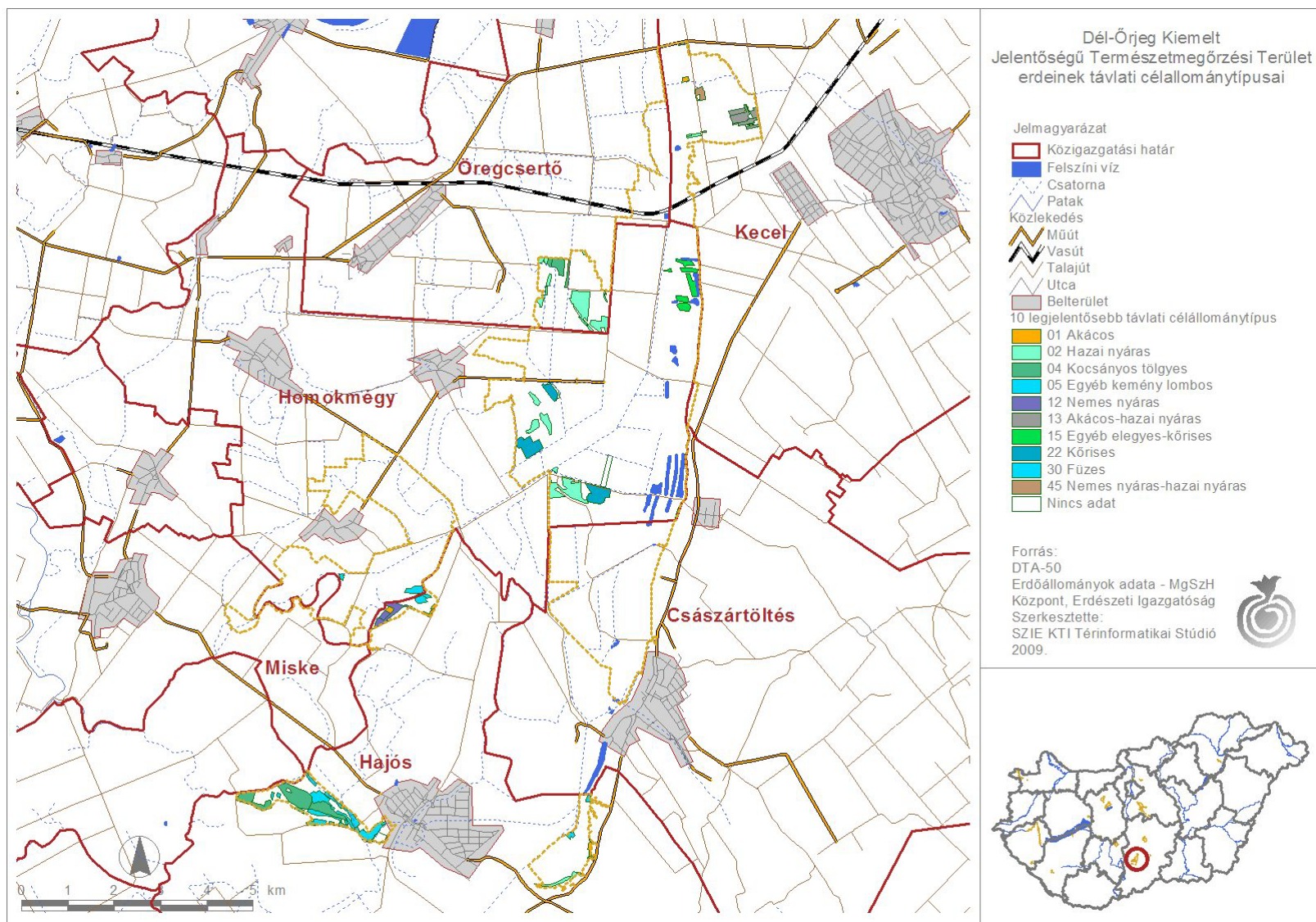
17. sz. melléklet: A tervezési terület kezelési egységeinek térképe

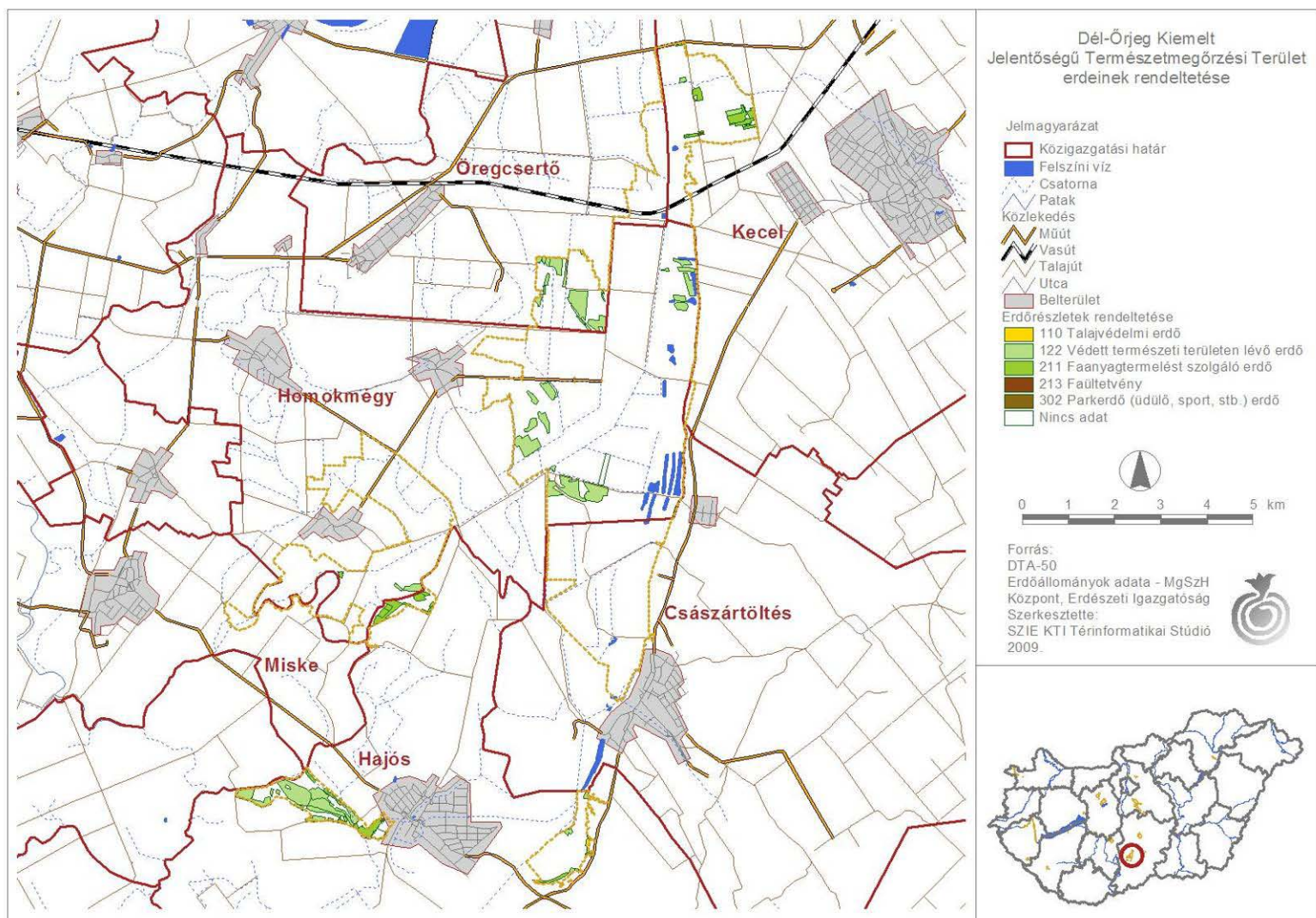
18. sz. melléklet: A tervezési terület AKG célprogramja

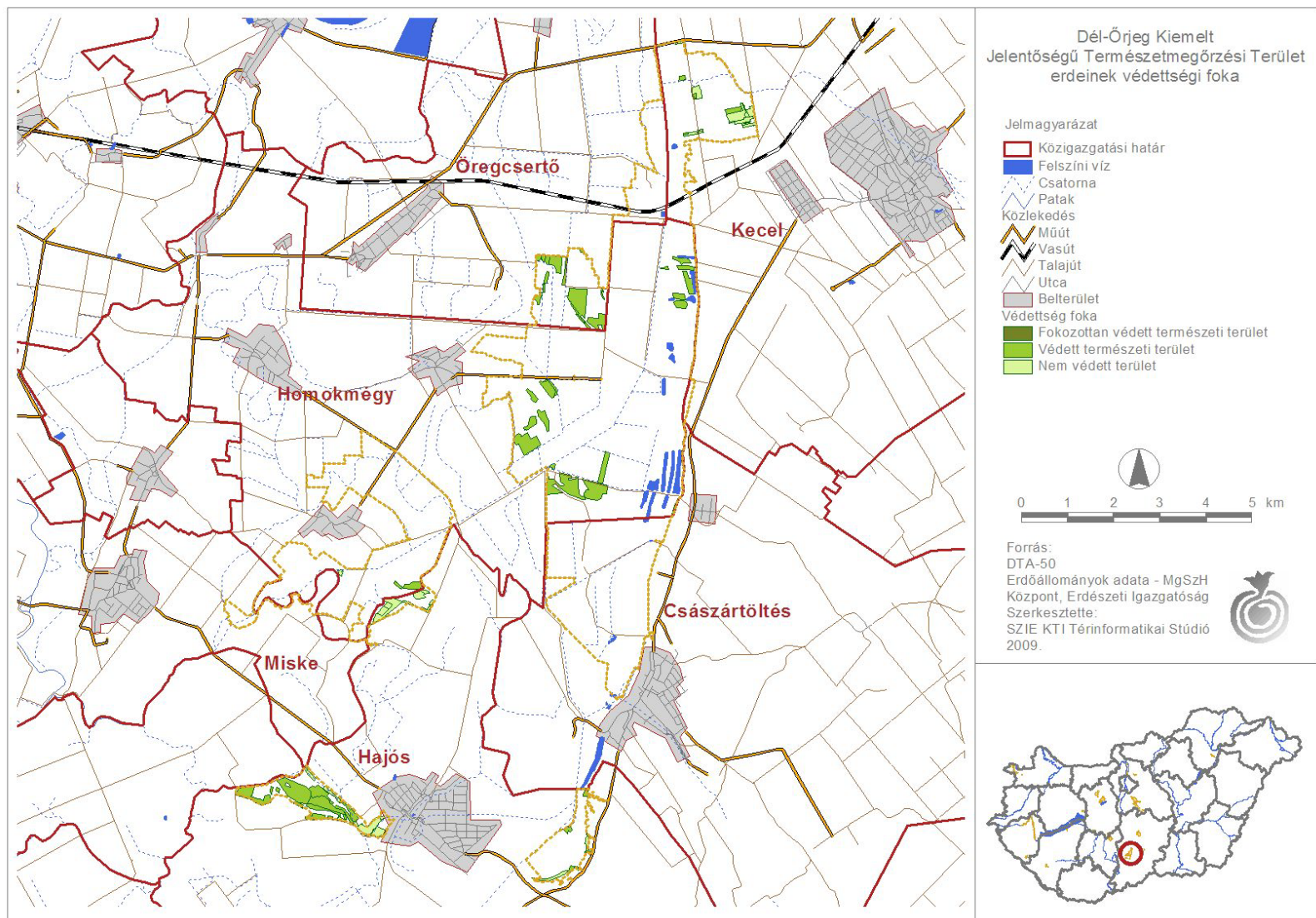
19/1. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek faállomány típusai

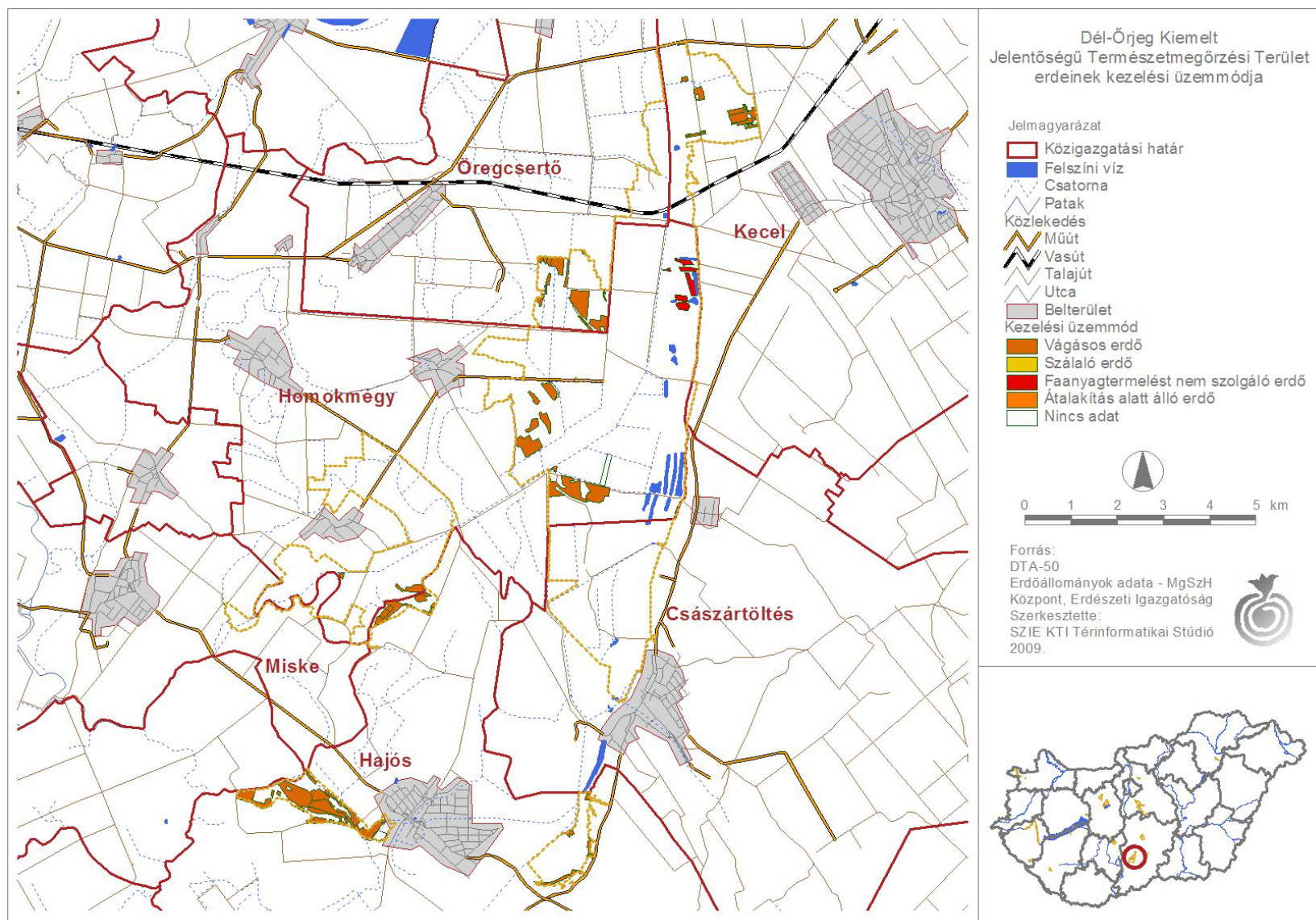
19/2. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek célállomány típusai

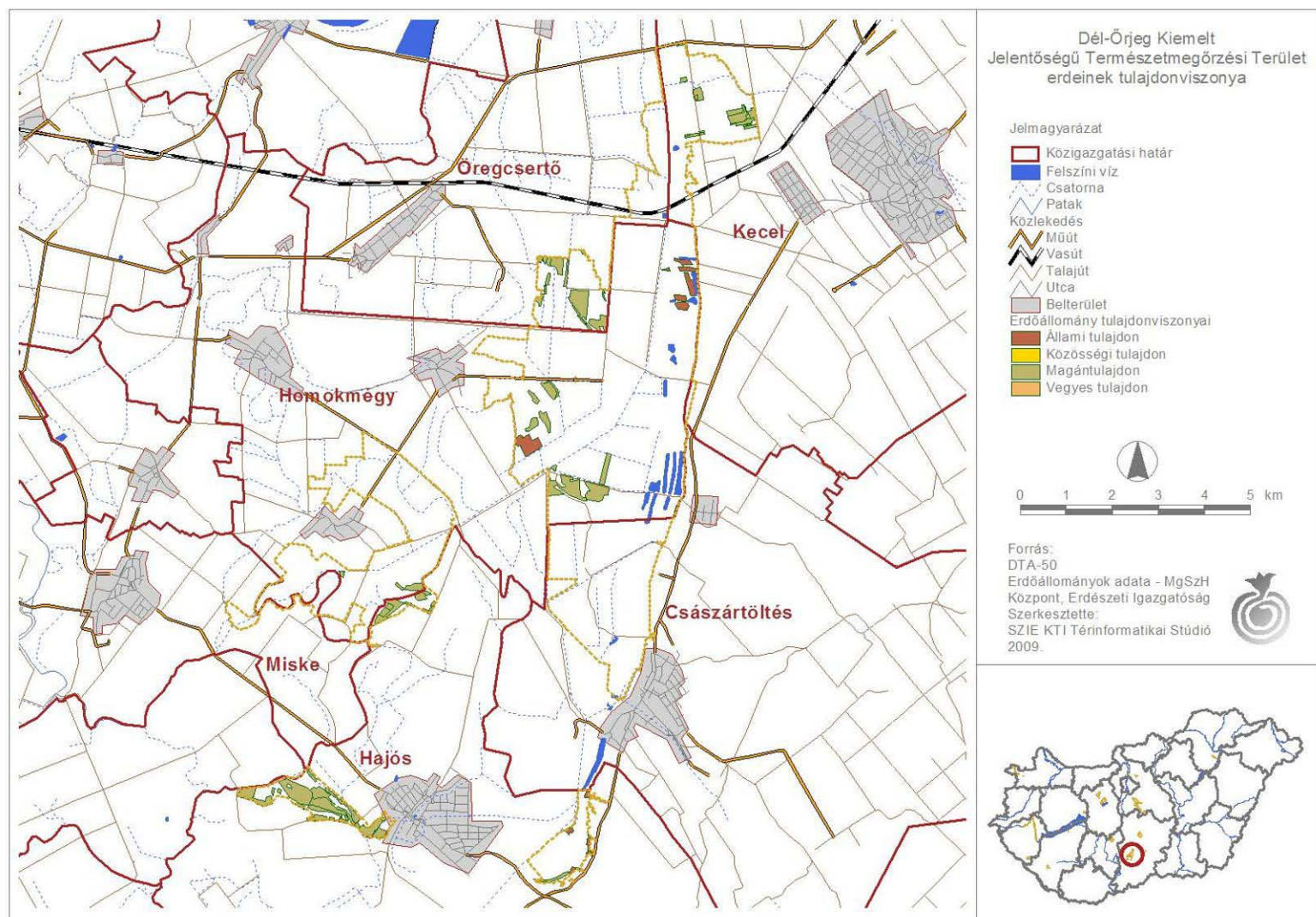
19/3. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek rendeltetése

19/4. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek védeltségi foka

19/5. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek kezelési üzemmódja

19/6. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek tulajdonviszonyai

20. sz. melléklet

Natura 2000 területek egységes kezelési előírásai

Sorsz.	Kategória	Szántókra vonatkozó előírások
SZ01	betakarítás	Napnyugtától napkeltéig gépi munkavégzés tilos.
SZ02		Évelő szálas pillangós takarmánynövények teljes területének kijelölt legalább 50%-án az első növedék június 30. után vágható le, a teljes terület másik legfeljebb 50%-án az első növedék április 25-ig vágható le.
SZ03		Kalászos gabonák betakarítása esetén min. 25 cm-es tarlót kell hagyni.
SZ04		A betakarítást követő tarlóhántás, illetve tarlóápolás kötelező.
SZ05		Pillangósok esetén természetkímélő kaszálás, vadriasztó lánc használata kötelező.
SZ06	fajvédelem	Évelő szálas pillangós takarmánynövények betakarítása esetén minden kaszáláskor táblánként legalább 5%, de legfeljebb 10% kaszálatlan területet kell hagyni, a tábla szélével érintkezően.
SZ07		Fokozottan védett, földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve kaszálást azonnal abba kell hagyni, és haladéktalanul értesíteni kell az illetékes KöTeViFét. A gazdálkodó értesítésétől számított 3 munkanapon belül a természetvédelmi szerv köteles a gazdálkodót a kaszálásra, illetve betakarításra vonatkozó feltételekről tájékoztatni. Amennyiben a megadott határidőn belül nem érkezik válasz, akkor a megkezdett munkavégzés a többi előírás figyelembevételével folytatható.
SZ08		Repce esetén a teljes repceterületnek az illetékes állami természetvédelmi szerv által kijelölt legalább 5, de legfeljebb 10%-án a madarak téli táplálékának biztosítása céljából a hóeltakarítás kötelező.
SZ09	környezetvédelem	A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni.
SZ10		Szántóföldön trágyaszarvas kialakítása tilos.
SZ11	növényvédelem	A parcella szélein legalább 3 m széles növényvédőszer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
SZ12		A parcella szélein legalább 6 m széles növényvédő szer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
SZ13		A parcella szélein legalább 20 m széles növényvédő szer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
SZ14		Természetközeli állapotú erdőtervi jellel ellátott láperdő és keményfás ligeterdő, illetve vizes élőhely szélétől számított 50 m-es sávban szántóföldi növénytermesztés során kemikáliák és bioregulátorok nem alkalmazhatók.
SZ15		A táblán egy gazdálkodási évben csak egyszeri alkalommal szabad gyomirtó szert használni.
SZ16		Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett.
SZ17		Kártevők elleni védekezés kizárólag szelektív szerekkel lehetséges.
SZ18		Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás tilos.
SZ19		Rágcsálóirtó szerek és talajfertőtlenítő szerek alkalmazása tilos.
SZ20		Rovarölő szerek nem alkalmazhatók, kivéve a repce, a mustár, illetve az olajretek rovarirtását.
SZ21		Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen.
SZ22		Rovarölő szerek nem alkalmazhatók.
SZ23		Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
SZ24		Vegyszeres gyomirtás tilos, kivéve az özönnövények mechanikus irtását kiegészítő vegyszeres kezelést.

Sorsz.	Kategória	Szántókra vonatkozó előírások
SZ25	táigazdálkodás	Mozaikos kisparcellás gazdálkodás folytatása, ahol egy tábla mérete legfeljebb 2 ha.
SZ26		Mozaikos kisparcellás gazdálkodás folytatása, ahol egy tábla mérete legfeljebb 5 ha.
SZ27		Mozaikos kisparcellás gazdálkodás folytatása, ahol egy tábla mérete legfeljebb 10 ha.
SZ28		Szalma- vagy szénakazal max. magassága 5 m lehet.
SZ29	talajvédelem	5 évente legfeljebb egyszer végezhető közép mély lazítás, max. 25 cm mélységben.
SZ30		Talajkímélő gazdálkodást kell folytatni, a talajművelés mélysége legfeljebb 10 cm lehet.
SZ31	tápanyag-utánpótlás	Istállótrágya kijuttatásának mértéke, éves átlagban nem haladhatja meg a 100 q/ha-t.
SZ32		Tápanyag-utánpótlás során a műtrágyával kijuttatott nitrogén hatóanyag mennyisége nem haladhatja meg a 90 kg/ha/év mértéket.
SZ33		Tápanyag-utánpótlás során a műtrágyával kijuttatott nitrogén hatóanyag mennyisége nem haladhatja meg a 170 kg/ha/év mértéket.
SZ34		Tápanyag-utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni.
SZ35	vetésváltás	5 év átlagában a következő vetésszerkezet betartása kötelező fővetésű növények tekintetében: legalább 30% kalászos gabona, legalább 20% szálas pillangós takarmánynövény (szálas pillangósok, vagy azok keveréke, illetve füves keveréke), legalább 10% zöldugor, legfeljebb 25% egyéb kultúra.
SZ36		Kijelölt területen évelő szálas pillangós takarmánynövényeket (évelő szálas pillangósok, vagy azok keveréke, illetve füves keveréke) kell termesztetni legalább 5 évig.
SZ37		A lucerna felülvetése 5 év alatt egy alkalommal végezhető augusztus-szeptember hónapban.
SZ38		5 év átlagában a következő vetésszerkezet betartása kötelező fővetésű növények tekintetében: legalább 20% kalászos gabona, legalább 20% szálas pillangós takarmánynövény (szálas pillangósok, vagy azok keveréke, illetve füves keveréke), legalább 20% zöldugor, legalább 10% őszi repce, legfeljebb 20% egyéb kultúra.
SZ39		Szemes kukorica, napraforgó, kertészeti kultúra, rizs, dohány, szudánifű termesztése nem megengedett.
SZ40		Fás szárú energetikai ültetvény, energiafű, kínai nád, olasz nád telepítése tilos.
SZ41		Fóliasátras és üvegházás termesztés tilos.
SZ42	agrotechnika	Öntözés tilos.
SZ43		Melioráció tilos.
SZ44		Meszezés tilos.
SZ45		Drénezés tilos.
SZ46	élőhely rekonstrukció	Az időszakos- és állandó vízállások körül 3 m-es szegélyben talajművelés nem végezhető.
SZ47		Szántó vizes élőhelyé alakítása spontán gyeperedéssel.
SZ48		Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel.
SZ49		Szántó füves élőhelyé alakítása spontán felhagyással.
SZ50		Szántó füves élőhelyé alakítása, későbbi kezelés nélküli spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását.
SZ51		Szántó füves élőhelyé alakítása, lucerna kultúrát követő spontán gyeperedéssel.
SZ52		Mezőgazdasági földterület első erdősítése.
SZ53		Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása.
SZ54		Őshonos fafajokból és cserjefajokból álló erdő telepítése, korábbi erdőterületen lehetséges.

Sorsz.	Kategória	Szántókra vonatkozó előírások
SZ55	gyepesítés részletes előírásai	A talaj maximum 40 cm mély beszántása, illetve erős gyomosodás esetén a talaj felső 5 cm-ének eltávolítása csak az első magvetést megelőzően, a program első évében történhet; kivételt képez, ha a terület selyemkóróval fertőzött, mert akkor tilos szántani.
SZ56		Magvetéshez kizárólag a közeli természetes homoki gyepről származó magkeveréket, illetve kaszálékot szabad felhasználni.
SZ57		Magvetéshez kizárólag a közeli természetes rétekről aratott magkeveréket, illetve kaszálékot szabad felhasználni.
SZ58		Magvetést nyár végén vagy ősszel kell elvégezni.
SZ59		Telepítés előtt, valamint a program teljes ideje alatt műtrágya és bármilyen szerves trágya kijuttatása tilos.
SZ60		Tájídegen fűmagkeverékkel történő vetés tilos.
SZ61		A telepítést követő évtől legalább évi egyszeri kaszálás, illetve kíméletes, pásztoroló legeltetés szükséges.
SZ62		A vetést követő egy vagy két évben júliusi tisztító kaszálást kell végezni a nedves szántó gyomfajainak visszaszorítására.
SZ63	egyéb	A telepítést követő második évtől évi kétszeri kaszálás (május-júniusban, illetve augusztus-szeptemberben), valamint a kaszálást követő sarjülegeltetés szükséges az aranyvessző és a nád visszaszorítására, valamint a cserjésedés megakadályozására.
SZ64		Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyepek kialakulásának elősegítése. Tájídegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.
SZ65		A parcella körül természetes talajvédelmet szolgáló táblaszegély fenntartása, illetve telepítése, amelynek őshonos cserjékből vagy fákból álló sövénynek vagy fasornak kell lennie. A táblaszegély inváziós cserje és fafajoktól való mentességét kizárólag mechanikai eszközökkel kell biztosítani.

Sorsz.	Kategória	Gyep és füves területekre vonatkozó előírások
GY01	korlátozásra javasolt mezőgazdasági műveletek	Felülvetés nem megengedett.
GY02		Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03		Műtrágyázás nem megengedett.
GY04		Tápanyag-utánpótlás tilos, kizárólag telepítéskor és felülvetéskor megengedett legfeljebb 90 kg/ha nitrogén hatóanyag mennyiség kijuttatása.
GY05		Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürületekből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY06		A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY07		Szerves trágyázás nem megengedett.
GY08		Dobkaszó és talaj meghajtású rendszerek, rendelkezési használata tilos.
GY09		Fogasolás nem megengedett.
GY10		Tárcsázás nem megengedett.
GY11		Hengerezés nem megengedett.
GY12		Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13		Kiszántás nem megengedett.
GY14		Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY15		Tűzpázták létesítése nem megengedett.
GY16		A gazdálkodási tevékenység során a gypfelszín maradandó károsodása tilos.
GY17		Cserjeirtás nem megengedett.
GY18	javasolt mezőgazdasági műveletek	Kizárólag legeltetéssel történő hasznosítás.
GY19		Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás.
GY20		Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.
GY21		Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.
GY22		Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY23		Biztosítani kell a felhalmozódott fűavart eltávolítását.

Sorsz.	Kategória	Gyep és füves területekre vonatkozó előírások	
GY24		A jogszabályellenes, illegális gyepégetést meg kell akadályozni	
GY25		A területen lévő cserjék irtása és eltávolítása kötelező.	
GY26		Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.	
GY27		Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes KÖTEVIFE engedélye alapján lehetséges.	
GY28		A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.	
GY29		Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.	
GY30		A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.	
GY31		A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.	
GY32		A fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.	
GY33		Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát a vegetációs időszak kezdetén (április-május) kell elvégezni.	
GY34		legeltetéssel kapcsolatban javasolt és korlátozott előírások	legeltetési sűrűség
GY35	Minimum 0,1 ÁE/ha.		
GY36	Minimum 0,2 ÁE/ha.		
GY37	0,1-0,2 ÁE/ha.		
GY38	0,2-0,4 ÁE/ha.		
GY39	0,2-1,0 ÁE/ha.		
GY40	0,4-0,6 ÁE/ha.		
GY41	0,6-1,0 ÁE/ha.		
GY42	legeltetési időszak		A legeltetési sűrűséget a működési területében érintett NPI-gal egyeztetni szükséges.
GY43			A legeltetés április 24. és október 31. között lehetséges.
GY44			Március 15. és május 31. között a legeltetés tilos.
GY45	legeltetési mód		Téli legeltetés a KÖTEVIFE engedélye alapján lehetséges.
GY46			Szakaszoló legeltetés esetén legeltetési terv készítése és egyeztetése az érintett NPI-gal.
GY47			Villanypásztor használata nem megengedett.
GY48			Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem haladhatja meg a 5-ha-t.
GY49			Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem haladhatja meg a 20 ha-t.
GY50			Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem haladhatja meg a 50-ha-t.
GY51			Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem lehet kisebb 5-ha-nál.
GY52			Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem lehet kisebb 20-ha-nál.
GY53			Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem lehet kisebb 50-ha-nál.
GY54			Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem lehet kisebb 100-ha-nál.
GY55			Villanypásztor csak a működési terület szerint érintett NPI írásos véleménye alapján alkalmazható.

Sorsz.	Kategória	Gyep és füves területekre vonatkozó előírások
GY56	legeltethető állatok	Inváziós növényekkel fertőzött nyílt évelő homokpuszta gyepekben és lejtősztyepppréteken kizárólag a mentesítést követően lehet legeltetni.
GY57		Legeltetési terv készítése és egyeztetése a működési terület szerint érintett NPI-gal.
GY58		A gyepek legelésbiztosított terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a gyepterület 10%-át.
GY59		A gyepek legelésbiztosított terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a gyepterület 20%-át.
GY60		A gyepek legelésbiztosított terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a gyepterület 30%-át.
GY61		Kaszáló sarjűlegeltetése kizárólag szarvasmarhával és lóval lehetséges, a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
GY62		Kaszáló sarjűlegeltetése megengedett a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
GY63		Sarjűlegeltetést ugyanazon a területen csak minden második évben lehet alkalmazni.
GY64		Sarjűlegeltetést ugyanazon a területen csak minden harmadik évben lehet alkalmazni.
GY65		Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
GY66		Legeltethető állatfaj: juh.
GY67		Legeltethető állatfaj: kecske.
GY68		Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár).
GY69	kaszálási időpont	Június 15. után .
GY70		Június 30. után.
GY71		Július 15. után.
GY72		Augusztus 1. után.
GY73		Augusztus 10. után.
GY74		Szeptember 1. után.
GY75		Október 1. után.
GY76	kaszálási mód	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepek állapotának megfelelő kaszálási terv készítése kötelező, egyeztetése a területért felelős, a természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő, a működési terület szerint érintett NPI-vel, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY77		A gyepek évente csak egyszer lehet kaszálni.
GY78		A gyepek évente legalább kétszer kell kaszálni.
GY79		Napnyugtától napkeltéig gépi munkavégzés tilos.
GY80		Természetkímélő kaszálási módszert kell alkalmazni: a kaszálást a kaszálandó terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni.
GY81		Vadriasztó lánc használata kötelező.
GY82		A szénát a kaszálást követő 2 héten belül össze kell gyűjteni és eltávolítani a területéről, vagy sávokban elégetni.
GY83		Szénát a kaszálást követően 1 hónapon belül le kell hordani a területéről.
GY84		3 ha-nál nagyobb tábla esetében minden szárazításánál, kaszálásánál a táblát két egyenlő részre kell osztani, az első 50% szárazításának, kaszálásának befejezése után a másik 50% szárazítását, kaszálását csak 10 nappal később lehet elkezdni.
GY85		10 ha-nál nagyobb tábla esetében minden szárazításánál, kaszálásánál a táblát két egyenlő részre kell osztani, az első 50% szárazításának, kaszálásának befejezése után a másik 50% szárazítását, kaszálását csak 10 nappal később lehet elkezdni.

Sorsz.	Kategória	Gyep és füves területekre vonatkozó előírások
GY86	kaszálatlan terület	50 ha-nál nagyobb tábla esetében minden szárazúzásánál, kaszálásnál a táblát két egyenlő részre kell osztani, az első 50% szárazúzásának, kaszálásának befejezése után a másik 50% szárazúzását, kaszálását csak 10 nappal később lehet elkezdni.
GY87		Mozaikos kaszálás folytatása, egybefüggő kaszált terület nem haladhatja meg az 5 ha-t, vagy a terület 30%-át. A kaszálások között legalább 1 hétnek el kell telnie.
GY88		A gyepterület kaszálása, szárazúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
GY89		5-10% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
GY90		10-15% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
GY91		15-20% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
GY92		20-30% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
GY93		A parcella max. 50%-a hasznosítható kaszálassal.
GY94		A kaszálatlan területet kaszálásonként más helyen kell kialakítani.
GY95		A kaszálatlan területet évente más helyen kell kialakítani.
GY96		A kaszálatlan területet a földön fészkelő fokozottan védett madarak fészke körül kell kialakítani.
GY97		Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálati időpont után szabad kezelni
GY98		A kaszálás során az inváziós fajokat nem tartalmazó szegély élőhelyek a kaszálatlan területbe bele tartozhatnak.
GY99		Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkeinek, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell az illetékes KöTeViFét. A talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani a természetvédelmi szerv javaslata alapján.
GY100		Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.
GY101		Minden évben tisztító kaszálás elvégzése kötelező.
GY102		Legalább 2 évente tisztító kaszálás elvégzése kötelező.
GY103		Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
GY104		Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálassal évente legalább háromszor kezelni kell.
GY105		A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY106		A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: szeptember 1.
GY107		A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: október 1.
GY108	tisztító kaszálás	Tisztító kaszálás, szárazúzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárazúzás.
GY109		A terület max. 30%-a kezelhető tisztító kaszálassal.
GY110		Legelőterületen a tisztító kaszálást és szárazúzást úgy kell végezni, hogy az őshonos legelőgyomokkal terhelt területrészek 50%-nál nagyobb arányban ne sérüljenek.
GY111		Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
GY112	környezet- védelem	Gyepterületen trágyaszarvas kialakítása tilos.
GY113	rekonst.	Élőhely-rekonstrukció.
GY114		Mezőgazdasági földterület első erdősítése.
GY115		Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása.

Sorsz.	Kategória	Vizes területekre vonatkozó előírások
V01	agrotechnika	A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minőségű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.
V02		Nyílt vízfelületek hínárvágással történő mozaikos (max. 2 ha) kialakítása kötelező.
V03		Felhagyott tőzegbánya-területek kezelésmentesen kell tartani.
V04		Tilos a kaszálás.
V05		Vegyszer használata kizárólag fainjektálás során lehetséges.
V06		A működési terület szerint érintett NPI által kijelölt területen tilos a nádaratás.
V07		A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
V08		Nyílt vízfelületek kialakítása legeltetési állattartás segítségével.
V09		Felszíni vizekből történő öntözés csak az illetékes KÖTEVIFE engedélye alapján lehetséges.
V10	agrotechnika	Halastavak medrének meszezése tilos.
V11		A vízi növényzet irtása nem engedélyezhető.
V12		Tókaszálás tilos.
V13		Nyílt vízfelületek hínárvágással történő mozaikos (max. 2 ha) kialakítása kötelező.
V14		A vízi növényzet és a part menti növényzet irtása (vágás, nádégetés, cserjék kivágása) tilos.
V15		Kotrásuk nem engedélyezhető.
V16		A halastavak medrének kotrásából származó iszap a parton nem deponálható, azt a területről el kell szállítani.
V17		Április 1. és július 15. között tókaszálás tilos.
V18		Hínárvágással kell foltonként min. 2 hektár, max. 5 hektár nyílt vízfelületet kialakítani.
V19	halgazdálkodás	Idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos.
V20		A halastavak népesítése az összes halfajra vonatkoztatva évi 100-400 kg/ha között lehet – kivéve a zsenge és előnevelt ivadékok, valamint az anyaállomány kihelyezését.
V21		A víz leeresztésének megkezdése előtti 30. naptól trágyázni nem szabad.
V22		A természetes hozam javítására legfeljebb 10 t/év/ha istállótrágya használható.
V23		A természetes hozam javítására legfeljebb 5 t/év/ha szerves trágya használható.
V24		A természetes hozam javítására a tavakban csak istállótrágya alkalmazható.
V25		Horgászvízként és halastóként hasznosítani tilos.
V26	fajvédelem	A területen élő és táplálkozó madarak riasztása csak korlátozottan végezhető, (15%-os idő és 20%-os területi korlát), ezt a kötelezően elkészítendő madárriasztási tervben konkrétan is meg kell jeleníteni. A területi korlátozás (20%) töegységenként értendő.
V27		Halastavak nyílt vízfelületein csérek, szerkők, sirályok megtelepedését segítő mesterséges fészkelő szigetek kialakítása és karbantartása szükséges (részletek: 33/2008. (III. 27.) FVM rendelet a nem termelő beruházásokról).

V28		Védett récefajok megtelepedését segítő mesterséges ládák kihelyezése halastavak part menti növényzetébe és szegélyeibe, nádasokba, növényzettel borított szigetekre (részletek: 33/2008. (III.27.) FVM rendelet a nem termelő beruházásokról).
V29		A halastóra a működési területével a működési terület szerint érintett NPI által jóváhagyott „madárriasztási tervet” kell készíteni és alkalmazni.
V30		A halastóterület 5%-át (tőegységenként, a 20%-os riasztási korlátozáson felül) kíméleti területnek kell nyilvánítani (tógazdaság üzemeltetője működési terület szerint érintett NPI-vel egyeztetve), ahol mindennemű madárriasztás tilos.
V31		A halastavakat elválasztó gátak és csatornák növényzetét egy kaszanyom szélességben szabad kaszálni középen, hogy mindkét oldalon maradjon legalább 1-1 m kaszálatlan sáv.
V32		A halastavakat elválasztó gátak és csatornák hosszának 20%-a kíméleti terület, ahol gépjármű és szervezett közlekedés tilos.
V33		A szaporodási időszakban a tó feltöltését követően a – tervezett lehalászási időszakoktól eltekintve – a tó vízszintje legfeljebb 20 cm-t ingadozhat.
V34		A tavasszal szárazon álló tavakat július 15-ig nem lehet feltölteni.
V35		Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos.
V36		A halastavakat – az őszi lehalászású és az ivadéknevelő tavak kivételével – legkésőbb április 30-ig fel kell tölteni.
V37		A halastavakat – az őszi lehalászású és az ivadéknevelő tavak kivételével – legkésőbb április 1-ig fel kell tölteni.
V38		Őszi lehalászású tavakon április 1. és július 15. között a vízszint ingadozása nem haladhatja meg a napi 5 cm-t.
V39		Őszi lehalászású tavakon április 30. és június 15. között a vízszint ingadozása nem haladhatja meg a napi 5 cm-t.
V40		Csak a keskeny nádszegéllyel rendelkező, illetve nádszegéllyel nem rendelkező tavakat szabad tavasszal és nyáron leeresztetni, illetve feltölteni a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetve.
V41		A learatott nád vizes élőhelyről történő kiszállításának nyomvonalát működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetve kell kialakítani.
V42		A nádaratás megkezdése előtt 48 órával a működési terület szerint érintett NPI-gal értesíteni kell.
V43		A nádaratás befejeztéről értesíteni kell a működési terület szerint érintett NPI-ot.
V44		A hagyásfoltok kialakítását a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetve kell kijelölni.
V45		November 1. és február 28. között lehet nádaratást folytatni.
V46		December 1. és február 28. között lehet nádaratást folytatni.
V47		December 15. és február 28. között lehet nádaratást folytatni.
V48		A nyílt vízfelszín kialakítás érdekében a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetve, annak írásos hozzájárulásával vegetációs időben is végezhető nádvágás elsősorban kézi módszerrel (pl.: kézi adapteres kaszával).
V49		A nádas min. 10-20%-át nem szabad learatni.
V50		A nádas min. 20-30%-át nem szabad learatni.
V51		A nádas min. 30-40%-át nem szabad learatni.
V52		A hagyásfoltokat évente eltérő helyen kell kialakítani.
V53		A hagyásfoltot 5 évig fenn kell tartani, az 5 évben aratása kötelező, és a hagyásfoltot eltérő helyen kell kialakítani.
V54		A területen nádgazdálkodást kell végezni.
V55		Nádgazdálkodás a területen tilos.
V56		A nádaratás csak fagyott talajon végezhető.
V57		A betakarítás során a nád rizómjának megsértését kerülni kell.
V58		Nádat deponálni, válogatni a területen tilos.

V59	egyéb	A nádaratást végzőnek, a nád aratásához, a rendelkezésére álló nádvágó gépek közül mindig a talaj és hidrológiai a dottságainak megfelelő gépet kell használni.
V60		A nádaratás során természetes, gyorsan lebomló anyagokból készített kötöző anyagot köteles használni.
V61		A nádszegély kontrollált égetését december 1. és február 15. között kell elvégezni, a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetve és annak felügyeletével.
V62		A nádaratás megkönnyítése érdekében az érintett terület vízszintjének megváltoztatása tilos.
V63	élőhelyre-konstrukció	Élőhely-rekonstrukció .
V64		Mezőgazdasági földterület első erdősítése.
V65		Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása.

Sorsz.	Kat.	Erdőterületekre vonatkozó előírások
E01	adminisztráció	A Natura 2000 rendeltetés átvezetése további, illetve (a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében) elsődleges rendeltetésként.
E02		A jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró (2009. évi XVIII. tv. szerinti) szabad rendelkezésű erdők és fásítások részletes állapotleírása és a változások vezetése.
E03		A körzeti erdőtervezés során – a közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészeiben a folyamatos erdőborítást biztosító átalakító, szálaló vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódok előírása.
E04	egyéb	Közösségi jelentőségű fajpopulációk és élőhelyek, továbbá a természetes és természetszerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének tiltása.
E05		Erdészeti szempontból tájidegen fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése a teljes területen.
E06		Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése a teljes területen.
E07		Intenzíven terjedő idegenhonos fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése a teljes területen.
E08		Rakodó, depónia kialakításának szigorú területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09		A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők ki.
E10		Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása, térbeli vagy teljes korlátozás elrendelése.
E11		A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).
E12		A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.
E13	erdősze-gély	Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).

E14	fajvédelem	A kijelölt területen az erdőneveléssel kapcsolatos erdőgazdálkodási tevékenység elhagyása (beleértve a közelítést és készletezést is).
E15		A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m ³ /ha (az állomány átlagos átmérőjét elérő közép- vagy mellmagassági átmérőjű) álló és fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E16		Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E17		A ritka fajhoz tartozó, odvas, böhöncös, idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E18		Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok minden egyedének megkímélése.
E19		Fokozottan védett madárfaj fészkeinek (madárfajtól függően) 100-300 m-es sugarú körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása vagy teljes tiltása.
E20		Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m ³ /ha, az egyes törzsek legvékonyabb részén legalább 20 cm átmérőt elérő álló vagy/és fekvő holtfa folyamatos fenntartásának biztosítása.
E21		Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m ³ /ha, 30 cm mellmagassági átmérő feletti odvas, böhönc, fészkelő- és búvóhelynek alkalmas élő fák folyamatos fenntartásának biztosítása.
E22		Az egyéb részletek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) teljes vagy részterületének háborítatlanságát biztosítani kell.
E23		Az erdőrészleteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek teljes védelmét, háborítatlanságát biztosítani kell.
E24		Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
E25	állománynevelés	Az előhasználatok során biztosítani kell az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyását, fenntartását, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E26		A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E27		Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre kell szorítani, illetve lehetőség szerint teljes mértékben el kell távolítani.
E28		A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágásokat minden esetben az őshonos fafajok javára kell elvégezni.
E29		Az idegenhonos vagy tájidegen fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az őshonos fafajok minden egyedének megőrzése az alsó- és a cserjeszintben is.
E30		A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolításai.
E31	véghasználat	A táj- és termőhelyhonos fafajú faállomány tarvágásos véghasználatokor csak mikrotarvágások (az összefüggő vágásterület legfeljebb 0,25 ha) végezhetők úgy, hogy a felújítás alatt álló részterületek összege a részlet területének 35%-át ne haladja meg.
E32		Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás tilalma.
E33		A fahasználatlalt érintett területen összefüggően legfeljebb 0,5 ha véghasználati terület alakítható ki és tartható fenn, legalább 2 db, a természetes erdőtársulásra jellemző főfafajokból származó életképes magszórá fa meghagyásával.
E34		Az adott erdőrészletben véghasználat esetén szálalóvágás alkalmazása.
E35		Tájhonos fafajú állományok véghasználat során az idős állomány legalább 5%-ának visszahagyása, lehetőleg az idős állomány szerkezetét és összetételét is reprezentáló, egészséges hagyásfa csoportok formájában.

E36		Őshonos fafajú állományok véghasználata során átlagosan 5-20% fedettséget biztosító elszórt hagyásfák és hagyásfa csoportok visszahagyása, lehetőleg az idős állomány összetételét jellemző formában.
E37		A hagyásfák fenntartása.
E38		A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrésztlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E39		A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozást kell megállapítani.
E40		A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrésztleten belül csak kötélpálya, facsúszda, lófogat, állati erővel vont közelítő kerékpár, szán vagy a rakomány emelve történő közelítésére alkalmas más eszköz használható.
E41		Felnyíló erdők esetében véghasználat jellegű fakitermelés csak abban az esetben végezhető, ha a záródás 30% alá csökken és az erdő felújítását meg kell kezdeni.
E42	felújítás	Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talaj-előkészítés tiltása.
E43		Mesterséges felújítás, illetve kiegészítés esetén géppel csak részleges talaj-előkészítés végezhető.
E44		Az eredeti talajállapot fenntartása érdekében a talaj-előkészítést és a tuskózást kerülni kell.
E45		A vágásterületen történő égetés tilos.
E46		Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal történhet.
E47		Őshonos fafajú faállomány csak táj- és termőhelyhonos fa- és cserjefajokkal újítható fel.
E48		Őshonos fafajú faállomány csak természetesen (magról, illetve sarjra) újítható fel.
E49		Idegenhonos fafajú faállomány csak természetesen újítható fel.
E50		Természetes, természetszerű és származék erdőkkel határos erdőterületek felújítása csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállománytípussal végezhető.
E51		Természetközeli állapotú fátlan élőhelyekkel határos erdőterületek felújítása csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállománytípussal végezhető.
E52		Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazható.
E53		Az erdősitések során a közösségi jelentőségű élőhelynek, illetve a természetes erdőtársulásnak megfelelő természetes elegyfajok biztosítására kell törekedni.
E54		Mesterséges erdősités során legalább 3 tájhonos fafaj szálsankénti vagy csoportos - a termőhelynek is megfelelő - elegyítése szükséges.
E55		A terület természetes erdőtakarója felnyíló erdőtípusba sorolható, így már a 30%-os záródást elérő erdősitést is sikeresnek lehet tekinteni.
E56		Talajvédelmi rendeltetésű és felnyíló (erdőssztyepp jellegű) erdők esetében a felújítás során a táj- és termőhelyhonos fafajok minden tuskó- és gyökérsarj eredetű újulatának megőrzése a cél.
E57		Az idegenhonos és tájidegen fafajú faállományok véghasználata és felújítása során hangsúlyt kell fektetni a természetes cserje- és lágyszárú szint kíméletére, valamint a talajtakaró megóvására.
E58		Tájidegen fafajokból álló erdősités legalább 20% elegyarányban tájhonos fafajokkal elegyítendő.
E59		Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és termőhelyhonos fafajok minden egyedének meghagyása kívánatos (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).
E60		Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban célállományként és elegyfaként sem alkalmazható.
E61		Meghatározott szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújítandók.
E62		Az idegenhonos és tájidegen fafajú szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújítása nem kívánatos, azok más művelési ágban (pl. gye) hasznosítandók.

E63	invaziós növényfajok visszaszorítása	Totális gyomirtó szerek használata csak intenzíven terjedő fajok ellen, ellenőrzött körülmények között engedélyezhető.
E64		A környező gyepterületek védelme érdekében törekedni kell az erdészeti tájidegen fajok alkotta állományok jelenlegi területen túli terjeszkedésének megakadályozására. Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lágy- és fásszárúak továbbterjedését lehetőleg mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, száruzás) kell megakadályozni.
E65		Az intenzíven terjedő fajok elleni vegyszer használata során a következő előírásokat kell érvényesíteni: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyagot kell keverni. • Javasolt alkalmazási idő: július-augusztus. • Alkalmazás – a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – kizárólag fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással. Vegyszeres védekezés esetén legalább 10 munkanappal a tervezett védekezés megkezdése előtt írásban kell értesíteni, az érintett hatóság illetékes szervét, megjelölve a beavatkozás tervezett helyét és időpontját.
E66		A tűzpásztákon, nyiladékokon gondoskodni kell az idegenhonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok visszaszorításáról.
E67		Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, száruzás, kaszálás) alkalmazandók.
E68	Erdővé-delem	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezést csak különleges esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) szabad végezni.
E69		Kártevők elleni védekezésnél a szelektív szerek vagy biológiai módszerek alkalmazását kell előnyben részesíteni. Nem használhatók olyan hatóanyag tartalmú készítmények, amelyek közösségi jelentőségű, illetve védett fajok egyedeit is elpusztítják.

Sorsz.	Vadgazdálkodási előírások
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	A terület egészén a vadlétszámot olyan szintre kell csökkenteni, hogy az a felújítások sikerességét kerítés hiányában se veszélyeztesse. Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét minden esetben be kell keríteni.

VA03	A területen szóró, vadetető, szózó, a vegetációs időszakban erdei rakodó (erdőtörvény 9. § c) pont) létesítése tilos. (EKV41)
------	---

Alkalmazott kommunikációs eszközök és eredmények

A Dél-Őrjeg Natura 2000 terület Kecel, Császártöltés, Hajós, Miske, Homokmégy és Öregcsertő közigazgatási területén fekszik, s magába foglalja a Vörös-mocsár és a Hajósi-kaszálók természetvédelmi területeket. A községek körülölelik a Natura 2000 hatálya alá tartozó védett területeket, amin aszfaltos út nem vezet át, így az érintett települések közötti átjárás csak viszonylag nagy kerülőkkel lehetséges. Az érintett településeken megközelítőleg 17.000 fő lakik, a népesség szinte kivétel nélkül mindenütt csökkenő tendenciát mutat az öregedés és az elvándorlás miatt (ugyanakkor egyes falvakban megindult az elszegényedett városi rétegek beköltözése, ami a szociális helyzet romlását hozza magával). Bár a településeket összeköti az immár másodízben is nyertes, közösen beadott LEADER-pályázat, az eltérő vonzáskörzetek (Kalocsa, Baja és Kiskőrös) és kistérségi besorolás, valamint a nemzetiségi különbségek (Kecel, Császártöltés és Hajós sváb hagyományokkal rendelkezik, míg Homokmégy, Miske és Öregcsertő Kalocsa szállása volt, s részben felvidéki szlovákokkal települt be) ma is meghatározzák a települések sajátosságait.

Az érintett települések életét hajdanán és ma is meghatározza a mezőgazdaság. A földek zöme viszonylag jó minőségű, a kedvező vízgazdálkodási viszonyok és a napsütéses órák magas számának köszönhetően a magasabb térszíneken szántóföldi növénytermesztésre, az alacsonyabban fekvő területeken rétgazdálkodásra és legeltetésre nyílik lehetőség. Szántóföldi művelésben elsősorban búzát, kukoricát és olajos növényeket (repcét, napraforgót) termesztnek, kisebb területen megtalálható még mustár és lucerna. A fűszerpaprika termesztésének elsősorban Miskén vannak hagyományai, a többi érintett település adottságai kevésbé kedvezők. Kecel, Császártöltés és Hajós határában – kedvező fekvésének és talajának köszönhetően – a szőlő- és gyümölcstermesztés is jelentős, régi hagyományokkal bír. Hajóson és Császártöltésen a Vörös-mocsárra leszakadó löszpart (Magas-part) tradicionális, löszbe fűrt pincéket rejt. Az állattartás a szocializmus időszakában jelentős méreteket öltött (a környező térszékben több ezer szarvasmarha és juh volt), mára azonban a gyepek és a kaszálók töredéke van csak kihasználva. A legnagyobb állattartók állománya sem nagyon haladja meg a 300 szarvasmarhát és a 800 anyajuhot (mintegy 3-4 ekkora állattartó van a területen, a megadott becsült állatlétszám gazdaságonként értendő). A környéken tradicionálisan nem jellemzők a nagybirtokok, történelmi adatok szerint a 20. század elején a néhány száz kataszteri holdas (kh) birtok már nagynak számított, s a gazdaságok közel negyede 1 kh alatti volt (Romsics 2006). A kárpótlást és a földprivatizációt követően a szétszabdalt, elaprózott tulajdonosi struktúra megmaradt, az osztatlan közös tulajdonok aránya is viszonylag magas.

A Natura 2000 tervezési folyamatának helyi előzményei

A megkérdezettek véleménye megoszlik arról, hogy a Natura 2000 területkijelölésről korábban milyen részletes tájékoztatás volt elérhető. A Natura 2000 egyetlen interjúalanyunk számára sem volt ismeretlen, részletesebben főként a nagyobb gazdálkodók, illetve a részben a KNPI-től bérelt földön gazdálkodó termelők ismerték. A megkérdezett gazdálkodók a Natura 2000 hatálya alá tartozó területekkel és a gazdálkodási szabályokkal is tisztában voltak, információikat több forrásból szerezték be (KNPI, falugazdász, Biokontroll Kht., LEADER csoport, értesítő levél a tulajdoni lapon történt bejegyzésről, tájékoztató brossurák, internetes tájékoztatók stb.). A gazdálkodók számára a téli időszakban rendszeres tájékoztatókat, fórumokat szerveznek (gazdálkodáshoz, növényvédelemhez, adózáshoz stb. kapcsolódóan), egyes gazdák arról is beszámoltak, hogy a természetvédelmi jellegű változások kapcsán értesítést küldenek vagy fórumot szerveznek a KNPI munkatársai. Az önkormányzatok kevésbé alapos és részletekbe menő tájékoztatásról számoltak be, volt, aki

csak a rendezési terv készítésekor szembesült a területkijelöléssel. Volt olyan érintett is, aki a pontos helyrajzi számos listával megkeresésükkor találkozott először. A megkérdezettek általános véleménye, hogy azok a kistulajdonosok, akik nem használják a földjüket rendszeres mezőgazdasági tevékenység keretében, legfeljebb arról tudnak, hogy területük a Natura 2000 hatálya alá esik, s hogy gyepek esetében támogatáshoz lehet jutni ennek alapján, de a program alapelveikkel és a vele járó következményekkel nincsenek tisztában. A megkérdezettek szerint az is valószínű, hogy a területüket semmilyen formában nem használó tulajdonosok egyáltalán nem tudnak a Natura 2000 területkijelölésről.

A kijelölt Natura 2000 területre korábban tájvédelmi körzetet terveztek, ezért a terület tulajdonviszonyai, vízgazdálkodási helyzete, mező- és erdőgazdasági hasznosítása, a lehetséges konfliktuspontok jól ismertek a KNPI által (Futóhomok Természetvédelmi Egyesület 2001). A jelenlegi és a korábbi természetvédelmi őr is helybéli, gazdálkodással is foglalkozik, így a gazdálkodókkal való kapcsolat megfelelőnek mondható, bár a terület nagyságából adódóan a kapcsolat jellege és rendszeressége is változó (több helyütt csak a kötelező ellenőrzésre korlátozódik).

Érintett-elemzés

A Dél-Őrjeg Natura 2000 terület kapcsán a kulcsérintettek az önkormányzatok, a földtulajdonosok, a jelentősebb gazdálkodók és az illetékes falugazdász, a vízgazdálkodással foglalkozó szervezetek, a tőzegbányászattal foglalkozó vállalkozás, a tőzegbányatavakon halászattal foglalkozó gazdálkodók, a helyi erdőgazdálkodással foglalkozó vállalkozás és más erdőgazdálkodók, valamint a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága. Kisebb mértékben érintettek a helyi horgász- és vadásztársaságok, a falusi vagy szelíd turizmussal foglalkozók, a LEADER egyesület, a Futóhomok Természetvédelmi Egyesület, valamint a települések lakossága.

Érintettség

- *Önkormányzatok:* Császártöltés kivételével a Natura 2000 terület távol fekszik a települések belterületétől. A felkeresett önkormányzatok szerint a területkijelölés a fejlesztési elképzeléseiket, bővítési szándékaikat nem veszélyezteti, így területhasználati konfliktust nem tapasztalnak a program kapcsán. Elmondásuk szerint a területkijelölés szinte kizárólag magántulajdonban lévő földeket érint a KNPI vagyonkezelésében lévő területeken kívül. Az önkormányzatok a közös LEADER programban többek közt a szelíd turizmus fejlesztését tűzték ki célul, részben építve a térség gazdag természeti értékeire.
- *Földtulajdonosok:* a kijelölt terület több száz magántulajdonos tulajdonába tartozik, a kárpótlás után nadrágszíjparcellák, osztatlan közös tulajdonok jöttek létre szép számmal (az arányokra példa: 9 hektáros területen 10-12 tulajdonos, 70 hektáron 90 tulajdonos). A tulajdonosok egy része nem is helyi, hanem az ország távolabbi részein (sőt jelenleg akár külföldön) él. A kisebb földtulajdonosok korábban bérbe adták a földjüket nagyobb gazdálkodóknak. A területalapú támogatás állatállománytól való elválasztása ugyanakkor arra ösztönözte a tulajdonosokat, hogy a földbérleteket felmondják, és maguk kaszálják a területüket, mivel a hektáronkénti támogatási összeg meghaladja a bérleti díjat. Sok terület azonban ennek nyomán felhagyásra került, cserjésedésnek indult, mivel ma az előírt kaszálás sem történik meg minden esetben. Valószínű továbbá, hogy azok körében, akik a támogatásokkal nem élnek és minimális mértékben sem hasznosítják a földet, a Natura 2000 program teljesen ismeretlen.
- *Jelentősebb gazdálkodók, falugazdász:* a Natura 2000 területeken elsősorban szántóföldi művelés és állattartás zajlik, a szőlőtermesztés már nem érintett a

területkijelölésben. Viszonylag magas az AKG programokban résztvevő gazdák aránya, s ökológiai gazdálkodás is folyik a területen. A szántókon gabonaféléket és olajos növényeket termelnek, kisebb részben saját állatállomány takarmányozására, nagyobb részben értékesítésre. Az olajos növények feldolgozására tervben van Kalocsa környékén egy növényiolaj-gyár telepítése. A rétek többségét kaszálással kezelik. A mély fekvésű területeken termő savanyú fűfélék takarmányozásra nem nagyon alkalmasak, legfeljebb alomnak, vagy energetikai hasznosításra – ezeken a területeken a támogatás a kaszálás fő ösztönzője. A magasabban fekvő rétek produkciója jó, területtől függően néha értékesítésre is kerül a saját állatállomány takarmányozásán felül. Csak elenyésző mértékben van legeltetés. Az állatállomány vegyesen tejlő- és húshasznú marha, illetve juh. Egyesek szerint a jövőben várható az állatállomány csekély növekedése, mivel a húshasznú marhatartás jövedelmezősége növekedésnek indult, ugyanakkor az elmúlt évek alapján az állatállomány további csökkenése prognosztizálható. Az elmúlt években megindult a földterületek koncentrációja bérletek és földvásárlások következményeként. A legnagyobb földterületek 5-600 hektárra tehetők, a családi gazdaságok 110-120 hektáron gazdálkodnak, de a pár tíz hektáros birtokok is megtalálhatók. A megélhetésszerűen mezőgazdasággal foglalkozók száma néhány tucatra tehető. A gazdálkodók két településen is létrehoztak új típusú szövetkezetet, jelentőségük azonban relatíve csekély (kis tőkeerő és termelési volumen, a közös beruházásokhoz, illetve felvásárlókra vagy input-kereskedőkre való nyomásgyakorláshoz). A gazdálkodók között nagyobb konfliktust legfeljebb a vízgazdálkodás (a levezető csatornák kezelése) okoz, de nem minden településen. A Natura 2000 támogatással járó adminisztráció, illetve földhasználati előírások a nagyobb gazdálkodók számára nagy nehézséget nem okoznak. Jelentős problémát jelent azonban az előírások miatt jelentkező beruházási igény (alteráló kasza beszerzése), a kaszálás késői határideje (ezt azonban a KNPI nemrégiben módosította korábbra (június 15-re) a gazdák kérése miatt), a szerves trágya kijuttatásának korlátozása, illetve a kifizetések csúszása. A gépfejlesztések támogatási intenzitásának növelése, a kifizetések gördülékenyebbé tétele jelentős könnyebbséggel járó változtatások volnának. Szintén előnyös volna, ha a gyepegazdálkodásra járó támogatást csak akkor folyósítanák, ha a gyephez megfelelő állatállomány is tartozik, különben szinte elkerülhetetlen a jogosulatlan támogatás felvétel.

- *Natura Tőzegbánya Kft.:* a Natura Kft. a Császártöltés és Kecel határában folyó tőzegbányászat révén érintett a Natura 2000 kijelölésben. A meglévő bányaterület bővítésére a terület védettsége miatt már nincs lehetőség, várhatóan pár évig folyik még kitermelés, ezt követően a vállalat turisztikai hasznosítást tervez. A tőzegbányászattal járó nyílt vízfelület a bányászat felhagyását követően természetvédelmi szempontból is kívánatos, az eredeti mozaikos tájhoz hasonló tájszerkezet visszaállításában fontos szereppel bír.
- *Halászati kezelő:* a tőzegbánya-tavakon eddigi értesülésünk halászati joggal ketten rendelkeznek, interjú egyikükkel készült. A tavakban zajló halgazdálkodás konfliktus forrása. A vizekben megjelentek a gazdasági hasznosítású idegenhonos fajok (amúr, ezüstkárász) vélhetően a betelepítés révén, a betelepített tavak flórája elszegényedésnek indult. A lehalászás módja, a lehalászott halak mennyisége és fajtaösszetétele nem ellenőrizhető, s nem kizárt a kevésbé kíméletes módszerek alkalmazása. A felkeresett gazdálkodó elmondása szerint ugyanakkor a hagyományos halászat fenntartása az elsődleges cél, a halak értékesítése csak másodlagos, s ez határozza meg a letermelés módját is (hagyományos varsákkal történő halászat).
- *Erdőgazdálkodók:* a területen viszonylag csekély az erdők aránya. Az állomány

elsősorban hazai (szürke és fehér) nyarasokból, füzesekből, nemes nyarasokból, akácból áll, kisebb arányban tölgyesek, kőrisesek találhatók. Az erdőterületek közel felén nincs gazdálkodó (osztatlan közös tulajdonok, rendezetlen jogi viszonyok), a kezeletlen erdők gyakran leromlanak, az állományok összeomlanak, helyükön értéktelen sarjerdők keletkeznek. A fennmaradó területeken 8-10 nagyobb erdőgazdálkodó található. Az erdőgazdálkodást az eddigi tapasztalatok szerint össze lehet egyeztetni a Natura 2000-rel, a fakitermelés idejét és a mesterséges felújításokat befolyásolja nagyobb mértékben a területkijelölés, de a térségből eddig az erdőfelügyelőhöz panasz nem érkezett a Natura 2000 miatt. Ezen felül a vízállás jelenthet konfliktusforrást: egyes területeken a kitermelést és a mesterséges telepítést nagyban akadályozza a magas vízállás, míg más gazdálkodók a magasabban fekvő területek jó vízgazdálkodása miatt érdekeltek a vízállás fenntartásában, a levezető csatornák lezárásában.

- *Silvicola Erdészeti Kft.*: több száz hektáron folytat erdőgazdálkodást Hajóson és a településtől déli irányban, a természetvédelmi célkitűzések maximális figyelembevételével. A víz visszatartásában érdekelt.
- *Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság*: a terület kezelése során egyaránt problémát okoz a legeltetés visszaszorulása, a rétek felhagyása és cserjésedése, valamint a túlzottan intenzív használat (trágyázás, műtrágyázás, helyenként túllegetetés). A felhagyott területeken solidago, néhol asclepias terjed, a nedvesebb részekben a süntők is problémát okoz. A terület vízgazdálkodása konfliktus forrása: természetvédelmi szempontból a hátságról érkező vizek levezető csatornákon keresztüli elvezetése a DVCS-be, majd onnét a Dunába nem kívánatos. Ugyanakkor egyes gazdálkodók (főleg mélyfekvésű szántók, de esetenként rétek művelői is) a lecsatornázásban érdekeltek. A saját vagyonkezelésben lévő területeket bérben, vagy saját eszközökkel kaszálják, egyes részekben a solidago irtása közmunkások bevonásával történik. Hosszú távon a területre érkező víz minél nagyobb arányú megtartása, az állatlétszám növelése, illetve a faállomány hazai fajokra való cserélése a cél.
- *Vízgazdálkodási szervek*: a Duna-völgyi Főcsatornát az ADU-KÖVIZIG Bajai Szakaszmérnöksége, a tőle keletre fekvő levezető csatornákat a Kecel-Imrehegy-Császártöltés (KICS) Vízgazdálkodási Társulat, a nyugatra fekvőket a Dunamenti és Kunsági Vízgazdálkodási társulat kezeli.
- *Horgász- és vadásztársaságok*: szinte mindegyik érintett településen található horgászegyesület és vadásztársaság, jelentős helyi taglétszámmal. A terület elsősorban nagyvadás terület, a magas állatlétszám miatt gyakori a vadkár a szántókon, s nehéz az erdők mesterséges felújítása is. A horgászegyesületek elsősorban az ős-Duna meanderekben, illetve mesterségesen létrehozott horgásztavakon gazdálkodnak, esetükben az idegenhonos halakkal való betelepítés, a túletetés és ennek következtében a vizek szerves anyaggal való feldúsulása okozhat természetvédelmi problémát, a halászathoz képest ugyanakkor kisebb konfliktusforrást jelent a megkérdozett természetvédelmi szakemberek szerint.
- *Falusi és szelíd turizmussal foglalkozók*: nagyobb turisztikai vonzerőt jelenleg a hajósi pincesor, illetve a vadállomány képvisel az érintett települések környezetében, ugyanakkor a császártöltési pincesor és a tanösvény szintén fontos potenciállal rendelkezik. Császártöltésen egy család foglalkozik környezeti neveléssel, iskolás és felnőtt csoportokat is fogad és kalauzol a védett területeken. A szelíd turizmus jelenlegi formája és intenzitása nincs ellentétben a területkijelöléssel, sőt a tanösvény kibővítésével, a kapcsolódó programok kínálásával bővíthető is.
- *LEADER egyesület*: az érintett települések közös turisztikai fejlesztései kapcsán (pl. kerékpárút a Vörös-mocsáron át Homokmégy és Császártöltés/Kecel között) lehet

érintett.

- *Futóhomok Természetvédelmi Egyesület:* a tervezett tájvédelmi körzet kezelési tervét készítette, a lakosság tájékoztatásába, illetve a fenntartási terv egyeztetési folyamatába érdemes lehet bevonni.
- *Helyi lakosság:* érintettségük elsősorban a terület rekreációs célú használata (horgászat, vadászat, kirándulás) révén lehet jelentős. Egyes megkérdezettek szerint, bár a táj szépsége megragadja a helyieket, a természeti értékek jelentőségéről csak kevesen tudnak, ezért szükség volna általános ismeretterjesztésre, szemléletformálásra.

Kapcsolat az érintettek között:

Az interjúk alapján egyértelmű, hogy a Natura 2000 területkijelölés széles rétegeket érint a településeken: több száz földtulajdonos, több tucat gazdálkodó, erdőgazdálkodók, vízügyi szervek, civil szervezetek egyaránt érintettek. Az érintettek között konfliktust elsősorban a vízgazdálkodásban való ellenérdekeltség, valamint a területek felhagyása és túlhasználata közti ellentét eredményez. Együttműködésre főként a települések között, illetve gazdálkodók szűk köreiből van példa, ugyanakkor azt tapasztaltuk, hogy az együttműködési kapcsolatok a Vörös-mocsár keleti és nyugati oldalán alakulnak ki inkább, s jóval gyéresebb kapcsolatok kötik össze a két oldalt. A KNPI-vel való viszony ambivalens: a gazdálkodók egy része gyakori és jó kapcsolatban van a jelenlegi és/vagy a volt természetvédelmi őrral, s rendszeres tájékoztatást kap a természetvédelmi kezeléshez kapcsolódó változásokról, míg másik részük a tájékoztatás hiányára panaszkodik.

A Natura 2000-hez kapcsolódó általános vélekedések

A Natura 2000 program nagyvonalakban ismert az érintettek körében, egyetlen interjúalanyunk számára sem volt újdonság. A Natura 2000 mögött meghúzódó koncepciót, a területkijelölések mikéntjét nem kérdőjelezi meg, bár a védendő értékek köre valószínűleg nem teljes körben ismert (van, aki szerint a falukban élők jelentős része nem járt még a Vörös-mocsárban sem). A legtöbb megkérdezett a Natura 2000 programhoz közvetlen előnyt nem kapcsol. A támogatás jelenleg nem előnyként jelenik meg a gazdálkodók számára, hanem a környezetkímélő gazdálkodás miatt kieső bevételek ellentételezésére szolgál, s még ebben a formában is többek szerint nem elegendően nagy ahhoz, hogy ösztönözze az állattartást, vagy a helyes gazdálkodást (kaszálást). Közvetett előnyt a települések a szelíd turizmus révén remélnék szerezni, ugyanakkor ennek fellendülése a közeli jövőben még nem várható. További előnyként tekintenek arra a megkérdezettek, hogy az illegális használatok (pl. illegális fakivágás, gyeppek beszántása) visszaszorulhat a Natura 2000 terület fenntartási tervének köszönhetően.

Egyeztetés a helyi érintettekkel

A Dél-Örjeg Natura 2000 területen a fenntartási tervek elkészítéséhez kapcsolódóan 2009. március 16-án és április 23-án összesen kilenc félig strukturált interjú, illetve két interjúval összekötött terepbejárás készült. További három személyes és egy telefonos interjút készítettünk június folyamán. Ezen kívül telefonos kapcsolatfelvétel történt két további érintettel, valamint a SZIE KTI természetvédelmi szakos hallgatóinak közreműködésével interjú készült további négy érintett gazdálkodóval. Az interjúk során felkerestük a Natura 2000 terület által érintett települések közül Kecel, Hajós, Homokmégy és Öregcsertő önkormányzatát, a két illetékes falugazdászt, az erdőfelügyelőt, tőzgebányát üzemeltető vállalkozást, egy erdészeti vállalkozót, és hét jelentősebb gazdálkodót. Közös terepbejárásra

került sor a terület jelenlegi és korábbi természetvédelmi örével. Telefonon felvettük a kapcsolatot a Kecel-Imrehegy-Császártöltés (KICS) Vízgazdálkodási Társulattal és személyesen interjúztunk az ADU-KÖVIZIG Bajai Szakasz mérnökségével valamint a Dunamenti és Kunsági Vízgazdálkodási Társulattal. Néhány további érintettel telefonon vettük fel a kapcsolatot.

2009. június 16-án ötletbörzét szerveztünk a KNPI munkatársaival, valamint a konzorciumi partnerekkel arról, hogy a helyi tájhasználókat hogyan lehetne ösztönözni a fenntartási tervekben szereplő tájhasználati/gazdálkodási javaslatok betartására.

A Dél-Órjég Natura 2000 terület fenntartási tervének egyeztető fórumát 2009. november 3-án a homokmégyi Művelődési Központban tartottuk. A fórum aktív részvétel mellett zajlott: az érintett polgármesterek, a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság, az ADU-KÖVIZIG, az illetékes vízgazdálkodási társulat és a falugazdász mellett számos helyi gazdálkodó megjelent (főként gyepgazdálkodók, erdőgazdálkodók). A fórum során két fő témát vitattak meg részletesen az érintettek: a Dél-Órjég vízgazdálkodási viszonyait, a vízmegőrzés lehetőségeit; valamint a gyepek kezeléséhez kapcsolódó előírásokat. Bár a fórumon erdőgazdálkodók is jelen voltak, a szűk időkeret miatt az erdős kezelési egységek megbeszélésére nem jutott idő. A legfőbb erdőgazdálkodókkal így külön egyeztetésre került sor. Szintén nem tért ki részletesen a fórum a vizes területek kezelésére (ez elsősorban a tőzegebányát, illetve a felhagyott tőzegebánya tavakban halászatot folytató gazdálkodókat érinti), azonban a tőzegebánya vezetőjétől később írásban kaptunk visszajelzést a tervvel kapcsolatban. A fórumon érintőlegesen szó esett még a zárványszántók kezeléséről, ennek kapcsán azonban nem kaptunk módosító javaslatokat. A fórum során egyetértés alakult ki a jelenlévő gazdálkodók és a tervezők között abban, hogy a víz megtartására, száraz időszakokban vízutánpótlásra volna szükség a területen. Az ADU-KÖVIZIG szakértője, valamint a Dunamenti és Kunsági Vgt. vezetője felvázolták a jelenlegi vízkormányzás alapjait, s javaslatot tettek a víz megtartására (vízutánpótlásra) vonatkozó lehetőségekre. A vita során folyamatosan közeledtek a különböző álláspontok, de további egyeztetések szükségesek ahhoz, hogy a Dél-Órjég vízháztartásának gondjaira megfelelő megoldásokat találjanak az érintettek. A gyepek kapcsán szintén egyetértés alakult ki a gazdálkodók és a tervezők között abban, hogy az állatállomány növelése volna kívánatos. A helyi gazdálkodók az állatállomány növelését, mint elsődleges célt szem előtt tartva, a kaszálásra, legeltetésre vonatkozó szabályok enyhítését javasolták. Mind a kaszálás, mind a legeltetés terén megállapodás született arról, hogy a terv módosított változata tágabb kereteket szab, amelyeken belül a KNPI-vel közösen kidolgozott, egyedi gazdaságokra vonatkozó kaszálási és legeltetési tervek fogják az adott évjáráshoz, területhez illeszteni az előírásokat. A fórumon elhangzottakat dokumentáltuk, és a javaslatokat a terv második változatába beépítettük.

Az elhangzottakat részletesen tartalmazza az elkészült jegyzőkönyv, amely a mellékletben olvasható.

Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

Az országos szinten érintett hatósági és területi kezelő szervekkel (mezőgazdasági, erdőgazdasági és vízgazdálkodási témában) a projekt felépítésének megfelelően a projekt vezetői konzultáltak, a kapcsolattartás e szervekkel a projekt során folyamatos volt. Az FVM-mel (2008.11.03. Kiss Zoltánnal), az MgSzH Erdészeti Igazgatóságával (2009. 03.11. Wisnovszky Károllyal és 2009.03.23.) és a VKKI által megbízott ÖKO Zrt.-vel (2009.03.17. Rákosi Judittal) tartott egyeztetéseket a II. negyedéves jelentésben dokumentáltuk részletesen. A helyi szinten érintett hatósági és területi kezelő szervekkel való egyeztetést beágyaztuk a területi kommunikációs folyamat menetébe. Az interjúk során személyesen egyeztetünk az illetékes falugazdászokkal és erdőfelügyelővel.

Kiemelt figyelmet kapott az interjúzás során a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság munkatársaival való egyeztetés: az eddigi tapasztalatok, nehézségek és a tervezett természetvédelmi beavatkozások alapos megismerése érdekében személyes találkozóra és több órás terepi bejárásra került sor a KNPI helyi munkatársaival, továbbá június folyamán ötletbörzét is szerveztünk az Igazgatóság kollégáinak bevonásával, ahol a Natura 2000 programhoz kapcsolódó anyagi kompenzációt kiegészítő lehetséges ösztönzőkről gondolkodtunk közösen.

EMLÉKEZTETŐ

a „NATURA 2000 területek fenntartásai tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése” c. projekt keretében

Natura 2000 ötletbörze KNPI

Kecskemét, 2009. június 16. 13:00-16:00

A találkozón részt vettek

Sipos Ferenc	KNPI
Agócs Péter	KNPI
Vajda Zoltán	KNPI
Ludnai Tünde	KNPI
Máté András	KNPI
Papdi Attila	KNPI
Tajti László	KNPI
Mucsi Gábor	KNPI
Lóránt Miklós	KNPI
Nagy Tamás	KNPI
Szíjártóné Pallag Orsolya	KvVM
Varga Ildikó,	KvVM
Néráth Melinda	KvVM
Faragóné Huszár Szilvia	VÁTI Kht.
Schneller Krisztián	VÁTI Kht.
Boros Emil	Naturglob K ft.
Podmaniczky László	SZIE KTI
Kelemen Eszter	SZIE KTI

A találkozón elhangzottak összefoglalása

Sipos Ferenc köszöntötte az egybegyűlteket, ismertette a rendezvény háttérét és célját. A találkozó legfőbb céljaként megfogalmazódott azoknak a lehetőségeknek az összegyűjtése és végiggondolása, amelyek a pénzbeli kompenzáción túl ösztönzően hathatnának a gazdálkodók és más tájhasználók számára a fenntartási tervben megfogalmazott tájhasználati előírások betartása terén. A Natura 2000 fenntartási tervek készítésével foglalkozó konzorcium részéről bemutatkozott Podmaniczky László, és röviden ismertette a projektet. A KvVM részéről bemutatkozott Varga Ildikó, és ismertette várakozásait a találkozóval kapcsolatban. Az ötletek összegyűjtésének strukturálása érdekében főbb élőhelyenként vettük számba a gazdákat leginkább érintő korlátozásokat és a lehetséges megoldási lehetőségeket, elsőként az erdők, majd a vizes területek, végül a gyepek vonatkozásában.

Sipos Ferenc gondolatébresztő ötletei:

- A fenntartási tervek által megfogalmazott kezelési előírások betartására a gazdálkodókat az anyagi (kompenzációs) támogatáson túl a különféle terhek mérséklésével, valamint nem anyagi jellegű kedvezményekkel lehetne ösztönözni. A javaslatok többségénél az érvényesülés jogszabályi módosítást is igényelne.
- Az intenzív erdő felújításokat elsősorban a gyors termőre fordulási igény indokolja. Ezért ösztönzően hathat a kevésbé intenzív erdőtelepítések irányába, ha a sikeres erdő felújítás időkorlátait kitolnák, vagy a sikeres erdő felújításhoz szükséges erdősültségi arányt lecsökkentenék a Natura 2000 területeken.

- A vízgazdálkodási társulatoknak kötelezően fizetendő hozzájárulást mérsékelni lehetne azon Natura 2000 területen gazdálkodók számára, akik szántóföldi vagy gyepgazdálkodásukban a vízvizsszatartásnak eleget tesznek.
- Adókedvezménnyel lehetne illetni a Natura 2000 területen megfelelően gazdálkodókat (a TVT is megfogalmazza ezt a lehetőséget).
- Nem anyagi támogatást lehetne biztosítani a Natura 2000 területen gazdálkodók számára, pl. meglévő nemzeti parki, minisztériumi, Natura 2000-es honlapokon ingyenes reklámfelület a Natura 2000 területen előállított termékek, szolgáltatások reklámozására.

Natura 2000 az erdőgazdálkodásban:

Papdi Attila:

- Az erdő-felújítási alap eltörlése kedvezőtlenül hatott az erdőgazdálkodókra.
- A magángazdálkodóknak nem nyújtana segítséget, ha a sikeres erdőfelújulás határidejét 10 évre meghosszabbítanák, mivel nekik viszonylag gyors megtérülésre van igényük, s úgy is felújítják az erdőket 1-2 éven belül.
- **Borítottság:** a kisebb borítottság engedélyezése Natura 2000 területen azonban előnyös volna mind a nagyobb erdőgazdálkodóknak, mind a magángazdálkodóknak, mivel kevesebb költséget emésztene fel az évenkénti újrapótlás, s az erdő végső hozama lényegesen így sem csökkenne.

Vajda Zoltán:

- Az erdőtörvény az erdős-sztyeppet, mint célállományt azonosítja. Natura 2000 területek vonatkozásában az erdőtörvény kitételként tartalmazhatná, hogy termőhely függvényében erdősztyepp vegetáció kialakításával is meg lehet felelni a felújítási kötelezettségnek.
- **Egyszerűbb, logikusabb nyilvántartás:** további segítség volna a gazdálkodónak, ha a földhivatali tulajdoni lap/erdőtervezési lap tartalmazná, hogy mely területeken elegendő az erdősztyepp felújítása.

Mucsi Gábor

- Jelentős veszély a tarvágással kipusztított jelölő élőhelyek.

Varga Ildikó:

- Az új erdőtörvény ismeri a Natura 2000 koncepciót, és részben épít rá.

Vajda Zoltán:

- Az új erdőtörvény arra is kitér, hogy védett, rossz termőhelyi adottságú területen, vágásérett korban letermelt, tájidegen fajokból álló erdőt nem kell felújítani.

Papdi Attila és kollégája:

- **Közmunka:** a közmunka program szélesebb használata az erdőgazdálkodásban szintén könnyítést jelenthetne a Natura 2000 területeken gazdálkodók számára. Engedmény volna, ha a Natura 2000 területen megfelelő módon gazdálkodók számára a közmunkásokat kisebb közterhek mellett lehessen foglalkoztatni.
- **Szaktanácsadás:** a szaktanácsadás fejlesztése, a szaktanácsadói segítség igénybe vétele költségeinek csökkentése is előnyös volna.

Sipos Ferenc:

- **Tájékoztatás, szakmai továbbképzés:** magán erdőgazdálkodókat részletesebben kellene tájékoztatni, példákat kellene nekik bemutatni a természetvédelmi szempontból megfelelő és gazdaságilag is életképes erdőgazdálkodásról.
- **Termékcímkét** lehetne kialakítani a Natura 2000 erdőkből származó termékekre.

Pallag Orsolya

- A Natura 2000 területeken unikális termékekkel lehetne megjelenni (szarvasgomba)

Általános megállapítás:

- Az ösztönzők kialakítása során külön figyelmet kell arra fordítani, hogy a magán erdőgazdálkodók számára is valós ösztönzést jelentsen az adott eszköz, mivel az eddig elhangzott javaslatok a hivatásszerű erdőgazdálkodók számára jelentenek első sorban könnyebbiséget. A gazdálkodási szemléletváltásra is szükség lenne, a gazdálkodó elsődlegesen ne a tiltáson alapuló előírásoktól és a kompenzálás mértékétől vezérelten gazdálkodjon.

Natura 2000 a gyepeggazdálkodásban:

Máté András:

- Sziklagyepeket, homokpuszta gyepeket és lejtősztyeppeket, amelyek mind pannon jelölő élőhelyek, a hazai viszonyok mellett nem lehet művelni (sem legeltetni, sem kaszálni). Ezeken a területeken, pont a művelés kerülése miatt, nehéz olyan ösztönzőket kitalálni, amelyek a gazdálkodáshoz kapcsolódnak. Ezért itt elsősorban a megfelelő mértékű pénzbeli kompenzáció jelenthetne megoldást.

Sipos Ferenc:

- **Elővásárlási jog** átalakítása: ha valaki Natura 2000 területen megfelelő gazdálkodást folytat, akkor lehessen elővásárlási joga a szomszéd Natura 2000 területekre azokkal szemben, akik nem Natura 2000 területen gazdálkodnak, vagy nem megfelelő gazdálkodást folytatnak.
- **Kedvezmények átadhatósága:** ha valaki Natura 2000 területen megfelelő gazdálkodást folytat, akkor kedvezményt ne csak a Natura 2000 területen érvényesíthessen (hiszen ha nem lehet művelni, erre nincs is lehetősége), hanem saját kezelésében lévő nem Natura 2000 területen is (pl. gyeptámogatás esetében).

Agócs Péter:

- **Földhivatali illetékek:** Natura 2000 területek esetében a tulajdoni lap kikérése, amennyiben kaszálni engedély vagy más Natura 2000-hez kapcsolódó adminisztráció miatt van arra szükség, legyen ingyenes.

Natura 2000 a vizes területeken:

- **Vis Maior:** Natura 2000 területen akkor is járjon a földalapú támogatás, ha az egész parcellát sújtja a vis maior (ez különösen belvíznél lehet fontos).
- **Vízkeszlet hasznosítási járulék:** ha Natura 2000 területen a gazdálkodó vállal kora tavaszi árasztást, mentesüljön a vízkeszlet hasznosítási járulék megfizetése alól. Ez az intézkedés azonban csak akkor használható, ha a gazdálkodó tudja állattal legeltetni a területet, ezért csak szűkebb körben lehet hatásos.
- **Vízigény kielégítési sorrend:** a Vízgazdálkodási Törvényben meghatározott vízigény kielégítési sorrend kialakításában is számítson a Natura 2000. Azok a gazdálkodók, akik Natura 2000 területen megfelelő gazdálkodást folytatnak, szárazság idején kerüljenek a vízigény kielégítési sorrendben előbbre.

Általános megjegyzések, ötletek:

- A Natura 2000 területeken gazdálkodók számára az intervenció járjon automatikusan.
- A támogatások folyósításánál a fizetési fegyelem betartása rendkívül fontos volna (nem csak Natura 2000 területen).
- Az FVM adatbázisokhoz való ingyenes és/vagy egyszerűbb hozzáférés biztosítása segítené a gazdálkodókat (nem csak Natura 2000 területen).

- Az ellenőrzésekről kapjon előre hírt a gazdálkodó és szaktanácsadója, s legyen lehetősége a nemzeti parkos kollégának is az ellenőrzésen való részvételre.
- Művelési ág váltás legyen lehetséges, a művelési ág váltás engedélyezésénél, s a támogatásra való pályázásnál is a természetvédelmi valós állapot számítson.
- Lehesse adókedvezményt (pl. áfamentesség) igénybe vennie a Natura 2000 területen gazdálkodóknak.
- Legyen kedvezményes hitellehetőség a Natura 2000 területen gazdálkodók számára → erre tesz kísérletet a BTAU projekt (az MME szervezésében, URL: http://www.smeforbiodiversity.eu/details.php?p_id=70&id=79)
- A NPI-oknak lehessen beleszólási joga a támogatások odaítélése esetén (pl. ha valaki kiszántott a mezsgyéből egy darabot, amit a természetvédelmi őr tud, az ne vehessen fel támogatást).
- Legyen tanácsadói hálózat a Natura 2000-hez kapcsolódóan, szükség van államilag finanszírozott továbbképzésekre is.
- A tervezéssel foglalkozó konzorciumnak érdemes felkeresnie Lett Bélát (Soproni Egyetem), aki az erdőgazdálkodás és a Natura 2000 vonatkozásában fontos szakértő.

Az emlékeztetőt összeállította: Kelemen Eszter

Dél-Őrjeg Natura 2000 egyeztető fórum jegyzőkönyve

Homokmégy, Művelődési Ház

2009. november 3. (kedd) 10 óra

Készítette: Kelemen Eszter (SZIE KTI), Megyesi Boldizsár (SZIE KTI)

Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése

és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése (2006/18/176.02.01) c. projekt

Résztevők:

Agócs Péter, Kiskunsági Nemzeti Park

Igazgatóság (KNPI)

Beke András, gazdálkodó

Csík József, helyi érintett

Farkas Jenő, helyi érintett

Fehér Gizella, ADU-KÖVIZIG

Geiger Ferenc, falugazdász

Kiss István, Dunamenti és Kunsági

Vízgazdálkodási Társulat

Kis-Vén László, Öregcsertő polgármestere

Máté András, Kiskunsági Nemzeti Park

Igazgatóság (KNPI)

Matos Attila, Homokmégy polgármestere

Miskei Ferenc, helyi érintett

Orcsik László, helyi érintett

Pirisi János, helyi érintett

Salzer Antal, erdőgazdálkodó

Salzer Bálint, erdőgazdálkodó

Takács Endre, gazdálkodó

Tamás Ferenc, gazdálkodó

Terra-Bos Kft., gazdálkodó

Tóth István, helyi érintett

Zakubszki Tibor, Natura Tőzegbánya Kft.

Zellei László, ADU-KÖVIZIG

Biró Marianna, botanikus szakértő

Boros Emil, természetvédelmi szakértő

Marticsék József, agrár-

környezetgazdálkodási szakértő

Schneller Krisztián, VÁTI Nonprofit Kft.

Fabók Vera, SZIE KTI

Kelemen Eszter, SZIE KTI

Megyesi Boldizsár, SZIE KTI

Kelemen Eszter, a fórum moderátora, köszöntötte a megjelenteket, bemutatta a konzorcium jelenlévő képviselőit és röviden ismertette a fórum célját, felépítését. Elmondta, hogy a fórumon elhangzott véleményeket, javaslatokat jegyzőkönyv rögzíti, s az elhangzottak alapján a fenntartási terv módosításra fog kerülni.

Schneller Krisztián a VÁTI Nonprofit Kft. munkatársa bemutatta a Natura 2000 program Európai Unió és magyar jogszabályi háttérét. Magyarország e területek megőrzését fenntartási tervek készítésével szeretné elérni, a jelenleg zajló projekt – amelynek keretében 20 Natura 2000 terület fenntartási terve készül el – mintául szolgál az ország többi Natura 2000 területe fenntartási tervének elkészítéséhez. A projekt EU-s finanszírozásból, a KvVM megbízásából zajlik a megbízó által kiválasztott 20 mintaterületen, 2008 novembere és 2009 novembere között. A projekt célja a 20 mintaterület terveinek elkészítésén kívül a tervezési módszertan kidolgozása egy nyílt tervezési folyamat keretében, illetve a támogatási rendszer kialakítására vonatkozó javaslatok kidolgozása. E fórum elsődleges célja, hogy a helyi érintettek megvitathassák a fenntartási tervben szereplő előírásokat, és véleményük beépülhessen a fenntartási tervbe. Az elhangzott javaslatok a végleges tervben átvezetésre kerülnek.

Marticsék József, agrár-környezetgazdálkodási szakértő, elmondta, hogy a természetvédelemben koncepcióváltás megy végbe napjainkban: a természetvédelem, ahelyett, hogy szigetszerűen lehatárolja a védett területeket a gazdasági használatba vett területekről, a védett területeket a környező gazdasági-társadalmi környezetbe beágyazottan kezeli. A Natura 2000 program is ezt a szemléletet tükrözi, és arra épül, hogy a természetvédelemben a helyi gazdálkodókat is be kell vonni. A legtöbb területet továbbra is az intenzív gazdasági hasznosítás jellemzi, ugyanakkor szükség van a védett területekre is, ahol a földhasználat intenzitása fokozatosan csökken. A földhasználati zónarendszer ebből vezethető le: a legkisebb részarányt képviselik a legszigorúbban védett ún. magterületek. Ezt követik a természetvédelmi pufferzónák, az átmeneti zónák, az agrárzónák, s legvégül a művelés alól kivett területek. A Natura 2000 területek az első két kategóriát (tehát a magterületeket és a pufferterületeket) fedik le. Az itt található jelölő fajok és élőhelyek hosszú távú megőrzése céljából háromféle előírást lehet megfogalmazni:

1. Kötelező előírások: a jelenlegi állapotok megőrzésére irányulnak, ebből kifolyólag mennyiségben is ezek az előírások a legmeghatározóbbak. A 1698/2005 EC rendelet 38§-a alapján kompenzációs kifizetésre jogosultak a Natura 2000 területen gazdálkodók a földhasználati korlátozásból eredő jövedelem-kiesés mértékéig. Jelenleg ez a kompenzáció csak a gyepterületek esetében él, de a pénzügyi segítség köre, a különböző művelési ágakhoz tartozó tevékenységhez rendelve, bővülni fog.
2. Ajánlott előírások: az élőhely fenntartásán túl a megőrzendő populációk erősödését célozzák meg. Amennyiben az érintett gazda vállalja ezen előírások betartását, szerződéses formában rendelkeznek a vállalt kötelezettségekről és az ezért járó kifizetésekről. Abban az esetben, ha a tulajdonos nem lép be a programba, nem születik szerződés, ezek a kötelezettségek rá nem fognak vonatkozni. Az ajánlott előírásokért járó kifizetések az agrár-környezetgazdálkodási, erdő környezetvédelmi támogatásokkal integrált módon finanszírozhatók.
3. Élőhely-rekonstrukciós javaslatok: az élőhelyek természetességi állapotát nagymértékben javító előírások. A terület-, tájhasználat-váltási, illetve élőhely-rekonstrukciós, rehabilitációs célok eléréséhez beruházási, fejlesztési feladatok elvégzése szükséges. Ennek lehetséges forrásai: erdősítésre vonatkozó, agrár-erdészeti, nem termelő beruházásokkal, Környezet és Energia Operatív Program által nyújtott támogatásokkal integráltan.

A szakértő elmondta továbbá, hogy a fenntartási tervben foglalt – szántó-, gye-, vizes és erdőterületekre összeállított – előírások jelenleg javaslatként fogalmazhatók meg, ezek az

előírások nem véglegesek, betartásuk mindaddig nem kötelező, amíg arról jogszabály nem rendelkezik. A fórum jelentősége éppen abban rejlik, hogy lehetőséget ad ezeknek a javasolt előírásoknak a pontosítására a terület adottságait, a helyi gazdálkodók javaslatait figyelembe véve.

Boros Emil, természetvédelmi (ökológus) szakértő, ezek után bemutatta a Dél-Őrjeg Natura 2000 terület természeti értékeit, veszélyeztető tényezőit, és ezek kapcsán a javasolt előírások listáját. A Dél-Őrjeg Natura 2000 terület európai szinten is kiemelt, jelölő élőhelyei az eutróf sekély tavak és holtmedrek (tőzegbányatavak lápvilága), a síksági pannon löszgyepek (magasabb fekvésű, eddig be nem szántott, különösen veszélyeztetett gyepek), a kékperjés láprétek és mocsárrétek (kaszálók), valamint a puhafás és keményfás ligeterdők. A jelölő növényfajok közül a kistűzű aszat és a kúszó zeller található meg a területen. A számos megtalálható jelölő állatfaj közül pedig példaként kiemelhető a vöröshasú unka, a mocsári teknős, a dunai (vagy tarajos) göte, a réti csík, a lápi póc, a vágócsík, a nagy tűzlepke, a vérű hangyaboglárka, a skarlátbogár és a vidra. A terület gazdag állat- és növényvilágát, sokszínű élőhelyeit három fő tényező veszélyezteti:

- » A vízkormányzás, ezen belül a lecsapolás, a vízhiány és a kiszáradás. A Homokhátsággal összehasonlítva ugyanakkor még szerencsés helyzetű az Őrjeg, mert itt még van víz, amit meg lehet őrizni.
- » A cserjésedés, az özönfajok megjelenése.
- » A helytelen módon – kívülről befelé, nem mozaikos módon, alacsony fűtarlóval és gyorsan – végzett kaszálás.

A szakértő ezek után elmondta, hogy a Dél-Őrjeg Natura 2000 területen összesen 13 kezelési egységet különböztettek meg, melyek közül 6 gyepterületekre, 1 vizes területekre, 5 erdőkre és 1 szántókra vonatkozik. Mivel mind a négy tájhasználati mód képviselői jelen voltak a fórumon, az a döntés született, hogy egy-egy kezelési egység erejéig a gyepek, az erdők, a vizes területek és a szántók előírásait is ismerteti a szakértő.

KE1: Kékperjés láprétek kezelése

A láprétek kezelése kapcsán megfogalmazott általános előírásokon túl (pl. belvíz elvezetése tilos, inváziós fűszárúak irtása kötelező, cserjésedést meg kell akadályozni, inváziós gyomokat virágzásban kell kaszálni) külön előírásokat alkottak a tervezők arra az esetre, ha a lápréteket kaszálással, illetve ha legeltetéssel használják. A kékperjés lápréteket 0,4-0,6 ÁE/ha legeltetési sűrűséggel lehet legeltetni szarvasmarhafélékkel, a KNPI-vel előzetesen egyeztetett legeltetési terv alapján. Kaszálni a KNPI-vel egyeztetett kaszálási terv alapján, június 30. után lehetséges, természetvédelmi kaszálási módszerekkel, legalább 10cm-es fűtarló és 20-30% kaszátlan terület meghagyásával. A szénát kaszálás után legfeljebb 1 hónapon belül el kell vinni a területről. Tisztító kaszálás október 1. után történhet.

KE2: mocsárrétek kezelése

Mivel a mocsárrétek kezelése nagyban hasonlít a kékperjés láprétek kezelésére, csak azokat az előírásokat ismertette a szakértő, amelyek eltérnek az előző kezelési egységtől. Kiemelte, hogy az állatlétszám 0,2-1 állategység között ingadozhat (ez nagyobb intervallum, mint a lápréteknél). Szintén kiemelte, hogy a téli legeltetés és a szakaszoló legeltetés elképzelhető, de legeltetési tervet kell készíteni.

Az egyik helyi gazdálkodó azt az alapkérdést vetette fel, hogy mi a terv célja: a ma meglévő állapotokat konzerválni, vagy a 20-30 évvel ezelőtti táj képét visszaállítani, ami a mainál sokkal rendezettebb, szebb volt. A két célkitűzés ugyanis eltérő kezeléssel érhető el. Hangot adott véleményének, hogy a jelenlegi kiszámíthatatlan időjárási viszonyok között fixen behatárolni gazdálkodási határidőket (pl. kaszálás, legeltetés idejét) nem lehetséges (GY70,

GY106 sz. előírások). Például ebben az évben 10 nap alatt úgy felsült a gyepek, hogy nem maradt használható fűhozam, ezzel párhuzamosan viszont az özöngyomok felszaporodtak, így az októberi tisztító kaszálás már késői ahhoz, hogy hatása legyen. Hangsúlyozta, hogy a táj képe csak akkor őrizhető meg, ha fennmarad az állattartás, ugyanakkor nem várható el, hogy évtől, időjárástól függően egyszer 0,2 ÁE máskor 1 ÁE legeljen a területeken (KE1/GY40, KE2/GY39 sz. előírások). Szintén kifogásolta, hogy tűzpásztaikat nem lehet létesíteni (GY15): mivel a gyepeken nincs természetes víz vagy itató, ha fennhagyják a 20-30% kaszálatlan területet (GY92), a most jellemző száraz nyarakon óriási tűzveszélynek van kitéve a gyepek.

A KNPI munkatársa az elhangzottak kapcsán elmondta, hogy bár a Dél-Örjeg Natura 2000 területen viszonylag sok kezelési egység került meghatározásra, még mindig nem képes a jelenlegi terv a terület változatosságát teljesen követni, túlságosan általános. Hiszen bizonyára vannak olyan láprétek, ahol csak 0,3 ÁE/ha a javasolt legeltetési nyomás, másutt viszont szükséges 0,8 ÁE/ha. Ezt a problémát a fenntartási terv további részletezésével lehetne orvosolni. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy ahhoz, hogy bármekkora állatállomány maradjon a területen, a legeltetés peremfeltételeit biztosítani kell (pl. hogy lehessen itatót kialakítani) – e téren a KNPI azt javasolja, hogy a területileg illetékes természetvédelmi örrrel egyeztetve lehet kijelölni a degradáltabb területeket itatóhelynek, pihenőhelynek. Hozzátette még, hogy ha a fenntartási terv részletesebben kidolgozásra kerül, nem várható el, hogy a gazdálkodó meg tudja különböztetni a különböző gyeptípusokat a területén, amelyek eltérő kezelést igényelnek, s jelenleg a MEPAR sem képes ilyen részletettséggel megjeleníteni a blokkokat. Ezért a KNPI véleménye szerint más típusú – a támogatások és az ellenőrzések szempontjából könnyebben kezelhető – kezelési egységek kialakítására lehet szükség, mielőtt a terv életbe lép.

Az előző hozzászóló az elhangzottakhoz kapcsolódva elmondta, hogy a MEPAR jelenlegi lehatárolásával is van probléma a legelők esetében (pl. fás legelők esetében a legelő alatt is folyik legeltetés, az is hasznosul, de a MEPAR alapján mégis büntetést szabnak ki a gazdára, s hiába kérnek helyszíni szemlét, a MEPAR térképre nem vezetik át a valós állapotokat).

A természetvédelmi szakértő válaszul elmondta, hogy ismeri a felsorolt problémákat, és egyet is ért azzal, hogy ezeket kezelni szükséges. A Natura 2000 keretében megpróbálnak kísérletet tenni erre (pl. egy fa, vagy bokorcsoport ne kerüljön kivételre a legelőterületből). Az agrár-környezetgazdálkodási szakértő némileg pontosította az elhangzottakat, s hangsúlyozta, hogy az özönnövények ellen nem tisztító kaszálást, hanem virágzásban történő sokkoló kaszálást ír elő a terv, tehát a gazdálkodó által korábban említett ellentmondás nem áll fenn. A legeltetési sűrűség kapcsán hozzátette, hogy tervben jelenleg szereplő táj határokat az indokolta, hogy nagyon nehéz – pont a változó időjárási viszonyok miatt – pontosan megbecsülni a megfelelő legeltetési sűrűséget. Ezért azt tartották szem előtt, hogy egy rugalmas keretet biztosítson az előírás, amin belül a nemzeti park igazgatósággal való egyeztetés alapján lehet pontosabban lehatárolni az állategységet. Hozzátette továbbá, hogy a vis maior alpból a szélsőségesen száraz vagy nedves évek esetén kártérítési igényt lehet benyújtani.

A gazdálkodó az elhangzottakra reagálva elmondta, hogy nem az állategységek pontos számszaki meghatározását tartják elsősorban szükségesnek, hanem hogy az elvek tükrében szülessen döntés a túllegeltetésről/tapoásról, vagy a lülelegeltetésről.

Boros Emil válaszul elmondta, hogy azért szabták tágra a határokat, hogy aztán a KNPI-vel közösen készítendő legeltetési tervvel (GY57 sz. előírás) vagy kaszálási tervvel (GY76 sz. előírás) lehessen az adott földrészletre megfelelően pontosítani az előírásokat. Hozzátette,

hogy a tervben szereplő előírások ilyen módon történő testre szabása nem képzelhető el szaktanácsadó hálózat működése nélkül, amelynek tagjai egyformán járatosak a természetvédelem és a gazdálkodás területén, s tudják segíteni az adminisztrációban a gazdálkodókat. Ezután áttért a vízmegőrzés szerepére, amelynek különös hangsúlyt adhat az, ha a mostani száraz évek állandósulnak, vagy ha a csapadékos és a száraz időszakok hektikus, szélsőséges váltakozása erősödni fog. Ezért olyan szabályozható vízviasszatartási rendszerre lenne szükség, ami lehetőséget ad arra, hogy a legeltetés/kaszálás szempontjából a lehető legtöbb vizet megtartsa (ez egyben a legelő produktivitását is növelné). Végezetül visszatért egy korábbi hozzászólásban feltett kérdésre, s elmondta, hogy a Natura 2000 hálózat tagjaként a Dél-Őrjében az elsődleges (uniós) feladat a jelenlegi állapotok fenntartása, ugyanakkor az előírások jelentős része a jelenlegi állapotok javítását, a pár évtizeddel korábbi állapot visszahozását célozza meg. Egyelőre a minimális fenntartási kötelezettségek élveznek prioritást, amit az is indokol, hogy az állapotjavítás olyan intézkedéseket tenne szükségessé, amelyek jóval költségesebbek.

Az egyik helyi érintett annak a véleményének adott hangot, hogy – ahogyan elmondták az előtte szólók – ez a táj 30 évvel ezelőtt sokkal rendezettebb volt, és úgy gondolja, ezt a folyamatot nem fogja megállítani a Natura 2000 fenntartási terv, inkább súlyosbítani fogja. Az „írásztal mellett” kitalált tiltó rendelkezések elvadultabb tájat fognak eredményezni, irreverzibilis folyamatot fognak elindítani. Példaként a családi-polgárdi szőlőket hozza fel, illetve a becserjésedő dűlőutakat – ezeken a területeken már most megállíthatatlannak látszik a pusztulás. A rosszul megállapított tájhasználati szabályokra pedig példaként hozza az AKG-ből a zöldtrágyát, amely Németországban, Franciaországban talán jól működik, de Magyarországon a talaj vízháztartását rontja, a talaj kiszáradásához vezet. Felveti, hogy ha a Natura 2000 területeket az állam saját vagyonkezelésébe vonná, és megpróbálná fenntartani, akkor mit kezdene e területekkel. Véleménye szerint semmit. Ehelyett most a Natura 2000 keretében tiltó rendelkezésekkel az itt élő gazdálkodókra akarja az állam a felelősséget áthárítani.

Egy másik helyi érintett a talaj vízháztartásának kérdéséhez kapcsolódva elmondta, hogy 20 évvel ezelőtt a Duna-völgyi-főcsatorna (DVCS) évente kétszer elárasztotta a területet. A jelenlegi vízelvezető árkok „vízbevezető árokként” működtek, termékennyé tették a területet. A vízbőségben nem lehetett átkelni a tőzegbánya gödrök között, mert kiöntöttek. Mostanában a DVCS nem árasztja el a földeket. Ha a korábbi vízkormányzást (vízbőséget) megtartották volna, akkor nem menne el a Vörös-mocsárból a víz, megmaradnának a kaszálók, s nem volna gond a táj fenntartásával. Arra volna szükség, hogy a Dunából a DVCS-n keresztül vizet engedjenek a területre.

Boros Emil elmondta, hogy a vízkormányzás tekintetében nincs ellentmondás a helyi vélemények és a terv szándéka között – a természetvédelem szempontjából is kulcsfontosságú volna a vízviasszatartás, s ha megoldható, a terület vízbőségének növelése. A korábbi hozzászólás kapcsán hozzátette, hogy úgy véli, a felvetett problémák (elvadulás, becserjésedés) kezelése a fenntartási tervnek is fontos célja, az előírások között jó pár pont a cserjésedés visszafogására, a terület eredeti arculatának megőrzésére törekszik. Kérdésként felvetette, hogy ezen kívül mit várnának el a helyiek? A korábbi hozzászóló válaszul elmondta, hogy állami szinten meghozott intézkedéseket várnak. A szakértő hozzátette, hogy a Natura 2000 hálózat egy ilyen állami szinten meghozott intézkedésnek tekinthető, a fenntartási terv készítői ezt az állami beavatkozást próbálják segíteni, a helyi adottságokhoz jobban igazodóvá tenni.

Bíró Marianna az előző két véleményre reagált. Először a vízgazdálkodás témájához szólt hozzá, s elmondta, hogy felismerve a problémát a fenntartási terv az összes kezelési egységnél tiltja a víz elvezetését, előírja a víz megtartását. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy regionálisan nincs elég víz, mivel a DVCS-be a Kvassay-zsilipnél nem engednek elég vizet. A csatorna végigfut a Homokhátság nyugati oldalán, s mivel mélyebben van a hátság talajvízszintjénél a szintje, kiszívja a hátsági vizeket, s elvezeti őket. A korábbi felszólaló helyeselve hozzátette, hogy áprilisban, a szokásos nagyvizek idején volna szükség arra, hogy a DVCS-ben is legyen víz. Egy másik helyi gazdálkodó pedig a Csillagosi-csatorna kérdését vetette fel a vízkormányzás kapcsán: természetvédelmi és gazdasági szempontból egyaránt fontos vízfolyás volt (mintegy ökológiai folyosó kötötte össze az értékes területeket), halászat, horgászat folyt benne, megtalálható volt benne a lápi póc, ma azonban gyakorlatilag nincs benne víz, legfeljebb helyenként némi sár. Felelőtlennek és igazságtalannak tartja, hogy ezeket a csatornákat szárazon tartja a kezelő, miközben a gazdálkodók fizetik a hozzájárulást.

Zellei László az ADU-KÖVIZIG munkatársa reagált a vízkormányzás kapcsán elhangzott véleményekre. A kezelési terv kapcsán elmondta, hogy a terv a vízrendezést és a lecsapolást első rendű veszélyeztető tényezőként sorolja fel – ezzel olyan formában tud a vízügyi igazgatóság egyetérteni, hogy a vízrendezés az első számú hatótényező a terület fenntartása tekintetében, de nem feltétlenül veszélyeztető tényező. Ma Magyarországon a vízügyi igazgatóságok, a vízgazdálkodási társulatok és a gazdálkodók tudják a vízkormányzást befolyásolni. A Dél-Órjég Natura 2000 terület vonzáskörzetében a KÖVIZIG két csatornát kezel, a DVCS-t és a Sárközi II. sz. csatornát. A többi csatorna a vízgazdálkodási társulatok kezelésében van, ezért előfordulhat, hogy nem minden kérdés esetében a vízügyi igazgatóság az illetékes. E két csatorna működését vízjogi engedélyek szabályozzák, amelyek viszonylag régen készültek, ezért nem minden esetben felelnek meg a mai elvárásoknak. A DVCS fő funkciója eredetileg az volt, hogy a hátságon összegyűlő felesleges vizeket összeszedje és levezesse a Dunába Bajánál, illetve árapasztókon (mint pl. a Csorna-foktői csatorna) keresztül Baja fölé. A másik fő funkciója, hogy a csatorna a Ráckevei-Soroksári Duna-ágból gravitációsan vizet hoz a térségbe. Ugyanakkor, amint azt a helyi érintettek is észlelték, az elmúlt években a DVCS vízszintje a szokásos alatt van. Ennek az az oka, hogy a Kvassay-zsilip úgy épült meg, hogy a Duna lánc-hídi vízmércéjének 200 cm-es állásánál a zsilip küszöbe szárazra kerüljön. Így viszont nem tud befolyjni gravitációsan a Soroksári Duna-ágba víz, s így abból sem lehet a DVCS-n keresztül vizet kivenni. A Közép-Dunavölgyi KÖVIZIG (budapesti) és az Alsó-Dunavölgyi KÖVIZIG (bajai) közötti megállapodás alapján ilyen – korlátozott vízkivételi – esetekben a DVCS-n keresztül legfeljebb 5 m³/s a kivehető vízmennyiség. Amikor nincs korlátozott vízkivétel, akkor 17 m³/s a kivehető vízmennyiség. Ezzel a vízmennyiséggel kell közel 5000 km²-es területen gazdálkodni. A vízháztartási mérlegek alapján ugyanakkor bizonyítani lehet, hogy a legszárazabb időszakokban a DVCS mérlege pozitív, több víz jön be a területre, mint amennyi kimegy. A DVCS vízszintjével tehát nem lehet nagyon erősen befolyásolni a Dél-Órjég vízháztartását, részben a csatorna menti depóniák miatt, részben pedig mivel a DVCS működésében a nagytérségi szempontokat kell figyelembe venni (azaz a nyári maximális öntözési üzemi vízszintnél magasabb vízszintet nem lehet tartani, mert vannak a csatorna mellett olyan települések, amelyeket ez a vízállás már veszélyeztetne). A Sárközi II. sz. csatornával más a helyzet: ennek a felső szakaszán viszonylag mélyen van a vízszint, azt lehetne duzzasztással emelni. Szintén kiemelt figyelmet érdemel, hogy a DVCS bal partjáról, mint a fésű fogai, csatlakoznak a DVCS-hez a társulati csatornák. E társulati csatornák torkolatának az elzárásával lehet a terület vizét megtartani, tekintve, hogy a DVCS vízszintjét annyira nem tudják megduzzasztani, hogy az visszahasson a társulati csatornákra. Van példa már együttműködésre a KNPI és a vízügyi igazgatóság között, például a Csorna-foktői csatorna felső folyásánál. Itt, ha tavasszal belvíz van, de a

védett terület igényelné még a vizet, akkor a DVCS-vel és a Csorna-foktői csatornával vissza tudják duzzasztani a társulati csatornákat egy megközelítőleg két hetes időszakban. Egy ilyen megoldás a Dél-Őrjeg esetében is működhet. Mindazonáltal nem javasolja a csatornák megszüntetését, mert hektikus időjárási változások mellett, csapadékosabb évek esetén szükség lehet a levezető kapacitásra. Megjegyezte továbbá, hogy a Natura 2000 fenntartási terv szemérmes a vízrendezési kezelési előírások kapcsán – nem csak azt kellene leírni, hogy a vízviisszatartás kötelező, hanem pontosan meg kellene határozni a vízkormányzás szintjeit. Ebben az ADU-KÖVIZIG szívesen együttműködik, és a tervezők rendelkezésére áll (jó példa erre az együttműködésre az Izsáki Kolon-tó esete). Az előző hozzászóló kérdésére reagálva kérte, hogy térképen mutassák meg a Csillagosi-csatornát, s hogy az elhangzott észrevételeket a jegyzőkönyv tartalmazza, hogy annak alapján tudjanak intézkedéseket fogantatni. Hangsúlyozta továbbá, hogy fontos, hogy a gazdálkodók, a vízügyi szakemberek és a természetvédők megismerjék egymás véleményét a hasonló fórumokon.

A Dunamenti és Kunsági Vízgazdálkodási Társulat elnöke hozzászólásában kitért a Csillagosi-csatorna kérdésére. Ez előtt azonban reagált a korábban elhangzottakra, s kiemelte, hogy a vízgazdálkodás során a csatorna teljes hosszán figyelembe kell venni az igényeket, s mérlegelni kell a csatorna elzárását, visszaduzzasztását, ha az a felső folyáson vízkárt okoz a mezőgazdasági termelésben. Nagyobb területre kiterjedő hatástanulmányokra kellene épülnie az ilyen jellegű terveknek. Mivel igen korlátozott forrásokból – főként gazdálkodók hozzájárulásaiból – gazdálkodnak, nem tudnak az összes csatornára kellő figyelmet fordítani, s elsősorban a mezőgazdasági szempontból értékesebb területeket próbálják menteni. A Csillagosi-csatorna belvíz védekezési szempontból nem fontos, ezért nem tartotta karban a társulat. Vízjogi engedélyek módosítása esetében tudnak vízviisszatartást végezni – erre Kunszentmiklós környékén sor került a KNPI-vel való együttműködés keretei között.

Boros Emil megerősítette, hogy a vízjogi engedélyeket aktualizálni kellene a megváltozott természeti, gazdasági és társadalmi viszonyokhoz. Hozzátette még, hogy a tervkészítés során azért nem kezdtek részletesebb egyeztetést a vízügyi szervekkel, mert bár a vízügyi kezelő készséges vízviisszatartásba fogni, de ehhez a gazdálkodókkal kell előzetesen megegyezni, amit a vízügyi kezelő a tervezők feladatának tart. Ezért most a tájhasználat szabályainak újragondolására próbáltak meg kísérletet tenni, s ha ebben egyet tudnak érteni a gazdálkodókkal, akkor fordulnak a vízügyhöz a vízrendezési kérdésekben.

Az ADU-KÖVIZIG munkatársa válaszul elmondta, hogy a vízgazdálkodás egy szolgáltatás, amely az intenzív gazdálkodást (csekélyebb vízigény) és a természetvédelmet (nagyobb vízigény) is ki kell hogy szolgálja. A zsilipek egyedi hangolásával lehet igazodni a különböző területhasználati igényekhez, de ehhez kompromisszumot kell keresni a különböző területhasználatok között. A műszaki értékeket azért kell még a tervezés folyamán meghatározni, mert ha a terv pontos műszaki értékek nélkül rögzül jogszabályi szinten, akkor az előírások értelmezésekor, követésekor számos újabb konfliktus alakulhat ki. Hangsúlyozta továbbá, hogy a vízmérleg számítások szerint a DVCS nem csapolja meg a terület vizeit, még a talajvizet sem, bár tudja, hogy a terület vízrendezésének kezdetekor ez nem minden esetben volt így. A vízviisszatartás szemlélete mintegy húsz éve jelen van a szakmában.

Biró Marianna kifejtette, hogy amikor a DVCS-t tervezték, voltak felesleges vizek a hátságon, mára azonban ez a helyzet megváltozott. Ez különös jelentőséget ad annak, hogy újragondolják a vízjogi engedélyeket is a tájhasználat általános szabályai mellett (a vízhiány időnként már a gazdálkodók érdekeit is sérti, gazdálkodásukat nehezíti el). Elmondta továbbá, hogy a csatornák betemetése kapcsán a lápréteken és mocsárréteken induló kisebb levezető

csatornákra gondol a terv. Hangsúlyozta, hogy nem teljesen ért egyet azzal, hogy a DVCS nem szívja le a hátsági vizeket, hiszen a Duna is annyira bevágódott már a medrébe, hogy a talajvizeket magához vonzza a magasabban fekvő területekről. Ezért úgy gondolja, hogy a Bajai-zsilip működését is át lehetne gondolni.

Az egyik gazdálkodó ennek kapcsán felvetette, hogy évente lehetne a gazdálkodók és a vízügy között hasonló egyeztetést szervezni, ahol meg lehetne beszélni, hogy az adott évben milyen vízszint volna elfogadható minden fél számára.

Egy másik gazdálkodó a társulati csatornák kapcsán elmondta, hogy a társulat csak minimális karbantartást végzett, az elmúlt két évtizedben inkább az infrastruktúra leromlását lehet megfigyelni (nem működnek pl. átereszek sem), így a vízvisszatartás technikai feltételei sincsenek meg minden esetben. A fenntartási tervhez visszakanyarodva elmondta, hogy antagonisztikus ellentétet lát a Natura 2000 és az AKG között. Utóbbi előírja a csatornák kezelését, átereszek tisztítását, cserjeirtást, ami ellentmond a fenntartási tervben szereplő vízvisszatartási előírásoknak. Hozzátette még, hogy amióta a területen gazdálkodnak, úgy látja, a vízgazdálkodási társulat szinte semmit sem csinált az Őrjegben, míg más területeken láthatóan segíti a gazdálkodást. Ez nem biztos, hogy jó így – sem gazdálkodási, sem természetvédelmi szempontból.

A fórum moderátora lezárta a vízkormányzás kapcsán kialakult beszélgetést, s visszatért a szót a fenntartási terv megvitatására.

Az egyik gazdálkodó a kaszálás kapcsán fogalmazta meg észrevételét: nem tartja elfogadhatónak a június 30-i kaszálási határidőt (GY70 a KE1 és KE2 kezelési egységeknél), és az október 1-i tisztító kaszálás határidejét (GY106 a KE1 és KE2 kezelési egységeknél). Péter-Pál után a széna értéke jelentősen csökken, az értékes fű addigra leszárad. A lucerna után, május végén, június elején kellene kaszálni. Ilyen kaszálás mellett a sarjú szeptemberre kaszálható lesz, de októberben a sarjúkaszálásnak sincs értelme. A tervben szereplő kaszálási határidők a szokásos kaszálási időpontoknál egy hónappal későbbre teszik a kaszálást.

Egy másik gazdálkodó hozzátette, hogy ha az állatok megtartása fontos érdek a terület kezelése szempontjából, akkor a takarmánytermelés terén engedményekre volna szükség, hiszen ha nem tudnak takarmányt termelni az állatoknak, nem tudják az állományt fenntartani.

Boros Emil a felvetésekre reagálva elmondta, hogy több szempont indokolja a későbbi kaszálást, például madárvédelmi szempontok, vagy az, hogy június elején gyakran túl nedves a talaj. Ugyanakkor a kaszálási és legeltetési tervek során a KNPI-vel egyeztetve lehet az időjáráshoz jobban igazítani a mezőgazdasági műveleteket.

A KNPI képviselője hozzátette, hogy a Dél-Őrjeg sajátossága, hogy itt rendszeresen lehetett évente kétszer kaszálni (május végén, június elején, illetve augusztus végén, szeptember elején). Néhány évtizeddel ezelőtt azonban a májusban kezdett kaszálás sokkal hosszabb ideig tartott, ami lehetőséget adott arra, hogy a különböző védett állatok, növények megfelelően tudjanak fejlődni. Példaként a vérfű hangyabogárka esetét hozta fel. A mai kaszálási módszerek esetében az lehet a megoldás, hogy foltonként eltérő időben határozzák meg a kaszálás kezdetét (a gyepek fajösszetételétől függően), amire a kaszálási terv ad lehetőséget. Megerősítette, hogy a legelő állatállomány a kulcsa a természeti értékek megőrzésének, ezért a nemzeti park igazgatósága is a gazdálkodókkal való együttműködésre törekszik.

Boros Emil hozzátette, hogy a későbbi kaszálási határidő betartásáért kompenzáció is jár.

A gazdálkodók többsége aggodalmának adott hangot: ha ezek a fix határidők bekerülnek a szabályokba, akkor azokat számon lehet rajtuk kérni – hiába egyezhetnek meg rugalmasabb határidőkben a nemzeti park igazgatósággal.

Marticsek József, agrár-környezetgazdálkodási szakértő elmondta, hogy ezt a felelmet nem tartja megalapozottnak, ugyanis a fenntartási tervek egyelőre nem jelennek meg jogszabályi szinten, csak ajánlásokat jelentenek. Hangsúlyozta azt is, hogy a fórum egy lehetőség a helyi gazdálkodóknak, hogy ne felülről hozott szabályokhoz kelljen a későbbiekben alkalmazkodniuk, hanem hogy ezeket a szabályokat a tervezőkkel együtt alkossák meg. A lehetőség a résztvevők kezében van: ha véleményt mondanak, saját kezükbe vehetik a sorsuk irányítását a fenntartási tervek kapcsán, és beleszólhatnak abba, hogy milyen szabályok betartását írják elő számukra – ráadásul úgy, hogy azokért később kompenzációban részesülhetnek.

Bíró Marianna javaslatot tett egy kompromisszumra: az előírások közé bekerül, hogy évente az időjárási viszonyoknak és a gyepek állapotának megfelelő kaszálási terv készítése kötelező, ez a kaszálási terv rögzíti az adott évben betartandó kaszálási határidőt (GY76 módosításával), míg a június 30-i kezdő kaszálási időpont (GY70) kikerül az előírások közül. A tisztító kaszálás határidejét pedig szeptember 1-re lehet módosítani (GY106). Ezzel a KNPI munkatársa is egyetértett, illetve a gazdálkodók is elfogadták.

Az egyik gazdálkodó hozzátette, hogy az AKG-ban nincsen a kaszálás vonatkozásában kezdési időpont meghatározva. Ez a gazdálkodók szerint így megfelelő.

A KNPI munkatársa arra is felhívta a figyelmet, hogy a tervezett Natura 2000 rendszerhez hasonló módon működő MTÉT (Magas Természeti Értékű Területek, korábban ÉTT) rendszerben gazdálkodók a támogatásoknak köszönhetően tudták növelni az állatlétszámot, tudtak fejleszteni. Tehát várhatóan a Natura 2000 is inkább előnyöket fog hozni a gazdáknak, s nem hátrányokat. Addigra természetesen blokk szintre le kell fordítani az előírásokat, ami további egyeztetésekkel fog járni, s ezeknél a későbbi egyeztetéseknél talán még fontosabb lesz majd a gazdálkodók jelenléte és véleménye, mint most, a tervezés kezdeti szakaszában.

A falugazdász azt az alapproblémát vetette fel, hogy egyes kezelési egységeknél elő van írva, hogy a kezelési egység 50 méteres környezetében nem lehet növényvédőszeret (kemikáliákat, bioregulátorokat) használni – tehát az előírások implicite azt tartalmazzák, hogy a szomszédos, a Natura 2000 hatálya alá nem tartozó, támogatásra nem jogosult területeken is korlátozásokra van szükség (SZ14 sz. előírás a KE8, KE9, KE10, KE11 kezelési egységek esetében). A tervezők elismerték, hogy valós problémát feszeget a hozzászóló. Marticsek József elmondta, hogy ami nem Natura 2000 területre vonatkozó előírás, az ki fog kerülni a kötelező előírások sorából, mert jogalap sincs arra, hogy ilyen szabályokat betartsanak. A helyi érintettek attól tartanak, hogy ha a tervben ez ilyen formában megmarad, és a tervet valaha egy jogszabály érvénybe lépteti, akkor ez minden korábbi ígéret ellenére életbe léphet, és tönkretelhet gazdálkodókat. Példaként a nitrát érzékeny területek esetét hozták fel. Marticsek József megpróbálta megnyugtani az érintetteket, hogy ilyen előírások nem fognak a tervben bennmaradni. A moderátor indítványozta, hogy ha az megnyugtatja a jelenlévőket, akkor már most szükséges egy átfogalmazott változata ennek az előírásnak, amely mindkét felet kielégíti. Boros Emil javasolta, hogy a kérdéses előírás (SZ14) szövegéhez kiegészítésként írják hozzá: „Természetközeli állapotú erdőtervi jellel

ellátott láperdő és keményfás ligeterdő, illetve vizes élőhely szélétől számított 50 m-es sávban szántóföldi növénytermesztés során kemikáliák és bioregulátorok nem alkalmazhatók, KIVÉVE A NATURA 2000 TERÜLETEN KÍVÜL ESŐ HATÁROS SZÁNTÓKON.”

Az egyik helyi gazdálkodó a legeltetési állatsűrűség kapcsán javasolta, hogy itt is az évjárattól függjön, hogy az adott területen mekkora legeltetési sűrűséget ír elő a terv (GY39). Az ennek kapcsán kialakult beszélgetésből kiderült, hogy a tervben jelenleg foglalt határok (0,2-1 ÁE/ha) elég rugalmasak. A nitrát érzékeny terület miatt 1 ÁE-nél többel úgy sem lehet legeltetni, 0,2 ÁE-nél kevesebbnel pedig nem érdemes. A legeltetési tervben lehetne egyedileg meghatározni az állatsűrűséget. Felmerült még, hogy a helyes gazdálkodási gyakorlat megfogalmazása nem vehető-e át erre az esetre? Erre reagálva Marticsek József elmondta, hogy ha ellenőrizhető előírást nem írunk elő, hanem a lehető legrugalmasabb módon csak azt a tiltást tartalmazza a terv, hogy tilos a túllegeltetés, akkor kompenzációt nem lehet emellé az előírás mellé rendelni. Ezért olyan korlátozásokat kell kitalálni, amit a gazdák még elfogadnak, és a természetvédelemnek is jó. Így végül megállapodás született arról, hogy a tervben szereplő től-ig határok (0,2-1 ÁE/ha) megfelelők. Rövid elméleti vita alakult ki arról, hogy jogosult-e valaki kompenzációra – s ha igen, miként, MEPAR-ban hogyan látszódik – azért, mert pl. egy nyílt homokpuszta gyepterületét fel kell hagynia a természetvédelmi szempontok alapján.

A falugazdász megkérdezte, hogy azok a gazdálkodók, akik nincsenek jelen, de érintettek a Natura 2000 kijelölés által, honnan fognak tudomást szerezni a fenntartási tervről? Kelemen Eszter elmondta, hogy több gazdálkodóval vette fel a konzorcium a kapcsolatot, de közülük nem mindenki tudott a fórumon megjelenni. A projekt lezárásaként egy gazdálkodóknak szóló kiadványt is készül, amit a konzorcium megpróbál minden addig ismert címre eljuttatni. Ennek ellenére természetesen számos olyan gazdálkodó van még, akivel eddig nem sikerült a kapcsolatfelvétel, akinek nem ismert az elérhetősége. A fenntartási terv bevezetése előtt ugyanakkor valószínűleg lesznek még hasonló egyeztetések, ahol a gazdálkodók szélesebb körének is lehetősége lesz az egyeztetésre. A falugazdász felvetette, hogy a tulajdoni lapok alapján minden érintettet lehetne tájékoztatni. A KNPI munkatársa elmondta, hogy ha a nemzeti park igazgatóságoknak kell a hátralévő területeken az egyeztetéseket lebonyolítani, akkor az hasonló formában fog megtörténni, mint a védett területek kezelési tervénél. Azaz az önkormányzatoknál 45 napig ki van függesztve a terv, majd további 30 nap áll az érintettek rendelkezésére ahhoz, hogy véleményezzék. A kifüggesztett terv azonban már egy egyeztetett változat lesz, tehát az egyeztetés folyamán az érintetteknek lehetősége lesz a tervet megismerni és véleményezni (nem elvárható, hogy több száz vagy ezer tulajdonos számára postán juttassák el a tervet). A falugazdász további kérdése, hogy mi lesz azokkal a területekkel, amelynek tulajdonosa van, de földhasználója nincs (nem használják a területet). Marticsek József válaszul elmondta, hogy a kérdés rendkívül aktuális és jogos, de nem a projekt hatáskörébe tartozik, hogy megoldást találjon rá. Felmerült a kérdés, hogy ezek a tulajdonosok egyáltalán honnét értesülhetnek arról, hogy területük a Natura 2000 hatálya alá esik. Válaszként elhangzott, hogy a tulajdoni lapokon már be van jegyezve, hogy az adott terület Natura 2000 terület. A kijelöléskor a helyrajzi számos lista elvileg az önkormányzatoknál kifüggesztésre került, s ma is szabadon letölthető az internetről, tehát aki érdeklődik, utána tud járni. Az azonban tény, hogy a tulajdonosok személyes, írásos kiértesítése nem történt meg. Ennek oka, hogy nagyon gyorsan kellett a kijelölést megtenni, hiszen csatlakozási feltétel volt számunka. Ráadásul az EU nagy arányban várt kijelölt területeket az országtól, hiszen önálló biogeográfiai régiót képviselünk, a minisztérium viszont próbálta ezt az arányt mérsékelni, így a javasolt kijelöléseket többször is visszaadta az EU, és új területeket kellett lehatárolni.

Az egyik helyi érintett a vadászattal kapcsolatos előírásokra reagált. Elmondta, hogy a vadállomány és a természeti értékek védelme is szükségessé teszi a vadak etetését, szóó kihelyezését, miközben a terv csak tiltó rendelkezéseket tartalmaz (E37). Vannak olyan időszakok, amikor a nem túlszaporodott vadállomány etetés nélkül elvándorol, leromlik. A kihelyezett takarmány a védett állatok számára is táplálékot jelenthet télen. Ezért azt javasolta, hogy ne kategorikus tiltás szerepeljen a tervben, hanem megfelelő szabályok határozzák meg, hogy hogyan van lehetőség szóró, etető kihelyezésére (mekkora területet fedhet le, hány km²-enként lehet kihelyezni, a felhagyott szóró területét kaszálni kell stb.). A KNPI munkatársa elmondta, hogy az egész Duna-Tisza-közén jellemző, hogy exponenciálisan nő a vaddisznó állomány. Az előző felszólaló hozzáfűzte, hogy a növekvő vaddisznó állomány is kisebb kárt tesz, ha van egy kicsi szóró, ahol táplálkozhatnak, mintha hagynánk, hogy mindent kitúrjon.

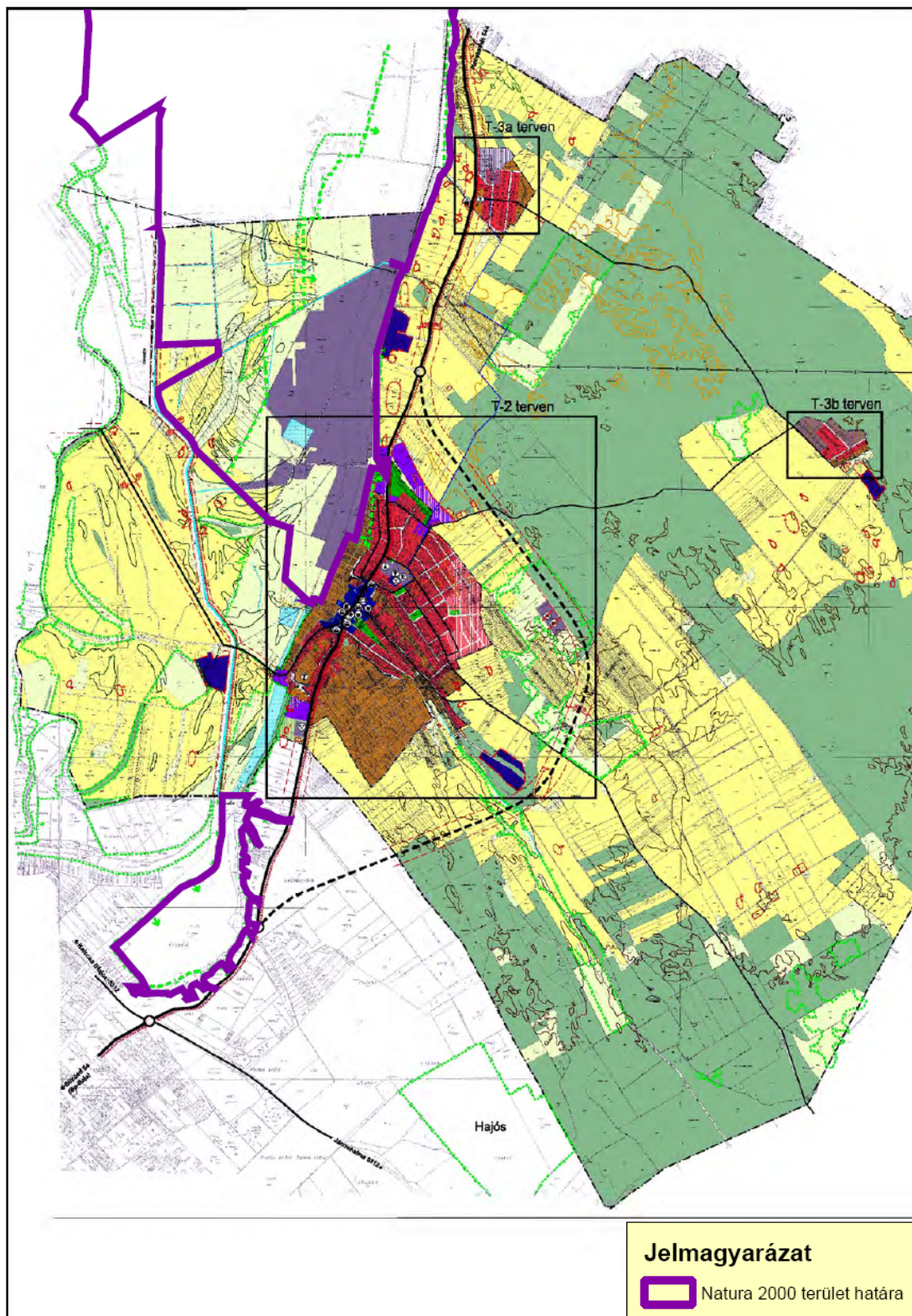
A moderátor jelezte, hogy a négy tájhasználati típusból a gyepek és a vizes területek kezelését sikerült többé-kevésbé átbeszélni. A korábban jelenlévő erdőgazdálkodók elmentek, velük külön volt személyes egyeztetés, így az erdős előírások megbeszélése a plénum előtt nem indokolt. Ellenben a szántó földi műveléshez kapcsolódó előírásokat, ha a résztvevők ideje és kitarása még engedi, röviden át lehetne tekinteni. A jelenlévők egyetértettek ezzel, így Boros Emil röviden bemutatta a zárványszántók (KE13) kezelési egységhez tartozó előírásokat. Ezeken a területeken a legfőbb törekvés a visszagyepesítés, ami történhet a környező természetközeli rétekről származó magkeveréssel, vagy lucernatelepítés után úgy, hogy a lucerna kiöregedése után hagyjuk, hogy magától visszatelepedjenek a növényfajok. A telepített gyepeken a fenti kaszási korlátozások nem érvényesek. Ezekre az előírásokra tételes visszajelzés nem érkezett, az előírások a helyi érintettek számára elfogadhatónak tűntek.

Bíró Marianna még visszatért a legeltetési sűrűség kérdésére, és a résztvevők közösen megállapodtak abban, hogy az összes gyepek kezelési egységénél 0,2-1ÁE/ha-ban (GY39 sz. előírás) rögzítik a legeltetési sűrűséget, és az adott terület sajátosságait és az időjárási viszonyokat is figyelembe véve a legeltetési tervben lehet pontosan meghatározni a legeltetési nyomást. A tervezők hozzátették azt is, hogy fontos volna a rekettyés, nádas, „dzsumbujos” területek legeltetése, mivel ezzel a legeltetéssel lehetne visszatérni régi állapotokhoz. E célból külön kezelési egységbe kerültek ezek a művelési ág szerint nem feltétlenül gyepeként nyilvántartott, de legeltethető területek (sásosok). Elhangzott még, hogy elsősorban marhával és lóval volna a legkívánatosabb a legeltetés, a sásosnál pedig határozottan támogatott a legeltetés a kaszálással szemben.

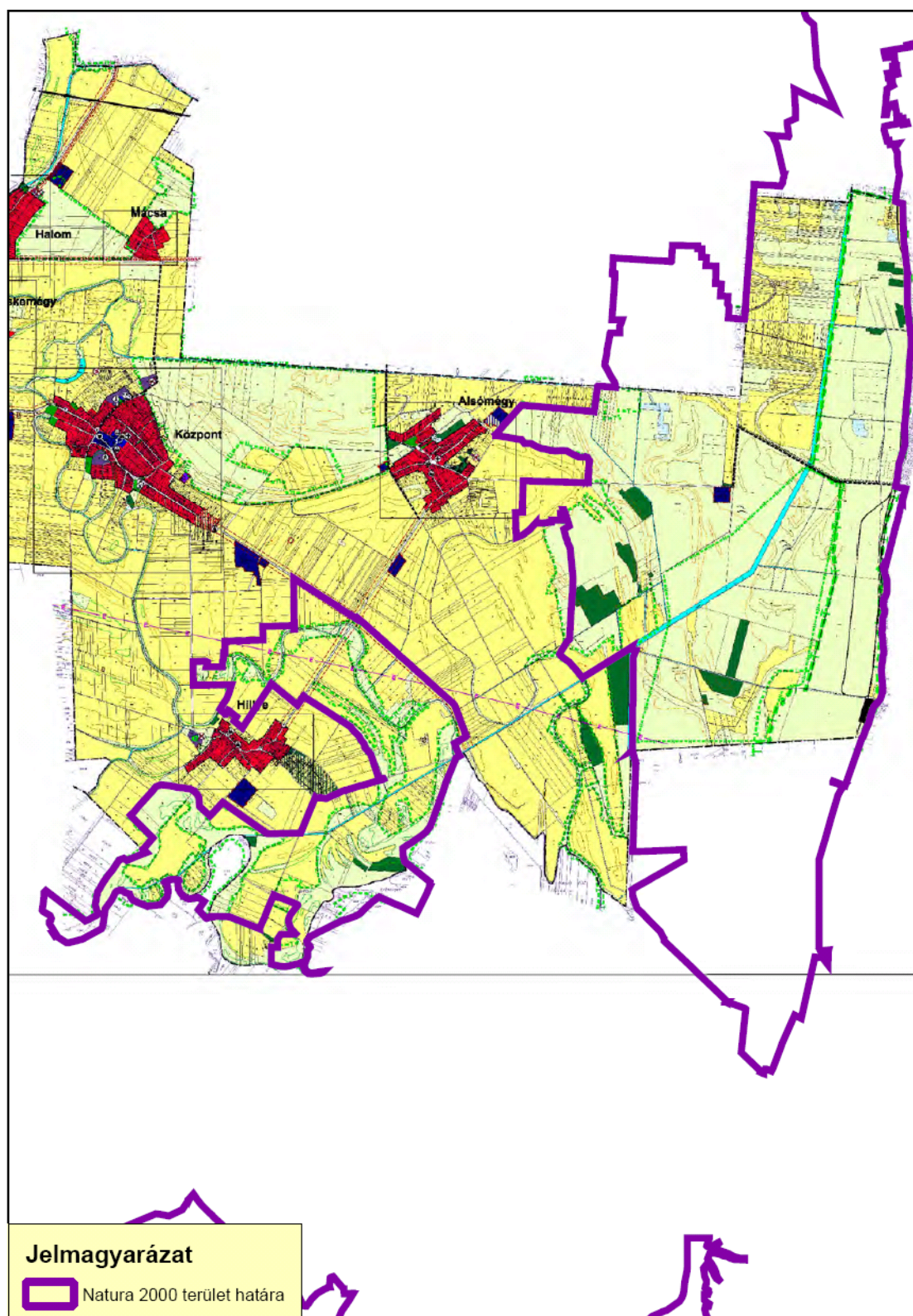
A moderátor ezek után megköszönte az aktív és kitaró jelenlétet a résztvevőknek és lezárta a közel 3,5 órás fórumot. Biztosította őket arról, hogy az elhangzott vélemények a jegyzőkönyvbe bekerülnek, és a terv átdolgozása során iránymutatásként fognak szolgálni.

Az érintett települések településszerkezeti terve

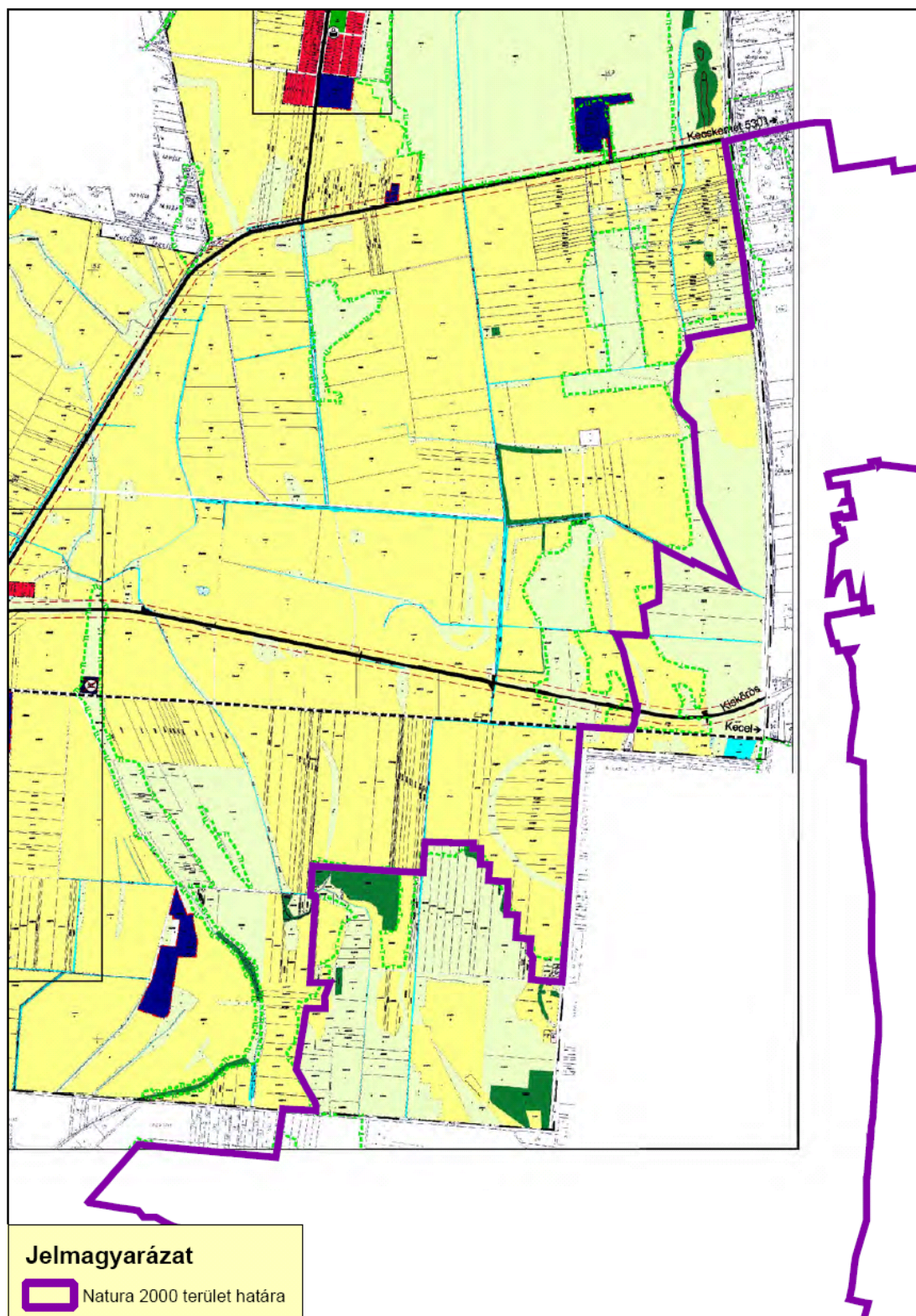
A Natura 2000 lehatárolás elhelyezkedése Császártöltés településszerkezeti tervén

A Natura 2000 lehatárolás elhelyezkedése Homokmégy településszerkezeti tervén

A Natura 2000 lehatárolás elhelyezkedése Öregcsertő településszerkezeti tervén

A fenntartási terv véleményezése

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. kormányrendelet szerint érintett véleményezők észrevételei

Sor-szám	Előírás/Téma	Natura 2000 terület	Kezelési egység	Véleményező szervezet	Vélemény-azonosító	Kivonatos vélemény	Véleményezés módja L:levél F:fórum @:email
565.	Általános	Dél-Őrjeg		Alsó-Duna-Völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság	107/1	A fenntartási terv a veszélyeztető tényezők sorrendje, súlya és kezelési feladatok belső arányainak összevetésében eltolódást mutat, amennyiben az első számú veszélyeztető tényezőkként megnevezett csatornázást (H13) és lecsapolást (H06) (5. oldal táblázat) a kezelési feladatok meghatározása között nem ennek megfelelő súllyal szerepelteti. Ebből következően a vízrendezési kezelő nem kap elegendő információt a természetvédelmi célkitűzéseknek is megfelelő vízrendezési üzemeltetési és fejlesztési tervek elkészítéséhez és azok végrehajtásához. Hiányosságként jelenik meg, hogy a tervezet előírásai csak a földhasználatokra vannak értelmezve, a területen lévő, különböző kezelésben (ADUKÖVIZIG, Vízgazdálkodási Társulat) lévő csatornahálózatra nem.	L
566.	GY06	Dél-Őrjeg		Alsó-Duna-Völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság	107/2	GY06 „Belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos” A területet az ADUKÖVIZIG kezelésében lévő Dunavölgyi főcsatorna É-D-i irányban keresztezi. A DVCS-vel közel párhuzamosan haladó Sárközi II. számú lecsapoló csatorna a terület É-i részén eredve D-Ny-i irányban lép ki onnan. A két meghatározó vízfolyás parti depóniáik következtében a környező területekkel közvetlen felszíni vízforgalmi	L

						kapcsolatban nincs, működésük során a határos kezelési egységekről történő felszíni vízelvezetés és vízpótlás ezért kizárható. Az említett csatornába számos területi víztelenítési funkciójú mellécsatorna torkollik, amelyek közül a Sipsa-Hajósi csatorna közvetlenül belterületet is érint. A mellécsatornák kezelője a Dunamenti és Kiskunsági Vízgazdálkodási Társulat (Dunavecse, Munkácsy telep 1-3.). A mellécsatornák gravitációs működésük során a befogadó üzemvíz szintje függvényében alkalmasak a területről történő kontrollálatlan vízelvezetésre. A befogadók térségi vízkárelhárítási szerepe miatt az üzemvízszintek emelése korlátozottan valószínűsíthető, ezért javasoljuk a mellécsatornák torkolati zárási lehetőségeinek megteremtését és ezzel összefüggésben a kezelővel történő tervezői egyeztetést.	
567.	V35	Dél-Őrjeg		Alsó-Duna-Völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság	107/3	V35 Vízbortás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos A Dunavölgyi főcsatorna térségi vízpótló funkciójában alkalmas a terület saját vízkészletének mennyiségi kiegészítésére. A vízkészlet forrása belvizes időszakon kívül a Ráckevei (Soroksári)-Duna. A területhasználók vízháztartási állapotokkal összefüggő eltérő igényei közötti konszenzus megteremtése véleményünk szerint a kialakult állapot megváltoztatását kezdeményező tervező feladata. Ennek keretében szükségesnek tartjuk a vízborítások kívánatos szintjének (szintjeinek) és időtartamának (időszakainak) meghatározását.	L
568.	V35	Dél-Őrjeg		Alsó-Duna-Völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság	107/4	Az egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok közt szerepel, hogy a csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben szabad elvégezni. A NATURA 2000-es fenntartási jogszabály pedig kimondja, hogy kármegelőzés esetén (ez a belvízkárra is vonatkozik), nem kell a NP engedélye a kotráshoz. Az ADUKÓVIZIG kezelésében lévő mesterséges csatornák esetében, azok funkciójának fenntartásához szükséges munkák elvégzéséhez KTVF	L

						felé történő bejelentés és a NPI-val történő egyeztetés mellett az ADUKÖVIZIG ragaszkodik.	
569.	Általános	Dél-Őrjeg		Alsó-Duna-Völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság	107/5	Kérdésként merül fel, hol a NATURA 2000-es területek valódi határa? Az anyagban szereplő térképen a tervezési területen belül a kezelési egységek lettek lehatárolva. Ugyanakkor nem esik szó a tervezési terület, kezelési egység és a NATURA 2000-es terület viszonyáról. Más térképekkel való összehasonlítás alapján a tervezési terület egyezik a NATURA 2000-es területek határával. Viszont a tervezési területen belül csak a kezelési egységekre lettek megállapítva kezelési előírások (hiszen jelölő élőhelyként ezek a foltok kerültek azonosításra), ezáltal a támogatási rendszer is ezeket a területrészeket érinti. A NATURA 2000-es jogszabály tiltásai, kötelezései viszont az egész tervezési területre vonatkoznak, a kezelési területeken kívül kompenzációk nélkül, amely konfliktusok alapját képezheti. A fentiek alapján ésszerű lenne a NATURA területek határait a kezelési egységek alapján meghatározni.	L
570.	Általános	Dél-Őrjeg		Alsó-Duna-Völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság	107/6	A fenntartási terv a 30. oldalon a 3.2.2. pontban „Élőhely-rekonstrukció és élőhely fejlesztés címszó alatt a lápvidék vízrendszerének lehetséges mértékű rehabilitálását irányozta elő. Ennek egyik eleme a „bányagödrök területén kotrással nyílt vízfelület teremtése, ezek időről időre történő felújítása”. Ugyanakkor a területen ma is működő tőzégbányászat folyik, aminek eredményei a ma is keletkező nyílt vízfelületű, sekély tavak. Hiányosságként merül fel, hogy a tervezet nem foglalkozik a tőzégbányászat kérdésével, mint a lápot leginkább érintő tevékenységgel.	
644.	Általános	Dél-Őrjeg		Natura Kft.	187/1	A Natura Kft tulajdonosaként jegyzem meg, hogy a Natura 2000 területek kijelölése előtt bennünket senki	

						nem keresett meg, tőlünk véleményt nem kért senki. Később a Minisztérium által kiadott helyrajzi számos tájékoztatóban találtuk meg, hogy az ún. „Homokmég II.bányatelkünk is benne van a felsorolásban. Tájékoztatóként elmondjuk, hogy a nevezett bányatelek fektetése 1985-ben történt meg, tehát jóval a Natura 2000 területek kijelölése előtt. Véleményünk szerint ezt akkor figyelembe kellett volna venni. Nem így történt, de ez most már mindegy is.	
645.	Általános	Dél-Őrjeg		Natura Kft.	187/2	A kijelölés után szakhatósági tiltásra nem kaptuk meg a Homokmég II.bányateleken történő bányászati tevékenységünk további folytatásához az engedélyt, hivatkozva a Natura 2000 előírásaira. Ennek következtében mintegy 100.000 m3 tözeg kitermelésétől estünk el, aminek piaci értéke is igen jelentős.	
645.	Általános	Dél-Őrjeg		Natura Kft.	187/3	Elvileg nem ellenezzük a természet és a környezet védelmét, de a tevékenységünk a jelzett területen történő tiltása jelentős anyagi hátrányt jelent számunkra. Kérjük az egyeztető anyagban szerepeltetni a bányászat tiltása következtében-hasonlóan a mezőgazdasági tevékenységet végzőkhöz-kiesett anyagi károk megtérítésére, kompenzálására tett javaslatokat.	

Ábrák, táblázatok

1. számú táblázat

Ábrák, táblázatok

1. számú táblázat

<i>Dél-Őrjeg Natura 2000 terület érintett helyrajzi számai 45/2006.(XII.8.) KvVM rendelet szerint</i>
<i>Császártöltés</i> 0100, 0101/a, 0101/b, 0102, 0103/1a, 0103/1b, 0103/1c, 0103/2a, 0103/2b, 0104, 0105, 0106/a, 0106/b, 0106/c, 0107, 0108/2a, 0108/2b, 0108/2c, 0108/2d, 0108/2f, 0108/2g, 0108/2h, 0108/2j, 0108/2k, 0108/3a, 0108/3b, 0108/3c, 0108/3d, 0108/3f, 0108/3g, 0108/3h, 0108/3j, 0108/3k, 0108/3l, 0108/3m, 0108/3n, 0108/4, 0109, 0110, 0112, 0113/1, 0113/10, 0113/11, 0113/12, 0113/13, 0113/14a, 0113/14b, 0113/15a, 0113/15b, 0113/16a, 0113/16b, 0113/17a, 0113/17b, 0113/17c, 0113/18a, 0113/18b, 0113/18c, 0113/18d, 0113/18f, 0113/19a, 0113/19b, 0113/19c, 0113/2a, 0113/2b, 0113/3a, 0113/3b, 0113/4a, 0113/4b, 0113/5a, 0113/5b, 0113/6a, 0113/6b, 0113/7, 0113/8, 0113/9, 0114, 0115/10a, 0115/10b, 0115/10c, 0115/10d, 0115/10f, 0115/11a, 0115/11b, 0115/11c, 0115/12a, 0115/12b, 0115/12c, 0115/13a, 0115/13b, 0115/13c, 0115/14a, 0115/14b, 0115/14c, 0115/1a, 0115/1b, 0115/2a, 0115/2b, 0115/2c, 0115/3a, 0115/3b, 0115/4a, 0115/4b, 0115/4c, 0115/4d, 0115/4f, 0115/5a, 0115/5b, 0115/5c, 0115/5d, 0115/6a, 0115/6b, 0115/6c, 0115/6d, 0115/6f, 0115/7a, 0115/7b, 0115/7c, 0115/8a, 0115/8b, 0115/8c, 0115/9a, 0115/9b, 0115/15, 0115/16, 0115/17, 0115/18, 0119, 0120, 0121, 0122/2a, 0122/2b, 0124/1, 0124/2a, 0124/2b, 0125, 0126, 0126/1, 0126/2a, 0126/2b, 0127/1, 0127/3, 0127/4a, 0127/4b, 0127/4c, 0128, 0129, 0130, 0130/10a, 0130/10b, 0130/10c, 0130/10d, 0130/11a, 0130/11b, 0130/11c, 0130/11d, 0130/12a, 0130/12b, 0130/12c, 0130/12d, 0130/13a, 0130/13b, 0130/13c, 0130/13d, 0130/14a, 0130/14b, 0130/14c, 0130/14d, 0130/14f, 0130/15, 0130/16a, 0130/16b, 0130/17a, 0130/17b, 0130/1a, 0130/1b, 0130/1c, 0130/2a, 0130/2b, 0130/2c, 0130/3a, 0130/3b, 0130/3c, 0130/4a, 0130/4b, 0130/4c, 0130/5a, 0130/5b, 0130/5c, 0130/5d, 0130/5f, 0130/5g, 0130/5h, 0130/5j, 0130/5k, 0130/6a, 0130/6b, 0130/6c, 0130/6d, 0130/6f, 0130/7a, 0130/7b, 0130/7c, 0130/8a, 0130/8b, 0130/8c, 0130/8d, 0130/8f, 0130/9a, 0130/9b, 0130/9c, 0130/9d, 0131, 0132/1a, 0132/1b, 0132/2a, 0132/2b, 0132/2c, 0132/2d, 0132/2f, 0132/3a, 0132/3b, 0132/3c, 0132/3d, 0133, 0133/1a, 0133/1b, 0133/2a, 0133/2b, 0133/3a, 0133/3b, 0133/4a, 0133/4b, 0134, 0134/1, 0134/2, 0134/3, 0134/4a, 0134/4b, 0134/5a, 0134/5b, 0134/5c, 0134/5d, 0135, 0136, 0137, 0138, 0139, 0145, 0146/a, 0146/b, 0146/c, 0147/a, 0147/b, 0148, 0151/3, 0151/5, 095/2, 097, 098, 099/a, 099/b
<i>Hajós</i> 0141/1a, 0141/1b, 0141/1c, 0141/1d, 0141/1f, 0143, 0144, 0145/10, 0145/11, 0145/12, 0145/3, 0145/36a, 0145/36b, 0145/36c, 0145/4, 0145/5, 0145/6, 0145/7, 0145/8, 0145/9, 0148/29, 0154/3a, 0154/3b, 0154/3c, 0154/4, 0155, 0156/3, 0156/4a, 0156/4b, 0156/4c, 0156/4d, 0156/4f, 0156/4g, 0156/4h, 0156/4j, 0156/4k, 0156/4l, 0156/4m, 0156/4n, 0156/4p, 0156/5a, 0156/5b, 0156/5c, 0156/6a, 0156/6b, 0156/6c, 0156/7a, 0156/7b, 0156/7c, 0156/7d, 0156/8a, 0156/8b, 0157, 0158/1a, 0158/1b, 0158/1c, 0158/1d, 0158/1f, 0158/1g, 0158/1h, 0158/1j, 0158/1k, 0158/1l, 0158/1m, 0158/1n, 0158/1p, 0158/1r, 0448/10a, 0448/10b, 0448/10c, 0448/10d, 0448/10f, 0449, 0450/3a, 0450/3b, 0451, 0452/12a, 0452/12b, 0452/12c, 0452/12d, 0452/12f, 0452/12g, 0452/12h, 0454/11, 0454/12, 0454/13a, 0454/13b, 0454/13c, 0454/13d, 0454/13f, 0454/13g, 0454/13h, 0455, 0456/1a, 0456/1b, 0456/1c, 0457, 0458/8a, 0458/8b, 0458/9, 0466, 066/5, 066/6, 066/7, 066/8a, 066/8b, 066/9, 069, 072/13, 072/16, 072/17, 072/22a, 072/22b, 072/5a, 072/5b, 072/5c, 072/5d, 072/7a, 072/7b, 075/10, 075/11, 075/12, 075/13, 075/14, 075/5, 075/6, 075/7, 075/8, 075/9
<i>Homokmégy</i> 0263/13a, 0263/13b, 0263/14a, 0263/14b, 0263/15a, 0263/15b, 0263/16a, 0263/16b, 0263/23, 0263/24, 0263/25a, 0263/25b, 0263/25c, 0263/25d, 0263/26a, 0263/26b, 0263/27a, 0263/27b, 0263/28a, 0263/28b, 0279, 0282/1a, 0282/1b, 0282/2a, 0282/2b, 0282/3a, 0282/3b, 0282/4a, 0282/4b, 0282/5a, 0282/5b, 0282/5c, 0282/6a, 0282/6b, 0282/7a, 0282/7b, 0283, 0334, 0335/2a, 0335/2b, 0335/2c, 0335/3, 0335/4, 0341, 0343/3a, 0343/3b, 0343/3c, 0343/3d, 0346, 0347, 0348/1, 0348/10, 0348/2, 0348/4a, 0348/4b, 0348/5a, 0348/5b, 0348/6a, 0348/6b, 0348/7a, 0348/7b, 0348/8a, 0348/8b, 0348/9, 0349/1, 0349/10a, 0349/10b, 0349/10c, 0349/11, 0349/12a, 0349/12b, 0349/12c, 0349/13a, 0349/13b, 0349/15, 0349/16, 0349/17a, 0349/17b, 0349/18, 0349/2, 0349/3, 0349/4a, 0349/4b, 0349/5a, 0349/5b, 0349/6a, 0349/6b, 0349/7a, 0349/7b, 0349/8a, 0349/8b, 0350, 0353/17a, 0353/17b, 0353/17c, 0365, 0366, 0367/10a, 0367/10b, 0367/11a, 0367/11b, 0367/12a, 0367/12b, 0367/13a, 0367/13b, 0367/14a, 0367/14b, 0367/15, 0367/16a, 0367/16b, 0367/16c, 0367/16d, 0367/2, 0367/5, 0367/6, 0367/7, 0367/8, 0367/9a, 0367/9b, 0368, 0369/13a, 0369/13b, 0369/21, 0369/22, 0369/23, 0373, 0375, 0376/1a, 0376/1b, 0376/1c, 0376/2a, 0376/2b, 0376/2c, 0376/2d, 0376/3a, 0376/3b, 0380, 0382, 0386/10, 0386/7, 0386/8a, 0386/8b, 0386/8c, 0386/9, 0388/10a, 0388/10b, 0388/11a, 0388/11b, 0388/12a, 0388/12b,

0388/13a, 0388/13b, 0388/14a, 0388/14b, 0388/16a, 0388/16b, 0388/17, 0388/18, 0388/20, 0388/21a, 0388/21b, 0388/22a, 0388/22b, 0388/25, 0388/26a, 0388/26b, 0388/28a, 0388/28b, 0388/29, 0388/30a, 0388/30b, 0388/31a, 0388/31b, 0388/32, 0388/33a, 0388/33b, 0388/35a, 0388/35b, 0388/36a, 0388/36b, 0388/37a, 0388/37b, 0388/37c, 0388/38a, 0388/38b, 0388/39a, 0388/39b, 0388/39c, 0388/39d, 0388/40a, 0388/40b, 0388/41a, 0388/41b, 0388/42a, 0388/42b, 0388/43a, 0388/43b, 0388/44a, 0388/44b, 0388/45a, 0388/45b, 0388/46, 0388/47, 0388/5, 0388/6, 0389, 0393/2a, 0393/2b, 0393/3a, 0393/3b, 0393/4a, 0393/4b, 0393/4c, 0395, 0397/2a, 0397/2b, 0397/3, 0397/4, 0397/5a, 0397/5b, 0397/6a, 0397/6b, 0397/7a, 0397/7b, 0397/8, 0399, 0400, 0401/a, 0401/b, 0401/c, 0405/10a, 0405/10b, 0405/12, 0405/1a, 0405/1b, 0405/2a, 0405/2b, 0405/2c, 0405/3a, 0405/3b, 0405/3c, 0405/3d, 0405/4a, 0405/4b, 0405/4c, 0405/5a, 0405/5b, 0405/6a, 0405/6b, 0405/7a, 0405/7b, 0405/8, 0405/9a, 0405/9b, 0406, 0409/10, 0409/11a, 0409/11b, 0409/12, 0409/13, 0409/14a, 0409/14b, 0409/15a, 0409/15b, 0409/16a, 0409/16b, 0409/17a, 0409/17b, 0409/18a, 0409/18b, 0409/19, 0409/20, 0409/21a, 0409/21b, 0409/22a, 0409/22b, 0409/23a, 0409/23b, 0409/23c, 0409/23d, 0409/23f, 0409/24a, 0409/24b, 0409/24c, 0409/24d, 0409/25a, 0409/25b, 0409/27, 0409/2a, 0409/2b, 0409/31, 0409/32, 0409/5, 0409/6, 0409/7, 0409/8, 0409/9, 0412, 0426, 0429/1, 0429/3a, 0429/3b, 0429/4a, 0429/4b, 0429/5a, 0429/5b, 0429/6a, 0429/6b, 0430, 0432/10a, 0432/10b, 0432/17a, 0432/17b, 0432/18a, 0432/18b, 0432/18c, 0432/3, 0432/4a, 0432/4b, 0432/5a, 0432/5b, 0432/5c, 0432/6a, 0432/6b, 0432/6c, 0432/7a, 0432/7b, 0432/8a, 0432/8b, 0432/9a, 0432/9b, 0466, 0467/4a, 0467/4b, 0467/4c, 0467/4d, 0467/7, 0529, 0532, 0533/a, 0533/b, 0533/c, 0533/d, 0534, 0559, 0647/5, 0647/6, 0647/7, 0647/8, 0647/9a, 0647/9b, 0651, 0653, 0657/1, 0657/2, 0657/3, 0657/4, 0657/5, 0657/6, 0658/1, 0658/2, 0659, 0660/2a, 0660/2b, 0660/2c, 0660/4, 0660/5a, 0660/5b, 0660/6, 0660/7, 0660/8, 0660/9a, 0660/9b, 0660/9c, 0660/9d, 0664/1a, 0664/1b, 0664/2a, 0664/2b, 0664/3a, 0664/3b, 0664/4, 0664/5, 0664/6, 0664/8, 0665, 0666, 0667/2, 0667/4, 0667/5, 0667/6, 0667/7, 0667/8, 0667/9, 0672, 0677, 0677/1a, 0677/1b, 0677/2a, 0677/2b, 0677/2c, 0677/2d, 0677/3a, 0677/3b, 0681, 0682, 0682/5, 0683, 0685/1, 0685/10a, 0685/10b, 0685/2, 0685/3, 0685/4, 0685/5, 0685/6a, 0685/6b, 0685/6c, 0685/7a, 0685/7b, 0685/7c, 0685/8a, 0685/8b, 0685/8c, 0685/9a, 0685/9b, 0687/14a, 0687/14b, 0687/14c, 0687/14d, 0687/14f, 0687/14g, 0687/3a, 0687/3b, 0687/3c, 0687/3d, 0733, 0735, 0736/1, 0736/10, 0736/2, 0736/3, 0736/4, 0736/5, 0736/6, 0736/7, 0736/8, 0736/9, 0736/a, 0736/b, 0736/c, 0736/d, 0736/f, 0736/g, 0740, 0741/1, 0741/10, 0741/11a, 0741/11b, 0741/11c, 0741/11d, 0741/2, 0741/3, 0741/4, 0741/5, 0741/6, 0741/7, 0741/8, 0741/9, 0743, 0744/10, 0744/11a, 0744/11b, 0744/12, 0744/1a, 0744/1b, 0744/2a, 0744/2b, 0744/3, 0744/4a, 0744/4b, 0744/5a, 0744/5b, 0744/6, 0744/7, 0744/8, 0744/9, 0745, 0746, 0750, 0751, 0752/a, 0752/b, 0752/c, 0752/d, 0753, 0763, 0763/1a, 0763/1b, 0763/1c, 0763/1d, 0763/1f, 0763/1g, 0763/1h, 0763/2, 0763/3, 0763/4, 0763/5, 0763/6, 0765, 0767/a, 0767/b, 0767/c, 0767/d, 0767/f, 0771, 0773/a, 0773/b, 0773/c, 0773/d, 0773/f, 0774/10, 0774/11, 0774/12, 0774/5, 0774/6, 0774/7, 0774/8, 0774/9, 0780, 0781/2a, 0781/2b, 0786/a, 0786/b, 0786/c, 0787, 0788/1, 0788/10, 0788/11, 0788/12, 0788/2, 0788/3, 0788/4, 0788/5, 0788/6, 0788/7, 0788/8, 0788/9, 0790/1, 0790/2, 0790/3, 0790/4, 0790/5, 0790/6, 0790/7, 0790/8, 0794/a, 0794/b, 0794/c, 0794/d, 0794/f, 0794/g, 0794/h, 0796, 0797, 0798, 0799/a, 0799/b, 0799/c, 0799/d, 0799/f, 0800, 0801, 0802/1, 0802/2, 0802/3, 0802/4, 0803, 0804, 0805/10, 0805/11, 0805/12, 0805/13, 0805/14, 0805/15, 0805/4, 0805/5, 0805/6, 0805/7, 0805/8, 0805/9, 0807, 0810, 0815/1, 0815/2, 0815/3, 0815/4, 0822, 0823/1a, 0823/1b, 0823/2, 0823/3, 0823/4a, 0823/4b, 0823/4c, 0823/5a, 0823/5b, 0823/5c, 0824, 0825/1, 0825/15a, 0825/15b, 0825/15c, 0825/16a, 0825/16b, 0825/16c, 0825/16d, 0825/16f, 0825/17a, 0825/17b, 0825/17c, 0825/17d, 0825/17f, 0825/17g, 0825/17h, 0825/18a, 0825/18b, 0825/18c, 0825/18d, 0825/19a, 0825/19b, 0825/19c, 0825/19d, 0825/20, 0825/21, 0825/22a, 0825/22b, 0825/23a, 0825/23b, 0825/24, 0825/25a, 0825/25b, 0825/26a, 0825/26b, 0825/27a, 0825/27b, 0825/27c, 0825/28a, 0825/28b, 0825/28c, 0825/29a, 0825/29b, 0825/29c, 0825/30a, 0825/30b, 0825/30c, 0825/31a, 0825/31b, 0825/31c, 0825/32a, 0825/32b, 0825/33a, 0825/33b, 0825/33c, 0825/33d, 0825/34a, 0825/34b, 0825/34c, 0825/35a, 0825/35b, 0825/35c, 0825/36a, 0825/36b, 0825/36c, 0825/7a, 0825/7b, 0825/8a, 0825/8b, 0826, 0827, 0827/10, 0827/11, 0827/12, 0827/13, 0827/14, 0827/15, 0827/17, 0827/18, 0827/19, 0827/2, 0827/22a, 0827/22b, 0827/22c, 0827/24, 0827/25, 0827/26, 0827/27, 0827/28, 0827/29a, 0827/29b, 0827/29c, 0827/30a, 0827/30b, 0827/30c, 0827/31a, 0827/31b, 0827/31c, 0827/31d, 0827/31f, 0827/32a, 0827/32b, 0827/32c, 0827/32d, 0827/32f, 0827/33, 0827/34, 0827/35, 0827/36, 0827/37, 0827/38, 0827/39a, 0827/39b, 0827/40, 0827/41, 0827/42, 0827/43, 0827/44a, 0827/44b, 0827/44c, 0827/45, 0827/46, 0827/47, 0827/48, 0827/49, 0827/50, 0827/51, 0827/52, 0827/53, 0827/54, 0827/55, 0827/56, 0827/57, 0827/58a, 0827/58b, 0827/58c, 0827/58d, 0827/58f, 0827/59a, 0827/59b, 0827/6, 0827/60, 0827/61, 0827/62, 0827/63a, 0827/63b, 0827/64, 0827/65, 0827/66, 0827/67, 0827/7, 0827/8, 0827/9, 0828/10a, 0828/10b, 0828/11a, 0828/11b, 0828/11c, 0828/12, 0828/13a, 0828/13b, 0828/13c, 0828/14a, 0828/14b, 0828/2a, 0828/2b, 0828/3a, 0828/3b, 0828/3c, 0828/4a, 0828/4b, 0828/5a, 0828/5b, 0828/6a, 0828/6b, 0828/6c, 0828/6d, 0828/7a, 0828/7b, 0828/8a, 0828/8b, 0828/9a, 0828/9b, 0828/9c, 0828/9d, 0829, 0829/10, 0829/12, 0829/14, 0829/3a, 0829/3b, 0829/4a, 0829/4b, 0829/5a, 0829/5b, 0829/6a, 0829/6b, 0829/7a, 0829/7b, 0829/8a, 0829/8b, 0829/8c, 0829/8d, 0829/9a, 0829/9b, 0829/9c, 0829/9d, 0830, 0831/1, 0831/10a, 0831/10b, 0831/10c, 0831/10d, 0831/10f, 0831/11a, 0831/11b, 0831/12a, 0831/12b, 0831/16a, 0831/16b, 0831/16c, 0831/17, 0831/18, 0831/19, 0831/2, 0831/20a, 0831/20b, 0831/6a, 0831/6b, 0831/6c, 0831/6d, 0831/6f, 0831/7a, 0831/7b, 0831/8, 0831/9a, 0831/9b, 0832, 0832/10a, 0832/10b, 0832/11a, 0832/11b, 0832/12a, 0832/12b,

0832/13, 0832/14, 0832/15, 0832/17, 0832/18, 0832/19, 0832/1a, 0832/1b, 0832/20, 0832/22, 0832/23, 0832/24a, 0832/24b, 0832/25a, 0832/25b, 0832/26a, 0832/26b, 0832/27a, 0832/27b, 0832/2a, 0832/2b, 0832/2c, 0832/3a, 0832/3b, 0832/4, 0832/5, 0832/6a, 0832/6b, 0832/6c, 0832/7a, 0832/7b, 0832/8a, 0832/8b, 0833, 0836/a, 0836/b, 0836/c, 0836/d, 0836/f, 0836/g, 0836/h, 0836/j, 0836/k, 0837/a, 0837/b, 0837/c, 0837/d, 0837/f, 0837/g, 0837/h, 0837/j, 0837/k, 0838, 0839, 0840/a, 0840/b, 0840/c, 0840/d, 0840/f, 0841, 0842, 0845/4a, 0845/4b, 0846/1, 0846/2, 0846/4, 0846/5a, 0846/5b, 0846/5c, 0846/5d, 0846/5f, 0846/5g, 0846/5h, 0846/5j, 0846/5k, 0846/5l, 0846/5m, 0846/5n, 0846/5p, 0848/16a, 0848/16b, 0848/16c, 0848/16d, 0848/16f, 0848/1a, 0848/1b, 0848/1c, 0848/1d, 0848/3, 0848/4a, 0848/4b, 0848/5a, 0848/5b, 0848/6a, 0848/6b, 0849, 0850, 0900/
Kecel 036, 037/10, 037/11, 037/12a, 037/12b, 037/12c, 037/13, 037/14a, 037/14b, 037/15a, 037/15b, 037/15c, 037/16, 037/2, 037/3a, 037/3b, 037/4a, 037/4b, 037/5a, 037/5b, 037/9a, 037/9b, 037/9c, 057/1, 058, 059/15, 059/17, 059/18, 059/19, 059/21, 059/22, 059/23, 059/24, 059/26a, 059/26b, 059/26c, 059/26d, 059/29a, 059/29b, 059/30a, 059/30b, 060, 061/1, 061/13, 061/17, 061/18a, 061/18b, 061/18c, 061/19, 061/2, 061/20, 061/21, 061/22, 061/23, 061/24a, 061/24b, 061/25a, 061/25b, 061/25c, 061/25d, 061/26, 061/27, 061/29, 061/3, 061/30, 061/31, 061/32, 061/33, 061/34, 061/4, 061/7, 062, 063/15, 063/16, 063/17, 063/24, 063/25, 063/26, 063/33a, 063/33b, 063/33c, 063/34, 063/35a, 063/35b, 063/35c, 063/37a, 063/37b, 063/37c, 063/37d, 063/37f, 063/38a, 063/38b, 063/39a, 063/39b, 063/40a, 063/40b, 063/40c, 063/40d, 063/40f, 063/41a, 063/41b, 063/41c, 063/41d, 063/42a, 063/42b, 063/42c, 063/42d, 063/43a, 063/43b, 063/43c, 063/43d, 063/45a, 063/45b, 063/46a, 063/46b, 063/47a, 063/47b, 063/47c, 063/47d, 063/47f, 063/47g, 063/48a, 063/48b, 063/48c, 063/48d, 063/49a, 063/49b, 063/49c, 063/49d, 063/49f, 063/50a, 063/50b, 063/50c, 063/50d, 063/51a, 063/51b, 063/51c, 063/52a, 063/52b, 063/52c, 063/52d, 064, 067/15, 067/16, 067/17, 067/19a, 067/19b, 067/20, 067/21, 067/22, 067/24a, 067/24b, 067/25a, 067/25b, 067/26a, 067/26b, 067/37, 067/38, 067/39, 067/40, 067/41, 067/42, 067/43a, 067/43b, 067/44, 067/45a, 067/45b, 067/46a, 067/46b, 067/47a, 067/47b, 067/47c, 067/49, 067/53a, 067/53b, 067/53c, 067/53d, 067/53f, 067/53g, 067/54a, 067/54b, 067/55a, 067/55b, 067/55c, 067/56a, 067/56b, 067/56c, 067/56d, 067/57, 067/58, 067/59a, 067/59b, 067/59c, 067/59d, 067/59f, 067/59g, 067/60, 067/61, 067/62a, 067/62b, 067/62c, 067/63, 067/64, 067/65, 067/66, 067/67, 067/68, 067/69, 067/70, 067/71, 067/9, 068, 069/10, 069/11, 069/12, 069/13, 069/14, 069/18a, 069/18b, 069/20a, 069/20b, 069/20c, 069/20d, 069/20f, 069/6, 069/7, 070, 071/11a, 071/11b, 071/11c, 071/12, 071/13a, 071/13b, 071/13c, 071/14a, 071/14b, 071/14c, 071/14d, 071/15a, 071/15b, 071/15c, 071/15d, 071/16a, 071/16b, 071/16c, 071/16d, 071/16f, 071/16g, 071/18a, 071/18b, 071/18c, 071/19a, 071/19b, 071/20a, 071/20b, 071/21a, 071/21b, 071/22a, 071/22b, 071/23a, 071/23b, 071/23c, 071/24a, 071/24b, 071/25a, 071/25b, 071/25c, 071/26a, 071/26b, 071/26c, 071/26d, 071/27a, 071/27b, 071/27c, 071/28a, 071/28b, 071/28c, 071/29, 071/30a, 071/30b, 071/30c, 071/30d, 071/30f, 071/30g, 071/30h, 071/31a, 071/31b, 071/31c, 071/3a, 071/3b, 071/3c, 071/4, 071/9a, 071/9b, 072, 073/44, 073/45, 073/46, 073/54, 074/
Miske 0158/1a, 0158/1b, 0159, 0160/1a, 0160/1b, 0160/1c, 0170/a, 0170/b, 0170/c, 0173/10a, 0173/10b, 0173/10c, 0173/11a, 0173/11b, 0173/12a, 0173/12b, 0173/12c, 0173/13a, 0173/13b, 0173/3, 0173/4a, 0173/4b, 0173/5a, 0173/5b, 0173/6a, 0173/6b, 0173/7a, 0173/7b, 0173/8, 0173/9a, 0173/9b, 0174, 0175, 0176/
Öregcsertő 0110, 0111/1a, 0111/1b, 0111/2, 0113, 0114/2, 0114/3a, 0114/3b, 0114/3c, 0114/5a, 0114/5b, 0114/5c, 0114/5d, 0114/5f, 0114/5g, 0114/5h, 0114/5j, 0114/6, 0115, 0117/31, 0117/33, 0117/34, 0117/37, 0117/38, 0117/39, 0117/40, 0117/41, 0117/42, 0117/43, 0117/44, 0117/45, 0117/46, 0117/47, 0117/48, 0118, 0119/10, 0119/11a, 0119/11b, 0119/12a, 0119/12b, 0119/13a, 0119/13b, 0119/14, 0119/15, 0119/2, 0119/3a, 0119/3b, 0119/4, 0119/5a, 0119/5b, 0119/5c, 0119/5d, 0119/5f, 0119/7, 0119/8, 0119/9, 0120, 0126/100, 0126/101, 0126/102, 0126/103, 0126/104, 0126/105, 0126/106, 0126/107, 0126/108, 0126/109, 0126/110, 0126/111, 0126/112, 0126/113, 0126/114, 0126/115, 0126/116, 0126/117, 0126/128, 0126/2, 0126/68, 0126/69, 0126/70, 0126/71, 0126/72, 0126/73, 0126/74, 0126/75, 0126/76, 0126/77, 0126/78, 0126/79, 0126/80, 0126/81, 0126/82, 0126/83, 0126/84, 0126/85, 0126/86, 0126/87, 0126/88, 0126/89, 0126/90, 0126/91, 0126/92, 0126/93, 0126/94, 0126/95, 0126/96, 0126/97, 0126/98, 0126/99, 066/3a, 066/3b, 066/3c, 066/3d, 066/3f, 066/4, 067, 075/10, 075/11, 075/12, 075/13, 075/14a, 075/14b, 075/15a, 075/15b, 075/15c, 075/15d, 075/16, 076/

Dél-Őrjeg Natura 2000 területen belüli ex lege védett láp és szikes tó érintett helyrajzi számai a 8005/2001 (MK.156.) KöM tájékoztató és a 8006/2001.(MK.156.) KöM tájékoztató szerint

Császártöltés

0122/2a, 0122/2b, 0126/2a, 0126/2b, 0130/a, 0130/b, 0130/c, 0130/d, 0130/f, 0130/g, 0130/h, 0130/j, 0130/k, 0130/l, 0132/1a, 0132/1b, 0132/2a, 0132/2b, 0132/2c, 0132/2d, 0132/2f, 0132/3a, 0132/3b, 0132/3c, 0132/3d, 0133/a, 0133/b, 0133/c, 0133/d, 0134/a, 0134/b, 0134/c, 0134/d

Hajós

0156/3, 0156/4a, 0156/4b, 0156/4c, 0156/4d, 0156/4f, 0156/4g, 0156/4h, 0156/4j, 0156/4k, 0156/4l, 0156/4m, 0156/4n, 0156/4p, 0156/5a, 0156/5b, 0156/5c, 0156/6a, 0156/6b, 0156/6c, 0156/7a, 0156/7b, 0156/7c, 0156/7d, 0156/8a, 0156/8b

Homokmégy

0647/6, 0647/7, 0647/8, 0647/9a, 0647/9b, 0657/1, 0657/2, 0657/3, 0657/4, 0657/5, 0657/6, 0660/9a, 0660/9b, 0660/9c, 0660/9d, 0664/2a, 0664/2b, 0664/3a, 0664/3b, 0667/5, 0685/10a, 0685/10b, 0685/2, 0685/3, 0685/4, 0685/5, 0685/6a, 0685/6b, 0685/6c, 0685/7a, 0685/7b, 0685/8a, 0685/8b, 0685/8c, 0685/9a, 0685/9b, 0687/14a, 0687/14b, 0687/14c, 0687/14d, 0687/14f, 0687/14g, 0736/a, 0736/b, 0736/c, 0736/d, 0736/f, 0736/g, 0741/11a, 0741/11b, 0741/11c, 0741/11d, 0744/11a, 0744/11b, 0744/12, 0744/2a, 0744/2b, 0744/3, 0744/4a, 0744/4b, 0744/5a, 0744/5b, 0805/13, 0810, 0815/1, 0815/2, 0815/3, 0815/4, 0823/1a, 0823/1b, 0823/4a, 0823/4b, 0823/4c, 0823/5a, 0823/5b, 0823/5c, 0825/18a, 0825/18b, 0825/18c, 0825/18d, 0825/20, 0825/25a, 0825/25b, 0825/26a, 0825/26b, 0825/27a, 0825/27b, 0825/27c, 0825/28a, 0825/28b, 0825/28c, 0825/29a, 0825/29b, 0825/29c, 0825/30a, 0825/30b, 0825/30c, 0825/31a, 0825/31b, 0825/31c, 0825/32a, 0825/32b, 0825/33a, 0825/33b, 0825/33c, 0825/33d, 0825/34a, 0825/34b, 0825/34c, 0825/35a, 0825/35b, 0825/35c, 0825/36a, 0825/36b, 0825/36c, 0827/29a, 0827/29b, 0827/29c, 0827/30a, 0827/30b, 0827/30c, 0827/31a, 0827/31b, 0827/31c, 0827/31d, 0827/31f, 0827/32a, 0827/32b, 0827/32c, 0827/32d, 0827/32f, 0827/39a, 0827/39b, 0827/40, 0827/41, 0827/42, 0827/43, 0827/44a, 0827/44b, 0827/44c, 0827/58a, 0827/58b, 0827/58c, 0827/58d, 0827/58f, 0827/59a, 0827/59b, 0827/62, 0827/63a, 0827/63b, 0827/64, 0827/65, 0827/66, 0827/67, 0828/10a, 0828/10b, 0828/14a, 0828/14b, 0828/3a, 0828/3b, 0828/3c, 0828/4a, 0828/4b, 0828/5a, 0828/5b, 0828/6a, 0828/6b, 0828/6c, 0828/6d, 0828/8a, 0828/8b, 0828/9a, 0828/9b, 0828/9c, 0828/9d, 0829/3a, 0829/3b, 0829/4a, 0829/4b, 0829/5a, 0829/5b, 0829/6a, 0829/6b, 0829/7a, 0829/7b, 0829/8a, 0829/8b, 0829/8c, 0829/8d, 0829/9a, 0829/9b, 0829/9c, 0829/9d, 0831/20a, 0831/20b, 0832/26a, 0832/26b, 0832/27a, 0832/27b, 0848/1a, 0848/1b, 0848/1c, 0848/1d, 0848/4a, 0848/4b, 0848/5a, 0848/5b, 0848/6a, 0848/6b

Kecel

059/21, 059/22, 059/23, 059/24, 059/26a, 059/26b, 059/26c, 059/26d, 059/29a, 059/29b, 059/30a, 059/30b, 061/29a, 061/29b, 063/37a, 063/37b, 063/37c, 063/37d, 063/37f, 063/38a, 063/38b, 063/39a, 063/39b, 063/40a, 063/40b, 063/40c, 063/40d, 063/40f, 063/41a, 063/41b, 063/41c, 063/41d, 063/42a, 063/42b, 063/42c, 063/42d, 063/43a, 063/43b, 063/43c, 063/43d, 063/45a, 063/45b, 063/46a, 063/46b, 067/43a, 067/43b, 067/44, 067/45a, 067/45b, 067/46a, 067/46b, 067/47a, 067/47b, 067/47c, 067/53a, 067/53b, 067/53c, 067/53d, 067/53f, 067/53g, 067/54a, 067/54b, 067/55a, 067/55b, 067/55c, 067/56a, 067/56b, 067/56c, 067/56d, 067/59a, 067/59b, 067/59c, 067/59d, 067/59f, 067/59g, 067/62a, 067/62b, 067/62c, 067/63, 067/64, 067/69a, 067/69b, 067/69c, 069/10, 069/11, 069/12, 069/13, 069/14, 071/11a, 071/11b, 071/11c, 071/13a, 071/13b, 071/13c, 071/14a, 071/14b, 071/14c, 071/14d, 071/15a, 071/15b, 071/15c, 071/15d, 071/16a, 071/16b, 071/16c, 071/16d, 071/16f, 071/16g, 071/23a, 071/23b, 071/23c, 071/24a, 071/24b, 071/25a, 071/25b, 071/25c, 071/26a, 071/26b, 071/26c, 071/26d, 071/27a, 071/27b, 071/27c, 071/28a, 071/28b, 071/28c, 071/29, 071/9a, 071/9b

Öregcsertő

0111/1a, 0111/1b, 0111/2, 0114/5a, 0114/5b, 0114/5c, 0114/5d, 0117/37, 0117/38, 0117/39, 0117/40, 0117/41, 0117/42, 0117/43, 0117/44, 0117/45, 0117/46, 0117/47, 0117/48, 0119/10, 0119/13a, 0119/13b, 0126/102, 0126/103, 0126/104, 0126/105, 0126/107, 0126/108, 0126/112, 0126/113, 0126/114, 0126/73, 0126/74, 0126/75, 0126/76, 0126/77, 0126/78, 0126/79, 0126/80, 0126/81, 0126/82, 0126/95, 075/10, 075/11, 075/12, 075/13, 075/14a, 075/14b, 075/16

Digitális melléklet

1. Natura élőhelyek térképi shp fájlok
2. Á-NÉR élőhelyek térképi shp fájlok
3. Kezelési szempontból kiemelt növényfaj térképi shp fájlok
4. Kezelési szempontból kiemelt állatfajok térképi shp fájlok
5. Kezelési egységek térképi shp fájlok

IV. Natura 2000 foglaltár

Agrár-erdészeti rendszer: Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 46/2009.(IV.16.) FVM rendeletben részletezett földhasználat (főként fás legelők létesítése szántó, gyepterületen)

Á-NER: Az Általános Nemzeti Élőhely-osztályozási Rendszer (Á-NÉR) Magyarország növényzetének és élőhelyeinek térképezéséhez napjainkban leggyakrabban használt, többszörösen tesztelt és javított élőhely-osztályozási rendszer [Általános Nemzeti Élőhely-osztályozási Rendszer (Á-NÉR2007) Szerkesztők: Bölöni János, Molnár Zsolt, Kun András és Biró Marianna Vácrátót 2007]

Erdősítés: Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009.évi XXXVII. törvény értelmében erdőtelepítés és erdőfelújítás

Erdőtelepítés: Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 46/2009.(IV. 16.) FVM rendelet értelmében erdei faállomány korábban más művelési ágú ingatlanon való telepítése

Élőhely-védelmi irányelv – A Tanács 1992. május 21-i 92/43/EGK irányelve a természetes élőhelyek, illetve vadon élő növény- és állatvilág védelméről.

Fásítás: Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 46/2009.(IV. 16.) FVM rendelet értelmében a külterületen található fa, fásor, fás csoport és fás legelő

a) fásornak kell tekinteni a miniszter által rendeletben meghatározott fajú, egy sorban lévő fák összességét, ahol a fák tötávolsága nem nagyobb a fák idős korában várható korona átmérőjének a kétszeresénél;

b) fás csoportnak kell tekinteni a miniszter által rendeletben meghatározott fajú fák idős korára várható korona vetülete által legalább hatvan százalékban fedett, ezerötszáz négyzetméternél kisebb földterületet;

c) fás legelőnek kell tekinteni az olyan legelőterületet, amely a miniszter által rendeletben meghatározott fajú fák idős korára várható korona vetülete által egyenletes elosztásban legalább harminc százalékban fedett

Fenntartási terv - Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet alapján a Natura 2000 területen található közösségi jelentőségű és a kiemelt közösségi jelentőségű fajok, illetve élőhely-típusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzését, fenntartását, valamint helyreállítását szolgáló intézkedéseket magába foglaló terv

Irányelv - A közösségi joganyag egyik gyakran alkalmazott típusa, amely elsődlegesen csak a célt vagy célokat fogalmazza meg. A tagállamoknak az irányelvben rögzített célokat el kell érniük, de a nemzeti jog alapján meghozott intézkedésekkel ők maguk választhatják meg a megvalósítás módját és eszközeit.

Jelölő faj/élőhely: A Natura 2000 területek kijelölés alapjául szolgáló fajok és élőhelyek, amelyek Natura adatbázisban (Standard Data Form) az A, B, C értékkel azonosított populációkat jelenti, illetve reprezentativitást jelenti.

Kezelési egység: a Natura 2000 területen belül azon élőhely-foltok, amelyek egységes kezelése indokolt, illetve amelynél a célok eléréséhez a földhasználati előírások nem különböznek el.

Kiemelt közösségi jelentőségű faj - Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 2. B) és a 3. B) számú mellékletben meghatározott azon fajok, amelyek közösségi szempontból veszélyeztetettek, sérülékenyek, ritkák, illetőleg bennszülöttek, és amelyek megőrzéséért a Közösség kiemelt felelősséggel tartozik. Az élőhely-védelmi irányelv II. mellékletében ezek a fajok *-gal vannak megjelölve.

Kiemelt közösségi jelentőségű élőhely-típusok - Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4. B) számú mellékletben meghatározott azon közösségi élőhely-típusok, amelyeket közösségi szinten eltűnés veszélye fenyeget, és amelyek megőrzéséért a Közösség különleges felelősséggel tartozik.

Kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület¹: olyan közösségi jelentőségű terület, amelyen legalább egy kiemelt közösségi jelentőségű faj állománya, élőhelye vagy legalább egy kiemelt közösségi jelentőségű élőhely-típus található, az Európai Unió jogi aktusával történt jóváhagyást követően az élőhely-védelmi irányelv 4. cikke (4) bekezdésének megfelelő természetvédelmi célkitűzés meghatározásával jogszabályban kihirdetésre került, és amelyre a kiemelt jelentőségű közösségi fajok, illetve kiemelt jelentőségű közösségi élőhely-típusok természetvédelmi helyzetének helyreállítása, illetve fenntartása érdekében az e rendelet szerinti természetvédelmi előírások alkalmazandók.

Közösségi jelentőségű élőhely-típusok: Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet a 4. A) számú mellékletében meghatározott azon közösségi élőhely-típusok, amelyeket közösségi szinten az eltűnés veszélye fenyeget, vagy elterjedési területük zsugorodása, illetőleg eredendően korlátozott elterjedésük következtében kis területen lelhetők fel.

Közösségi jelentőségű faj: Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet 2. A) és a 3. A) számú mellékletben, illetve az élőhely-védelmi irányelv. mellékletében felsorolt növény- és állatfajok, amelyek közösségi szempontból veszélyeztetettek, sérülékenyek, ritkák, illetőleg bennszülöttek, megőrzésükhöz különleges természet-megőrzési területek kijelölése szükséges.

Különleges madárvédelmi terület: Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet 5. melléklet szerinti, olyan közösségi szempontból jelentős természeti értékekkel rendelkező terület, amelyen az 1. A) számú mellékletben meghatározott közösségi jelentőségű madárfaj, valamint az 1. B) számú mellékletben meghatározott vonuló madárfaj jelentős állománya, illetve élőhelye található, különös tekintettel a nemzetközi jelentőségű és egyéb vizes élőhelyekre;.

Különleges természet-megőrzési terület: olyan közösségi jelentőségű terület, amelyen

közösségi jelentőségű faj jelentős állománya, élőhelye vagy közösségi jelentőségű élőhely-típus található, az Európai Unió jogi aktusával történt jóváhagyást követően a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő növény- és állatvilág védelméről szóló, 1992. május 21-i 92/43/EGK tanácsi irányelv (a továbbiakban: élőhely-védelmi irányelv) 4. cikke (4) bekezdésének megfelelő természetvédelmi célkitűzés meghatározásával jogszabályban kihirdetésre került, és amelyre a kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű fajok vagy közösségi jelentőségű élőhely-típusok természetvédelmi helyzetének helyreállítása, illetve fenntartása érdekében az e rendelet szerinti természetvédelmi előírások alkalmazandók.

KÜVET: Magyarország külterületi vektoros digitális ingatlan nyilvántartási térképe.

Madárvédelmi irányelv: A Tanács 1979. április 2-i 79/409/EGK irányelve a vadon élő madarak védelméről.

MEPAR: mezőgazdasági parcella azonosító rendszer: a mezőgazdasági és vidékfejlesztési támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről és az ezzel összefüggő törvénymódosításokról szóló 2003. évi LXXIII. Törvény 3.§ d) pontjában és a 115/2003.(XÖ.13.) FVM rendeletben szabályozott azonosító rendszer

NBmR: Nemzeti Biodiverzitás Monitorozó Rendszer

Fizikai blokk: a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszerről szóló 115/2003. (XI. 13.) FVM rendelet alapján a földfelszínnek az e jogszabály rendelkezései alapján lehatárolt része.

Mezőgazdasági parcella: Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet alapján egy vagy több szomszédos táblából álló összefüggő földterület, amelyen egy növénycsoportot termeszt egy földhasználó

Tábla: Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet alapján, a mezőgazdasági parcellán belüli, azonos hasznosítási irányú összefüggő földterület, amelyen egy földhasználó egy növényfajt termeszt, beleértve a takarmánykeverékeket és a vegyes gyümölcsösöket is

Natura 2000 hálózat: Az Európai Unió élőhely-védelmi és madárvédelmi irányelvei alapján, az irányelvek mellékletein szereplő növény- és állatfajok, valamint élőhely-típusokra kijelölt területek (ökológiai) hálózata. A Natura 2000 fantázia név, amely többek közt 3 féle terület típust is takarhat ld. a Natura 2000 terület magyarázatánál.

Natura 2000 terület: A Natura 2000 hálózat részét képező, konkrét területek. Az egyes területek egyedi kódszámmal (pl. HUBN20067) és névvel (pl. Szilvásvárad Aszaló és Szilvás-patak mente) rendelkeznek. Az egyes területeket bizonyos faj/fajok és/vagy élőhelytípusok megőrzése érdekében jelölték ki. A Natura 2000 területnek 3 típusát különböztetjük meg: különleges természet-megőrzési terület, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület és különleges madárvédelmi terület.

Természetesség/degradáltság: A felmért élőhely-foltok természetességi-degradáltsági értékelése SEREGÉLYES TIBOR (1995, in NÉMETH, 1995) 5 fokozatú skálája alapján történik

BID	Név
D00	Nincs adat
D01	Teljesen leromlott / a regeneráció elején járó állapot
D02	Erősen leromlott / gyengén regenerálódott állapot
D03	Közepesen leromlott / közepesen regenerálódott állapot
D04	„Jónak nevezett”, „természetközeli” / „jól” regenerálódott állapot
D05	Természetes állapot

Veszélyeztető tényező: A területre ható természetes – ökológiai, geomorfológiai folyamatok, klimatikus, hidrológiai változások –, és mesterséges tényezők – emberi tevékenységből származó bányászati, katonai, művelési, szennyezési és egyéb tevékenységek – összessége hazai kódrendszerrel ellátva, amelyek elérhetősége a TIR.

TIR: Természetvédelmi Információs Rendszer